

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİ ÜRÜNLERİN SOSYAL BİLGİLER
DERSİ ÖĞRETİMİNDE AKADEMİK BAŞARI, TUTUM VE
KALICILIĞA ETKİSİ

KIYMET DEĞİRMENCİ TORAMAN

BOLU-2018

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİ ÜRÜNLERİN SOSYAL BİLGİLER
DERSİ ÖĞRETİMİNDE AKADEMİK BAŞARI, TUTUM VE
KALICILIĞA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

Danışman
Prof. Dr. Cemal AVCI

BOLU, ARALIK-2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN tarafından hazırlanan “Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Akademik Başarı Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” adlı çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (21/12/2018)

Akademik Ünvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) :Prof. Dr. Cemal AVCI
Üye :Doç. Dr. Adnan ALTUN
Üye :Doç. Dr. Fatma ÜNAL
Üye :Dr. Öğr. Üyesi Harun ER
Üye :Dr. Öğr. Üyesi Oğuz KANTÜRER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim. 21/12/2018

Kıymet DEĞİRMENÇİ TORAMAN

Kıymetli anneme ve babama,

TEŞEKKÜR

Araştırmanın bütün aşamasında desteğini hissettiğim, bu süreçte yaşadığım zorluklara rağmen yardımlarını esirgemeyen, yeri geldiğinde bir baba sertliğiyle kızıp benim ilerlememi sağlayan, her zaman görüşlerini ve düşüncelerini almaktan mutluluk duyduğum tez danışmanım ve çok Kıymetli Hocam Prof. Dr. Cemal AVCI'ya sonsuz teşekkür ederim. Bana danışmanım olarak inanmayı sürdürdüğü için kendisine bu tez vasıtasıyla şükranlarımı sunmaktan onur duyarım.

Ölçeklerini kullanmama izin veren Saygıdeğer Hocalarım Prof. Dr. Hamza AKENGİN ve Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca ne olursa olsun her zaman çekinmeden soru sorabildiğim ve öğrencilerine yardımcı olmaya her daim hazır olan Değerli Hocam Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR'e tekrar tekrar teşekkür ederim.

Kardeşlerim Ecemnur DEĞİRMENCİ ve İbrahim DEĞİRMENCİ'ye desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca her daim destek vermeye hazır olan Sevgili Annem Halime DEĞİRMENCİ ve Sevgili Babam Bedri DEĞİRMENCİ'ye çok minnettar olduğumu belirtmek isterim. Bu süreçte her daim yanımda olduğu ve teşviklerinden dolayı Değerli Eşim Muharrem TORAMAN'a da teşekkürlerimi sunmaktan onur duyarım.

Aralık 2018, MARDİN
Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA DAİR BEYAN	iii
İTHAF.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
ÖZET	xv
ABSTRACT.....	xvii
ÖNSÖZ	xix
I. BÖLÜM	
1. Giriş	1
1.1. Problem Durumu.....	5
1.1.1. Problem cümlesi.....	8
1.1.2. Alt problemler	8
1.2. Araştırmanın Amacı.....	9
1.3. Araştırmanın Önemi.....	11
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	12
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	13
1.6. Tanımlar	13
II. BÖLÜM	
2. Kuramsal Temeller ve Konuyla İlgili Alanyazın.....	16
2.1. Kuramsal Temeller.....	16
2.1.1. Sosyal bilgiler öğretiminin dünyadaki gelişimi.....	16
2.1.2. Sosyal bilgiler öğretiminin Türkiye'deki gelişimi	18
2.1.3. Sosyal bilimlerin tanımı	20
2.1.4. Sosyal bilgilerin sosyal bilimler içindeki yeri.....	21
2.1.5. Sosyal bilgilerin tanımı	25
2.1.6. Sosyal bilgilerin amacı	28
2.1.7. Sosyal bilgilerin önemi.....	29

2.1.8. Sosyal bilgiler öğretimi	31
2.1.9. Sosyal bilgilerin öğretim ilkeleri	33
2.1.9.1. Vatandaş-yurttaş yetiştirme	34
2.1.9.2. Kültürleme	35
2.1.9.4. Bilgi temelli olma	35
2.1.9.5. Yöntem	35
2.1.9.6. Konu-alan ders boyutu.....	36
2.1.9.7. Zaman (geçmiş-bugün-gelecek)	36
2.1.10. Sosyal bilgilerdeki belli başlı disiplinler	36
2.1.11. Edebiyat, eğitim ve sosyal bilgiler	37
2.1.11.1. Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi	38
2.1.11.2. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilir sözlü ve yazılı edebi ürünler.....	40
2.1.11.3. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürün kullanmanın önemi	42
2.1.11.4. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürün kullanmanın sağladığı yararlar.....	43
2.1.11.5. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürünleri kullanmanın sınırlılıkları.....	44
2.1.11.6. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürünleri kullanırken dikkat edilecek hususlar	45
2.2. İlgili Araştırmalar	46
2.2.1. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar ve çalışmalar	46
2.2.2. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar ve çalışmalar	53
III. BÖLÜM	
3. Yöntem.....	57
3.1. Araştırma Modeli	57
3.2. Çalışma Grubu.....	59
3.2.1. Çalışma grubuna ait frekans ve yüzde dağılımları.....	60
3.2.2. Çalışma gruplarının ön test başarı testi puanlarına ilişkin sonuçlar	61

3.2.3. Grupların ön tutum puanlarına ilişkin sonuçlar	62
3.3. Veri Toplama Araçları.....	63
3.3.1. Sosyal bilgiler tutum ölçeği	64
3.3.2. Akademik başarı testleri	65
3.4. Araştırma Süreci.....	70
3.5. Verilerin Analizi ve İstatistiksel Teknikler	74
IV. BÖLÜM	
4. Bulgular	77
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	77
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	78
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	80
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	81
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	82
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	83
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	85
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	86
V. BÖLÜM	
5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	88
5.1. Tartışma.....	88
5.1.1. Birinci alt probleme ilişkin tartışma	88
5.1.2. İkinci alt probleme ilişkin tartışma	89
5.1.3. Üçüncü alt probleme ilişkin tartışma	90
5.1.4. Dördüncü alt probleme ilişkin tartışma	91
5.1.5. Beşinci alt probleme ilişkin tartışma	91
5.1.6. Altıncı alt probleme ilişkin tartışma	92
5.1.7. Yedinci alt probleme ilişkin tartışma.....	93
5.1.8. Sekizinci alt probleme ilişkin tartışma.....	94
5.2. Sonuç ve Öneriler	96
KAYNAKÇA.....	100
EKLER	
EK – 1. Etik Kurul İzni	121
EK – 2. Milli Eğitim İzni	122

EK - 3. Tutum Ölçeğinin İzin E-postası	123
EK – 4. Veli İzin Belgesi	125
EK – 5. 6. Sınıf - Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı “Elektronik Yüzyıl Ünitesi” Kazanımları	126
EK – 6. 7. Sınıf - Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı “Zaman İçinde Bilim” Ünitesi Kazanımları	127
EK – 7. 6. Sınıf Başarı Testi Deneme Formu	128
EK – 8. 6. Sınıf Başarı Testi Nihai Formu	132
EK – 9. 7. Sınıf Başarı Testi Deneme Formu	136
EK – 10. 7. Sınıf Başarı Testi Nihai Formu	141
EK – 11. 6. Sınıf Uygulaması Ders Planları	146
EK – 12. 7. Sınıf Uygulaması Ders Planları	190
EK – 13. 6. Sınıf Ders İçi Uygulama Fotoğrafları	243
EK – 14. 7. Sınıf Ders İçi Uygulama Fotoğrafları	246
EK – 15. Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği	252
ÖZGEÇMİŞ	

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. 7. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilir sözlü ve yazılı edebi ürünler	41
Tablo 3.1. Araştırmanın deneysel deseni	59
Tablo 3.2. 6. sınıf çalışma grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkeni ve yüzdelerine göre dağılımı	60
Tablo 3.3. 7. sınıf çalışma grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkeni ve yüzdelerine göre dağılımı	60
Tablo 3.4. 6. sınıf deney grubu ile kontrol grubu arasında ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	61
Tablo 3.5. 7. sınıf deney grubu ile kontrol grubu arasında ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları”	62
Tablo 3.6. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun ön uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları	62
Tablo 3.7. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun ön uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları	63
Tablo 3.8. 6. sınıf akademik başarı testinin test istatistikleri	67
Tablo 3.9. 7. sınıf akademik başarı testinin test istatistikleri	67
Tablo 3.10. 6. sınıf akademik başarı testi madde analizi sonuçları.....	68
Tablo 3.11. 7. sınıf akademik başarı testi madde analizi verileri.....	68
Tablo 3.12. 6. sınıf akademik başarı testinin pilot uygulama güvenilirlik analizi	70
Tablo 3.13. 7. sınıf akademik başarı testinin pilot uygulama güvenilirlik analizi	70
Tablo 3.14. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubu öğretmenlerinin özellikleri	71
Tablo 3.15. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubu öğretmenlerinin özellikleri	71
Tablo 3.16. 6. sınıf araştırma süreci takvimi (2016-2017 eğitim öğretim yılı 2. dönemi).....	72
Tablo 3.17. 7. sınıf araştırma süreci takvimi (2016-2017 eğitim öğretim yılı 2. dönemi).....	73

Tablo 3.18. 6. sınıf akademik başarı, kalıcılık ve tutum ölçeklerine ait normallik dağılımı değerlendirmesi	74
Tablo 3.19. 7. sınıf akademik başarı, kalıcılık ve tutum ölçeklerine ait normallik dağılımı değerlendirmesi	75
Tablo 4.1. 6. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	78
Tablo 4.2. 7. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	78
Tablo 4.3. 6. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	79
Tablo 4.4. 7. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	79
Tablo 4.5. 6. sınıf deney grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları.....	80
Tablo 4.6. 7. sınıf deney grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları.....	81
Tablo 4.7. 6. sınıf kontrol grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları.....	81
Tablo 4.8. 7. sınıf kontrol grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları.....	82
Tablo 4.9. 6. sınıf deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları..	85
Tablo 4.10. 7. sınıf deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları..	83
Tablo 4.11. 6. sınıf kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları..	84
Tablo 4.12. 7. sınıf kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları..	84
Tablo 4.13. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları	85

Tablo 4.14. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları	85
Tablo 4.15. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun kalıcılık testi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	86
Tablo 4.16. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun kalıcılık testi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları.....	87

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler ilişkisi.....	23
Şekil 2.3. Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretiminin temel öğeleri	39

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABT	: Akademik Başarı Testi
Akt.	: Aktaran
Çev. Ed.	: Çeviri Editörü
Ed.	: Editör
ETSBÖ	: Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi
KMO	: Kaiser-Mayer Olkin
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council for the Social Studies
Ort.	: Ortalama
ÖAGM	: Öğretim Araç-Gereç ve Materyalleri
SBÖA	: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları
SBÖP	: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
SBTÖ	: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
Ss.	: Standart Sapma
pjx.	: Madde Güçlük İndeksi
rjx.	: Madde Ayırt Edicilik İndeksi
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire
yy.	: yüzyıl

ÖZET

SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİ ÜRÜNLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİMİNDE AKADEMİK BAŞARI, TUTUM VE KALICILIĞA ETKİSİ

DEĞİRMENCİ TORAMAN, Kıymet

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cemal AVCI

Aralık - 2018, xix - 274 Sayfa

Bu araştırmanın genel amacı; “Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi (ETSBÖ)” yöntemine dayalı, sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürün materyal kullanımının öğrencilerin akademik başarı, tutum ve kalıcılığına etkisini belirlemektir.

Araştırmada, ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu deneysel desene göre tasarlanan çalışmada sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebi ürün materyal kullanımı ve geleneksel-öğretmen merkezli öğretim yöntemi bağımsız değişken; akademik başarı, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ve öğrenmelerinin kalıcılık düzeyleri bağımlı değişken olarak alınmıştır. Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılının 2. döneminde, İstanbul ili, Esenyurt ilçesi, Rıfat Ilgaz Ortaokulu, 6. sınıflarda 80 (40+40) öğrenci ve 7. sınıflarda 80 (40+40) öğrenci olmak üzere toplam 160 öğrenci ile yürütülmüştür. Yansız olarak bu şubelerden 6. sınıf çalışması için iki sınıf seçilmiş, bu iki sınıftan biri deney, diğeri kontrol grubu olarak atanmıştır. 7. sınıf çalışması için de iki şube seçilmiş, bir şube deney, diğeri şube ise kontrol grubu olarak atanmıştır. Araştırmanın deney grubundaki dersleri “ETSBÖ” yöntemi doğrultusunda, sözlü ve yazılı edebi ürün materyal kullanımına göre araştırmacı tarafından geliştirilen etkinliklerle uygulanmıştır. Kontrol grubundaki

dersler ise 2016 Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuz kitabı doğrultusunda geleneksel ders araçları kullanılarak işlenmiştir.

Araştırmada veriler “Akademik Başarı Testi (ABT)” ve “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (SBTÖ)” ile toplanmıştır. Araştırma gruplarına “ABT” ve “SBTÖ” ünitelerin işlenmesinden önce ön test, ünitenin işlenmesinden sonra da son test olarak uygulanmıştır. Son test uygulamasından 21 gün sonra da öğrencilerin öğrenmelerinin kalıcılık düzeylerini ölçmek için “ABT” ile kalıcılık testi uygulaması yapılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistiklerden, bağımsız örneklem t testi ve bağımlı örneklem t testi gibi testlerden faydalanılmıştır. Bağımsız iki grubun ortalamaları karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, bağımlı iki grup için ise bağımlı örneklem t testi analizi kullanılmıştır. Araştırmadaki verilerin çözümlenmesinde ise “STATISTICAL PACKED FOR SOCIAL SCIENCES (SPSS)” 22.0 paket programı kullanılarak istatistiksel sonuçlar alınmıştır.

Uygulanan test sonuçlarına göre deney grubu öğrencilerinin akademik başarı ve kalıcılık düzeylerinin, kontrol grubu öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürün kullanımının, geleneksel öğretim yöntemine göre daha etkili, anlamlı ve kalıcı öğrenmeleri sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Deney ve kontrol grubunda ön test ve son test olarak yapılan tutum ölçeğinden elde edilen verilere göre de “ETSBÖ” yönteminin öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde arttırdığı ve sonuçların deney grubu lehine anlamlı sonuçlar verdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler, tutum ölçeği, kalıcılık ve akademik başarı

ABSTRACT**EFFECT OF ORAL AND WRITTEN LITERARY PRODUCTS TO ACADEMIC
SUCCESS, ATTITUDE AND PERMANENCY IN SOCIAL STUDIES
TEACHING**

DEĞİRMENCİ TORAMAN, Kıymet

Masters' Thesis

Institute of Educational Sciences

Department of Primary Education

Department of Social Studies Education

Advisor: Prof. Dr. Cemal AVCI

December - 2018, xix - 274 Pages

The purpose of this study is to find out to what extent oral and written literary product material use in social studies course -based on "Literature Based Social Studies Teaching (LBSST)" method-affects the academic achievement, attitude and permanence of students.

In this study pre-test post-test control group experimental design was used. In this study-designed in accordance with pre-test post-test control group experimental design- oral and written literary product material use in social studies and traditional-teacher centred instruction method are independent variables; while attitude of students to social studies course and the level of permanence for their learnings are dependent variables. The research was carried out in the 2nd semester of 2016-2017 academic year with a total of 160 students, 80(40+40) from 6th grades and 80(40+40) from 7th grades in Rıfat Ilgaz Secondary School in Esenyurt, İstanbul. Neutrally two sections were chosen for 6th grade work and one of them was assigned as experimental group while the other was control group. Similarly for 7th grade work two sections were chosen and one was assigned as experimental group while the other was control group. The courses in experimental group were applied in line with "LBSST" method together with activities developed by the researcher according to oral and written literary product material use.

The courses in control group were taught with traditional course materials in line with 2016 Social Studies Education Teacher's Guide.

The data in this research were collected with "Academic Achievement Test (AAT)" and "Social Sciences Attitude Scale (SSAS)". AAT and SSAS were applied to the research groups as pre-test before the units and as post-test after the units taught. On the 21st day following the post-test another "AAT" was carried out to see their level of permanence for the learnings. In the analysis process of data descriptive statistics -like frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, minimum and maximum- and various tests -like unpaired t-test and paired t-test were benefited. Unpaired t-test was used for the comparison of two independent groups' averages while paired t-test was used for the two dependent groups. For the analysis of research data the statistical results were obtained via "STATISTICAL PACKED FOR SOCIAL SCIENCES (SPSS)" 22.0.

According to the test results the experimental group students show a higher level of academic achievement and their permanence level is better when compared with the control group students. It has been deduced that oral and written literary product use in social studies course enables more effective, meaningful and permanent learnings in comparison with traditional teaching method. The findings obtained from attitude scale applied in the experimental and control groups as pre and post tests show that "LBSST" method positively increases student attitude towards social studies course and that the results are for the benefit of experimental group.

Keywords: Literature based social studies teaching, social studies, attitude scale, permanence and academic achievement.

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler hayatın tam içinden öğrenciye mesajlar veren ve öğrencinin gerçek hayat problemleri ile yüz yüze gelmesini sağlayan derslerden birisidir. Bu ders öğrencinin öğrenmesini içselleştireceği öğretim materyalleri ile karşılaşmasına yardımcı olmaktadır. Bu öğretim materyallerden birisi de edebi ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencinin, edebi ürünlerden olan şiir, hikâye, gazete küpürü, destan, efsane vb. ile karşılaşması kendisindeki hayal gücünün artmasına, problem çözme becerisinin gelişmesine, çok yönlü düşünebilmesine yardımcı olacak ve böylece öğrenci, birçok becerinin kendisinde yansıma bulmasına şahit olacaktır. Bu sebeple edebi ürünler ile ilgili yapılacak bir araştırma ile alanyazınına katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

Tezime yazdıkları eserlerle katkı sağlayan Sayın Ercan SAATÇI, Pelin GÜNEŞ, Seçil GÜVENÇ HEPER ve Ogün Bülent GÖRGÜN'e teşekkürlerimi sunarım. Türk Dil Kurumu, TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi, Kızılay, TC. İçişleri Bakanlığı Çorum Valiliği, Çorum Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü ve yayınlarında bulunan yazıları paylaşmam için izin veren tüm kişi, kurum ve yayınlara teşekkür ederim. Rıfat Ilgaz Ortaokulu'nda idarede görevli olan okul müdürü Umur GÜNDÜZ, müdür yardımcıları Ahmet ÖLÇER ve Hakan ÖLÇER'e araştırmama içtenlikle destek verdikleri için teşekkür ederim. Araştırmanın yapılmasında desteklerini esirgemeyen Saliha ÖZTÜRK ve Hamdi UYANIK'a teşekkür ederim. Hayatımda önemli izler bırakan Sevgili Arkadaşım Ayşe AYKUTALP'e yapmış olduğu katkılardan dolayı gönülden teşekkürlerimi sunarım. Süreç boyunca desteğini esirgemeyen ve olumlu düşünceleri ile beni teşvik eden Kıymetli Arkadaşım Gülçin BARMANBAY'a teşekkür ederim. Yıllardan beri aynı hedefler peşinde koştuğumuz ve hayatın bizi geciktirmesine rağmen hedeflerimizi bırakmayıp birbirimize destek olduğumuz Sevgili Arkadaşım Hüseyin DUYGU'ya teşekkür ediyorum. Üniversiteye her gidişimde desteklerini esirgemeyen Kıymetli Hocalarım Doç. Dr. Adnan ALTUN, Doç. Dr. Fahri KILIÇ, Dr. Öğr. Üyesi Oğuz KANTÜNER ve Dr. Öğr. Üyesi Azize YASA'ya çok teşekkür ederim. Bu çalışmaların devamını getirebilmek temennisiyle! Teşekkürlerimi sunarım.

I. BÖLÜM

1. Giriş

Eğitim, bütün felsefi oluşumlara aynı zamanda insan davranışlarını inceleyen sistemlere göre farklı biçimlerde meydana gelmektedir. İdealistlere göre eğitim; Tanrı'ya varma yolundaki eylemlerdir. Realist görüştekiler eğitimi, toplum içerisindeki üst kıymetlere göre kişiyi geliştirme olarak ele almışlardır. Marksist yaklaşımı savunanlar; “çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci” olarak tanımlamışlardır. Faydacı yaklaşımın savunucuları “yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci”; varoluşçu yaklaşımın savunucuları ise “insanı sınır durumuna getirme süreci” şeklinde eğitimi farklı şekillerde tanımlamışlardır (Sönmez, 2005).

Eğitim; kişinin, aynı toprak parçasını paylaşan insanların ve iktisadın birlikte ilerlemesini sağlayan tren vagonları gibidir. Bu bakımdan eğitim toplumların ilerlemesini sağlayan mühim ögedir. Toplulukların eğitim ihtiyaçları ile ilgili gerçekleşmesini bekledikleri durumlar günden güne artarak devam etmektedir. Bu ise eğitim işinin aynı zamanda da sosyal işlevinin önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Ünal ve Çelikkaya, 2009).

Eğitim, bütün toplulukların gelişimi ve değişimini sağladığı gibi gereksinimlerini de sağlayan mühim öğelerdendir. Kültüre ilişkin ve toplumsal gelişimler o sosyal yapı içerisindeki eğitimin kalitesi ile ilişkilidir. Sonuç olarak eğitim işine verilen değer artma oranına göre gelişimin de hızı artacaktır (Narin ve Aybek, 2010).

Eğitim-öğretime verilen önem ile ülkelerin gelişimleri daha hızlı olacaktır. Her ülkede bu beklenen değişim ve gelişimleri sağlayacak olan kurumlara ihtiyaç

duyulmaktadır. Söz konusu görevi üstlenecek olan kurumlar, eğitim kurumları yani okullar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim işini üstlenen kurumlar, edindiği bilgilerden yeni bilgiler üretebilen, eleştirel ve toplumda yaratıcı düşünebilen bireyi toplumuna kazandırarak bu sayede meydana gelecek değişim ve gelişime de katkıda bulunmalıdır (Tezci ve Gürol, 2003). Eğitim o ülkede bulunan insanların ve bireyin beklentileri doğrultusunda bireyi aktif ve etkili hale getirebilecek şekilde düzenlenmeli ve her geçen gün kendini güncelleyerek ilerlemelidir.

Eğitim, insanın ihtiyaçlarının farklılaşması ve çok fazla olması dolayısıyla zamanla zorlaşmış ve kazanılacak olan yeni beceriler için kazanılması gereken bir veya birden fazla beceriyi öğrenmek de gerekli hâle gelmiştir. Eğitimin hayat boyunca sürecek olan bir süreç olmasıyla eğitim kurumlarının da önemi artmış ve düşünme becerilerine yer verilerek düşünmeyi öğrenen bireylerin yetiştirilmesi önem kazanmıştır. Günümüzün modern okullarında bireylere gerekli becerilerin kazandırılmasına yönelik programlar oluşturulmakta ve bu programlarla araştırmacı, eleştirel düşünceye sahip, üretime geçebilen, bilgiye kendisi ulaşan bireyler yetiştirilmek istenmektedir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006).

Zaman içerisinde gelişme ve değişimin etkisiyle bireylerin öğretim süreci içerisinde karşılaştığı kavram, ilke ve uygulamalar da değişmiştir. Bunun bir plan ve program dâhilinde yapılması ön plana çıkmıştır. Öğretmen tarafından bilgi direkt öğrencilere sunulurken öğrenciyle birlikte bilgiyi öğrenen ve öğrencilerin öğrenmesine yol gösteren konumuna; öğrenci tarafından ise öğretmenin anlattığı bilgi direkt alınırken öğrencinin bilgiye kendisinin ulaştığı, sorunları araştırarak çözen ve derse aktif olarak katılım sağlayan konuma geldiği söylenebilir (Norton ve Wiburg, 1998).

Sönmez'e (2005) göre eğitim işinin başat göstergesi bireydir. Bireyin eylemi gerçekleştiren konumunun yanı sıra o eylemin konusu olma görevi de bulunmaktadır. "Her türlü etkinlik, insanın davranışlarını istendik yönde değiştirmek üzere düzenlenir. İnsanın bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve algısal alanlarla ilgili doğuştan getirdiği

özellikler vardır. Bu özellikler ona kazandırılacak hedef davranışların sınırlarını, onun hangi davranışları kazanacağını belirleyebilir.” Aynı zamanda bireyin anne karnından dünyaya gelişiyle kendisinde var olan yetenekler eğitim aracılığıyla kazandırılmaktadır. Eğitim işinin, bireyde olan güçleri en üst noktaya ulaştıracağını belirtmektedir.

Yeteneklerini üst sınıra çıkararak ve bilinçli olan bireyler ülke gelişmişliğine büyük kazanç sağlayacaktır. Bu doğrultuda yetişen kaliteli birey ülkenin eğitim seviyesini yükseltecek, diğer toplumlara karşı da etkin rol oynayacaktır.

Günümüzde gelişmiş toplumlarla yarışabilmek için geleneksel eğitim sisteminden uzaklaşılması gerekmektedir. Akli ön planda tutan, modern eğitim sistemine geçilmesi, öğretmenin merkez olduğu sistemden çıkılarak, öğrencinin merkez olduğu sisteme geçilmesi, öğrencinin çevresel ve doğuştan edindiği bilgi ve yetenekleri etkileşim sayesinde ortaya çıkarması, öğrenme süreci boyunca öğretmen ve öğrencinin birlikte öğrenebildiği ortamın meydana getirilmesi sağlanmalıdır (Ünal ve Çelikkaya, 2009). Tüm bunlar eğitim-öğretim sürecinde, dersler aracılığıyla etkili şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu dersler içerisinde sosyal bilgiler, bireyler üzerinde etkin rol oynaması açısından önde gelmektedir.

Sosyal bilgiler; dersi sadece tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi dersleri ile değil, içerisinde sosyal bilimlerin disiplinlerinin de yer aldığı, öğrencilerin anlama düzeyine uygun olan, öğrencilere dersi somutlaştırabilen ve hayattan olan daha gerçekçi konuları barındırır. Bu ders öğrencilerin edinmesi gereken kültürel öğeleri ilk ve ortaokul seviyesine uygun ve evrensel algılarına uygun olarak adapte edilmiş bir derstir (Dönmez, 2003).

Sosyal bilgiler, içinde yaşadığı çevreyi tanıyan, toplumuna örnek olan, geçmiş-bugün ve gelecek arasında bağ kurabilmeyi başaran, içinde yaşadığı topluma ve devlete karşı vazifelerini bilen, ülkesinin geleceği için çalışan, yarınların şekillendirilmesinde etkin rol oynayan bireyler yetiştirir (Yiğit ve Erdoğan, 2008).

Eğitimde bireye sadece bilgi öğretilmekle kalınmaz, aynı zamanda birey bu süreçte toplumuna karşı hak, ödev ve vazifelerinin ne olduğunu da öğrenmektedir. Bu eğitim sürecinin yapması gereken önemli bir faaliyettir (Şimşek, 2006a). Eğitim sürecinde bu sorumlulukların bireylere bir sistem dahilinde öğretilmesi okullara, okullarda da verilmesi amaçlanan kazanımlara düşmektedir. Öğretmenlerin akademik yeterlilikleri doğrultusunda, geleneksel yaklaşımlardan sıyrılarak çağdaş yaklaşımlara ve değişen yöntem-tekniğe göre dersin işlenişi öğrencilere hedeflenen kazanımların edinilmesini sağlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi toplumsal hak ve ödevlerin yerine getirilmesi ve sosyal sorumlulukların öğretilmesini sağlayan mihver derslerden birisidir.

Hem dünyada hem de ülkemizde, ülkesi için etkili olan vatandaşları yetiştirebilme vazifesi eğitim işini resmi olarak yerine getiren kurumlara düşmektedir. Bu vazife ise ders olarak sosyal bilgiler dersine düşmektedir. Sosyal bilgiler dersi ile ilgili gerçekleştirilen eğitim toplumda üretken olan, kendi kararlarını alabilen, sorun çözüme becerileri gelişmiş, ülkesine ve demokrasiye sahip çıkan bireylerin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır (Öztürk ve Otluoğlu, 2002).

Türk eğitim sisteminde sosyal bilgiler dersi ile ilgili genel olarak yanlış yorumlamalar yapılmıştır. Bu ders ile genel bireyin seviyesine ağır gelecek tarih, coğrafya ve yurttaşlık ile ilgili konuların öğretilmesi yoluna gidilmiştir. Yapılması gereken ise programı hazırlayan konuya hâkim uzman kişilerin, bu dersin yaşamın içinden geldiğini unutmadan hareket etmeleridir. Dersin zengin olan yapısından bireylerin faydalanmalarını sağlayacak bir program hazırlamaları önem teşkil etmektedir. Bireylerin seviyesine uygun, yaşam ile iç içe olan ve farklı öğrenme stillerinin de kullanılmasıyla öğrenmenin kalıcı hale getirilmesini sağlamak kullanılacak çeşitli öğretim yöntem-tekniğe ile mümkün olmaktadır (Yiğit ve Erdoğan, 2008). Bu ders aracılığı ile etkinlikler gerçekleştirilirken bireyin karşılaştığı farklı çevresel koşullar ve yaşantılar bireyin kimliğinin şekillenmesine de yardımcı olmaktadır.

Edebiyat ve sosyal bilgiler bireyin hayatı, duygu ve hayal dünyası ile iç içe olan derslerdir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersinin öğretim sürecinde edebiyatla ilgili

ürünlerin belli teknikler dâhilinde bireye aktarılmasının bireyin kimlik edinimine büyük katkısı söz konusu olmaktadır (Tekgöz, 2005).

Sosyal bilgilerde edebi ürünlere ders sürecinde yer verilebilmesi için öğretmenlerin önceden doğru çalışmalar yapması, alanına hâkim olup belli düzeyde birikim sahibi olması gerekmektedir. Bu sayede derslerinde edebi ürünlere yer veren öğretmenler aynı zamanda bilgiyi özümseyerek, bilgiyi yerinde kullanabilen bireylerin yetişmesine katkı da sağlamaktadır (Avcı ve Asma, 2013).

Bireyin toplumsallaşma sürecine girmesinde ve kendini doğru bir biçimde anlatabilmesinde sosyal bilgiler dersi sürecinde yer verilen edebi ürünler önemli yer tutmaktadır. Dersi daha keyifli hale getirebilecek bu edebi ürünler arasında “hikâye, özdeyiş, anı, biyografi, şiir, destan, gezi yazısı, söylev, atasözü, efsane, fıkra, marş, masal, mektup, menkıbe, mitoloji, roman, tiyatro, şarkı, türkü gibi” edebi ürünler yer almaktadır. Bu edebi ürünlerin öğrenci ders kitapları içerisinde de yer bulması dersin materyal çeşitliliğini de artmasına katkı sağlayacaktır (Avcı ve Asma, 2013).

Öğrenilenlerin daha kalıcı ve etkili olabilmesi için değişik yöntem-tekniklere ders içerisinde her daim ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde öğrenmeyi daha kalıcı ve etkili hale getirecek yaklaşımlar içerisinde “ETSBÖ” de yer almaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda öğrenci edebi ürün materyal kullanımı ile iç içe ders işlemekte ve bu durum öğrencinin sözlü ve yazılı edebi ürünlere karşı ilgisini büyük ölçüde arttırmaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlunun en büyük hafızalarından birisi edebiyattır. Edebiyat ile insanoğlu sevincini, üzüntüsünü rahatlıkla dile getirebilmiş, geçmişini ve bugünü anlatıp, gelecekte beklentilerine, hayallerine yer verebilmiştir. Söz söylemek yetmemiş, yazıya duygu ve düşünceler aktararak, güzellik anlayışından ve sanat ruhunu içinde hissetmekten doğan edebiyat bilimi zaman içerisinde insanoğlunun hafızası olmuştur.

Edebiyatta olayları hayatın merkezinden getirdiği için, bunu yaparken diğer derslerle de etkileşim halinde olması önemli yer tutmuştur. Son yıllarda da sosyal bilgiler öğretiminde edebiyat ürünleri olan sözlü ve yazılı edebi ürün materyallerine etkinliklerde daha fazla yer verilmeye başlanmış ve böylece bu ürünler günümüz oluşturmacı yaklaşım doğrultusunda öğrenciyi de derse katan öğretim sürecinde yerini bulmuştur.

Tasarlanan her yeni yaklaşımla ülkelerin eğitim sisteminde değişiklik meydana gelmektedir. 2004 yılında ülkemizde de oluşturmacı yaklaşıma göre yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) tasarlanmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda öğrenciler eskiden olduğu gibi bilgiyi hazır olarak alan konumundan, öğrenme sürecine aktif olarak katılan konuma geçmiştir. Bununla beraber diğer derslerde olduğu gibi sosyal bilgiler derslerinde de öğrenciler yaşantı ve deneyimi süreç içerisinde kendileri edinmeye başlamıştır.

Sosyal bilgiler dersi bize hayatın her alanından kesitler sunabilen bir derstir. Hayatla iç içe olan bu ders; ülke amaçları doğrultusunda bireylerin eğitilmelerini, geliştirilmelerini ve yetiştirilmelerini hedeflemektedir. Bu amaçlanan hedefler ise eğitim-öğretim ortamları olarak kullanılan okullar aracılığıyla bireylere kazandırılmaktadır. Okullarda da doğru şekilde kullanılan yöntem-tekniklerle bireylere kazandırılmak istenenler sunulmaktadır. Bu yöntem teknikler içerisinde de ETSBÖ yaklaşımı yer almaktadır. Sözlü ve yazılı edebi ürünlere öğretim sürecinde yer vermek bireylerin bilgilerinin kalıcılığı açısından da önemlidir.

Sosyal bilgiler; öğrencilerin görerek, sorgulayarak, üretmenin peşinde koşan ve etkin vatandaş yetiştirme amacını taşımakta olup aynı zamanda hayatın laboratuvarı olan bir derstir. Bu ders ile doğru karar alma becerisine, hayatının herhangi bir yerinde karşılaştığı problemleri çözme yetisine sahip bireyler yetiştirme amaçlanmaktadır (Gelen, 1999).

Doğanay (2008) ise bu amaçları “2004 yılında oluşturmacı yaklaşıma göre tasarlanmış yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile öğrencinin yakın ve uzak

çevresindeki sorunlara duyarlı, insan haklarına ve demokratik değerlere bağlı, sorgulayan, araştıran, problem çözen birey olarak yetişmesi hedeflenmektedir. Ayrıca programdaki kazanımların öğrenciler tarafından içselleştirilmesi ve öğrencilerin bu kazanımları yansıtılmaları beklenir” şeklinde anlatılmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi içeriği bireyin toplumsal yaşantıları edinmesini sağlayacak bilgi ve yaşantı sahibi olmasını amaçlayan bir ders olup bu ders ile birey toplumunun geçmişi ve günü hakkında bilgi de edinme fırsatı bulacaktır. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan edebi ürünler bireylere içinde yaşadığı toplumu, toplumunun temel kültürel yönlerini tanıtmakta ve sağladığı deneyimlerle bireylerin hafızasında yer bulmaktadır. Seyahatnameler yoluyla o dönemde neler yaşandığını, destanlar ve türküler yoluyla insanların nelerle mutlu olup nelere üzüldüklerini öğrenerek bu ürünleri model alan birey dolaylı yaşantılar içine girmiş olacaktır ve bu konuda Vygotsky'nin (1985) belirttiği alt yapı da güç kazanarak öğrencilerin düşünme biçiminin gelişimine katkı sağlanmış olacaktır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014).

Sosyal bilgiler dersi sürecinde başarının garanti denileceği bir yöntem teknik söz konusu değildir, ama bu derste sözlü ve yazılı edebi ürünlerin materyal olarak kullanılması öğretimin etkililiği sürecine önemli katkıda bulunmaktadır (Gülüm ve Ulusoy, 2008). Sosyal bilgilerin edebiyat ile birlikte verilmesi öğrenciler açısından değişik ortamlarda güzel deneyimler edinmesini, öğrenenlerin farklı farklı yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Cline ve Taylor, 1978).

ETSBÖ sosyal bilgiler öğretimin sürecinde, öğrenciye kazandırılmak istenen kazanımlara, dersin ve programın amaçlarına uygun olarak bireylere sözlü ve yazılı edebi ürünler yoluyla dersin öğretimi yolunun gerçekleştirilmesi olarak ifadelendirilebilir. Sosyal bilgilerde, edebi ürün materyalleri uygun yöntem-teknik dâhilinde verilmeli ve bu ürünlere öğretim süreci içerisinde soru-cevap, tartışma gibi yöntem-teknikler vasıtasıyla da destek sağlanmalıdır (Demir ve Akengin, 2014). Bahsedildiği gibi bu derste etkili kullanılacak materyaller arasında “sözlü ve yazılı edebi ürünler” önemli yer tutmaktadır. Sosyal bilgiler dersinin etkili etkinlikler, materyaller kullanılarak öğrenciye aktarılması; dersin etkililiği ve kalıcılığını daha fazla

artmasını sağlayacaktır. Bu araştırma da sözlü ve yazılı edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde ders aracı olarak kullanılmasının öğrencinin akademik başarısını artıracığı, derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkileyeceği ve kalıcılığı sağlayacağı varsayımından hareketle yapılmıştır.

1.1.1. Problem cümlesi

Araştırmanın amacı doğrultusunda problem cümlesi “Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde akademik başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi nasıldır?” ifadesi ile oluşturulmuştur. Bu bağlamda “Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kullanılabilecek Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” ile ilgili araştırmanın içeriği oluşturulmuş ve belirlenen araştırmanın alt problemlerine aşağıda yer verilmiştir.

1.1.2. Alt problemler

Bu çalışmada araştırmanın amacını, sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubuyla geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasında başarı, tutum ve kalıcılık yönünden anlamlı bir fark olup olmadığı, grupların kalıcılıklarında istatistiksel olarak farklılığın olup olmadığının araştırılması oluşturmuştur. Araştırmanın amaçlarına ulaşmak için aşağıda yer alan sorulara yanıtlar aranmıştır.

1. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasındaki ön-test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı

- kontrol grubu arasındaki son-test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubunun ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
  4. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
  5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
  6. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
  7. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasındaki son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
  8. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun kalıcılık testi puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Doğanay'a (2002) göre sosyal bilgiler "sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı" olarak ifade edilmiştir.

Hedefi, bireyi topluma iyi ve sorumluluk sahibi vatandaş hâline getirmek olan sosyal bilgiler derslerinde gerçekleştirilen öğretim faaliyetleriyle sosyal hayata ve çağına uygun biçimde adapte olan bireylerin yetiştirilmesi ile okulların ve eğitim faaliyetlerinin sosyal ve siyasal yönden görevleri yerine getirilmektedir. Bu görevleri yerine getirirken bireylerin sosyalleşme sürecinden sağlıklı şekilde etkilenmeleri söz konusudur. Gerçekleştirilen çağdaş eğitim sürecinde bireyin geçmişinin ve değerlerinin ne olduğunun farkında olmasını sağlayıp bunların her birine sahip çıkmasını ve geleceğini de koruma altına alarak ilerlemesini sağlamak amaçlanmaktadır (Kavcar, 1999).

Yapılandırmacı yaklaşım dikkate alınarak hazırlanan SBÖP bireyin hazır bilgileri ezberden geçirerek kendini işe katmadan direkt bilgiyi alması yerine, öğrenme ortamındaki süreçte bireyin de yer almasını ve bu süreçte aktif rol oynamasını amaçlamaktadır (Yanpar Şahin, 2004).

Sosyal bilgiler dersinin muhtevasıyla gelecek neslin yaşama hazırlanmasını sağlamak hedeflenmektedir. Sosyal hayata hazır hâle getirilen birey aynı zamanda teknolojiye de uzak olmayacaktır. Bu sebeple bu ders “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanını içeriğine yerleştirerek yeni yetiştirilen bireylerin teknoloji çağını yakalamış, bilimsel ve teknolojik bakış açısına sahip yönlerini geliştiren bireyler olarak yetişmesini sağlamayı kendine vazife hâline getirmiştir. Bu vazifelerin doğru ve yerinde ilerlemesini için “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanının noksansız bir biçimde hazır hâle getirilmesini sağlayabilmek, en iyi ve en uygun şekilde dersin işlenmesine yönelmek önem arz etmektedir (Çelikcan, 2011). Bu amaçlardan hareketle sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazanımları en etkili şekilde kazandırabilmek esastır. Öğrencilere edindirilmesi gereken kazanımlar doğrultusunda ünite, konu ve etkililiğinin yüksek olduğu noktalara göre materyal kullanımı ve yöntem-teknikler de değişiklik gösterebilmektedir.

Sosyal bilgilerin amaçları ve edebi ürünlerin öğrencide bıraktıkları yakın ilişkilidir. Bu derste sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanılması da öğrencinin hayatında önemli izlerin oluşmasını sağlayan teknikler içerisinde yer almaktadır (Demir ve

Akengin, 2014). Sosyal bilgiler, hayatın kendisi olan bir ders olduğu için bu derste kullanılan ETSBÖ yaklaşımı ile öğrencilerin hayatına daha yakından dokunma fırsatı bulunacaktır. Bu sebeple bu çalışmanın önemli kısmını ETSBÖ yaklaşımı meydana getirmektedir. Sosyal bilgilerin öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlere dayalı materyal kullanımının öğrencilerin akademik başarısına, sosyal bilgiler dersiyle ilgili tutumlarına ve dersin kalıcılığına katkısı çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı öğrencilere uygulanan yöntemin ne derece etkili olduğunu görmek, başarı testi, tutum ölçeği ve kalıcılık testlerinden elde edilen istatistiksel verilerin sonuçlarını ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde eğitimin yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda ilerlemeye başlaması ile birlikte eğitimin içeriğinde de değişimler meydana gelmiştir. Eğitim önceleri öğretmen merkezli olarak yürütülürken, bu yaklaşımla birlikte eğitimin merkezine öğrenci oturmuş ve öğrencinin merkezde olduğu bir sistem benimsenmiştir. Öğrencinin bireysel hazırbulunuşluğundan, bireysel farklılıklarına ve ilgi alanlarına kadar her şey önem arz etmeye başlamıştır.

Öğrenci, bilgiden ziyade gerçek yaşamla karşılaştırılarak derslerde daha aktif rol almaya başlamıştır. Ama öğrencilerin buldukları ders ortamlarının hazırlanması her zamanki gibi öğretmenin sorumluluğunda devam etmektedir. Öğrenme ortamlarının, programdaki kazanımlar doğrultusunda oluşmasını sağlama görevi öğretmenindir. Öğretmen, yeterlilikleri, kendi gelişimini devam ettirmesi, genel kültür ve alan bilgisinin getirileri sayesinde öğrenciye öğrenme ortamları oluşturur. Öğretmen, sunacağı farklı öğretim, yöntem ve teknikler ile derslerde öğrencilerin etkili öğrenme ortamlarıyla karşılaşmasına olanak tanımaktadır. Bu farklı yöntem teknikler içerisinde öğrencinin süreçte öğrendiklerini kendi hayatına transfer edebilmesini sağlayacak olan ETSBÖ de yer almaktadır. ETSBÖ yaklaşımının içerisindeki sözlü ve yazılı edebi ürünlerin derste kullanılması bireyin hayatına olumlu katkılar sağlayacaktır. Birey, hayal dünyasını genişletme, duygu ve düşüncelerini zamanla doğru ifade etme,

çekimsizliğini atarak aktif bir sürece kendisini katma, sınıfta kaybolan öğrenci değil de farklı ürünler sayesinde kendini yansıtmaya imkân bulan öğrenci ve çok boyutlu bakış açısına sahip olması açısından edebi ürünlerin bireye önemli katkıları olmaktadır.

Araştırma ETSBÖ yaklaşımı çerçevesinde sözlü ve yazılı edebi ürün kullanımının ne olduğu, bu yöntemin uygulanmasının sosyal bilgiler öğretiminde akademik başarıyı nasıl etkilediği ve öğrencileri sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını değiştirip değiştirmediği hakkında bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır. Yapılan bu araştırmanın sosyal bilgiler alanındaki literatüre katkısının olabileceği ve yeni araştırmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın amacı başlığı altında belirlenen sorular ve soruların cevaplarını oluşturacak bulguların yorumları aşağıdaki sayılılara göre yürütülmüştür:

1. Araştırma kapsamında bulunan öğrenciler üzerinde, deney koşulları dışındaki etkilerin cinsiyet, sayı, ön tutum, ön başarı açısından denk olduğu varsayılmıştır.
2. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön test ve son testten aldığı puanlar öğrencilerin başarı düzeyini yansıtmaktadır.
3. Öğrencilerin uygulama ile ilgili başarı testi soruları ve tutum ölçeğine içtenlikle cevap verdikleri ve verilen cevapların kendi düşüncelerini yansıttığı varsayılmıştır.
4. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ders dışı zamanlarda, deneysel işlem konusunda yapılan uygulamalarla ilgili iletişime geçerek birbirlerini etkilemeyecekleri varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. İstanbul ili, Esenyurt ilçesi, Rıfat Ilgaz Ortaokulu,
2. 6-F/6-J ve 7-A/7-B sınıfı öğrencileri,
3. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı,
4. “Elektronik Yüzyıl” ve “Zaman İçinde Bilim” üniteleri,
5. 2016-2017 yılının ikinci dönemi,
6. 6. ve 7. sınıf başarı testi, sosyal bilgiler tutum ölçeği,
7. Dört hafta, haftada üç saat sosyal bilgiler dersi, 2005 programı ile sınırlı tutulmuş ve yenilenen programa yer verilmemiştir.

1.6. Tanımlar

Akademik Başarı

Bireyin belli bir konu doğrultusunda vermiş olduğu cevaplardan yola çıkarak bilgi düzeyine yapılan testin, ölçütlerinin sorgulanmasıyla ulaşılan istatistiksel veriden elde edilen netice akademik başarı olarak tanımlanabilir.

Tutum

Tutum “Bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996).

Kalıcılık

Demirel’e (2002) göre kalıcılık, “Belleğe yerleştirilen bilgilerin tekrar geri getirilmesi ve kullanılması için korunması” şeklinde tanımlanmaktadır (Akt. Atan, 2007, s. 13).

Eğitim

Artut'a (2004) göre eğitim, "Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve isteyerek davranış meydana getirme sürecidir. Eğitim insanlığın doğuşundan beri yaşamın her alanında devam eden bir yetiştirme süreci (s. 83)" olarak tanımlanmaktadır.

Öğretim

Öğretim, "İçsel bir süreç ve ürün olan öğrenmeyi destekleyen ve dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir (Senemoğlu, 2003, s. 399)."

ğrenme

"ğrenme, büyüme ve vücutta değişik etkilerle oluşan geçici değişmeler atfedilmeyecek, yaşantı ürünü olarak meydana gelen davranışta ya da potansiyel davranıştaki nispeten kalıcı izli değişimdir (Senemoğlu, 2003, s. 94)."

Sosyal Bilim

Sosyal bilim, "Günümüzde ve geçmişte toplumsal yaşam içinde insanın, insanla, çevresiyle ve kurumlarla ilişkilerini inceleyen birçok disiplin bulunmaktadır. Bu disiplinler sosyal bilimler adı altında toplanmaktadır (Erden, tarihsiz, s. 34)."

Sosyal Bilgiler

Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB, 2005) göre sosyal bilgiler, "Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi" olarak tanımlanmaktadır.

Edebiyat

Mutluay (1969) edebiyatı, "Doğrudan duygu ve düşüncelerin, insan ve toplum yaşantısının, söz ve yazıyla en etkili biçimlerde anlatımını amaç edinen bir sanat türü" şeklinde tanımlanmıştır (Akt. Öztürk ve diğerleri, 2014).

Geleneksel Öğretim Yöntemi

Geleneksel öğretim yöntemi, “dersin akışına, öğrencilerin nasıl yönlendirileceğine ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına öğretmenin karar verdiği, öğretmen merkezli bir yöntemdir. Öğretmen tarafından aktarılan bilginin öğrenci tarafından, aktarıldığı şekliyle benimsenmesi anlayışı” olarak ifade edilmiştir (Gürses, 2010).

ETSBÖ “Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi”

Demir ve Akengin’e (2014) göre ETSBÖ, “Genel olarak sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşma noktasında, sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının ve sosyal bilgiler öğrenme-öğretme süreçlerinin uygun hikâye, roman, şiir, mitoloji, biyografi, tiyatro gibi edebi eserler ile şekillendirilmesi (s. 3)” şeklinde tanımlanmıştır.

Sayıltı

Sayıltı, “Araştırma sürecinde doğruluğunun ispatlanması gerekmeyen önerme” şeklinde tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010, s. 69).

Ön test

Atan (2007) ön testi, “Bir derse veya öğretime başlarken uygulanan, öğrencinin konu hakkında sahip olduğu bilgi ve becerileri belirlemeye yönelik test türü (s. 14)” şeklinde tanımlamıştır.

Son test

Atan (2007) son testi, “Bir ders, ünite veya öğretim materyalinin tamamlanmasından sonra yapılan, öğrencinin ders ya da ünitenin hedeflerine ulaşma düzeyini belirlemek için kullanılan test (s. 14)” şeklinde tanımlamıştır.

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Temeller ve Konuyla İlgili Alanyazın

Bu bölümde sosyal bilimlere, sosyal bilgilerin dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimine, sosyal bilimler içindeki yerine, sosyal bilgiler öğretiminin ilkelerine, edebiyata, edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimine, araştırma sürecinde kullanılan edebi ürünlerin ders planlarına, sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili kuramsal temellere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara da yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Temeller

2.1.1. Sosyal bilgiler öğretiminin dünyadaki gelişimi

Sosyal bilgiler dersi ile ilgili eğitim faaliyetlerinin başladığı yer ve zaman konusunda bir kesinlik yoktur. Eski Çağlar'da karşımıza çıkan dersler “tarih (Çin, İsrail, Roma), coğrafya (Roma), yurttaşlık (İsrail) ve hukuk (Roma)” sosyal bilim disiplinleri ile de ilgilidir. Sosyal bilimlerde Orta Çağ'da din etkisi görülmüş, sonrasında ise din etkisi giderek azalmıştır. İlk defa bu dersin ilk ve orta okullarda verilmesi gerektiğini ise Concerdet savunmuştur (Sönmez, 2005; Sözer, 1998; akt. Tay, 2015).

Sosyal bilgilerin kökeni insanlık tarihinin başlangıcına kadar inmektedir. ABD'ye yapılan göçler dolayısıyla Amerika'daki insanların, topluma kendilerini ait hissetmelerini sağlayacak çalışmalara başlandı. Amerikan ulusu kavramının benimsenmesi ve insanların Amerikalılaştırılabilmesi için bunu eğitim programı

aracılığıyla yapılmasına karar verildi ve bu şekilde sosyal bilgiler kavramı da ortaya çıkmış oldu (Doğanay, 2008; akt. Özmen, 2015).

1916 yılında sosyal bilgiler adında dersler verilmeye başlanmış ve bu anlayış 1960'lı yıllara kadar da benimsenmiştir. Dünyadaki değişim ve gelişmeleri de takiben 1960 sonrasında sosyal bilgilerde de yenilenme sürecine gidilmiştir (Kaltsounis, 1987; akt. Sönmez, 2005). Anlaşılacağı üzere “sosyal bilgiler dersi ilk kez ABD’de 1916 yılında” düzenlemiştir. Sosyal bilgiler teriminin kabulü ise ABD’de The National Education Association Commission (Ulusal Eğitim Teşkilatlandırma Komisyonu) Sosyal Bilgiler Kurulu tarafından yapılmıştır.

1960'larda sosyal bilgilere yönelik fazla eleştirinin olmasıyla Bruner'in kuramının dikkate alındığı anlayışla “Yeni Sosyal Bilgiler” programı meydana getirilmiştir. Yenilenen programda ağırlıklı olarak verilen derslerin etkisi azaltılarak sosyal bilimlerin disiplinlerinden olan “sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, antropoloji ve sosyal psikoloji” gibi bilimler fazla yer etmeye başlamıştır (Öztürk, 2011; akt. Özmen, 2015). Sosyal bilim disiplinlerine, araştırmaya daha fazla yer verilerek, öğrenciler sürece aktif olarak katılmış ve eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesine önem verilmiştir. 1980'lerde ise sosyal bilgilerde geleneksel öğretimin etkisi artmıştır (Erden, tarihsiz; Schug ve Beery, 1987; akt. Öztürk ve diğerleri, 2014).

2000'li yıllara yaklaşılırken NCSS, “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin amaçları, içeriği ve yöntemleri çerçevesinde bu dersin öğretiminin gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır. ABD’deki sosyal bilgiler dersi programı disiplinlerarasılık, bütünlüştürücülük çerçevesinde, tematik yaklaşımla ve sosyal yapılandırmacılığa yönelik olarak oluşturulmuştur (Kılıçoğlu, 2015).

Sosyal bilgiler dersi ABD’de doğmuş ve orada gelişmiştir. Toplu anlayış ile oluşturulan bu dersi, “Japonya, Kore, Türkiye, Kanada ve Avustralya” gibi ülkelerde benimsemektedir. Ama İngiltere gibi bir çok ülkede de bu ders, tek disiplinli anlayış ile ayrı ayrı öğrenciye sunulmaktadır (Öztürk, 2011; akt. Özmen, 2015).

2.1.2. Sosyal bilgiler öğretiminin Türkiye’deki gelişimi

İslamiyet öncesi eğitim tarihimizde bireyler gelenek ve görenek değerlerine göre yetiştirilirken; İslamiyet sonrasında İslam dininin temelini oluşturan inanç sistemi doğrultusunda ve gelenek-göreneklerle birlikte eğitim verilmiştir. Bu sistemin Cumhuriyet dönemine kadar sürdüğü söylenebilir (Akyüz, 1993; akt. Sönmez, 2005).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte, eğitimin en önemli amaçları arasında Atatürk’ün ilke ve inkılâplarına bağlı olan, toplumsal hayattan kopuk olmayan, haksızlıkları sorgulayan ve düşüncelerini dile getirebilen birey meydana getirmeye çalışmıştır (Doğanay, 2008; akt. Özmen, 2015).

Baysal’a (2005) göre 1930’lu yılları sonrasında Atatürk’ün Güneş Dil Teorisi üzerinde John Dewey’in de etkisi olmuş ve Atatürk’ün davetiyle J. Dewey bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporun eğitimimizde önemli etkisi de olmuştur. İş okulu ve toplu öğretim anlayışının sisteme J. Dewey ile birlikte girdiği söylenebilir (Akt. Tay, 2015). John Dewey’in, hazırlamış olduğu rapor ülkemizde önemli etkiler oluştursa da eğitim felsefemiz daimici ve esasici eğitim felsefeleri olarak devam ettirilmiştir. Çünkü o dönemin eğitim felsefeleri bu yönde eğilim göstermektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1961 yılına kadar ülke içerisinde iyi vatandaş yetiştirme amacı taşıyan bu dersler tek disiplin anlayış doğrultusunda öğrencilere verilmiştir. 1961 yılında verilen dersler, “Tarih, Coğrafya ve Ülke ve Toplum İncelemeleri” olarak karşımıza çıkmıştır. “Ülke ve Toplum İncelemeleri” dersi ABD’deki eğitim anlayışı gibi toplu disiplin anlayışıyla oluşturulmuş bir derstir. Bu dönemde tek disiplinli “Tarih ve Coğrafya” gibi, aynı zamanda çok disiplin “Toplum ve Ülke İncelemeleri” gibi dersler birlikte öğrencilere verilmiştir.

1968 yılında ise tek disiplinli ders anlayışı terk edilerek, bu derslerin yerine çok disiplinli ders anlayışı ile oluşturulan sosyal bilgiler adı ile bir ders, programdaki yerini almıştır. 1980 yılındaki girişim derslerin isimlerinde de yansımaya sebep olmuş, dersler tek disiplinli anlayış ile öğrencilere aktarılmıştır. Bu dersler “Milli Tarih, Milli

Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi” olarak bireye edindirilmiştir. 1997 yılı ve sonrası ise tekrar bu derslerin ismi tek bir çatı altında toplanarak “sosyal bilgiler” olarak karşımıza çıkmıştır. O tarihten günümüz tarihine kadar da Amerikan Ekolü ve bu ekolün toplulaştırılmış ders anlayışı doğrultusunda oluşturulmuş bir eğitim anlayışı benimsenerek dersler “sosyal bilgiler” dersi adı altında bireylere aktarılma yoluna gidilmiştir.

1998 yılı itibariyle dünyada yaşanan gelişmeler ışığında, program geliştirmeleri için çalışmalara başlanmış ve 2005 yılında yeni program meydana getirilmiştir. Pilot uygulamalardan olumlu olduğu sonucuna varılan sosyal bilgilerin öğretim programı 2005-2006 yılı itibariyle bütün illerin uygulamasında yerini almıştır. Bu programın geliştirilmesinin temeli ise sosyal yapılandırımcılık esasına dayandırılmıştır (Öztürk, 2007; akt. Kılıçoğlu, 2015). Sosyal bilgilerin programı, NCSS’in belirlenmiş olduğu tematik öğrenmeyi temel alan “öğrenme alanları” çerçevesinde, disiplinlerarasılık dikkate alınarak meydana getirilmiştir. Bu programda ise bütünleşme ve disiplinlerarası yaklaşım vurgulanmıştır (Öztürk, 2015).

2005 yılından sonra Türkiye’de ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefelerinin benimsenmesi ile yapılandırımcı yaklaşımı temel alan bir öğretim yaklaşımına geçilmiştir. Bununla birlikte sosyal bilgiler dersi öğretim yaklaşımı, “Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” yaklaşımının ön planda tutulduğu ve bu çerçevede benimsenmiş amaçlar çerçevesinde ülkeye vatandaş yetiştirmeye yardımcı bir ders olarak yürütülmeye çalışılmıştır.

Türkiye’de ise kapsam boyutu çerçevesinden bakıldığında bu dersin en kapsayıcı tanımı, 2005 programını meydana getiren komisyon yapmıştır. Buna göre MEB’e (2005) göre sosyal bilgiler “Bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün

ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi” olarak tanımlanmıştır.

2.1.3. Sosyal bilimlerin tanımı

19. yüzyıl sonrası yaşanan toplum içindeki çatışmalar ve sorunlar toplum hayatının karmaşık bir hâle gelmesine neden olmuştur. Bu sebeple toplumları bir arada tutabilmek için ahlaksal, kültürel ve milli olan değerlere önem verilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Toplum değerleri ve bireyler arasındaki denge, sosyal bilimlerin disiplinlerinin eğitim ortamına aktarılması ile sağlanmıştır. Böylece bahsedilen bu değerlere eğitim aracılığıyla ağırlık verilmesi toplumun beklentilerine cevap verilmesine ve toplumsal sorunların çözümüne yardımcı olması münasebetiyle sosyal bilimlerin sorunları çözen bilim olarak görülmesini arttırmıştır.

“İnsan Bilimi” olarak da bilinen sosyal bilimler, toplumun gerçeklik algısının talep ettiklerini ve insanı içinde barındıran bütün olgu ve olayları disiplinler hâlinde ele alarak inceler. Bunu yaparken de sosyal bilimlerin disiplinlerinden faydalanır. İnsanların talepleri ve yaşantıları doğrultusunda bu disiplinler ayrıca bireyin çeşitli davranışlar edinebilmesine olanak tanır. Ayrıca sosyal bilimler, bireylere hayatın getirileri içerisinde eğitim aracılığı ve yaşantılar yoluyla bilgi, beceri ve tutum kazandırılmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Tüm bunlardan yola çıkarak sosyal bilimler Sönmez’e (2005) göre insanın gerçekle bağ kurmasını sağlamakta olan, insanın gerçeğiyle uğraşarak bireyin bilgiler elde etmesini sağlayan bir süreçten bahsetmektedir. Savaş, barış, devletlerin kuruluşu, evlilik, boşanma, doğum ve ölüm gibi olgular insanın hayat gerçeğinin sosyal olgularıdır. Bu sosyal olgular ve insanı barındıran her türlü bilgi sosyal bilimlerin konusuna girmektedir. Bundan yola çıkarak “hukuk, tarih, coğrafya, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, eğitim, antropoloji” gibi bilimler insan gerçekliğinin bir bölümünü ele alarak incelemektedir.

Bilgili'ye (2015) göre ise insanlığın ilk zamanlarından beri toplumun ve bireyin problemlerini çözme çabası, toplumsal bilimlerin doğuşunda etkili olmuş ve böylece ortaya çıkan sosyal bilimlerin sorun çözme misyonunu da yüklenmiştir. İnsanın yaşamındaki önemi de fark edilince; bu bilimlerden bir ders aracılığıyla istifade edilmesi gerektiği düşünülmüştür. 19. yüzyılın sonunda ABD'deki sorunlara çözüm bulunması amacıyla sosyal bilim disiplinlerinden bir ders başlığı altında yararlanılması sağlanmış ve bu ders sosyal bilgiler adı altında sosyal bilimlerin çözüm önerilerini bireylere aktarma aracı olarak ortaya atılmıştır.

2.1.4. Sosyal bilgilerin sosyal bilimlerdeki yeri

Toplumlar karmaşık problemlerle karşılaşmakta ve toplumların değişimleri süreklilik arz etmektedir. Toplumdaki bireylerin gereksinimleri, toplumun bireyden beledikleri arasındaki uyumun meydana gelmesinde ve bireylere ihtiyacı olacak bilginin, becerinin, tutumun ve değerlerin kazandırılmasını sağlanmasında sosyal bilim disiplinlerinin önemli rolü ve görevleri vardır (Oruç ve Ulusoy, 2008).

Bireylere sistematik bir biçimde "bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılması", bireyin planlı eğitim ortamında süreç boyunca yer alması ile mümkün olmaktadır. Bu eğitim faaliyetleri neticesinde birey ve toplum arasındaki denge, sosyal bilimlerin disiplinlerinin; "1-2 ve 3. sınıflarda hayat bilgisi, 4-5-6 ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler" derslerinde yansıma bulması ve öğrencilere bu disiplinlerin toplulaştırılmış anlayış doğrultusunda belirtilen ders başlıkları altında sunulması ile sağlanmaktadır.

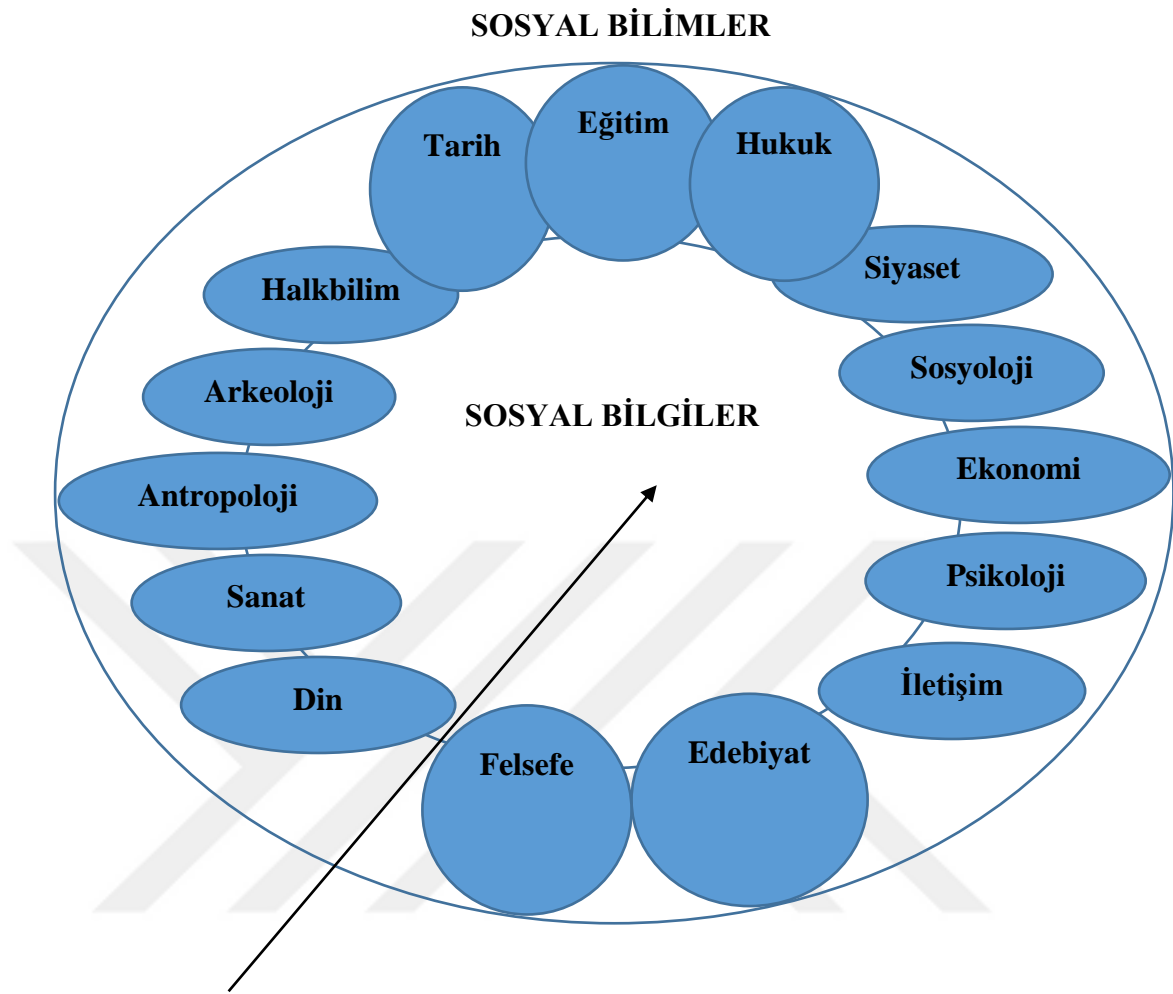
Kabapınar'a (2014) göre sosyal bilimler, yaşanan ve yaşanmakta olanla ilgili birey ve toplum arasında bağ kurarak incelemelerde bulunan disiplinleri kapsamaktadır. Eğer sosyal bilgilerin ne olduğu ve sosyal bilim disiplinlerinden farkının ne olduğuna cevap verilmesi gerekirse sosyal bilgiler, ilk ve ortaokullardaki ders ya da bu dersin öğretimine yer verildiği bir programdır. Sosyal bilimlerin ürettiği bilimsel olan bilginin kullanılması okul ve öğretim programı vasıtasıyla öğrencilere sunulmaktadır. Sosyal bilgilerde, sosyal bilimlere ait bu bilgiler öğrencilere verilirken; öğrencinin yaşı,

hazırbulunuşluğu, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak pedagojinin ilkeleri çerçevesinde basitleştirilerek öğrencilere sunulur. Öztürk'e (2007) göre ise sosyal bilgiler dersinin temelindeki taşları sosyal bilim disiplinleri meydana getirir. Bu derste ilk ve ortaokullar aracılığıyla sosyal bilimleri içeren ünitelerin kaynaştırıp bütünleştirilmesi ile bireyin bilgileri edinmesi amaçlanır.

Sosyal bilimler, “tarih, coğrafya, siyaset, felsefe, hukuk, psikoloji, eğitim, ekonomi, sosyoloji, iletişim, sanat, din, antropoloji, arkeoloji ve halkbilimi vb.” disiplinler oluşturmaktadır. “sosyal bilgiler dersi, 4-5-6 ve 7. sınıf düzeyindeki öğrencilere” sosyal bilimleri oluşturan disiplinleri; basitleştirilmiş halleriyle ve sınıf seviyesine uygun hale getirerek benimsetmektedir.

Tüm bunlardan yola çıkarak sosyal bilgiler, sosyal bilimleri şekillendiren disiplinlerden faydalanarak oluşturulmuş bir derstir. Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin disiplinlerinden gerektiği ölçüde faydalanır ve öğrencilerin ilgi, istek, ihtiyaç ve düzeyleri göz önünde tutularak basitleştirilmiş bir biçimde öğrenciye sunulur. Ülkenin ve toplumun beklentileri dikkate alınarak oluşturulan program çerçevesinde; öğrenme alanları, kazanımlar, üniteler, ünite konuları ve etkinlikler aracılığıyla bu disiplinler öğrenciye aktarılır. Her öğrenme alanının hâkim olduğu disiplin ya da disiplinler farklı olup bu disiplinlerden yararlanma derecesi de farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda öğrenme alanlarına ait ünitelerin ağırlıklı olduğu disiplinlerden de farklı düzeylerde yararlanılmaktadır.

Sosyal bilgiler önceki dönemlerde tarih ve coğrafya ağırlıklı bir ders olarak öğrencilere verilirken, günümüzde ise tarih ve coğrafya da dâhil olmak üzere diğer sosyal bilim disiplinlerinden (felsefe, siyaset, ekonomi, sosyoloji, hukuk, eğitim, psikoloji, din, sanat, arkeoloji, antropoloji vd.) de öğrenme alanı ve ünite konularının gerektiği ölçüde yararlanarak ilerleyen bir ders, bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan Hakları ve Vatandaşlık

Şekil 2.1. Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler ilişkisi (Köstüklü, 2006, s. 10; Öztürk ve Dilek, 2005, s. 21)

Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler arasında kesin çizgilerle ayırım yapmanın çok zor olduğunu söyleyen Dönmez'e (2003) göre eğitim ve öğretimde yer verilen kavramların amaçları, içerikleri ve yöntemleri de farklılık göstermektedir. Toplumsal bilimler ile meşgul olanlara sosyal bilimci denilmektedir. Bu bilimler, toplum ile alakalı görüşleri ortaya çıkarmakta, insanın davranışları ve yaşantısını değişik açılarla ve nesnel bir yaklaşım çerçevesinde incelemektedir. Sosyal bilgiler ise ilk ve ortaokul düzeyindeki bireylere yurttaş olma bilincinin aşılması için, disiplinlerarasılık çerçevesinde, bütünleştirilerek meydana getirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmeni tarafından verilen bu ders, bireyin toplumsal hayatla iç içe yetişmesini sağlayan, aynı zamanda toplumsal davranışlara önem verilerek okullarda eğitim ve öğretimi gerçekleştirilen bir ders ve öğretim programıdır.

Erden'e (tarihsiz) göre ise sosyal bilgiler, ilk ve ortaokullarda iyi ve sorumluluk sahibi yurttaşları yetiştirme amacıyla sosyal bilimin disiplinleri içerisinde seçilen bilgilere yönelik, öğrenciye sosyal hayatla ilgili temel bilginin, becerinin, tutum ve değer kazandırılması için çalışılan bir alan olarak tanımlanmaktadır.

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere, bu dersin temel kaynağını sosyal bilimler oluşturmaktadır. "Tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji, eğitim" gibi sosyal bilim disiplinlerinin ilgili kısımları alınarak sosyal bilgiler dersi oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin içinden seçilen bilgilerin düzenlenerek, basit hâle getirilip düzenlenmesi ile meydana getirilmiştir denilebilir (Turan, Sünbül ve Akdağ, 2014). Özetle anlaşılacağı gibi sosyal bilim ve sosyal bilgiler dersi birbirinden bağımsız olarak değil, birbiri ile bütünleşmiş hâlde ilerleyen alanlardır. Sadece sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin disiplinlerinin içerisinde yer aldığı, disiplinler bir yaklaşımla tasarlanmış ve ülkesine etkili vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir öğretim programı çerçevesinde bireylere aktarılan bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin özellikleri şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- ✓ Sosyal bilimlerin özellikleri:
  - İçerisinde yer alan her disiplin ayrı bir bilimdir.
  - Her biri sadece kendi bilgisini üretir.
  - Sosyal bilimlerin genel bir yöntemi yoktur. Her disiplinin kendine özgü yöntemi vardır.
  - Olayların açıklanmasında neden-sonuç ilişkisinden yararlanır.
  - Objektif bilimlerdir. Bilimsel bilginin peşinden koşan bilimlerdir.
  - Pozitivist anlayışı benimser.
- ✓ Sosyal bilgilerin özellikleri:
  - Amacı vatandaş yetiştirmektir.
  - Bir bilim, disiplin değildir.
  - Sosyal bilgiler sadece bir derstir.

- Kendi bilgisini üreterek değil, sosyal bilimlerin ürettiği bilgileri kullanarak ilerler.
- Bir öğretim programını takip ederek ilerler.
- İçerisinde vatandaşlık bilgisi konularını da barındırmaktadır.

2.1.5. Sosyal bilgilerin tanımı

Bir ülkenin genel ve özel hedefleri doğrultusunda ülkenin benimseyeceği eğitim felsefesine karar verilmektedir. Kararlaştırılan bu eğitim felsefeleri neticesinde ülkedeki öğretim yaklaşımlarının hangisi olacağı belirlenmektedir. Bu doğrultuda eğitimin hedefleri ve öğretim yaklaşımları; bir program dâhilinde bireye sunulmakta, okullar ve dersler aracılığıyla da ülkenin hedeflerinin aktarılması sağlamaktadır.

Eğitim toplumun kültür öğelerinin aktarılmasında bireye yardımcı olur. Sosyal bilgiler, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek, toplum devamlılığını sağlamak, yaşanmış ve yaşanmakta olanın ilişkilerini anlamak için, eğitim ve öğretim aracılığıyla gerekli olan bilgiyi, beceriyi ve tutumu kazandırmada bireylere yardımcı olan bir derstir (MSSS, 2000; NCSS, 1993; Seefeldt, 1984; akt. Yiğit ve Erdoğan, 2008).

Bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılmasında ilerleyen sosyal bilgilerin kavram olarak tek bir tanımını yapmak oldukça zordur. Çünkü sosyal bilgiler dersi çoklu disiplinin biraraya gelmesi ile teşekkül etmiş bir derstir. Sosyal bilimleri meydana getiren bu disiplinler, bir ders başlığı altında “sosyal bilgiler” adı ile bütünleştirilmiştir. Bu neden sosyal bilgiler dersine yönelik yapılan her tanımın herkes tarafından kabul edilmesini ve tanımlarda birlik sağlanmasını güçleştirmiştir. Bu konuda araştırmaları olan birçok kişi; sosyal bilgiler programı ve içerdiği ilkeler doğrultusunda kendi tanımını teşekkül ettirmiştir. Bu da sosyal bilgilerle ilgili özgün ve farklı farklı tanımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

NCSS, 1992’de bu ders ile ilgili yapılan tartışmaları sonlandırarak sosyal bilgilere yönelik kapsamlı tanım yapmış ve bundan sonra da bu tanım uzmanlar

tarafından referans olarak görülmüştür. NCSS tarafından, sosyal bilgiler “Sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır” şeklinde tanımlanmıştır (Savage ve Armstrong, 1996; akt. Öztürk, 2015).

Aşağıda sosyal bilgiler dersine yönelik yapılan çeşitli tanımlara yer verilmiştir. Bu tanımlara göre:

Barth (1991) sosyal bilgileri, “belli başlı sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin kullanılması için sosyal ve beşeri bilimlere ait kavramların disiplinler arası entegrasyonu” olarak tanımlandırmaktadır.

NCSS (1993) sosyal bilgileri, “vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanı” şeklinde ifade edilmektedir.

Doğanay (2004) ise sosyal bilgileri, “sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı” şeklinde tanımlandırmaktadır.

MEB’e (2005) göre ise sosyal bilgiler dersi “Yaşamla birebir etkileşim içinde olan, sormayı ve sorgulamayı gerektiren derslerden biridir. Bu ders aracılığıyla eleştirel düşünen vatandaşların topluma kazandırılması ve tüm derslerde de bu anlayışını yerleşmesi sağlanmalıdır” şeklinde tanımlanmıştır (Akt. Narin ve Aybek).

Sönmez (2005) ise sosyal bilgileri, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” şeklinde ifade etmektedir. Bilgili’ye (2008) göre ise sosyal bilgiler, “sosyal bilimlere ait farklı disiplinlerin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir öğretim programı” olarak tanımlanmaktadır.

Yapılan tanımlara da bakıldığında bu ders; ilk ve ortaokulda yer almaktadır. Sosyal bilimlerin disiplinlerini içinde barındırıp, toplulaştırılmış anlayış ile öğrenciye sunulan sosyal bilgiler dersinde, öğrencinin dersi kendi hayatıyla ilişkilendirmesi ve farklı beceriler kazanmasının sağlanması için eğitim ve öğretimde yer verilen bir ders olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar ve Bayır, 2010; akt. Özmen, 2015).

Sosyal bilgilerde tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularının dışında başka disiplinlerin öğretimi de yapılmaktadır. Bu ders farklı disiplinlerle, tematik yaklaşımla ve toplu anlayış doğrultusunda bütünleştirilerek oluşturulmuş bir derstir. Bu ders içerisinde her öğrenme alanı, ünite ve kazanımın öğrencilere, bir disiplin ya da birkaç disiplin ile birlikte farklı ağırlıklarda, bütünlük halinde ve diğer derslerle ilişkilendirilerek aktarılması sağlanmaktadır.

Sosyal bilgiler, ilkokul ve ortaokullardaki 4-5-6 ve 7. sınıf düzeyindeki bireylere okullardaki eğitim ve öğretim aracılığıyla sunulan, içerisinde öğrenme alanlarını barındıran, bu öğrenme alanlarının her sınıf düzeyinde farklı ünitelerle yansıma bulduğu, aşamalı ve ardışık boyutta konularının ilerlediği, bireylerin bilgi, beceri, tutum ve değerlerinin geliştirilmesini sağlayan, kavram öğretimi neticesinde kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olan, topluma etkili vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan, toplum ve beşeri bilimlerin entegre edilmesi ile oluşmuş, global dünya düzeni içindeki güncel konuların farkında olan, farklı farklı disiplinleri bir ders boyutu altında bütünleştirip, toplulaştırılmış disiplin anlayışı ile sunan bir çalışma alanıdır.

2.1.6. Sosyal bilgilerin amacı

NCSS'ye (1993) göre sosyal bilgiler dersinin temeldeki amacı küresel dünya üzerinde, birbirlerine bağımlılıkları, toplumsal yönden farklılıkları olan, devlet yararının gözetildiği, bilgi ve mantığın temelinde karar verme becerileri gelişmiş, demokratik bir topluma vatandaşını yetiştirmektir. Sosyal bilgiler dersinde bireyler bulunan koşullara göre farklı becerilerini geliştirme, eleştirel bakışa ve olaylar hakkında bilgiye sahip olma fırsatı bulurlar.

MEB'e (2005) göre ise bu derste toplumuna uyum sağlayan, öğrencilerin edindiği bilgileri hayatına aktarabilecek ve demokratik değerleri benimseyen donanımı bireye kazandırmak amaçlanmaktadır. Sosyal bilgiler, toplumuna adapte olan, kültürünü özümseyip, ona sahip çıkan ve toplumun devamının sağlanmasında etkili olan bireylerin yetiştirilmesi amacıyla tasarlanmıştır. Bu amaçlar ülkelerin anlayışları doğrultusunda tek disiplinli ve çok disiplinli anlayışla bireylere verilir. Sosyal bilgiler dersi de sosyal bilim disiplinlerinin bilgilerinden bütünleştirici anlayış doğrultusunda seçilerek bireye kazandırılmaya gayret edilir (Safran, 2015).

Öztürk ve diğerlerine (2014) göre vatandaşlık eğitim programı olan sosyal bilgiler, aynı zamanda sosyal bilimlerden elde ettiği bulguların entegrasyonunu sağlayarak, öğrenci seviyesine konuları indiregeyen, öğrencinin toplumsallaşmasına yardımcı olmada ve toplumsal sorunlara çözüm bulmada gereksinim duyacakları bilgiyi, beceriyi, değeri ve tutumu bireyin kazanmasını amaçlayan derstir.

Bahsedilen bütün bilgilerden anlaşılacağı gibi sosyal bilgiler, öğrencinin sosyal ve kültürel yönünün şekillenmesini sağlamak amacıyla bireylere gerekli bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmaya ve bu kazanımların geliştirilmesini amaçlayan bir derstir. Aynı zamanda sosyal bilgiler, tüm bu kazanımları bireyin yaşantısının içine aktarmayı amaçlayan bir çalışma alanıdır.

Eleştirel, yaratıcı düşünceye sahip, araştırma ve problem çözme becerisi gelişmiş, sorgulayan, yaşantısına yönelik etkili kararlar verebilen, insanlarla iç içe,

iletişimden kaçınmayan, ilişkilerinde empati becerisini kullanarak ilerleyen, çevresinde yaşananlara karşı gerekli gözlemleri yapabilen, farkındalıkları yüksek, girişimcilik ruhunun oluşturulduğu ve bu ruhun öğrencinin yaşantısının merkezinde aktif boyutta rol oynadığı bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyi, yaşam içerisinde etkin hale getirmeyi ve bireyin vatandaş olma sorumluluğunun bilinci ile hareket etmesini sağlamayı hedeflemektedir. Sosyal bilgiler dersi kendisine, ülkesine ve dünyaya faydalı olacak niteliklerle donatılmış iyi, etkin dünya vatandaşları ve insanları yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Sosyal bilgiler dersi bireyleri global çevrenin aktif, sorgulayan, bilinçli, sorumluluklarını bilen, haklarının savunucusu olan ve evrensel düşünebilen ülke ve dünya vatandaşları olarak yetiştirme gayesi ile hareket etmesinin, bireyler açısından daha etkili ve olumlu yönde sonuçlar oluşturması beklenir.

2.1.7. Sosyal bilgilerin önemi

İnsan, eğitimin temelinde yer alan varlıktır. Eğitim, bireyin kendi ve toplumun ihtiyaçlarının karşılanması sağlayan ve bireyin yaşantısında kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olacak gerekli bilginin, becerinin, değer ve tutumun kazandırılmasını sağlayacak süreçtir. Toplumun devamlılığın sağlanmasında eğitime ihtiyaç duyulmaktadır ve bu devamlılığın sağlanması vatandaş eğitim programı çerçevesinde bazı derslerin içerisine dâhil edilir. “Tarih, coğrafya, vatandaşlık, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi” gibi bu dersler içerisinde yer almakta ve bu derslere düşen görev bireyi içinde yaşadığı topluma uyumunu gerçekleştirmektir. Bu uyumu sağlama görevi de sosyal bilimlerin konu alanını da barındıran derslere düşmektedir, bu dersler içerisinde sosyal bilgiler dersi de yer almaktadır (Ulusoy ve Tay, 2011).

İnsanın çevresindeki kişi, grup ve kurumlara uyum sağlayarak yaşaması zor bir süreçtir. Günümüzde bireyin uyum sağlama davranışlarının hepsini ailesi aracılığıyla

öğrenmesi zor olduğu için, bu sebeple bireyin sosyalleşmesini sağlama görevi günümüzde eğitim kurumlarına düşmektedir (Erden, tarihsiz; akt. Kılıçoğlu, 2015).

Eğitimdeki kurumların temelinde ise öğrencilere günümüz dünyasında aktif ve etkili vatandaşlar olabilmelerine yardımcı olacak bilginin, becerinin ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasını sağlamaya çalışmak vardır. Bunu yapan derslerin başında sosyal bilgiler dersi yer almaktadır (Kılıçoğlu, 2015). Bireyin sosyal kişiliğini kazanmasını sağlamada, sosyal bilgilerin büyük payı vardır. Bu ders ile birey, içinde yaşadığı ülkenin sosyal konularında bilgilenir, sorumluluklarının neler olduğunu öğrenir ve milli değerlerin önemini daha iyi kavrama fırsatı bulur (Aykaç ve Başar, 2005).

Sosyal bilgiler, çevresinde olan olaylara karşı duyarlılık sahibi, bireylere saygılı, sosyal çevresine uyum sağlayan, toplumda aktif olarak yer edinen, bilgiyi almayı seven, edindiği bilgileri, olayları ve olguları içselleştirip yorum yapabilen, günün gerektirdiği şartlara uyum sağlayabilen, sorumluluklarının farkında, milli ve manevi değerlerine sahip çıkan, vatandaş olma sorumluluğu ve bilinci ile hareket eden bireylerin yetiştirilmesini amaç edinmiştir (Yeşiltaş, 2006; akt. Çelikkaya, 2013).

Günümüz dünyasında eğitim, demokrasi kavramını kimliğiyle içselleştirmiş, aktif, düşünen ve üretim hâlinde olan bireylerin yetişmesini amaç edinmektedir. Bu açıdan da sosyal bilgiler bunların gerçekleştirilmesine yardım edebilecek olan en önemli derstir. Öğrencilerin, bu ders sayesinde vatandaşlık bilincinin ve demokrasinin temelindeki bilgileri ve becerileri edinmesini sağlanarak, bireyin bu yöndeki tutum ve düşüncelerini toplumu açısından yararlı olabilecek hâle de getirmesini sağlar (Doğanay ve Karakuş, 2004; akt. Özmen, 2015).

Sosyal bilgiler, bireye toplumunun milli ve manevi değerlerine sahip çıkmanın önemli olduğunu kavratmakta ve bireyi topluma yararlı hâle getirmeyi sağlamaktadır. Bu sayede öğrenciler küresel ve milli değerlerini öğrenir, toplumu için önem teşkil eden yerler hakkında da bilgilenererek gerekli tutum ve becerileri kazanırlar. Sosyal bilgiler dersi, bireyin faydalı birer vatandaş hâline gelmesini sağlayan süreçleri bireyin

yaşamasını ve gerekli becerileri kazanmasını sağlamada bireye yardımcı olan derstir (Bilgili, 2008; akt. Özmen, 2015).

Sosyal bilgiler ders, her bireye kendi kapasitesini fark etmesini sağlayacak olan fırsatlar verir. Bu açıdan sosyal bilgiler dersi, bireyin yaşantılar yoluyla deneyim kazanmasını sağlayarak bireyin kendisini tanımasını ve kendini gerçekleştirebilmesine de yardımcı olmayı sağlaması açısından önemlidir. Bu dersin öğretimi sayesinde birey, bitmeyen ihtiyaçlarını, sınırlı kaynaklar karşısında yönetebilmeyi, ne yapması gerektiğini öğrenerek, aynı zamanda bireyin tasarruf bilincinin gelişmesine de yardım eder (Aykaç ve Başar, 2005). Sosyal bilgiler, sorunlarına günden güne daha akılcı çözümler bulabilen, hayatını tayin edebilmeyi öğrenen bireyin eğitim hayatında mutlaka verilmesi gereken ve birey için büyük önem teşkil eden bir derstir.

2.1.8. Sosyal bilgiler öğretimi

Öğrenci merkezli eğitim anlayışının hâkim olduğu süreçte aktif olarak rol alan bireyin edindiği bilgileri kendi hayatıyla bütünleştirdiği ortamı bulması, öğrencinin derse yönelik pozitif tutum geliştirmesine sağlar. (Öztürk ve Dilek, 2005; akt. Çelikkaya, 2013). Bu olumlu tutumun geliştirilmesini sağlamak için öğretim sürecine gerekli araç-gereç ve materyallerin dâhil edilmesi gerekebilir (Çelikkaya, 2013).

Sosyal bilgiler dersinin öğretimi içerisinde farklı yöntem ve teknikler aracılığıyla öğrenciye bu dersin kazanımları aktarılmaktadır. Öğretmen yeterliliği ve yöntem-teknik çeşitliliği ile bu dersin öğrenme alanlarının içerisinde yer alan üniteler aracılığı ve etkinlikler yoluyla ülkenin hedeflerinin öğrencilere aktarımı sağlanmaktadır.

Bireyin toplumu ve kültürüne ait değerlere sahip çıkması, özgür olması, vatandaşlık bilinci olan bilimsel düşünceye sahip bireylerin yetişmesi sosyal bilgilerin genel amaçları içerisinde bulunmaktadır. Bu yüzden sosyal bilgiler, insanın hayatıyla ilişkili güncel olay ve konuların yer aldığı ders olma özelliği gösterir (Narin ve Aybek, 2010).

Sosyal bilgiler dersi, etkili ve sorumlu vatandaş yetiştirmeyi amaç edinir. Bu ders içerisindeki üniteler, “tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi” doğrultusunda çok yönlü şekilde ele alınır ve dersin öğretmeni de bu doğrultuda dersin işlenmesini sağlamalıdır. Bu derste sözlü ve yazılı edebi ürün materyallerinden faydalanılarak ders ve edebiyat kaynaştırılmalı ve bu sayede öğrencilerin vatan sevgisini kazanması sağlanmalıdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

Öğretmen bu süreçte “millî, ahlâki, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını” yerine getiren öğrencilere rehberlik etmeli ve öğrencileri ders konularını içeren edebi ürünleri de okumaları için teşvik etmelidir (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler dersi, günümüz sorunlarından olan “yoksulluk, açlık, savaş, dış ilişkiler, işsizlik, hava ve su kirliliği, toplumsal yaşamdaki bozulmalar, işçi ve tüketici” gibi problemler ile ilgili öğrencilerin de farkındalığının oluşmasını sağlamakta, bu problemlere çözüm üretiminin hangi aşamalarda olacağı ve çözüm sürecinde neler ile karşılaşacağının hesaplamasını sağlayacak olan çok yönlü bakış açısını bireyin kazanmasını sağlamaktadır (Preston, 1974; akt. Kılıçoğlu, 2015). Hayatın muhtemel problemlerinin çözümünde öğrenci farkındalığını da oluşturacak ürünler arasında sözlü ve yazılı edebi ürünlerin öğretim sürecine dâhil edilmesi de yer almaktadır.

Edebi ürünlerin kullanımı ile yapılan sosyal bilgiler dersiyle çocukların okuma, anlama becerileri gelişmekte, öğrenci edebi ürünler neticesinde yeri geldiğinde olayların ana karakteri ve diğer karakterler arasında kendi duygu ve düşüncelerini koşturmakta, öğrencilerin bu sayede yeni ve farklı bakış açıları kazanmalarında hayatın içinden örneklerle karşılaşarak kendi dünyasına yakın, güncel örnekler görmesi onun bu derse karşı ilgisini daha da arttırmaktadır. Böylece ders öğrenciler için daha eğlenceli, ilgi çekici ve anlaşılır hale gelmektedir. Öğrencilere bu etkinlikler vasıtasıyla kimliğini şekillendirme fırsatı oluşmakta ve bir ülkeye vatandaş yetiştirme temelinin atılmasında ülkeye fayda sağlamaktadır.

Birey, sosyal bilgiler dersi sırasında kullanılan ürünler sayesinde günümüz dünyasında yaşayan ya da yaşamış kişi veya kişileri tanıma fırsatı bulurlar. Birey, bu ders sırasında “düşünür, araştırmacı, okuyucu, yazar, konuşmacı, dinleyici, sanatçı ve teknoloğ” gibi kendini onların yerine koyma fırsatı bulur ve bireyin öğrendikleri daha kalıcı hâle gelir. Böylece öğrenci, iyi bir birey olmayı bu ders aracılığıyla öğrenebilir (Zarrillo, 2016). Kısacası öğrenci bu yolla hayatın içine bürünmektedir. Dersin edebi ürünlerle birlikte işlendiği esnada öğrenci metnin içine dalarak görünmezlik elbisesini giyebilir, metnin sokaklarında yürüyebilir ve bu ürünler aracılığı ile olayların diğer tarafından bakarak görüş açısını ve düşünce dağarcığını geliştirebilir.

2.1.9. Sosyal bilgilerin öğretim ilkeleri

Sosyal bilgiler öğretiminin ilkeleri denildiğinde eğitimdeki öğretim ilkeleri kastedilmemektedir. Sosyal bilgiler öğretiminin ilkeleri, eğitimde yer alan öğretim ilkelerinden farklı olmakla birlikte kendine özgü çerçevesi ile ilkelerini belirlemiştir. Bu derse özgü olan ilkelere, dersin yaklaşımı ne olursa olsun kesinlikle uyulması gerekir. Sosyal bilgiler dersinin ilkeleri, bir yaklaşımdan başka bir yaklaşıma geçilse bile değişmeyen kuralları içerir. Bu dersi veren bir öğretmen Sosyal bilgiler öğretim ilkelerine uyararak dersi öğrencilerine aktarmakla görevlidir.

Sosyal bilgiler öğretiminin 7 tane ilkesi vardır. Bu ilkeler ise:

- Vatandaş-Yurttaş Yetiştirme
- Kültürleme
- Çocuğa Görelik
- Bilgi Temelli Olma
- Yöntem
- Konu-Alan Ders Boyutu
- Zaman (Geçmiş-Bugün-Gelecek) boyutundan oluşur (Tay, 2015).

2.1.9.1. Vatandaş-yurttaş yetiştirme

Sosyal bilgiler dersi; ülkenin devamını, milletin bekasını sağlayacak, milli ve manevi değerlerin, ortak değerlerin bireylere aktarılması ile vatandaşlar yetiştirme amacındadır. Bu amaçlarla birlikte Türkiye’de kendi tarihiyle gurur duyan, vatan toprağına sahip çıkan, beyaz ay yıldızlı al bayrağına ve İstiklal Marşı’na saygılı, demokrasiye inanan, ülkesini sonsuza dek yaşatacak, “Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı”, yurttaş olma bilinci ile hareket eden vatandaşlar yetiştirmek amacını da barındıran sosyal bilgiler öğretiminin ilkelerinden birisidir. Sosyal bilgilerin en temel amacı olarak vatandaş yetiştirme karşımıza çıkmaktadır. Bu dersin öğretimi ile bireye yurttaş olma bilinci oluşturulmak istenmektedir.

Etkili vatandaşın yetiştirilmesi ile ilgili programlar, ülkelerin eğitim sistemlerine göre değişik şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Tek disiplinli anlayış doğrultusunda dersler tarih, coğrafya ve vatandaşlık olarak verilirken, toplulaştırılmış anlayışta ise sosyal bilgiler adı altında verilmektedir. Sosyal bilgiler dersi toplumuna etkili vatandaşlar yetiştirilmesi hususunda önem teşkil eden ve vazgeçilmeyen bir derstir (Tay, 2015).

Toplumdaki “adil olma, bağımsızlık, sevgi, saygı, çalışkanlık, dürüstlük, duyarlılık, hoşgörü, barış, vatanseverlik, sorumluluk” gibi değerlerin sosyal bilgilerde de önemi büyüktür. Bu konuda çalışmalar yapan Concerdet de toplumsal adalet ve cumhuriyet ile ilgili hedeflere ulaşılması yolunun öğretim ile olabileceğini savunmaktadır (Oğuz, 2014).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi “1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2. Maddesi” ile açıklanmış olan Türk Milli Eğitimi’nin Genel Amaçları içerisinde etkili vatandaşlık temel ilkesi için gerekli olan özellikler mevcut haldedir. Bu amaçlar neticesinde bireye vatandaşlık nitelikleri kazandırılmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları da bireye vatandaşlık bilincinin aktarıldığı amaçları barındırmaktadır.

2.1.9.2. Kültürleme

Toplumlar genç bireylere var olan kültür temellerini tanıtır ve bunu geliştirmek için çaba gösterirler. Toplum, temelde bireyin toplumsallaşması için çaba harcarken, başka yönden de kültür değerlerinin yaşatılmasını sağlayacak bireyi yetiştirme gayretindedir (Safran, 2015). Sosyal bilgiler dersinde bireylere verilen kavramlar ve kültürleme yoluyla milli ve manevi değerlerin bireylere aktarımı sağlanmaktadır.

2.1.9.3. Çocuğa yönelik

Öğretimin ilkelerinden olan çocuğa yönelik ilkesi sosyal bilgiler dersi için de önem teşkil eden ilkeler içerisinde yer almaktadır. Öğrencilerin tüm açıdan gelişim seviyelerine uygun şekilde dersin öğrenciye edinimi sağlanmalıdır. Öğrencilerin hazırbulunuşlukları gözardı edilmeden ders yöntem teknikleri ve etkinlikleri seçilmelidir.

2.1.9.4. Bilgi temelli olma

Sosyal bilgiler kullandığı bilgiler bilimseldir. Sosyal bilgiler dersinde sosyal bilimlerin disiplinlerinden faydalanarak bilimsellik temelinde hareket edilir. Tay'a (2015) göre sosyal bilgiler sosyal bilimin disiplinleri ve içerisinde insanla alakalı olan bütün bilimlerin bilgilerinin yer aldığı bir derstir. Bu sebeple de bu dersin faydalandığı bilgi temellerinin kaynaklarında çeşitlilik bulunmaktadır.

2.1.9.5. Yöntem

Sosyal bilgiler dersinde etkili vatandaşın yetiştirilmesini sağlamak için bilimsel bilgilerin yer aldığı ve geçerliliği kanıtlanmış olan bilgilerin yer alması gerekir. Sosyal

bilgilerin verilerinin kaynağını oluşturan, sosyal bilimlerde yer alan yöntem-tekniklerin bilimsel yöntemler çerçevesinde kullanılması önemlidir. Sosyal bilimlerin çalışmaları esnasında kullanılmakta olan eski ve yeni ölçme-değerlendirme yöntemlerinin birlikte verilmesi ve içeriği doğrultusunda deneysel yöntemlere yer verilmesi bu ders öğretim yönteminin zenginliğinden kaynaklanır (Safran, 2015).

2.1.9.6. Konu-alan ders boyutu

Sosyal bilgiler dersi toplumun ve çevrenin konu alanı olarak incelenmesine sağlayan, bireyin toplumsallaşma sürecine girmesini, kendisini oluşturan düşünce ve değerleri keşfetmesini mümkün kılan bir derstir. Bu çerçevede konu alanının bireyin toplumsal davranışının bilgilerine ağırlık vermesi ve etkili vatandaş perpektifinden gelişimini sağlayarak bireyi yetiştirme amacındadır (Kabapınar, 2014).

2.1.9.7. Zaman (geçmiş-bugün-gelecek)

Sosyal bilgilerin temelinde yer alan kavramlardan birisi de zamandır. Sosyal bilgilere dair olgular, olaylar ve kavramların sürekliliği ve değişimini; bireyin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamı açısından bakması da sosyal bilim doğasının yansımasıdır (Sever, 2015). Sosyal bilgiler aktif vatandaş yetiştirmekte ve devamlılığın olduğu bir vatandaşlık anlayışında insanlar yaşantılarını diğer nesillere de aktarmaktadır. Bu toplumsal bilginin aktarılması, bilimsel yöntemlere ve zamana göre sağlanacaktır (Safran, 2015).

2.1.10. Sosyal bilgilerdeki belli başlı disiplinler

Sosyal bilgiler dersi, içerisinde yer alan ve yararlanılan her bir disiplinin sadece derse uygun ve ilgili bölümlerini alarak öğrenciye kazandırılması gereken özellikleri çeşitli disiplin ve yöntem-tekniklerle kazandırmaya yardımcı olmaktadır. Tarih,

coğrafya, felsefe, ekonomi, siyaset, hukuk, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, iletişim ve insan ilişkileri, psikoloji, sanat ve estetik ve eğitim bahsedilen belli başlı disiplinlerin içerisinde yer almaktadır.

2.1.11. Edebiyat, eğitim ve sosyal bilgiler

TDK'ye (2018) göre edebiyat; “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı ve yazınına” denilmektedir. Edebiyat, insanın hayal gücüne ucsuz bucaksız kapılar aralayan, akıl gücü sayesinde yeni yaratımların teşekkül etmesine olanak tanıyan ve yaratıcılık becerilerinin aktif edilmesiyle o işte uğraşı sağlayan kişinin ürünü olarak ortaya çıkıp sonradan dünya vatandaşlarına ait bir hâle gelen sanatsal yazın olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanoğlu, düşünebilmesi ve düşündüğünü yorumlayıp yeni fikirler ortaya çıkarabilmesiyle diğer canlılardan ayrılmaktadır. İnsanları diğer tüm canlılardan ayıran asıl özelliğin, insanın yeni ürünler meydana getirebilmesi ve güzeli arama peşinden koşması olup aynı zamanda insanda edebi ürünlerin yaratılmasına sebep olan gücü olarak karşımıza çıkmaktadır (Kavcar, 1999).

Edebiyat bireyin davranışlarını terbiye eden, bireyin estetik yönünün gelişmesine katkı sağlayan, bireye kendi kimliği ve toplumsal kimliğini kazanmasını sağlayan, eskiden kopmayan ama yenilikle de yan yana yürüyen, insanın hayal gücünün artmasına yardımcı olan ve bireyi eğitmeye çalışan fonksiyonlara sahiptir (Karakuş, 2005).

“Edebiyat ve eğitim ilişkisi” incelendiğinde birçok araştırmacı bu iki kavramın birbirini tamamlayıcı özellikleri olduğunu vurgulamaktadır. İkisi de insanı temele alır, eğitim bir davranış değiştirme biçimi olarak ele alınırken; edebiyatın estetik ve sanatsal yönleriyle özellikle bireylerin duyuşsal yönlerini etkilediği görülmektedir. Bütünüyle bakıldığında eğitim ve edebiyat insana hizmet eder ve insanı hayata hazırlar.

Edebiyat ile gerçekleştirilen eğitim sonucunda sadece sanatçının kendisini ortaya çıkarmak değil, sanatçının edebi kişiliği, inceliği, yazma isteği ya da becerisini taşıyan, güzel duygusunu içselleştirmiş bireyler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Kavcar, 1999). Edebiyat insan yaratımlarının ürünlerinden sözlü ve yazılı edebi ürünleri barındırmasıyla zengin bir yapıya sahip önemli ve derin bir alan olarak bilinmektedir. İçerisinde barındırdığı edebi ürünlerden ise diğer alanlar da faydalanabilmektedir. Bu doğrultuda edebiyattan faydalanan derslerden birisi de sosyal bilgiler dersidir.

Sosyal bilgiler içinde barındırdığı disiplinler nedeniyle disiplinlerarası bir yapıya sahiptir. Bu dersin içinde olan disiplinlerden birisi de edebiyatın kendisidir. Edebiyat içerisinde yer alan bu ders ve başka dersler içinde de edebi ürün materyallerinden yararlanılmaktadır (Tokcan, 2016). Sosyal bilgilerin temeldeki amacı sosyal bilimlerin disiplinleri, edebiyat ve sanat gibi bilimlerin birbirleriyle düzenli ve birlikte hareket ederek çalışmasını sağlayıp bireylere akıl doğrultusunda kararlar verebilmesini sağlayacak yardımda bulunmaktır (Doğanay, 2002; akt. Tokcan, 2016).

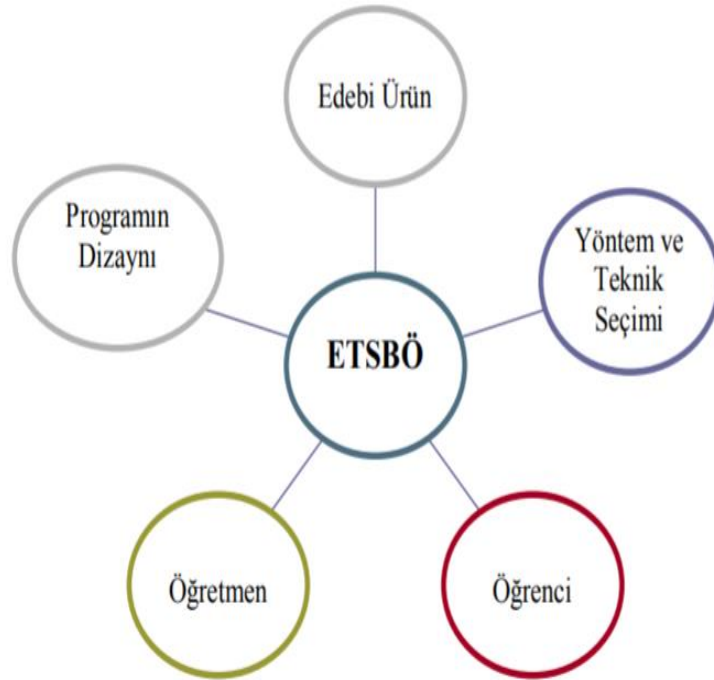
2.1.11.1. Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi

Sosyal bilgiler bulunduğu toplumun bir parçası olduğunun farkında olan, hayatının herhangi bir anında karşı karşıya kalacağı problemlerin neler olabileceğinden yola çıkan, bu problemleri çözebilme konusunda bireye çözüm önerileri sunan ve çok boyutlu bakış açısına sahip olmasına yardım eden bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle dersteki konu ve etkinlikler tek bir bilim alanının altına alınmamalıdır. Bireyin gelişimsel özelliklerine göre dersteki öğrenme ortamını hayatına transfer ederek bilgiyi edinmesi kalıcılığının daha fazla artmasını sağlamaktadır. Bu nedenle bireylere yönelik öğrenme süreci etkinliklerini planlamak ve öğrenme ortamını oluşturmak gerekir. Bu açıdan da bakıldığında öğrencilerin keyif alabildikleri edebi ürünlerin derse dâhil edilmesi gerekmektedir (Şimşek, 2015).

Öğrencilerin eğitim ortamında uygun kazanımlar dahilinde edebi ürünlerle karşılaştırılması gerektiği bakış açısı ile ilgili ABD’de önemle üzerinde durulan bir

konudur. ABD’deki programda ve yapılan birçok araştırmada sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlere yer verilmesine ve ETSBÖ’nün önemine değinilmiştir.

Dersin ABD’deki programında yaşamda önemli rolleri olmuş kiři ve önderlerin yaşamlarının öğretimine yer verilmiş ve bu gibi konularda edebi ürün materyallerinin kullanılması gerekliliği de vurgulanmıştır (Keskin ve Cořkun Keskin, 2016). Deđiřen yaşam şartları işığında, demokratik olan toplumdaki sosyal bilgiler dersi sorgulayan, hak ve adalet kavramlarını iyi özümsemiş, analitik dūřünebilen, içinde bulunduğu toplumda aktif olarak yer alan, ülke-dünya olarak doğru katkıyı sağlama amacında olan, sorumluluk sahibi bireylerin kazandırılması peşinde koşmaktadır. Yazım gücü kuvvetli, anlatmak istediklerini doğru şekilde karşı tarafa geçirebilen bireylerin yetiştirilmesi ile bireyler bu kazanımlara sahip olabilirler. Sosyal bilgiler ders içerisinde doğru edebi ürünlerin kullanılması ile bireyler yazım gücü kuvvetli, kendini karşı tarafa doğru olarak aktaran bireyler hâline gelebilirler.

şekil 2. 2. Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretiminin temel öğeleri (Akengin ve Beşir, 2014, s. 4)

Sosyal bilgiler programı içerisinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin bu derste kullanılması gerektiği ile ilgili öneriler yer almakta ve bu konu teşvik edilmektedir (MEB, 2005). ETSBÖ'ye yönelik bu teşvik doğrultusunda da biyografi, destan, marş, masal, hikâye, atasözü, deyim, anı, makale, mani, menkıbe, tekerleme, şarkı, türkü, sözlük, siyasetname, şiir, kompozisyon, efsane, gezi yazısı, fıkra, günlük, mektup, roman, söylev, özdeyiş ve tiyatro türlerine ders kitaplarında yer verilmiştir.

Edebi ürünler insan hayatının içinden geldikleri için bu ürünlere sosyal bilgiler öğretiminde yer verilmesi önem taşımaktadır. Şiir, hikâye, tiyatro metni kadar; türkü ve destanın da bu dersin öğretiminde önemli bir yeri vardır. Her türlü sözlü ve yazılı edebi ürün sosyal bilgileri oluşturan disiplinlerin bireye aktarılmasını ve bireyin hayatına dair her konuyu bireye öğretebilme olanağı sunar (Şimşek, 2015).

Sosyal bilgiler dersi ve bu dersi ilgilendiren konularda sözlü ve yazılı edebi ürünler ile ilgili ders süreçleri zaman içinde daha da kabul görmeye başlamakla birlikte ETSBÖ yaklaşımına yönelik dünyadaki sosyal bilgilerin programlarında da değişiklik yapılması gerektiği belirtilmiştir (Akça, 2004; Davis ve Palmer, 1992; Fredericks, 2007; Kabapınar, 2005; Laughlin ve Kardaleff, 1991; akt. Demir ve Akengin, 2014).

2.1.11.2. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak sözlü ve yazılı edebi ürünler

Estetik kaygıyla sanat yapma amacından doğarak oluşturulan, insanın hayatı hakkında edebiyat ile ilgili olan bir ürünlerin, bir dil yardımıyla temsiline edebi ürün denilmektedir (Şimşek, 2009). Edebi ürünler bireyin kelime haznesinin gelişmesi, heyecan duygusunu tatması, mizah anlayışını geliştirmesi, okulu sevmesini sağlaması ve ayrıca sosyalleşmesine katkıda bulunması açısından önem teşkil ederler. Bireye sosyal öğrenme olanağı sağlayan, içerisinde bireyin modeli olan kişi ve kişilerin davranışlarını barındıran edebi ürünler ayrıca bireye okuma alışkanlığını kazandırmada etkilidirler. Bu ürünler hem küçük yaştaki çocukların hem de ergen bireylerin sosyal becerilerini kazanmalarına yardımcı olurlar (Cartledge ve Kiarige, 2001).

Sosyal bilgiler dersi bireyin içinde bulunduğu toplumun vatandaşı olma konusundaki eğitimini sözlü ve yazılı edebi ürünler aracılığıyla daha da zenginleştirip pekiştiren bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ders aynı zamanda içerisinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin bulunduğu “iyi anlatılan bir öykü” niteliği taşımaktadır (McGowan ve Guzzetti, 1991). Bu açıdan derslerde yer verilecek olan sözlü ve yazılı edebi ürünler iyi araştırılarak sürece dâhil edilmeli ve öğrencinin önüne sunulmalıdır.

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek sözlü ve yazılı edebi ürünlere aşağıdaki Tablo 2.1’de yer verilmiştir.

Tablo 2.1. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek sözlü ve yazılı edebi ürünler

<ul style="list-style-type: none"> • Ağıtlar • Alkış, Kargış, Atasözleri • Almanaklar • Anektodlar • Ansiklopediler • Antlaşma metinleri • Atlaslar • Belgeseller • Bibliyografiler • Bilmeceler • Biyografiler (Yaşamöyküleri) • Biyografik romanlar • Cenkenameler • Çocuk şarkıları • Çözümlemeli öyküler • Denemeler • Dergi yazıları • Ders kitapları • Destanlar • Dizinler • Efsaneler (Mitler/Mitoslar/Söylenceler) • Eğitici çizgi romanlar • Eleştiriler • Ezgiler • Fabllar • Fıkralar (Latifeler/Nükteler) • Fiş katalogları • Gazete küpürleri • Gazavatnameler • Geleneksel Türk Tiyatrosu Türleri • Gezi yazıları • Günlükler • Halk hikayeleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Hatıratlar (Anılar) • Hikayeler (Öyküler) • Karikatürler • Kataloglar • Keşifler • Kronolojiler • Kompozisyonlar • Makaleler • Maniler • Marşlar • Masallar • Mektuplar • Menakıpnameler • Mizahlar • Monografiler • Ninniler • Otobiyografiler(Özyaşam öyküleri) • Ölümardı (Nekroloji yazıları) • Rehberler • Romanlar • Röportajlar • Siyasetnameler • Sohbetler • Söylevler (Nutuk) • Sözlükler • Şarkılar • Şiirler • Tanımlar • Tarihi Romanlar • Tekerlemeler • Tiyatro Metinleri (Piyas, Drama, Trajedi) • Türküler (Halk şiirleri) • Diğer kaynaklar
---	---

(Ata, 2017; Kaymakçı, 2013; MEB, 2005; Öztürk ve diğerleri, 2014; Tokcan (Ed.), 2016; Topkaya ve Şimşek, 2017; Ulu Kalın, 2017)

2.1.11.3. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürün kullanmanın önemi

Sosyal bilgiler dersinde farklı yöntem teknikler kullanılarak ders işlenmektedir. Dersin öğretimini sağlayan yöntem ve tekniklerin birbirlerine göre en üst olma durumu söz konusu değildir. Ayrıca amaca en kolay götüren ve en iyi yöntem diye de bir durum söz konusu değildir (Özcan ve Mertol, 2015). Sosyal bilgiler dersinde de öğretmenler, etkinlikleri oluştururken ve ders materyali seçerken programın getirdiği kazanımları inceler ve bu kazanımların öğrencilere ne derece edindirebileceğini göz önünde bulundurarak ders planlamalarını ve derste kullanacağı yöntem-tekniki seçer. Bu materyaller arasında edebi ürün materyalleri de yer alabilir ve dersin öğretmeni planı doğrultusunda derslerinde kullanabilmektedir.

Bireyler edebi ürünlerle etkileşim içindeyken duygu ve düşüncelerinin eğitimini de gerçekleştirirler. Edebi ürünlerle bilinçlenen bireyler, duyarlılık da kazanmış olur ve metinlerin çekim alanında yer alıp davranışlarını da ona göre şekillendirir. Edebi ürünler bireyin hoşgörüsünün artmasını sağlar, her bireyin birbirinden farklı olduğunu öğrenenen bireyin kişilere yaklaşımı da ona göre şekillenir. Bu ürünler, bireyin kendine saygısı olan bir birey olmasını, farklı yaşantılar içine girerek kendi gelişimini ve değişimini sağlayabilmesini de sağlar (Sever, 1998; akt. Öztürk ve Otluoğlu, 2002).

Sosyal bilgiler derslerinde yaratıcı yazma etkinlikleri de yapılmaktadır. Bu etkinliklerle sözlü ve yazılı edebi ürünlerle öğrenciler etkileşim kurarak “şiir, şarkı sözü, mitoloji (Yunan Mitolojisi vb.), kendi kültürlerinin özelliklerini yansıtan hikâyeler, oyun senaryoları, mektuplar, bizzat gördüğü bir olay anlatısı ve günlük” tarzında yazılara derste yer verebilirler (ILEA, 1996; Sloan, 2005; akt. Keleş ve Kiriş Avaroğulları, 2017). Böylece bu tür edebi ürün materyalleri teknikleriyle dersi işlenen birey, kendisini daha iyi anlatabilme ve anlaşıldığını düşünme imkânını bulacaktır.

Ders etkinliklerinde sözlü ve yazılı edebi ürünlere yer verme öğrencilerin derse olan tutumlarının olumlu yönde geliştirmesine imkân sağlar. Böylece öğrenciler için ders daha keyifli olacağı gibi bireylerin ortaya çıkaracağı edebi ürünlerle öğretmen

öğrencinin hayal ortamına biraz daha yaklaşma fırsatı bulacaktır. Hayal dünyasının içine dalan öğrencinin ders için etkili olabilecek şiir, hikâye ve şarkı sözü de yazabilecektir. Böylelikle kendini geri planda tutan öğrenciler için de derste yer edinebilmeleri, kendini ortama daha ait hissetmeleri sağlanacaktır (Yaylak, 2014).

Filmlerin bu dersin etkinliklerinde kullanılmasıyla bireyin toplumsallaşma süreci içerisinde yer alması sağlanacaktır. Böylece öğretim ortamı daha keyifli hâle getirilerek bireylerin somutlaştırma yoluyla da konulara vâkıf olmasına katkı sağlanacaktır (Öztaş, 2016). ETSBÖ yaklaşımı ile meydana getirilen materyaller arasında roman, hikâye, bibliyografya gibi edebi ürünlerden de kaynak kitap olarak yararlanılabilir. Bu ürünler sayesinde öğrenci kendine model alır ve modellerin davranışlarından etkilenebilir. Bu ürünler öğrencinin hayatındaki olaylara çok boyutlu olarak bakabilmesini ve bireyin derse olan tutumunu olumlu olarak arttırmasını sağlayabilir (Erden, Tarihsiz; akt. Akdağ, 2016).

2.1.11.4. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürün kullanmanın sağladığı yararlar

Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde materyal olarak kullanılmasının eğitim-öğretim sürecine sağladığı katkılar şu şekilde sıralanabilir:

- Eğitimin genel amaçlarının geliştirilmesinde,
- Öğrencilerin akademik başarılarının arttırılmasında,
- Öğrencilerin okuma, anlama becerilerinin geliştirilmesinde,
- Öğretim sürecinde ifade edilmesi güç kavramların öğretilmesinde,
- Öğrencilerin estetik yönlerinin, kişiliklerinin, toplumsal ve kültürel değerlerinin geliştirilmesinde,
- Öğrencilerin tarihsel farkındalığının arttırılmasında,
- Toplumsal sorunların öğrenciler tarafından ele alınıp onların çözümlerine ilişkin yine öğrencilerin çaba göstermesinde,

- İnsani, kültürel ve evrensel değerlerin aktarılmasında,
- Kültürün, zihni şekillenmesinde önemli bir yere sahip olması nedeniyle toplumun sürdürülebilir değerlerinin aktarılmasında,
- Başka kültürleri tanıma, onlarla iletişim kurabilme ve onlara kendini ifade edebilme becerisinin kazanılmasında,
- Eleştirme, sorgulama, çözümlenme ve empati kurma yeteneklerinin geliştirilmesinde, öğrenci ve öğretmenlere yardımcı olacağı söylenebilir (Krey, 1998; Mindivanlı vd., 2012; Kandemir, 1984; Sucu, 2012; Mccall, 2010; Demir ve Akengin, 2011; Öztürk ve Otluoğlu, 2011; Bach vd., 2011; Özdemir, 2009; Öztürk, 2007; akt. Kaya ve Ekiçi, 2015).

Öğrenciye değişik açılardan bakabilme özelliğinin kazanımını sağlayan edebi ürünler aynı zamanda farklı becerileri de kazandırır. Öğrenilenleri hatırd tutma düzeyinin artmasını ve dersin daha dolu ve keyifli hâle gelmesine yardımcı olmaktadır (Yeşilbursa ve Sabancı, 2015).

Edebi ürünlerin ders materyali olarak kullanılması; öğrencinin derste kullanılan kavramları somutlaştırabilmesine, zaman ve kronoloji becerilerinin gelişmesine, öğrencinin dikkat ve motivasyonunu daha fazla derse vermesine, dili güzel kullanabilme ve çok boyutlu bakabilme özelliğine sahip bir birey olarak yetişmesine olanak sağlamaktadır (Çençen, 2010; Köksal, 2010; Tekgöz, 2005; akt. Ünlü ve Ay, 2017).

2.1.11.5. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürünleri kullanmanın sınırlılıkları

Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde materyal olarak kullanılmasının sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir:

- Öğretmenin edebi ürünleri dersin hangi aşamasında kullanması gerektiğini bilmemesi,
- Ders planının iyi yapılmamış olması,

- Keyifli öğretim süreci geçirmek isterken öğrencilerin dersi boş geçirme algısına kapılması,
- Eğitici edebi ürün özelliğinin olmaması,
- Birbirinden tutarsız edebi ürünlere aynı anda yer verilmesi,
- Edebi ürünlerde seçilen karakterlerin öğrencilere iyi model olmayacak kişi ve davranışları olması,
- Öğretim ortamında kullanılmak istenen edebi ürünlerin öğrenci açısından uygun olmaması,
- Kalabalık sınıflarda gürültüye sebep olabilecek ortamın oluşması,
- Beceri ve değerlere yönelik edebi ürünlere yer verilmemesi,
- Konuya, öğrenciye, kazanımlara uygun edebi ürünlere yer verilmemesi,
- Kullanılacak edebi ürünlerin önceden gözden geçirilmeden ve önemli noktalarını belirlemeden direkt sürece dâhil edilmesi,
- Edebi ürünün öğrencilere istenilen şekilde ulaşamaması gibi sınırlılıklarının olduğu söylenebilir.

2.1.11.6. Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebi ürünleri kullanırken dikkat edilecek hususlar

Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde materyal olarak kullanırken dikkat edilecek hususlar şu şekilde sıralanabilir:

- Öğretmen, konuyla ilgili olan edebi ürünleri detaylı araştırmalıdır.
- Pedagojik açıdan öğrenci seviyesine uygun olan edebi ürünlere yer verilmelidir.
- Edebi ürünlere yer verilirken öğrenci merkezli yaklaşımın desteklenmesine dikkat edilmelidir. Öğrencinin de sürece katılması sağlanmalıdır.
- Öğretim programının hedefleri ile doğru orantılı olarak edebi ürün seçilmelidir.
- Programın içeriğiyle örtüşen edebi ürünlere yer verilmelidir.

- Öğretmen, edebi ürünleri kullanacağı ortamın, öğrenci sayısının ve şartların uygunluğuna dikkat etmelidir.
- Kazanımlar doğrultusunda bireyin edineceği bilgi, beceri ve değerler ile edebi ürünlerin içeriğinin örtüşmesine dikkat edilmelidir.
- Edebi ürünler seçilirken bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.
- Kullanılan edebi ürünün öğrenci tarafından anlaşılabilir olmasına, dilinin sade olmasına dikkat edilmelidir.
- Öğrencinin dikkatini çekecek olan edebi ürünlere yer verilmelidir.
- Edebi ürünler öğrencinin gerçek ve gerçek olmayanı ayırt edebileceği ürünlerden oluşmalıdır.
- Öğrencilerin yaratıcılık becerisini ve çok yönlü bakış açısını harekete geçirebilecek edebi ürünlere yer verilmelidir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde sosyal bilgiler dersinin öğretimi, ETSBÖ ve sosyal bilgiler dersi öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili alanda yapılmış olan araştırma ve çalışmalarla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.2.1. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar ve çalışmalar

Öztürk ve Otluoğlu (2002), yapmış oldukları araştırmada “sosyal bilgiler öğretiminde duyuşsal davranışların kazandırılmasında yazılı edebiyat ürünlerinin etkisini” incelemiştir. “ön-test, son-test deney ve kontrol gruplu” olarak yapılan bu araştırma 5. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. “Ön-test ve son-test gruplarına bilişsel bilgi testi, duyuşsal davranışlarla ilgili erişim testi ve öğrenci görüş anketi” uygulanmıştır. “Yazılı edebiyat ürünlerinin ders aracı olarak kullanıldığı bu araştırmada öğrencilerin motivasyonları ve özgüvenlerinde büyük bir artış olduğu” saptanmıştır. Yazılı edebiyat ürünlerinin kullanıldığı sosyal bilgiler öğretiminde duyuşsal davranış

özelliklerinin anlamlı derece de arttığı gözlenmiştir. Duyuşsal davranışlara erişimi ve bilişsel yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkisel anlamlılığa ulaşılamamıştır.

Şimşek (2004), çalışmasında “6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanılan hikâye anlatım yönteminin etkililiğini” araştırmıştır. Araştırma da “6. sınıflardan deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup, 7. sınıflardan da deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup; toplam dört gruptan” faydalanılarak yapılmıştır. Araştırma içerisinde toplam 120 öğrenci yer almıştır. Araştırma “ön test ve son test olarak” öğrencilere uygulanmıştır. “Araştırma öncesi deney ve kontrol gruplarına ön test, araştırma sonunda da son test uygulanmış ve verilerin analizinde istatistiksel işlemlerden yararlanılmıştır.” Araştırma süreci içerisinde deney gruplarındaki ünitelerde dersler, hikâye anlatım yöntemi ile işlenmiş; kontrol gruplarındaki dersler ise geleneksel düz anlatım yoluyla öğrencilere aktarılmıştır. Araştırmacı, bu araştırma sonucunda ise deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler arasında bilgi ve kavrama düzeyleri arasında ve toplam erişimleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ortaya konulduğunu belirtmiştir. Araştırmacı bu ders içerisinde tarih konularının öğretilmesi için gerekli nitelikte hikâye kitapları, kısa biyografiler, çizgi hikâyeler vs.nin yeterli sayıda olmasının sağlanabileceğini ve bu dersin bütün öğretmenlerinin bu anlatım yöntemi hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Deveci (2005), “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı” adlı çalışmasında “gazetelerin öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde günlük olayları işlerken kullanabileceği güncel bilgileri barındıran bir kaynak olduğunu” belirtmiştir. Sosyal bilgiler derslerinde öğretmenlerin gazetelerden yararlanıp öğrencilerin katılımını da sağlayacak etkinlikleri düzenlenmesi ve öğrencileri günlük yaşama hazırlayacak ortamların oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.

Şimşek (2006a), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikâyeye Yönelik Öğrenci Görüşleri” adlı araştırmasında “6-7 ve 8. sınıf öğrencilerinden 100 öğrenciye anket uygulaması” yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS programı kullanılarak istatistiksel analizler yapılmış, “t testi” ve “ANOVA testi” yapılarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde tarihsel hikâyeye yönelik öğrenci tutumlarına

bakılmıştır. Elde edilen bulgular tablo haline getirilerek yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda ise öğrencilerin “sosyal bilgiler dersinde uygulanan tarihsel hikâyeye yönelik tutum ve ilgilerinin olumlu yönde ilerlediği” görülmüştür. Araştırmacı, tarihsel hikâyelerden ders ortamı içerisinde yararlanmada, “öğrencilerin olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları görüldüğü için tarihsel hikâyelerden daha fazla yararlanma yoluna gidilmesi” önerisinde bulunmuştur.

Şimşek (2006b), “Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi” adlı çalışmasında öğrencilerin ulusal tarih bilincini kazanmalarında tarihsel romanın etkili bir eğitim materyali olduğunu ifade etmiştir. Geçmişin günlük yaşantılarının bugüne aktarılmasını ve bunları bize yaşıyormuşçasına sunan bir edebi tür olan tarihi romanların, “değerlerin aktarılmasında okul dışı tarih öğretimi için etkili bir öğretim materyali olabileceğini” belirtmiştir. Araştırmacı, çalışmasında tarihi romanların, tarih ve edebiyatın ortak alan ürünü olduğunu, bu romanların eğitime faydalarını ve eğitimdeki işlevlerini ve öğrencilere tarih bilinci oluşturması açısından tarihsel roman kavramına yer vermiştir.

Özcan (2008), “Halk Edebiyatı Metinlerinde Çocuk Edebiyatına Kaynak Olması Ve Örneklem Olarak Dede Korkut Hikâyeleri” adlı çalışmasında “zengin edebi kaynaklarımızın farkına varılması gerektiğini ve bunlardan alınacak ilham, gerek büyükler gerekse çocuklar için oluşturulacak her türden sanat alanına yansıtılması gerektiğini” belirtmiştir. “İnsanda kimlik şuurunun oluşturulmasının, vatan ve millet sevgisi gibi duygular kazandırılmasının temelini çocukluk döneminde atıldığını ve bu duyguların bireylere verilmesinde milli kahramanların kullanılabilceğini” belirtmiştir. Edebi eserlerdeki konular ve diyaloglar aracılığıyla bireylere milletin kahramanlığı ve vatan sevgisi başarılı bir şekilde aktarılabilceğinden bahsetmiştir.

Gülüm ve Ulusoy (2008), “Sosyal Bilgiler Dersinde Göç Konusunun İşlenişinde Halk Türkülerinin Kullanılması (Örnek Bir Çalışma)” adlı çalışmayı, Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde okuyan 80 öğrenci ile yapmıştır. Araştırmada, göç konusu halk türkülerinden faydalanılarak işlenmiştir. Araştırma da “deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup yer almış ve çalışma nitel araştırma olarak” yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ise gözlem ve test sonuçları yorumlanmıştır. “Bu çalışma

halk türkülerinden faydalanarak sosyal bilgiler dersinde göç konusunun işlenmesine bir örnek teşkil etmektedir.” Deney grubuna göç konusu ile ilgili olan beş adet türkü uygulanmıştır. Bu türküler; “Gine Kısmet Çekti Gurbet Ellere”, “Yokluk Beni Mecbur Etti”, “A İstanbul Sen Bir Han Mısın?”, “Ağlama Gözlerim Mevla’m Kerimdir” ve “Yârim İstanbul’u Mesken Mi Tuttun?” isimli beş adet türküden oluşmaktadır. Araştırmacı, “türkülerin bilgisayar ekranında yansıtılarak ve öğrencilerin, soru sorma, yorumlama tahminde bulunma uygulama, kendine ait çıkarımlarda bulunma ve değerlendirme aşamaları adım adım izlenerek konunun işlendiğini” belirtmiştir. Kontrol grubu ise “geleneksel düz anlatım yöntemi” kullanılarak işlenmiştir. Deney grubunda, halk türkeleri ile dersin işlenmesi neticesinde öğrencilerin tamamına yakınının derse katılım sağladığı ve türkülerle ders işlenmesinin sınıf disiplinini en üst düzeye çıkardığı gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre kontrol grubunda ise öğrencilerin soruları cevaplama yetersiz kaldığı ve bazılarının da soruları hiç cevaplayamadığı görülmüştür. Sonuç olarak araştırmacı çalışmasında, “bu tür çalışmaların sosyal bilgiler derslerindeki diğer konular için de yapılabileceği ve öğrenmeye olumlu katkısı olacağını düşündüğünü” belirtmektedir.

Ünlüer ve Şefik (2012), “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri” adlı yapmış oldukları araştırma için ilgili öğrencilere ilk önce gazete kullanımı gerçekleştirilmiş, ardından öğrencilerin görüşlerini de alabilmek için “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır. Bu araştırma için ilkökul 4. sınıf öğrencilerinden yararlanılmış olup araştırmada yapılan görüşmeler sonucunda “öğrencilerin tümü derste gazete kullanılmasının okuma ve anlama becerisini artırdığını” belirtmiştir. Neredeyse hepsi ise gazetenin kullanılması ile bu dersi daha iyi öğrendiklerini ve bu dersi günlük yaşamla ilişkilendirdiklerini belirtmiştir. Öğrenciler, araştırma becerilerinin arttığını da belirtmişlerdir. Yine bu araştırmada “görüşmeye katılan öğrencilerin hepsi sosyal bilgiler dersi içerisinde gazete kullanımı ile dersi sevdiğini, neredeyse hepsi ise bu ders içerisinde gazete kullanımında herhangi bir güçlükle karşılaşmadığını” belirtmiştir. Öğrenciler bu dersin bütün derslerinde gazetenin kullanılabileceğini de belirtmişlerdir.

Erol (2012), “Tarih - Edebiyat İlişkisi ve Tarihî Romanların Tarih Öğretimine Katkısı” adlı çalışmasında “tarihi romanların tarih ile edebiyatın ortak ürünü olduğunu, toplum mühendisliği göreviyle tarihî bilgileri, belgelere boğulmuş kasvetli bir anlatımdan kurtararak okura sunma gayreti içinde olduğunu ve geçmişi edebî açıdan yeniden inşa etme çabasının bir ürünü olduğunu” dile getirmiştir. Bu tarihi romanların öğrencileri geçmişin yolculuğuna çıkardığı ve bu romanların tarih öğretimi açısından tamamlayıcı bir unsur olarak kullanılabilceğini ve önem arz ettiğini belirtmiştir.

Kaymakçı (2013), araştırmasını “ders kitaplarında bulunan sözlü ve yazılı edebi türlerin kullanım durumunu karşılaştırmak amacı” ile gerçekleştirmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırlamış olduğu “4.-5.-6. ve 7. sınıflarda kullanılan sosyal bilgiler ders kitapları doküman olarak” kullanılmıştır. Verilerin analizi için içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmadaki güvenilirliğe Miles ve Huberman (1994)’in uyum yüzdesi ile bakılmış olup güvenilirlik % 81.28 olarak hesaplanmıştır. Araştırmacıya göre araştırma sonucunda, ders kitaplarında yer verilen edebi türler incelendiğinde bu dersin kitaplarında, “sözlü ve yazılı edebi ürün kullanımına önem verildiği ve en çok kullanılan edebi türün hikâye olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacı, araştırma kapsamında anı, atasözü, biyografi, destan, deyim, efsane, fıkra, gezi yazısı, günlük, hikâye, kompozisyon, makale, mani, marş, masal, mektup, menkıbe, özdeyiş, roman, siyasetname, söylev, sözlük, şarkı/türkü, şiir, tekerleme ve tiyatro türlerine ait uygulamaların ders kitaplarında yer verildiğini” de belirtmiştir.

Yahşi ve Keleş (2013), “Tarih Öğretiminde Gazete Kullanımının Çok Perspektifliğe Etkisi” yaptıkları bu çalışmada, tarih dersi öğretiminde materyal olarak kullanılan gazetelerin öğrencilerin çok perspektifli bakış açısı geliştirmesindeki etkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırmada “ön test ve son test deney ve kontrol gruplu deneysel model” kullanılmıştır. Araştırmadaki nicel veriler için anket, nitel veriler içinse görüşme soruları kullanılmıştır. Araştırma 61 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada deney grubu ile yapılan derslerde materyal olarak gazetelerden faydalanılmış, kontrol grubundaki dersler ise geleneksel öğretim yöntemi ile işlenilmiştir. Araştırmadaki “nicel veriler SPSS 16,0 ile nitel veriler ise betimsel analiz”

ile çözümlenmiştir. Araştırma kapsamındaki anketin güvenilirliği ön testte 0,940 olarak çıkmışken, son testte ise güvenilirlik 0,961 olarak ortaya çıkarılmıştır. Araştırmacılar, çalışmalarında gazetelerin günlük yaşantıları öğrenciye güncel haliyle aktarabilmesi, bireyin yetiştiği ortamdaki konuları barındırması ve ucuz olması nedeniyle bu derste kullanılan en önemli araç olarak belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışma neticesinde deney grubu ve kontrol grubu arasındaki perspektiflere bakıldığında sonuçların, “gazete kullanımından faydalanılarak dersin işlendiği deney grubu lehine sonuçlandığı ve anlamlı bir fark olduğu” şeklinde sonuçlandığı görülmüştür. Öğrenciler dersteki gazete kullanımının araştırma ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirdiğini belirtmiş, öğrencilerin neredeyse hepsi ise gazete kullanımı ile dersi daha iyi kavrayıp anladıklarını ve bu yöntem ile yapılan dersin kendilerinde tarih öğrenimine yönelik olumlu bir tutum oluşturduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar; gazete materyali kullanılarak ders işleniş yönteminin, diğer disiplinler için de geçerli olduğunu ve sosyal bilgiler, coğrafya ve diğer disiplinlerle de akademik başarılarına etkisinin olup olmadığını incelenebileceğini ifade etmişlerdir.

Gevenç (2014) yüksek lisans tezinin araştırma başlığını ise “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fıkraların Kullanımı” olarak belirlemiştir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersi öğretiminde fıkraların kullanımının akademik başarıya olan etkisini araştırmıştır. 7. sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmayı; “Kültür ve Miras” öğrenme alanının “Türk Tarihine Yolculuk” ünitesi ile yapmıştır. Araştırmanın bulgularına göre ise fıkraların kullanımı ile öğretimin yapıldığı deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarının daha anlamlı sonuçlar verdiğine ulaşmıştır.

Sönmez (2014), “Atasözlerinin Sosyal Bilgiler Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında, “2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda 4-5-6 ve 7. sınıflardaki sekiz öğrenme alanını ve yirmi değeri kapsayan “516” tane atasözüne ulaşıldığından” bahsetmiştir. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma “nitel araştırma yöntemi ile yapılmış olup nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği” ile analiz yapılmıştır. İlkokul 4. sınıftan, ortaokul 5-6 ve 7. sınıfa kadar yer alan sekiz öğrenme alanı içerisinde sosyal bilgiler Programı’ndaki yirmi değer aktarımında Türk atasözlerinin yer alma düzeyine

bakılmış ve bu ders açısından uygun olup olmama durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Yine bu araştırmada, araştırma güvenilirliğine bakılmış, güvenilirlik için “Miles ve Huberman’ın uyuşum yüzdesi” kullanılmıştır. Araştırmada güvenilirlik yüzdesi % 82 olarak çıkmıştır ve bu araştırmanın güvenilir olduğu kabul edilmiştir. Sonuç olarak araştırmacı, atasözlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında daha fazla girmesi gerektiğini belirtmiş olup, bireylerin daha küçük yaşlardan itibaren kendi kültür unsurlarını içselleştireceğinden de söz etmiştir.

Yeşilbursa ve Sabancı (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımına Yönelik Görüşleri” adlı yapmış oldukları çalışmayı sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan 146 öğrenci ile gerçekleştirmiştir. “Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile yapılmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan görüş formu ile sağlanmıştır ve bu form, 5 açık uçlu sorudan meydana gelmiştir. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analizden faydalanılmıştır.” Araştırmada güvenilirliğin hesaplanması için “Miles ve Huberman (1994)’ın yüzde formülü kullanılmıştır.” Araştırma güvenilirlik sonucu; 1. soru % 89, 2. soru % 86, 3. Soru % 92, 4. soru % 88 ve 5. sorunun ise % 93 olarak ortaya konulmuştur. Yine bu araştırmada, sonuç olarak “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları (SBÖA), sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünleri kullanmanın öğretimi olumlu yönde etkileyeceğini ağırlıklı olarak” belirtmişlerdir. Araştırmacı, SBÖA’nın edebi ürünleri öğretimde nasıl kullanacaklarını bilmediklerine yönelik görüşlerinden hareketle “Özel Öğretim Yöntemleri” derslerinde bu konuya daha fazla yer ayrılması ya da edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde nasıl kullanılacağına dair seçmeli bir ders okutulması tavsiyesinde bulunduğunu da aktarmıştır. Yapılan araştırma kapsamında araştırmacı, SBÖA’nın edebi ürünlerin kullanımının bazı yönlerini olumlu bazı yönlerini ise olumsuz olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmacı bunlara dikkat edilmesi gerektiğini de aktarmıştır.

Yurt içinde “sosyal bilgiler öğretiminde materyal olarak sözlü ve yazılı edebi ürün kullanımı” ile ilgili araştırmalar her geçen gün çoğalmaktadır. Yalnız sosyal bilgiler dersinde üniteler doğrultusunda öğrencilere verilen kazanımlar düzeyinde öğrenciye verilebilecek ve öğrenci üzerinde olumlu sonuçlar doğuracak etkili ve

yeterince bilmece, hikâye, şiir vb. gibi edebi ürünler istenilen noktaya henüz ulaşamamıştır. Ama günden güne bu öğretim yaklaşımına yönelik çalışmalar sosyal bilgiler alanına dâhil edilmekte ve tüm bunlar da bu alana yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Bu derste kullanılan sözlü ve yazılı edebi ürünlerin öğrencilerin ufkunu genişleten yardımcı bir kaynak olduğu söylenebilir. Bu dersin edebiyat ile ilişkilendirilmesi öğrenci başarısını arttırmakta, öğrencilerin derse daha iyi adapte olmasını sağlamakta, öğrenciler için dersin daha eğlenceli hâle gelmesini sağlamakta ve öğrencilerin okuma- anlama-düşünme becerilerin geliştirilmesine olanak tanımaktadır.

2.2.2. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar ve çalışmalar

Gowan ve Guzzetti (1991), “Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi (Promoting Social Studies Understanding Through Literature-Based Instruction)” adlı çalışmada, sosyal bilgiler dersi öğretiminde kitapların kullanım yollarından ve kitapların bu dersin öğretiminde kullanılma gerekçelerinden bahsetmişlerdir. “Sosyal Bilgiler ve Edebiyat” ilişkisinin yeni “Sosyal Bilgiler” kavramıyla uyum içinde olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmada sosyal bilgiler dersi içerisinde edebi ürünlerden faydalanabilmenin nasıl olması gerektiğinden de bahsedilmiştir. Araştırmacılara göre bu derste sadece ders kitaplarından yararlanmamak gerekir. Edebi ürünlerin olduğu diğer ticari kitaplardan da ders doğrultusunda yararlanılmalıdır. Edebi ürünlerle dersin işlenişi ile öğrencinin anlam gücü daha da artmakta ve bu ürünler dersin yaşamdan kopuk olmamasını sağlamaktadır. Yararlanılan bu ticari kitapların edebi ürünleri içermesi ile öğrencideki eleştirel düşünme becerilerini geliştirmekte ve önemli düşünceleri oluşturmalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

Eveslage (1993), “Sosyal Bilgiler ve Okul Gazeteciliği: Vatandaşlık Eğitiminde Ortaklar (The Social Studies and Scholastic Journalism: Partners in Citizenship Education)” adlı çalışmasında toplumun değerlerini, vatandaşlık kavramını,

vatandaşlık hak ve sorumluluklarını, hükümetin okul dışı etkinlikler ile günlük yaşamdaki yaşantılar yoluyla somutlaştırılarak öğrencilerin öğreneceğinden bahsetmiştir. Okullarda öğrenci basınının oluşturulması ve bu basın vasıtasıyla kurulan işbirliği ile laboratuvarlarda edinilen yaşantıların çoğunun edinilebileceğini belirtmiştir. Okullarda yer alacak olan gazetelerin eğitim açısından öğrencinin yaşantısında olumlu sonuçlar meydana geleceğini, okullarda yer alan yayınların bir sıçrama tahtası olduğunu ve öğrencilerin bu sıçrama tahtasını toplum katılımına sunabileceğini belirtmiştir. Araştırmacı, okulda oluşturulan gazetelerle sosyal bilgiler derslerinin hayata geçirildiğini, burada yapılan faaliyetlerle ifade özgürlüğünün öğrencilerdeki değişikliği etkileyebileceğini ve bu sayede genç gazete olan öğrencilerin aktif bir vatandaş olmaya devam etmesinin muhtemel olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda yapılan bu araştırma ile araştırmacı, okulun toplumsal çevresini ve öğrenci basını gibi bir ders programını içeren bir uygulamalı modelin sosyal bilgiler çerçevesinde vatandaşlık eğitimini iyileştirebileceği sonucuna da varmıştır.

Savage ve Savage (1993), “Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Edebiyatı (Children’s Literature In Middle School Social Studies)” adlı yapmış oldukları çalışmalarında bu dersin öğretimi sürecinde materyal olarak edebi ürünlerin kullanılmasının öğrenciler açısından önem arz ettiğini belirtmişlerdir. Çocuk edebiyatının bu derste kullanılması ile öğrenci edebi ürünlerde geçen karakterlerin yaşantılarına tanık olmakta ve edebi ürünlerdeki karakterlerin gerçekliklerine tanık olmaktadır. Bu da öğrencilerin farklı açılardan yaşamlarına deneyimler aktarılmasını sağlamaktadır. Edebi ürünler gibi zengin materyallerin kullanımı neticesinde de dersin hedeflerine ulaşılması sağlanmaktadır.

Levstik (1995), çalışmasıyla tarihi olayların öğrencilere aktarılırken kullanılacak edebi ürünlerden söz etmiştir. Tarih ile ilgili olan olayların hikâyeleştirilme yöntemi ile anlatılabileceğini ve bu tarz öğretimin öğrencilerin ilgisini çektiğini belirtmiştir. Hikâye, tarihi roman ve diğer edebi ürünlerin de bunların aktarılmasında kullanılabileceğini, hikâye ve biyografi tarzı ürünlerin öğrencileri motivasyonunu sağlayacak bir edebi ürün olduğunu ifade etmiştir.

Dyro (1998), “Tarih Öğretiminin Desteklenmesinde Kurgu Kullanma (Using Fiction To Support History Teaching)” adlı araştırmasında edebi ürünlerle tarih öğretimini gerçekleştirebilmek için Johnson’ın köle isyanı ile ilgili yazdığı hikâye kullanılmıştır. Çalışma öncesinde öğrenciler köle ve kölelik hakkında bilgi edinmiş ve fikir sahibi olmuşlardır. Bu hikâye Amerika’nın tarihi ve oluşturduğu kültürü öğrencilere aktarabilmek adına tarih öğretiminde uygun olması sebebiyle kullanılmıştır. Araştırmacının edebi ürünle yapmış olduğu çalışma neticesinde, öğrencilerin tarihsel öğretimlerinin desteklenmesi ve bu öğretim içerisinde kurgusal olan veya olmayan durumların öğrencilere fark ettirilebilmesi amacıyla önem taşımaktadır.

Nelson ve Nelson (1999), “Çocuk Edebiyatıyla Tarih Öğrenme (Learning History Through Children’s Literature)” adlı çalışmalarında tarih öğretimini gerçekleştirebilmek için ilginin artmasını sağlayan son yıllarda bu yöntemi savunan birçok makale ve araştırmanın ortaya çıkması sebebiyle olduğunu belirtmektedir. Tarih öğretiminde edebiyat kullanmanın önemli olduğunu, ama edebiyatı bu gibi dersleri öğretmek için kullanmanın eskiden beri var olduğunu, hatta 19. yüzyılda da okullardaki müfredatlarda vatandaşlık erdemini ve kahramanlıkları gösteren hikâyelerin yer aldığını ifade etmişlerdir. Kültür aktarımının gerçekleştirilmesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin önem arz ettiğini ve bu ürünlerin bunun gerçekleşmesini sağlayan birincil kaynaklar olduğundan bahsetmişlerdir.

Almerico (2013), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Çocuk Edebiyatının Yeri (Linking Children’s Literature With Social Studies In The Elementary Curriculum)” adlı çalışmasında bu ders ile edebiyatın bütünleşmesinden bahsedilmiştir. Bu çalışma ile NCSS standartları için uygun, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan, çocuklar için yazılmış olan edebiyat araştırılmıştır. Bu derste kullanılan edebiyat ile öğrencilere bilgi, beceri ve yetkinlik kazandırılabilineceğini ve NCSS tarafından tanımlanmış olan strateji, ders kitabı ve temalarla bağlantılı olan edebi kaynakların kullanılabileneğini belirtmiştir.

Ballock ve Lucas (2013), “Haritalar ve Kürelerin Ötesinde: Beş Coğrafi Temayı Kullanarak Çocuk Edebiyatını Keşfetmek (Going Beyond Maps and Globes:

Exploring Children's Literature Using the Five Geographic)" adlı çalışmalarını içerisinde coğrafyaya ait beş tema üzerinde durulmuştur. Temalar; yer, mekân, insan, çevre etkileşimi, hareket ve bölgelerdir. Çalışma tüm bunlardan yola çıkarak bu temalar içerisinde yer alan sözcük ve kavramların öğretiminde edebiyattan yararlanarak çocuğun bu zengin ilişkiselliği anlamalarını sağlamak ve öğrencilere yararlı becerileri öğretmeye çalışmaktadır. Bu çalışma neticesinde de coğrafya ve edebiyat arasında sıkı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Barr (tarihsiz), yapmış olduğu çalışma ile tarih ve edebiyattan söz etmiş ve edebiyatın bu dersin öğretiminin gerçekleştirilmesinde önemli olduğunu ifade etmiştir. Edebiyatın tarih öğretimiyle olduğu gibi diğer bilimlerle de ilişkisinin olduğunu belirtmiştir.

Yurt dışında "sosyal bilgiler öğretiminde materyal olarak sözlü ve yazılı edebi ürün kullanımı" ile ilgili araştırmalar da her geçen gün artmaktadır. Sosyal bilgiler dersi adı altında öğretim gerçekleştiren ülkeler içerisinde özellikle ABD'de de dersin edebi ürünlerle desteklenerek verilmesinin öneminden çokça bahsedilmektedir. Özellikle sosyal bilgiler derslerinde çocuk edebiyatının da yer alması gerektiğine birçok araştırmada yer verilmiştir.

Edebi ürünlerle dersin desteklenmesinde öğrencilerin ürünlerde yer alan kişi veya kişilerin davranışlarından yola çıkarak davranışlarını değiştirmeleri sağlanabilmektedir. Öğrencilerin model alacağı kişi veya durumun ortaya konması ile öğrencide sosyal davranışlar görülebilmektedir. Edebi ürünler öğrencide soyut olarak var olan bilginin somutlaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Dersin sadece keyifli olarak geçmesini sağlayan materyal olarak değil; öğrencilerin toplumu için kazandırılmış bireyler olmasına da destek olmaktadır.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

İlgili araştırmanın bu bölümünde, araştırma modeli, çalışma grubu veri toplama araçları, araştırmanın işlemi, verilerin analizi ve istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma deneysel araştırmalar içerisinde ön test – son test kontrol gruplu deneme modelinde gerçekleştirilmiş olup araştırmada “Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” ile ilgili sınama yapılmıştır.

Deneme modelleri, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında nedenlere ve sonuca ulaşmayı hedefleyen araştırma modelleri olarak bilinmektedir. Araştırmacının amaçladığı sonuca ulaşabilmesi bağımsız değişkenleri manipüle edebildiği, diğer istenmeyen faktörleri kontrol altına almak suretiyle bağımlı değişken üzerinde ölçme yapması olarak ifade edilmektedir (Karasar, 2004).

Değişken, bir özelliğin bir hâlden diğere hâle değişiklik göstermesi olarak bilinmektedir (Büyüköztürk, 2004). Neden ve sonuç ilişkisindeki değişkenler bağımlı ve bağımsız değişken olmak üzere iki tanedir. Bağımsız değişken; araştırmanın sonucunu etkileyecek olan veya etkilemekte olan değişkenken; bağımlı değişken ise araştırmada etkilene düzeyinin durumuna bakıldığı ve araştırmanın sonucu olarak karşımıza çıkan değişkendir. Bağımsız değişkeni araştırmacı manipüle edebilirken, bağımlı değişkeni manipüle edemez ve bu değişken araştırmayı etkileyen değişken olan bağımsız değişkene bağlı olarak karşımıza çıkmaktadır (Büyüköztürk, 2004).

Bu çalışmanın da bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki değişkeni vardır. Çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerine değinecek olursak;

- Bağımsız Değişken: Edebiyat Temelli Öğretim Yöntemi
- Bağımlı Değişken: Öğrencilerin akademik başarısı, öğrencilerin uygulanan yönteme karşı tutumu, öğrencilerin başarılarının kalıcılığıdır.

Çalışmada, araştırma konusunun içerdiği her sınıf düzeyinde ayrı ayrı deney ve kontrol grupları olmak üzere iki grup yer almıştır. Bu gruplar random yoluyla (rastgele, yansız) belirlenmiş ve 6. ve 7. sınıflar içinden, her sınıf düzeyinde ikişer sınıf seçilerek belirlenmiştir. Bu gruplar içerisinde rastgele bir sınıf deney, diğer sınıf ise kontrol grubu olarak atanmıştır. Seçilen grupların gereken koşulları sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiş, araştırma için istenen sonuçlarını verdikleri görülmüş ve araştırmaya başlanılmıştır. Araştırmaya “6. sınıflarda 6-J sınıfı deney, 6-F sınıfı ise kontrol grubu; 7. sınıflarda 7-B sınıfı deney, 7-A sınıfı ise kontrol grubu” olarak atanmıştır. Araştırmanın yer alan çalışma gruplarına ön test-son test uygulaması yapılmıştır. Araştırma sürecinde deney gruplarında sözlü ve yazılı edebi ürünler ile sosyal bilgiler öğretimi gerçekleştirilirken; kontrol gruplarında ise geleneksel öğretim yöntemi ile dersin işlenilmesi sürdürülmüştür.

Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılının 2. yarısında Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı dâhilinde 6. sınıflarda “Elektronik Yüzyıl” ünitesi, 7. sınıflarda ise “Zaman İçinde Bilim” ünitesi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma öncesi deney ve kontrol gruplarında “ABT” ve “SBTÖ” ön test olarak uygulanmıştır. Bu uygulama sonrası çalışma sınıflarının denk oldukları görülmüştür. Ön testlerin uygulanmasından sonra gerçekleşen araştırma sürecinde; deney gruplarında edebi ürünlerin kullanımı ile ders anlatımı gerçekleştirilirken, kontrol gruplarında ise geleneksel anlatım yöntemi ile ders anlatımı yapılmıştır. Araştırma yönteminin bitiminden hemen sonra araştırmanın deney ve kontrol gruplarında veri toplama araçları son uygulama olarak uygulanmıştır. Araştırmanın son testlerinin uygulanmasından 21 gün sonra deney ve kontrol gruplarına “ABT”ler öğrencilerdeki kalıcılığın ne düzeyde olduğunu görmek açısından uygulanmış ve araştırma sonlandırılmıştır.

6. ve 7. sınıf çalışma grupları (deney ve kontrol grupları) ile yapılan araştırmanın deneysel deseni Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmanın deneysel deseni

Gruplar	Öntest	Deneysel İşlem	Sontest	Kalıcılık
Deney Grubu	Akademik Başarı Testi	Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünler Dayalı Öğretim	Akademik Başarı Testi	Akademik Başarı Testi
	Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği		Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	
Kontrol Grubu	Akademik Başarı Testi	Geleneksel Öğretim	Akademik Başarı Testi	Akademik Başarı Testi
	Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği		Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu için İstanbul ili, Esenyurt ilçesi, Rıfat Ilgaz Ortaokulu’nda 2016-2017 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde öğrenim gören 6. ve 7. sınıf düzeylerinden ikişer şube yer almıştır. Çalışma grubunda 6. sınıflardan 6-F/6-J sınıflarında 80, 7. sınıflarda ise 7-A/7-B sınıflarında 80 olmak üzere araştırmada 160 öğrenciler yer almıştır. Araştırmanın gerçekleştirildiği okulda, sosyo-ekonomik olarak düşük gelirli aile çocuklarının yer aldığı ve başarının genel olarak aynı seviyelerde olduğu görülmüştür. Okul, sınıflar arasındaki başarının uç kısımlarda yer almadığı ve genel olarak öğrenci profili benzer seviyede olan sınıflardan oluşmuştur. Okul, kalabalık sınıflardan oluştuğu için araştırma için yeterli öğrenci sayısına hemen ulaşılabilmiştir.

Okulun seçiminde ise elverişlilik örnekleme yöntemi (kolay uygulanabilir örnekleme/kolayda örnekleme) kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından kolay ulaşılabilir okul olması dolayısıyla Rıfat Ilgaz Ortaokulu araştırma için tercih edilmiştir. Kolay durum örnekleme, araştırmacının kendisinin yakınında olan ve ulaşılması basit bir durumu seçmesi olarak ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Okuldaki öğrenci sayısı;

- 8. sınıflarda 386 öğrenci,
- 7. sınıflarda 464 öğrenci,
- 6. sınıflarda ise 553 öğrenciden oluşmaktadır.

3.2.1. Çalışma grubuna ait frekans ve yüzde dağılımları

6. sınıf deney ve kontrol grupları olarak çalışmaya katılan öğrenci sayılarının ve yüzdelerinin dağılımı Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. 6. sınıf çalışma grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkeni ve yüzdelerine göre dağılımı

Cinsiyet	Deney Grubu (f)	%	Kontrol Grubu (f)	%	Çalışmadaki Öğrenci Toplamı
Kız	21	52,5	21	52,5	42
Erkek	19	47,5	19	47,5	38
Toplam	40	100	40	100	80

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi 6. sınıf çalışma grubunun deney grubunda 21 Kız, 19 Erkek (n=40); kontrol grubunda 21 Kız, 19 Erkek (n=40) öğrenci yer almıştır. Deney ve kontrol gruplarındaki deneklerin “% 52,5’i (n=21) kız”, “% 47,5’i (n=19) erkek”, gruplar ise 40+40 toplam 80 öğrenciden meydana gelmiştir.

7. sınıf deney ve kontrol grupları olarak çalışmaya katılan öğrenci sayılarının ve yüzdelerinin dağılımı Tablo 3.3’te verilmiştir.

Tablo 3.3. 7. sınıf çalışma grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkeni ve yüzdelerine göre dağılımı

Cinsiyet	Deney Grubu (f)	%	Kontrol Grubu (f)	%	Çalışmadaki Öğrenci Toplamı
Kız	19	47,5	19	47,5	38
Erkek	21	52,5	21	52,5	42
Toplam	40	100	40	100	80

Tablo 3.3'te görüldüğü gibi 7. sınıf çalışma grubunun deney grubunda 19 Kız, 21 Erkek (n=40); kontrol grubunda 19 Kız, 21 Erkek (n=40) öğrenci yer almıştır. Deney ve kontrol gruplarındaki deneklerin “% 47,5’i (n=19) kız”, “% 52,5’i (n=21) erkek”, gruplar ise 40+40 toplam 80 öğrenciden meydana gelmiştir.

Öğrencilerin, cinsiyet, sayı, ön başarı, ön tutum bakımından denk olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Random atama yoluyla deney ve kontrol gruplarındaki sınıflar seçilmiş ve yapılan çalışmalar neticesinde gruplar arasında denklik sağlanmıştır. Araştırma öncesi yapılan testler neticesinde de deney ve kontrol gruplarında farklılığa bakılmış, farkın anlamlı seviyede olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma öncesi çalışma grubu öğrencilerine hem “ABT” hem de “SBTÖ” uygulanmıştır.

3.2.2. Çalışma gruplarının ön test başarı testi puanlarına ilişkin sonuçlar

6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasındaki ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına yönelik yanıt aranmıştır. Deney ve kontrol grubunun “ABT” uygulama sonrası elde edilen öntest başarı puanları arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımsız örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 3.4.” ve “Tablo 3.5.”te yer verilmiştir.

Tablo 3.4. 6. sınıf deney grubu ile kontrol grubu arasında ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup ¹	N	Ort. ±Ss.	t	p
Ön test	Deney	40	50,50 ±15,76	-0,419	0,676
	Kontrol	40	51,75 ±10,35		

¹Bağımsız örneklem t testi, p<.05

Tablo 3.4'te görüldüğü gibi 6. sınıf deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ortalama başarı puanı arasında farklılığın manidar olarak anlamlı olmadığına ulaşılmıştır (t:-0,419; p:0,676>.05).

Tablo 3.5. 7. sınıf deney grubu ile kontrol grubu arasında ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup ¹	N	Ort. ±Ss.	t	p
Ön test	Deney	40	37,6 ± 11,56	-0,881	0,381
	Kontrol	40	39,9 ± 11,79		

¹Bağımsız örneklem t testi, *p<.05

Tablo 3.5’te görüldüğü gibi 7. sınıf deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ortalama başarı puanı arasında farklılığın manidar olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (t:-0,881; p:0,381>.05).

3.2.3. Grupların ön tutum puanlarına ilişkin sonuçlar

6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu arasındaki ön tutum puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına yanıt aranmıştır. Deney ve kontrol grubunun “SBTÖ” sonrası elde edilen ön tutum puanları arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımsız örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 3.6.” ve “Tablo 3.7.”de yer verilmiştir.

Tablo 3.6. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun ön uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Tutum ölçeği	Grup	N	Ort. ± Ss.	t	p
Ön tutum	Deney	40	104,80 ± 14,83	-1,101	0,274
	Kontrol	40	108,88 ± 18,12		

¹Bağımsız örneklem t testi, *p<.05

Tablo 3.6’da görüldüğü gibi 6. sınıf kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön tutum puanlarının yüksek olduğu görülmüş, ancak deney ve kontrol grubu arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (t:-1,101; p:0,274>.05).

Tablo 3.7. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun ön uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Tutum ölçeği	Grup	N	Ort. ± Ss.	t	p
Ön tutum	Deney	40	97,55 ± 22,25	-0,524	0,602
	Kontrol	40	99,85 ± 16,57		

¹Bağımsız örneklem t testi, *p<.05

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi 7. sınıf kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön tutum puanlarının yüksek olduğu görülmüş, ancak deney ve kontrol grubu arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (t:-0,524; p:0,602>.05).

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçlarını; “Akademik Başarı Testleri ve Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği” oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu kapsamındaki öğrencilerin akademik başarılarını ölçmek için öğrencilere “ABT” uygulanmıştır. Bu verilerin toplanması 6. sınıflarda “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıflarda ise “Zaman İçinde Bilim” ünitesinin kazanımları dikkate alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olan “Akademik Başarı Testleri” ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için öğrencilere Demir ve Akengin (2010) tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği” uygulanarak veriler toplanmıştır.

Araştırma öncesi deney ve kontrol grubundaki öğrencilerle görüşme yapılmış, velilere araştırma ile ilgili onay mektupları dağıtılmış, dağıtılan izin mektuplarını velilerin imzalaması istenmiştir. Velilere dağıtılan “Veli Onay Mektubu”na **EK – 4**’te yer verilmiştir. Araştırmaya sadece katılmasına velisi tarafından izin verilen ve araştırmaya gönüllü olan öğrencilerin analizleri dâhil edilmiştir. Araştırma gruplarında yer alan öğrencilerin her biri için ayrı kod numarası verilmiş ve araştırmadaki verilerin bu doğrultuda analizleri yapılmıştır. Araştırma gruplarında yer alan öğrencilerin sahip oldukları kod numarası ise sadece araştırmacı tarafından bilinmektedir.

3.3.1. Sosyal bilgiler tutum ölçeği

Demir ve Akengin (2010) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” isimli araştırmada, “6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için” tutum ölçeği geliştirmiştir. Araştırma Diyarbakır, İstanbul, Muş ve Ordu illerinde öğrenimine devam eden 320 6. sınıf öğrencisi, 320 7. sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 640 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin “güvenilir ve geçerli olduğu kanıtlanmak istenmiş, geçerlilik analizleri için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizinden” faydalanılmıştır. “Açımlayıcı faktör analizi SPSS 17 istatistik paket programından yardım alınarak, doğrulayıcı faktör analizi ise Lisrel 8.8 yazılımından yardım alınarak” yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı 0,932 olarak hesaplanmış ve ölçeğin yapılan faktör analizlerinde KMO değeri 0,906 olarak hesaplanmıştır. Madde analizleri sonucu Pearson Momentler Korelasyon katsayılarının, 0.01 düzeyinde anlamlı çıktığı belirlenmiştir. Ölçekten analizler sonucunda hiçbir madde çıkarılmamıştır. Geliştirilen SBTÖ’den alınabilecek en yüksek puanın 130, en düşük puanın ise 26 olduğu belirtilmiştir. Bu ölçeğin derecelendirilmesi Likert tipi 5’li dereceleme şeklinde yapılmıştır. Ölçek toplam 26 maddeden meydana gelmiştir. Ölçeğin 1, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 ve 20. maddeleri olmak üzere toplam 11 maddesinde olumlu, 2, 3, 4, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25 ve 26. maddeleri olmak üzere toplam 15 maddesinde ise olumsuz tutum ifadeleri yer almaktadır. Ölçekteki derecelendirme olumlu cümlelerde “Tamamen Katılıyorum: 5”, “Katılıyorum: 4”, “Kararsızım: 3”, “Katılmıyorum: 2”, “Hiç Katılmıyorum: 1” şeklinde, olumsuz cümlelerde ise “Hiç Katılmıyorum: 5”, “Katılmıyorum: 4”, “Kararsızım: 3”, “Katılıyorum: 2”, “Tamamen Katılıyorum: 1” şeklinde ters yönde (recode) kodlanarak çözümlenmeleri yapılmıştır.

Bu çalışmada 6. ve 7. sınıf deney ve kontrol grubu öğrencilerinin alt problemler dâhilinde sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ön ve son uygulamalar neticesinde belirlenmek istenmiştir. Araştırmacılardan tutum ölçeğinin izni alınmış ve araştırmada Demir ve Akengin’in (2010) 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için geliştirdiği tutum ölçeği kullanılmıştır. Bu

araştırma için ön uygulamalar ile yapılan analizler sonucunda tutum ölçeğinin iç tutarlılık analizinin kontrolü yapılmak istenmiştir. Analizler sonucunda 6. sınıflarda Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısı 0,910 - 7. sınıflarda ise 0,930 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan SBTÖ'ye **EK – 15**'te yer verilmiştir.

3.3.2. Akademik başarı testleri

Araştırma “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanının “6. sınıflarda Elektronik Yüzyıl” ve “7. sınıflarda ise Zaman İçinde Bilim” ünitesi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamındaki ünitelerle ilgili 6. ve 7. sınıfların kazanımları için öğrencilerin başarılarını ölçebilmek, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve belirlenen ünitelerin kazanımları doğrultusunda her sınıf için ayrı olmak kaydıyla madde havuzu oluşturulmuştur.

Araştırmanın konusu ve üniteleri belirlendikten sonra, ünitelerin kazanımları ayrıntılı olarak incelenmiş ve literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra kaynak kitaplar, test kitapları ve milli eğitimin kitapları ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelemeler neticesinde araştırmacı tarafından dört seçenekli, çoktan maddeli test soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular üç sosyal bilgiler öğretmenine, bir eğitim programları ve öğretimi alanında yüksek lisansını yapan öğretmene, bir eğitim programları öğretiminde ve sosyal bilgiler alanındaki uzmanın görüşüne başvurulmuş ve çoktan seçmeli maddelerin kapsamı yansıttığına kanaat getirilmiştir. Bir Türkçe öğretmenine ve bir de edebiyat alanında doktorasını yapan uzmana yazım, imla kontrolleri için başvurulmuştur. Araştırmanın çalışması aşamasına geçilmeden önce başarı testi geliştirilmek üzere her sınıf düzeyinin bir kademe üstüne üniteleri önceden gördükleri için ve eksik olan durumları da görmek amacıyla deneme uygulaması öncesinde ön deneme yapılmış, 50 kişilik az sayıda olan bir gruba başarı testlerini cevaplayabilmeleri için yeterli süre verilmiştir.

Ön denemenin yapıldığı başarı testlerinin geliştirmesi aşamasında “6. Sınıf ABT” 7. sınıftaki öğrencilere; “7. Sınıf ABT” ise 8. sınıftaki öğrencilere üniteleri

önceden gördükleri sebebiyle uygulanmıştır. Uygulama sonrasında soruların güvenilirlik ve geçerlik analizleri yapılmış, bunun sonucunda 6. sınıf testi, ölçeğe ait iç tutarlılık güvenilirlik düzeyinin 0,832 yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ise ölçeğin KMO katsayısının 0,817 olduğu sonucuna ulaşılmış, ama başarı testindeki son beş sorunun ayırt edicilik indekslerinin düşük değerlerde çıkması nedeniyle testten çıkarılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Toplam beş madde, 21-22-23-24. ve 25. maddeler testten çıkarılmıştır. 7. sınıf testinde ise uygulama sonucu yapılan madde analizlerinde ölçeğe ait güvenilirlik düzeyi yüksek seviyede 0,921 ve ölçeğin KMO katsayısının 0,628 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Böylelikle ölçekte herhangi bir maddenin testten çıkarılmasının gerekmediği sonucuna ulaşılmıştır. İmla ve cümle düzenlemelerinin gerektiği soruların düzenlenmesi yapılmıştır.

Bunun arkasından araştırmanın diğer pilot uygulamasına geçilmiş, farklı öğrenciler ve yine bir üst sınıflarda güvenilirlik ve geçerlik analizleri için 7. sınıflara uygulanan 6. sınıf başarı testi ölçeği 20 soruyla 8. sınıflara uygulanan 7. sınıf başarı testi ölçeği 25 soruyla 90 kişilik başka bir gruba uygulanmıştır. Pilot uygulama sonrası, 6. sınıfların ölçeğine ait iç tutarlılık güvenilirlik düzeyinin yüksek seviyede 0,884 ve KMO katsayısının 0,740 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak akademik başarı testi ölçeğinin nihai testine 20 madde dâhil edilmiştir ve yapılan madde analizleri sonucunda maddelerin başarı testi için uygun olduğu görülmüştür. Pilot uygulama sonrası, 7. sınıfların ölçeğine ait iç tutarlılık güvenilirlik düzeyinin yüksek seviyede 0,855 ve KMO katsayısının 0,722 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak akademik başarı testi ölçeğinin nihai testine 25 madde dâhil edilmiş ve testten madde çıkartılması gerekmemiştir.

Araştırma öncesi yapılan pilot uygulamaların Akademik Başarı Testlerinin standart sapması (ss), aritmetik ortalaması, ortalama güçlüğü, madde güçlük (p_{jx}.) ve madde ayırt edicilik (r_{jx}.) indeksleri, Microsoft Excel programı ile verilerin analiz edilmesi sonucunda elde edilmiştir. Ayrıca SPSS 22.0 programı ile analizleri yapılmış, testlerin güvenilirlikleri ve madde analizleri kontrol edilmiştir. Madde güçlük ve madde ayırt edicilik indekslerinin ifade edilişlerine bakacak olursak;

- Madde Güçlük İndeksi (p_{jx}.)
0,80 – 0,70 arasının kolay madde
0,69 – 0,40 arasının zorluk derecesi orta olan madde
0,39 – 0,20 arası ise zor bir madde olarak ifade edilmektedir.
- Madde Ayırt Edicilik İndeksi (r_{jx}.)
↑ - 0,40 maddenin çok iyi madde olduğunu,
0,39 – 0,30 maddenin oldukça iyi bir madde olduğunu,
0,29 – 0,20 maddenin ayırt etme gücünün orta olduğunu,
0,19 – ↓ maddenin zayıf madde olduğunu ifade etmektedir.

6. ve 7. sınıflar için geliştirilen başarı testlerinden pilot uygulamalar sonrası kestirilen test istatistiklerine Tablo 3.8. ve Tablo 3.9’da yer verilmiştir.

Tablo 3.8. 6. sınıf akademik başarı testinin test istatistikleri

	Madde sayısı	N	Aritmetik Ortalama	p	Ss.	Cronbach's Alpha
6. Sınıf Başarı Testi	20	90	12,25	0,62	5,46	,884

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi 6. sınıflar için geliştirilen başarı testinin pilot uygulama sonucu öğrencilerden elde edilen test istatistik sonuçlarının; 12,25 aritmetik ortalamaya, 0,62 orta güçlüğü, 5,46 standart sapmaya sahip olduğu görülmektedir. Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısının ise 0,884 güvenilirlikte olduğu görülmüştür. Testin yüksek güvenilirlikte ve ortalama güçlükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.9. 7. sınıf akademik başarı testinin test istatistikleri

	Madde sayısı	N	Aritmetik Ortalama	p	Ss.	Cronbach's Alpha
7. Sınıf Başarı Testi	25	90	15,30	0,61	5,74	,855

Tablo 3.9’da görüldüğü gibi 7. sınıflar için geliştirilen başarı testinin pilot uygulama sonucu öğrencilerden elde edilen test istatistik sonuçlarının; 15,30 aritmetik ortalamaya, 0,61 orta güçlüğü, 5,74 standart sapmaya sahip olduğu görülmektedir. Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısının ise 0,855 güvenilirlikte olduğu görülmüştür. 7.

sınıflar için geliştirilen testin de yüksek güvenirlikte ve ortalama güçlükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pilot uygulamalar sonrası test maddelerinin; madde güçlükleri ve madde ayırt edicilikleri araştırma için uygun olup olmaması açısından incelenmiş ve testlerin analiz sonuçlarına “Tablo 3.10. ve Tablo 3.11”de yer verilmiştir.

Tablo 3.10. 6. sınıf akademik başarı testi madde analizi sonuçları

Madde No.	Madde Güçlükleri p _{jx} .	Madde Ayırtedicilikleri r _{jx} .	Madde No.	Madde Güçlükleri p _{jx} .	Madde Ayırtedicilikleri r _{jx} .
1. madde	0,47	0,71	11. madde	0,72	0,57
2. madde	0,66	0,78	12. madde	0,68	0,89
3. madde	0,50	0,82	13. madde	0,67	0,82
4. madde	0,72	0,57	14. madde	0,66	0,60
5. madde	0,44	0,82	15. madde	0,48	0,53
6. madde	0,44	0,64	16. madde	0,66	0,78
7. madde	0,73	0,67	17. madde	0,76	0,71
8. madde	0,68	0,64	18. madde	0,63	0,85
9. madd	0,67	0,67	19. madde	0,71	0,64
10. madde	0,48	0,5	20. madde	0,6	0,86

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi 6. Sınıflar “Elektronik Yüzyıl” ünitesi için geliştirilen başarı testinin madde güçlük indeksleri 0,44 ve 0,76 arasında olduğu, madde ayırt edicilik indekslerinin ise 0,5 ve 0,86 arasında olduğu görülmüştür. Toplam 20 sorudan oluşan 6. sınıfların “ABT”si **EK - 8**’de yer almaktadır.

Tablo 3.11. 7. sınıf akademik başarı testi madde analizi verileri

Madde No.	Madde Güçlükleri p _{jx} .	Madde Ayırtedicilikleri r _{jx} .	Madde No.	Madde Güçlükleri p _{jx} .	Madde Ayırtedicilikleri r _{jx} .
1. madde	0,62	0,50	14. madde	0,65	0,61
2. madde	0,64	0,50	15. madde	0,6	0,47
3. madde	0,63	0,47	16. madde	0,57	0,58
4. madde	0,64	0,65	17. madde	0,61	0,76
5. madde	0,51	0,65	18. madde	0,57	0,69
6. madde	0,46	0,72	19. madde	0,61	0,58
7. madde	0,72	0,43	20. madde	0,52	0,72
8. madde	0,66	0,58	21. madde	0,65	0,61
9. madde	0,61	0,61	22. madde	0,56	0,58
10. madde	0,57	0,54	23. madde	0,55	0,76
11. madde	0,63	0,58	24. madde	0,58	0,69
12. madde	0,6	0,69	25. madde	0,71	0,58
13. madde	0,73	0,54			

Tablo 3.11’de görüldüğü gibi 7. sınıflar için geliştirilen başarı testinin madde güçlük indeksleri 0,46 ve 0,73 arasında olduğu, madde ayırt edicilik indekslerinin ise 0,43 ve 0,76 arasında olduğu görülmüştür. Toplam 25 sorudan oluşan 7. sınıfların “ABT”si **EK - 10**’da yer almaktadır.

Yapılan testler neticesinde test maddelerini geçerliliğini ölçmek amacıyla “faktör analizi” yapılmıştır. “Faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri biraraya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir” (Büyüköztürk, 2017). “Faktör analizi, sosyal bilimlerde sıklıkla ölçek geliştirmede, ölçeğin yapı geçerliliğinin incelemek amacıyla kullanılır” (Büyüköztürk, 2017). Ölçekler faktör analizinin ön şartları olan, değişkenler arasında belli oranda korelasyon bulunmasını gerektirmekte ve ölçeğin “Kaiser-Meyer-Olkin Testi (KMO) değerinin kabul edilebilir alt değer olan 0.60’ın üzerinde olması” gerekmektedir. KMO değeri örneklem sayısının faktör analizi için yeterliliğini ölçmekte kullanılan istatistiksel yöntemlerle bulunan bir değerdir (Özdamar, 2013).

Ölçekte kullanılan maddelerin tamamına ve faktörler bazında güvenilirlik analizi yöntemlerinden olan Cronbach’s alfa yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ölçekte yer alan soruların homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediği araştırılır. Ölçekte yer alan soruların varyanslarının genel varyansa oranı ile bulunur ve 0 ile 1 arasında değer alır. “Cronbach’s alfa güvenilirlik katsayısının ifade edilmişlerine bakacak olursak;

Cronbach’s alfa güvenilirlik katsayısı;

- 0.00 – 0,40 arası olan ölçeğin güvenilir olmadığını,
- 0,40 – 0,60 arası olan ölçeğin düşük güvenilirlikte olduğunu,
- 0,60 - 0,80 arası olan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu,
- 0,80 - 1,00 arası olan ölçeğin ise yüksek güvenilirlikte olduğunu belirtmektedir (Özdamar, 2015).

6. ve 7. sınıf “ABT” ölçeğinin pilot uygulamalar sonrası güvenilirlik analizi sonucundan elde edilen Cronbach’s alfa katsayılarına Tablo 3.12 ve 3.13’te yer verilmiştir.

Tablo 3.12. 6. sınıf akademik başarı testinin pilot uygulama güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha	Madde sayısı
,884	20

Tablo 3.12’de görüldüğü gibi bu şekilde ölçeğe ait güvenilirlik düzeyi yüksek seviyede 0,884 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ise ölçeğin KMO katsayısının 0,740 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.13. 7. sınıf akademik başarı testinin pilot uygulama güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha	Madde sayısı
,855	25

Tablo 3.13’te görüldüğü gibi bu şekilde ölçeğe ait güvenilirlik düzeyi yüksek seviyede 0,855 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ise ölçeğin KMO katsayısının 0,722 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.4. Araştırma Süreci

Öncelikle araştırma ile ilgili olarak “Abant İzzet Baysal Üniversitesi’nden Etik Kurul İzni, araştırmanın yapılmak istendiği okul içinse İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden İl Milli Eğitim İzni” alınmıştır. Bu doğrultuda kazanımlara, öğrenci seviyesine uygunluğu açısından yapılan edebi ürün araştırmaları ve hazırlanan edebi ürünler ile ilgili uzman görüşlerine başvurularak uygunluğunun kontrolü yapılmış ve uygun bulunan edebi ürünler materyalleri tamamlanarak araştırmaya dâhil edilmiştir

Araştırma öncesi “deney ve kontrol gruplarında yer alan öğretmenlerle konuşulmuş ve öğretmenlere dersi işleme yöntemleri hakkında” görüşme yapılmıştır. Bunun sonucunda 6. sınıf kontrol grubu öğretmenine geleneksel yöntem ile öğretim yapmasına, deney grubu öğretmenine ise hazırlanan yöntem materyalleri ile öğretim yapmasına karar verilmiştir. 7. sınıfların çalışma için seçilen öğretmenine “kontrol grubunda geleneksel yöntem ile öğretimi gerçekleştirmesi, deney grubunda ise hazırlanan edebi ürün materyalleri ile öğretim yapılması” planlanmıştır. Çalışma öncesi

deney grubu öğretmenlerine, yöntemi öğrencilere nasıl uygulayacakları, hangi edebi ürünü ve nerede kullanacakları konusunda bilgi verilmiştir.

6. ve 7. sınıf deney ve kontrol grubu için seçilen öğretmenlerin özelliklerine Tablo 3.14. ve Tablo 3. 15’te yer verilmiştir.

Tablo 3.14. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubu öğretmenlerinin özellikleri

Özellikler	Deney Grubu Öğretmeni	Kontrol Grubu Öğretmeni
Mezun Olduğu Üniversite	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Kastamonu Üniversitesi
Cinsiyet	Kadın	Erkek
Yaş	32	27
Kıdem	7/3	6/1

Tablo 3.15. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubu öğretmenlerinin özellikleri

Özellikler	Deney Grubu Öğretmeni	Kontrol Grubu Öğretmeni
Mezun Olduğu Üniversite	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Cinsiyet	Kadın	Kadın
Yaş	34	34
Kıdem	9/3	9/3

Araştırma “Sosyal Bilgiler dersi kapsamında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı kapsamında yer alan 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesi” ile gerçekleştirilmiştir. 6. ve 7. sınıflarda yer alan ünite kazanımlarının 12 ders saati kapsamında öğrencilere aktarılması planlanmıştır. Ünitelerin öğretimi 4 haftada, haftalık 3 ders saati kapsamında yapılmıştır.

6. ve 7. sınıflarda yapılan araştırmanın işlem takvimine Tablo 3.16. ve Tablo 3. 17’de yer verilmiştir.

Tablo 3.16. 6. sınıf araştırma süreci takvimi (2016-2017 eğitim öğretim yılı 2. dönemi)

İşlem Sıra No	Tarih	Yapılan İşlemler
1	15.01.2017 15.02.2017	Uygulama sırasında kullanılacak edebi ürün materyallerinin hazırlanması
2	16.03.2017 24.03.2017	Hazırlanan başarı testinin “bir üst sınıfa uygulanması” ve “başarı testinin geçerlik ve güvenilirlik analizleri” için pilot uygulamaların yapılması. Başarı testinin istatistiksel sonuçlarının değerlendirilmesi ve araştırmada kullanılacak nihai başarı testinin oluşturulması
3	10.04.2017	6. sınıf çalışma gruplarına “Akademik Başarı Testi” - “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ön test uygulamasının yapılması
4	06.04.2017 04.05.2017	6. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesi için deney grubunda edebi ürün materyallerinin kullanımı ile öğretim gerçekleştirilirken kontrol grubunda geleneksel öğretim yönteminin uygulamasının gerçekleştirilmesi
5	05.05.2017	6. sınıf çalışma gruplarına “Akademik Başarı Testi” - “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” son test uygulamasının yapılması
6	25.05.2017	6. sınıf deney ve kontrol grubundaki öğrenmelerin kalıcılıklarını öğrenmek için “Akademik Başarı Testi” kalıcılık testi uygulamasının yapılması
7	01.06.2017 31.08.2017	Ölçeklerden elde edilen verilerin girişlerinin ve verilerin analizinin yapılması
8	01.09.2017 31.09.2018	Tezin yazımının gerçekleştirilmesi

Tablo 3.16’da “Elektronik Yüzyıl” ünitesi, 6. sınıf öğrencilerinin çalışmasına daha sonra başlanılmıştır. 6. sınıf deney ve kontrol grubu öğrencilerine uygulamaya başlamadan önce “ABT” ve “SBTÖ” ön test olarak yapılmıştır. Arkasından araştırmanın uygulama sürecine geçilmiş, 6. sınıf deney gruplarında “Elektronik Yüzyıl” ünitesi konuları ve 5 kazanımı dâhilinde hazırlanan edebi ürün materyalleri ile ders işlenilmiş, kontrol gruplarında ise geleneksel anlatım yöntemi ile ders anlatımı gerçekleştirilmiştir. 6. sınıflarda gerçekleştirilen araştırmanın yöntem uygulaması toplam 12 ders saatinde (4 hafta) gerçekleştirilmiştir. Uygulama sürecinin hemen arkasında ise “deney ve kontrol gurubu öğrencilerine “ABT” ve “SBTÖ” son test uygulaması” olarak yapılmıştır. Araştırmanın bitiminden 21 gün sonra ise deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öğrenmelerinin kalıcılıklarının ne düzeyde olduğunu görmek için “ABT” kalıcılık testi olarak uygulanmıştır.

Tablo 3.17. 7. sınıf araştırma süreci takvimi (2016-2017 eğitim öğretim yılı 2. dönemi)

İşlem Sıra No	Tarih	Yapılan İşlemler
1	15.01.2017 15.02.2017	Uygulama sırasında kullanılacak edebi ürün materyallerinin hazırlanması
2	16.03.2017 24.03.2017	Hazırlanan başarı testinin “bir üst sınıfa uygulanması” ve “başarı testinin geçerlik ve güvenilirlik analizleri” için pilot uygulamaların yapılması. Başarı testinin istatistiksel sonuçlarının değerlendirilmesi ve araştırmada kullanılacak nihai başarı testinin oluşturulması
3	30.03.2017	7. sınıf çalışma gruplarına “Akademik Başarı Testi” - “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ön test uygulamasının yapılması
4	28.03.2017 21.04.2017	7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesi için deney grubunda edebi ürün materyallerinin kullanımı ile öğretim gerçekleştirilirken kontrol grubunda geleneksel öğretim yönteminin uygulamasının gerçekleştirilmesi
5	26.04.2017	7. sınıf çalışma gruplarına “Akademik Başarı Testi” - “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” son test uygulamasının yapılması
6	16.05.2017	7. sınıf deney ve kontrol grubundaki öğrenmelerin kalıcılıklarını öğrenmek için “Akademik Başarı Testi” kalıcılık testi uygulamasının yapılması
7	01.06.2017 31.08.2017	Ölçeklerden elde edilen verilerin girişlerinin ve verilerin analizinin yapılması
8	01.09.2017 31.09.2018	Tezin yazımının gerçekleştirilmesi

Tablo 3. 17’de görüldüğü gibi 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesi ile ilgili deney ve kontrol grubu öğrencilerine “ABT” ve “SBTÖ”nün ön test uygulaması yapılmıştır. Arkasından araştırmanın uygulama sürecine geçilmiş, 7. sınıf deney gruplarında “Zaman İçinde Bilim” ünitesi konuları ve 5 kazanımı dâhilinde hazırlanan edebi ürün materyalleri ile ders işlenilmiş, kontrol gruplarında ise geleneksel anlatım yöntemi ile ders anlatımı gerçekleştirilmiştir. 7. sınıflarda da gerçekleştirilen araştırmanın yöntem uygulaması toplam 12 ders saatinde (4 hafta) gerçekleştirilmiştir. Uygulama sürecinin hemen arkasında ise çalışma gruplarındaki öğrencilere “ABT” - “SBTÖ” son test uygulaması şeklinde yapılmıştır. Araştırmanın bitiminden 21 gün sonra ise deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öğrenmelerinin kalıcılıklarının ne düzeyde olduğunu görmek için “ABT” kalıcılık testi olarak uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi ve İstatistiksel Teknikler

Çalışmadan toplanan verilerin girişleri ve istatistiksel analizleri STATISTICAL PACKED FOR SOCIAL SCIENCES (SPSS) 22.0 paket programı ile yapılmıştır. SPSS, istatistiksel araştırmaların veri analiz sonuçlarının ortaya çıkarılmasını sağlayan ve aynı zamanda sosyal bilim araştırmalarında fazlaca tercih edilme sebebi olan bir bilgisayar programıdır (Baykul ve Güzeller, 2016).

Verilerin analizinin çözümünde “frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistiklerden” faydalanılmıştır. Testlerin normallik dağılımı değerlendirmesi yapılmıştır. 6. ve 7. sınıflarda yapılan araştırmanın akademik başarı, tutum ve kalıcılık ölçeklerine ait normallik dağılımı değerlendirmesine Tablo 3.18. ve Tablo 3. 19’da yer verilmiştir.

Tablo 3.18. 6. sınıf akademik başarı, kalıcılık ve tutum ölçeklerine ait normallik dağılımı değerlendirmesi

Akademik başarı	Tests of Normality			Skewness	Kurtosis
	Statistic	df	p		
Ön test	,960	80	,014	-,524	-,052
Son test	,939	80	,001	-,715	-,078
Kalıcılık	,133	80	,001	-,434	-,583
Tutum ölçeği					
Ön tutum	,142	80	,000	-1,253	1,735
Son tutum	,133	80	,001	-1,309	1,753

Araştırmada 6.sınıf öğrencilerine ait akademik başarı, kalıcılık testi ve tutum ölçeği değerlerine yönelik normallik dağılımı değerlendirildiğinde; değerler normal dağılım göstermemiştir ($p < .05$). Ancak puanların normal dağılım göstermemesine rağmen normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin $\pm 2,0$ arasında olması (George ve Mallery, 2010) ve örneklem hacminin 30 ve üzerinde olduğundan değerlerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Tablo 3.19. 7. sınıf akademik başarı, kalıcılık ve tutum ölçeklerine ait normallik dağılımı değerlendirilmesi

Akademik başarı	Tests of Normality			Skewness	Kurtosis
	Statistic	df	p		
Ön test	,085	80	,139	,032	-,572
Son test	,103	80	,287	-,053	-,173
Kalıcılık	,115	80	,015	,617	-,034
Tutum ölçeği					
Ön tutum	,114	80	,000	-,814	,142
Son tutum	,161	80	,000	-1,482	1,185

Araştırmada 7.sınıf öğrencilerine ait akademik başarı, kalıcılık testi ve tutum ölçeği değerlerine yönelik normallik dağılımı değerlendirildiğinde; akademik başarı ön-son test değerleri dışındaki değerler normal dağılım göstermemiştir ($p < .05$). Ancak puanların normal dağılım göstermemesine rağmen normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin $\pm 2,0$ arasında olması (George ve Mallery, 2010) ve örneklem hacminin 30 ve üzerinde olduğundan 7. sınıf öğrencilerine ait değerlerinin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Verilerin analizinde parametrik testlerden faydalanılmıştır. Bağımsız iki grubun ortalamaları karşılaştırılmasında “bağımsız örneklem t testi”, Bağımlı iki grup için “bağımlı örneklem t testi” analizi kullanılmıştır. Kullanılan testler 0,05 anlamlılık seviyesinde değerlendirilmiştir. Bu testlerin neler olduğuna değinecek olursak;

Bağımsız gruplar t testi (Independent Sample t- Testi), araştırmada elde edilen verilerin gerekli analizlerinin yapılması sonucu parametrik olan şartları taşıması durumunda kullanılır. Bu testte birbirinden bağımsız olan iki grup ve bu grupların bir bağımlı değişkeni vardır. Bağımlı değişkenin ortalamalarının karşılaştırılması ile gruplar arasındaki farklılığın anlamlı olarak manidar olup olmaması belirlenir. Bağımsız gruplar t testi, iki gruptan elde edilen ortalamalar arasında oluşan farkın ne derece büyük olduğunun bilinmesini sağlamasından dolayı faydalı bir istatistiksel değer olarak nitelendirilmiştir (Taşpınar, 2017).

Bağımlı (İlişkili) gruplar t testi (Paired Sample t Testi) de araştırma verilerinin analiz sonucunun parametrik şartları taşınması durumunda kullanılır. Bu testte aynı grup içerisinde yapılan iki ölçme işleminin ortalamaları karşılaştırılır ve araştırmanın bağımsız değişkeni olan bir gruptan, bağımlı değişken olan iki ölçme işlemi ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlı olarak manidar olup olmaması belirlenmek istenir (Taşpınar, 2017).Deney ve kontrol gruplarındaki uygulamalar arasında farklılığın çözümlenmesi için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır.

Deney veya kontrol grubunun kendi içerisindeki ön uygulama ve son uygulama puanlarının ortalamalarının çözümlenmesinde ise bağımlı gruplar t testinden yararlanılarak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular

Araştırmada sosyal bilgiler dersinin kazanımlarını öğrencilere edindirmede “Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılıklarına Etkisinin” anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmadaki veriler, “ABT” ve “SBTÖ” ile elde edilmiştir. “ABT”ler araştırma öncesi ön test, çalışma sonunda ise son test olarak” öğrencilere uygulanmıştır. SBTÖ ile araştırma öncesi ön uygulama, çalışma sonunda ise son uygulama olarak öğrencilere uygulanmış ve ön tutum-son tutum puanlarının elde edilmesi sağlanmıştır. Sontest uygulamasının yapılmasından 21 gün sonra ise “ABT”ler öğrencilerin öğrenmelerinin kalıcılık düzeylerini belirlemek amacıyla tekrar uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizlerinin istatistiksel tekniklerle çözümlenmesi yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesinin sonucunda erişilen bulgulara, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda aşağıda yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasındaki ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır.

Birinci alt probleme ilişkin ETSBÖ ile dersi işlenen deney grubu ve geleneksel öğretim yöntemiyle dersi işlenen kontrol grubu öğrencilerinin “ABT” ön test başarı puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımsız örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.1.” ve “Tablo 4.2.”de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. 6. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup ¹	N	Ort. ±Ss.	t	p
Ön test	Deney	40	50,50 ±15,76	-0,419	0,676
	Kontrol	40	51,75 ±10,35		

¹Bağımsız örneklem t testi, p<.05

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ile kontrol gruplarının ön test akademik başarı puanları bulgularında deney grubu ortalamasının 50,50; kontrol grubunun ortalamasının ise 51,75 olduğu ulaşılmıştır. Deney grubunun standart sapması 15,76 iken kontrol grubunun standart sapması 10,35 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test ortalama başarı puanı ile kontrol grubundaki öğrencilerin ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidarlık düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur (t:-0,419; p:0,676>.05).

Tablo 4.2. 7. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun ön test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup ¹	N	Ort. ±Ss.	t	p
Ön test	Deney	40	37,6 ± 11,56	-0,881	0,381
	Kontrol	40	39,9 ± 11,79		

¹Bağımsız örneklem t testi, *p<.05

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ile kontrol gruplarının ön test akademik başarı puanları bulgularında deney grubu ortalamasının 37,6; kontrol grubunun ortalamasının ise 39,9 olduğu ulaşılmıştır. Deney grubunun standart sapması 11,56 iken kontrol grubunun standart sapması 11,79 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test ortalama başarı puanı ile kontrol grubundaki öğrencilerin ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidarlık düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur (t:-0,881; p:0,381>.05).

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol

grubu arasındaki son test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır.

İkinci alt probleme ilişkin ETSBÖ ile dersi işlenen deney grubu ve geleneksel öğretim yöntemiyle dersi işlenen kontrol grubu öğrencilerinin “ABT” son test başarı puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımsız örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.3.” ve “Tablo 4.4.”de yer verilmiştir.

Tablo 4.3. 6. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup ¹	N	Ort. ±Ss.	t	p
Son test	Deney	40	83,50 ±9,35	9,081	,000*
	Kontrol	40	56,75 ±16,11		

¹Bağımsız örneklem t testi, $p < .05$

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ile kontrol gruplarının son test akademik başarı puanları bulgularında deney grubu ortalamasının 83,50; kontrol grubunun ortalamasının ise 56,75 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun standart sapması 9,35 iken kontrol grubunun standart sapması 16,11 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin son test ortalama başarı puanı ile kontrol grubundaki öğrencilerin son test ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t:9,081$; $p:0,000 < .05$).

Tablo 4.4. 7. sınıf deney grubu ile kontrol grubunun son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup ¹	N	Ort. ±Ss.	t	p
Son test	Deney	40	67,1 ± 17,17	2,676	,009*
	Kontrol	40	56,5 ± 18,23		

¹Bağımsız örneklem t testi, $*p < .05$

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ile kontrol gruplarının son test akademik başarı puanları bulgularında deney grubu ortalamasının 67,1; kontrol grubunun ortalamasının ise 56,5 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun

standart sapması 17,17 iken kontrol grubunun standart sapması 18,23 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin son test ortalama başarı puanı ile kontrol grubundaki öğrencilerin son test ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t:2,676$; $p:0,009<.05$).

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır.

Üçüncü alt probleme ilişkin ETSBÖ ile dersi işlenen deney grubu öğrencilerinin “ABT” ön test-son test başarı puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımlı örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.5.” ve “Tablo 4.6.”da yer verilmiştir.

Tablo 4.5. 6. sınıf deney grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup ¹	Akademik başarı	N	Ort. ±Ss.	t	p
Deney	Ön test	40	50,50 ±15,76	-19,785	,000*
	Son test	40	83,50 ± 9,35		

¹Bağımlı örneklem t test, $p<.05$

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubunun ön test-son test akademik başarı puanları bulgularında ön test ortalamasının 50,5; son test ortalamasının ise 83,5 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun ön test standart sapması 15,76 iken son test standart sapması 9,35 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin son test ortalama başarı puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, ön test-son test ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t:-19,785$; $p:0,000<.05$).

Tablo 4.6. 7. sınıf deney grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup ¹		N	Ort. ±Ss.	t	p
Deney	Ön test	40	37,6 ± 11,56	-13,928	,000*
	Son test	40	67,1 ± 17,17		

¹Bağımlı örneklem t test, *p<.05

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubunun ön test-son test akademik başarı puanları bulgularında ön test ortalamasının 37,6; son test ortalamasının ise 67,1 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun ön test standart sapması 11,56 iken son test standart sapması 17,17 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin son test ortalama başarı puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, ön test-son test ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (t:-13,928; p:0,000<.05).

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır. Dördüncü alt probleme ilişkin geleneksel öğretim yöntemiyle dersi işlenen kontrol grubu öğrencilerinin “ABT” ön test-son test başarı puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımlı örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.7.” ve “Tablo 4.8.”de yer verilmiştir.

Tablo 4.7. 6. sınıf kontrol grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup ¹	Akademik başarı	N	Ort. ±Ss.	t	p
Kontrol	Ön test	40	51,75 ±10,35	-1,975	0,055
	Son test	40	56,75 ±16,11		

¹Bağımlı örneklem t test, p<.05

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kontrol grubunun ön test-son test akademik başarı puanları bulgularında ön test ortalamasının 51,75; son test ortalamasının ise 56,75 olduğuna ulaşılmıştır. Kontrol grubunun ön test standart

sapması 10,35 iken son test standart sapması 16,11 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test-son test ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t:-1,975$; $p:0,055>.05$).

Tablo 4.8. 7. sınıf kontrol grubunun ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup ¹		N	Ort. ±Ss.	t	p
Kontrol	Ön test	40	39,9 ± 11,79	-7,950	,000*
	Son test	40	56,5 ± 18,23		

¹Bağımlı örneklem t test, * $p<.05$

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kontrol grubunun ön test-son test akademik başarı puanları bulgularında ön test ortalamasının 39,9; son test ortalamasının ise 56,5 olduğuna ulaşılmıştır. Kontrol grubunun ön test standart sapması 11,79 iken son test standart sapması 18,23 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre kontrol grubunda yer alan öğrencilerin son test ortalama başarı puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, ön test-son test ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t:-7,950$; $p:0,000<.05$).

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır.

Beşinci alt probleme ilişkin ETSBÖ ile dersi işlenen deney grubu öğrencilerinin “SBTÖ” ön ve son tutum puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımlı örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.9.” ve “Tablo 4.10.”da yer verilmiştir.

Tablo 4.9. 6. sınıf deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup	Tutum ölçeği	N	Ort. ± Ss.	t	P
Deney	Ön tutum	40	104,8 ± 14,83	-9,142	,000*
	Son tutum	40	122,40 ± 6,6		

¹Bağımlı örneklem t test, *p<.05

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubunun ön ve son tutum puanları bulgularında ön tutum ortalamasının 104,8; son tutum ortalamasının ise 122,40 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun ön tutum standart sapması 14,83 iken son tutum standart sapması 6,6 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin son test ortalama başarı puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, ön ve son tutum ortalama tutum puanları arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (t:-9,142; p:0,000<.05).

Tablo 4.10. 7. sınıf deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup		N	Ort. ± Ss.	t	P
Deney	Ön tutum	40	97,55 ± 22,25	-7,654	,000*
	Son tutum	40	114,2 ± 11,63		

¹Bağımlı örneklem t test, *p<.05

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubunun ön ve son tutum puanları bulgularında ön tutum ortalamasının 97,55; son tutum ortalamasının ise 114,2 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun ön tutum standart sapması 22,25 iken son tutum standart sapması 11,63 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin son test ortalama başarı puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, ön ve son tutum ortalama tutum puanları arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (t:-7,654; p:0,000<.05).

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum

puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır. Altıncı alt probleme ilişkin geleneksel öğretim yöntemiyle dersi işlenen kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son tutum puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımlı örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.11.” ve “Tablo 4.12.”de yer verilmiştir.

Tablo 4.11. 6. sınıf kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum

puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup	Tutum ölçeği	N	Ort. ± Ss.	t	p
Kontrol	Ön tutum	40	108,88 ± 18,12	2,293	,027*
	Son tutum	40	104,73 ± 16,77		

¹Bağımlı örneklem t test, *p<.05

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kontrol grubunun ön ve son tutum puanları bulgularında ön tutum ortalamasının 108,88; son tutum ortalamasının ise 104,73 olduğuna ulaşılmıştır. Kontrol grubunun ön tutum standart sapması 18,12 iken son tutum standart sapması 16,17 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test ortalama başarı puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, ön ve son tutum ortalama tutum puanları arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (t:2,293; p:0,027<.05).

Tablo 4.12. 7. sınıf kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum

puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Grup		N	Ort. ± S.S.	t	P
Kontrol	Ön tutum	40	99,85 ± 16,57	1,405	0,168
	Son tutum	40	96,05 ± 24,97		

¹Bağımlı örneklem t test, *p<.05

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kontrol grubunun ön ve son tutum puanları bulgularında ön tutum ortalamasının 99,85; son tutum ortalamasının ise 96,05 olduğuna ulaşılmıştır. Kontrol grubunun ön tutum standart sapması 16,57 iken son tutum standart sapması 24,97 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin ön ve son tutum ortalama tutum puanları arasındaki farklılığın manidar olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur (t:1,405; p:0,168>.05).

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasındaki son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır.

Yedinci alt probleme ilişkin ETSBÖ ile dersi işlenen deney grubu ve geleneksel öğretim yöntemiyle dersi işlenen kontrol grubu öğrencilerinin “SBTÖ” son tutum puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımsız örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.13.” ve “Tablo 4.14.”te yer verilmiştir.

Tablo 4.13. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Tutum ölçeği	Grup	N	Ort. ± Ss.	t	p
Son tutum	Deney	40	122,40 ± 6,60	6,204	,000*
	Kontrol	40	104,73 ± 16,77		

¹Bağımsız örneklem t testi, *p<.05

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ve kontrol grubunun son tutum puanları bulgularında deney grubunun son tutum puanı ortalamasının 122,40; kontrol grubu son tutum puanı ortalamasının ise 104,73 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun son tutum standart sapması 6,6 iken kontrol grubunun son tutum standart sapması 16,77 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunun son tutum ortalama puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, deney grubu ve kontrol grubu son tutum ortalama puanları arasındaki farklılığın deney grubu lehine manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (t:6,204; p:0,000<.05).

Tablo 4.14. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun son uygulamadan aldıkları tutum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Tutum ölçeği	Grup	N	Ort. ± Ss.	t	p
Son tutum	Deney	40	114,2 ± 11,63	4,168	,000*
	Kontrol	40	96,05 ± 24,97		

¹Bağımsız örneklem t testi, *p<.05

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ve kontrol grubunun son tutum puanları bulgularında deney grubunun son tutum puanı ortalamasının 114,2; kontrol grubu son tutum puanı ortalamasının ise 96,05 olduğuna ulaşılmıştır. Deney grubunun son tutum standart sapması 11,63 iken kontrol grubunun son tutum standart sapması 24,97 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunun son tutum ortalama puanının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmış, deney grubu ve kontrol grubu son tutum ortalama puanları arasındaki farklılığın deney grubu lehine manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t:4,168$; $p:0,000<.05$).

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun kalıcılık testi puanları arasında anlamlı fark var mıdır?” alt problemine yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır.

Sekizinci alt probleme ilişkin ETSBÖ ile dersi işlenen deney grubu ve geleneksel öğretim yöntemiyle dersi işlenen kontrol grubu öğrencilerinin kalıcılık testi başarı puanları verileri arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımsız örneklem t testine ilişkin sonuçlara “Tablo 4.15.” ve “Tablo 4.16.”da yer verilmiştir.

Tablo 4.15. 6. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun kalıcılık testi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup	N	Ort. ± Ss.	t	p
Kalıcılık	Deney	40	78,38 ± 10,88	8,777	,000*
	Kontrol	40	50,88 ± 16,56		

¹Bağımsız örneklem t testi, * $p<.05$

6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ile kontrol gruplarının kalıcılık testi başarı puanları bulgularında deney grubu ortalamasının 78,38; kontrol grubunun ortalamasının ise 50,88 olduğu ulaşılmıştır. Deney grubunun standart sapması 10,88 iken kontrol grubunun standart sapması 16,56 olarak bulunmuştur.

Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin kalıcılık testi ortalama başarı puanı ile kontrol grubundaki öğrencilerin kalıcılık testi ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın deney grubu lehine manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t:8,777$; $p:0,000<.05$).

Tablo 4.16. 7. sınıf deney grubu ve kontrol grubunun kalıcılık testi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Grup	N	Ort. $\pm$ Ss.	t	p
Kalıcılık	Deney	40	57,40 $\pm$ 19,16	4,094	,000*
	Kontrol	40	41,30 $\pm$ 15,86		

¹Bağımsız örneklem t testi, * $p<.05$

7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde deney grubu ile kontrol gruplarının kalıcılık testi başarı puanları bulgularında deney grubu ortalamasının 57,4; kontrol grubunun ortalamasının ise 41,30 olduğu ulaşılmıştır. Deney grubunun standart sapması 19,16 iken kontrol grubunun standart sapması 15,86 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre deney grubunda yer alan öğrencilerin kalıcılık testi ortalama başarı puanı ile kontrol grubundaki öğrencilerin kalıcılık testi ortalama başarı puanı arasındaki farklılığın deney grubu lehine manidar olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t:4,094$; $p:0,000<.05$).

V. BÖLÜM

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma ile ilgili olarak bu bölümde veri analizleri sonucu ulaşılan bulgulardan yola çıkarak araştırma ile ilgili tartışmaya, araştırmanın sonuçlarına, sonuçlardan hareketle ise “Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kullanımına” yönelik yapılan araştırmaya ve yapılacak araştırmalara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde “Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” adlı çalışmadan elde edilen bulguların tartışması yapılmıştır. Veri analizlerinin istatistiksel çözümlemesinin arkasından araştırmanın bulguları tek tek incelenmiştir. Araştırmanın yöntemine benzer veya benzer olmayan başka araştırmalardaki yapılan incelemelere de bakacak olursak;

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, deney ile kontrol grubunun ön başarı puanları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını göstermektedir (Bkz. Tablo 4.1. ve 4.2.). Araştırma öncesinde 6. ve 7. sınıflarda yapılan “ABT” ön test başarı puanlarının deney ve kontrol grupları arasında anlamlı farklılık göstermemesi” araştırma için grupların beklenen amacı taşıdığını, birbirine benzer olduğunu ve gruplardaki öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin farklılaşmadığını destekler niteliktedir.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, bulguların Topçubaşı ve Polat'ın (2014) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmediği görülürken; birçok araştırmacı (Alkan, 2010; Altıkulaç ve Akhan, 2010; Bölücek, 2008; Günaydın, 2008; Sidekli, Er, Yavaşer ve Aydın, 2014; Sidekli, Tangülü ve Yangın, 2013; Şanlı, 2009; Tekgöz, 2005; Tokcan ve Alkan, 2013) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü saptanmaktadır. Çalışma ile ilgili farklı alan çalışmalarında ise birçok araştırmacı (Ayvaz, 2010; Coşkun, 2013; Çelik, 2015; Ekinözü, 2003; Kahraman, 2013; Kaman, 2013; Kemiksiz, 2016; Şahinli, 2008; Yılmaz Arıkan, 2011) tarafından yapılmış olan araştırmaların sonuçlarıyla da örtüştüğü saptanmıştır. Bu bulgulardan hareketle araştırmının başlangıç aşamasında grupların denk olmasının, araştırma grupları karşılaştırılabilirliği açısından daha doğru sonuçlar vereceğini söylemek mümkündür.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, deney ile kontrol grubunun son test başarı puanları arasında deney grubu başarı puanları lehine anlamlı bir farklılığın bulunduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 4.3. ve 4.4.). Araştırma sonunda 6. ve 7. sınıflarda yapılan “ABT” son test başarı puanlarının deney grupları lehine anlamlı farklılık göstermesi” deney gruplarında sözlü ve yazılı edebi ürünlerle gerçekleştirilen öğretimin, kontrol gruplarında geleneksel öğretim materyalleriyle gerçekleştirilen öğretime göre başarıya ulaşmasından kaynaklanmış olduğunu belirtmek mümkündür. Araştırma neticesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerle gerçekleştirilen uygulamanın etkili sonuçlar verdiği ve edebi ürünlerin deney grubunda yer alan öğrenci başarılarını daha fazla arttırdığı görülmektedir.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, bulguların araştırmacının (Günaydın, 2008) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmezken; birçok araştırmacı (Alkan, 2010; Altıkulaç ve Akhan, 2010; Aykaç ve Adıgüzel (2011); Bölücek, 2008; Günaydın, 2008; Sidekli ve diğerleri, 2014; Sidekli ve diğerleri, 2013; Şanlı, 2009; Tekgöz, 2005; Tokcan ve Alkan, 2013; Topçubaşı ve Polat, 2014)

tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü saptanmaktadır. Çalışma ile ilgili farklı alan çalışmalarında ise birçok araştırmacı (Ayvaz, 2010; Coşkun, 2013; Çelik, 2015; Kahraman, 2013; Kaman, 2013; Kemiksiz, 2016; Şahinli, 2008) tarafından yapılmış olan araştırmaların sonuçlarıyla da örtüştüğü saptanmıştır. Ekinözü'nün (2003) yaptığı çalışma sonucunda ise gruplar arasında manidarlık bulunmamış ve farklı alanda yapılan çalışmanın verileri araştırmanın bu sonucunu desteklememektedir. Bu bulgulardan hareketle araştırmanın son test aşamasında araştırmaların deney grupları lehine anlamlı olarak bulunması, yapılan araştırmaların bu gruplar lehine etkili sonuçlar verdiğini söylemek mümkündür.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, deney grubunun ön test ve son test başarı puanları arasında son test başarı puanları lehine anlamlı bir farklılığın bulunduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 4.5. ve 4.6.). Araştırma sonunda 6. ve 7. sınıf deney gruplarında yapılan “ABT” başarı puanları ortalamalarının son test başarı puanları lehine anlamlı farklılık göstermesi” deney gruplarında uygulanan sözlü ve yazılı edebi ürünlerle öğretimin gerçekleştirilmesinin başarıya ulaşmasından kaynaklandığını ve öğrenci başarılarına olumlu yönde etki ettiğini belirtmek mümkündür.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, bulguların birçok araştırmacı (Altıkulaç ve Akhan, 2010; Çiftçi, 2011; Günaydın, 2008; Sidekli ve diğerleri, 2014; Sidekli ve diğerleri, 2013; Şanlı, 2009) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü saptanmaktadır. Çalışma ile ilgili farklı alan çalışmasında ise araştırmacı (Arslan, 2014; Ayvaz, 2010; Kemiksiz, 2016) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarıyla da örtüştüğü saptanmıştır.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, kontrol grubunun ön test ve son test başarı puanları arasında 6. sınıf kontrol grubunda son test başarı puanlarının yüksek ama aralarında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını, 7. sınıf kontrol grubunda ise son test başarı puanları lehine anlamlı bir farklılığın bulunduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 4.7. ve 4.8.). Araştırmanın başında ve sonunda 6. sınıf kontrol grubunda yapılan “ABT” ön test ve son test başarı puanlarının anlamlı farklılık göstermemesi” kontrol grubunda geleneksel öğretim materyalleriyle öğretim sürecinin gerçekleştirilmesinin başarıya ulaşamamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Araştırma başında ve sonunda 7. sınıf kontrol grubunda yapılan “ABT” öntest ve son test başarı puanlarının son test başarı puanları lehine anlamlı farklılık göstermesi” kontrol grubunda geleneksel öğretim materyalleriyle öğretim sürecinin gerçekleştirilmesinin başarıya ulaşmasından kaynaklandığını belirtmek mümkündür.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, bulguların birçok araştırmacı (Altıkulaç ve Akhan, 2010; Bölücek, 2008; Çiftçi, 2011; Sidekli ve diğerleri, 2014; Sidekli ve diğerleri, 2013; Şanlı, 2009) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarının kontrol gruplarının son testleri lehine anlamlı farklılık olduğu saptanmış ve bu çalışmanın 7. sınıf araştırmasıyla çalışmaların sonuçlarının örtüştüğü saptanmıştır. Çalışma ile ilgili farklı alan çalışmasında ise araştırmacı (Ayvaz, 2010; Coşkun, 2013; Ekinözü, 2003; Kaman, 2013; Kemiksiz, 2016; Şahinli, 2008) tarafından yapılmış olan 7. sınıf araştırmasının sonuçlarıyla da örtüştüğü saptanmıştır.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, deney grubunun ön test ve son test tutum puanları arasında son tutum puanları lehine anlamlı bir farklılığın bulunduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 4.9. ve 4.10.). Araştırmanın başında ve sonunda 6. ve 7. sınıf deney gruplarında yapılan “SBTÖ” tutum puanlarının ortalamalarının son test tutum puanları lehine anlamlı farklılık göstermesi” deney

gruplarında uygulanan sözlü ve yazılı edebi ürünlerle öğretimin gerçekleştirilmesinin öğrencilerin tutumlarına yönelik olumlu katkı sağladığını belirtmek mümkündür.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, bulguların birçok araştırmacı (Altıkulaç ve Akhan, 2010; Günaydın, 2008) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü saptanmaktadır. Çalışma ile ilgili farklı alan çalışmalarında ise birçok araştırmacı (Atan, 2007; Coşkun, 2013; Ekinözü, 2003; Kaman, 2013; Kemiksiz, 2016; Şahinli, 2008; Yılmaz Arıkan, 2011) tarafından yapılmış olan araştırmaların sonuçlarıyla da örtüştüğü saptanmıştır.

5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, kontrol grubunun ön test ve son test tutum puanları arasında 6. sınıf kontrol grubunda ön test tutum puanları lehine anlamlı bir farklılığın bulunduğunu, 7. sınıf kontrol grubunda ise ön test tutum puanının yüksek ama aralarında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını göstermektedir (Bkz. Tablo 4.11. ve 4.12.). Araştırmanın başında ve sonunda 6. sınıf kontrol grubunda yapılan “SBTÖ” ön test ve son test tutum puanlarının ortalamalarının ön test tutum puanları lehine anlamlı farklılık göstermesi” sonuçları yorumlandığında, kontrol grubunda geleneksel öğretim materyalleriyle öğretim sürecinin gerçekleştirilmesinin öğrencilerin ön tutumlarına göre son tutumlarında bir düşüş meydana getirdiğini söylemek mümkündür. 7. sınıf kontrol grubunda yapılan “SBTÖ” son test tutum puanlarına göre ön test tutum puanları yüksek ama ön test ve son test tutum puanları ortalamaları arasında anlamlı farklılık göstermemesi” sonuçları yorumlandığında, kontrol grubunda geleneksel öğretim materyalleriyle öğretim sürecinin gerçekleştirilmesinin öğrenci tutumlarına çok fazla etki etmediğini belirtmek mümkündür. Tüm bunlardan yola çıkarak geleneksel öğretim materyalleriyle dersi işlenen kontrol grubundaki öğrencilerin dersin yöntemi dolayısıyla tutumlarını etkilemiş olabileceği veya öğrencilerin dikkat etmeden ölçeğe cevap vermiş olabileceği yorumu yapılabilir.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, araştırmacı (Altıkulaç ve Akhan, 2010) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarının son test tutum puanları lehine gerçekleştiği saptanmış; fakat 6. ve 7. sınıf çalışmalarının bu bulgusunun sonucunu desteklemediği görülmüştür. Farklı alan çalışmaları incelendiğinde araştırmacılar (Atan, 2007; Yılmaz Arıkan, 2011) tarafından yapılmış olan araştırmaların sonuçlarının son test tutum puanları lehine olduğu, Kemiksiz'e (2016) göre ise ön ve son test tutum puanları arası anlamlı manidarlığın olmadığı saptanmış; fakat araştırmacının bu bulgusunun sonucu desteklemediği saptanmıştır.

5.1.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, deney ile kontrol grubunun son test tutum puanları arasında deney grubu tutum puanları lehine anlamlı bir farklılığın bulunduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 4.13. ve 4.14.). Araştırma sonunda 6. ve 7. sınıflarda yapılan “SBTÖ” son test tutum puanlarının deney grupları lehine anlamlı farklılık göstermesi” deney gruplarında sözlü ve yazılı edebi ürünlerle gerçekleştirilen öğretimin, kontrol gruplarında geleneksel öğretim materyalleriyle gerçekleştirilen öğretime göre öğrencilerin tutumlarını arttırmada daha etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Araştırma neticesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerle gerçekleştirilen uygulamanın etkili sonuçlar verdiği ve edebi ürünlerin deney grubunda yer alan öğrenci tutumlarına olumlu katkı sağladığı görülmektedir.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, çalışmanın bulgularından farklı olarak başka araştırmacıların (Sidekli ve diğerleri, 2014) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmediği saptanmışken, bu çalışmanın bulgularının başka araştırmacılar (Altıkulaç ve Akhan, 2010) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü saptanmaktadır. Farklı alan çalışmalarında ise çalışma ile ilgili bulguların Ayvaz'ın (2010) yapmış olduğu araştırmacının sonuçlarıyla örtüşmediği; fakat başka araştırmacılar (Atan, 2007; Çelik, 2015; Kemiksiz, 2016; Yılmaz Arıkan, 2011) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarıyla da örtüştüğü saptanmıştır.

5.1.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Genel olarak araştırmada elde edilen bu bulgular değerlendirildiğinde, deney ile kontrol grubunun kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 4.15. ve 4.16.). Araştırmanın öğretim sürecinden 21 gün sonra gerçekleştirilen kalıcılık testi neticesinde 6. ve 7. sınıflarda yapılan “ABT” kalıcılık testi başarı puanlarının deney ve kontrol grupları arasında deney grupları lehine anlamlı farklılık göstermesi” deney gruplarında sözlü ve yazılı edebi ürünlerle gerçekleştirilen öğretimin, kontrol gruplarında geleneksel öğretim materyalleriyle gerçekleştirilen öğretime göre öğrencilerin bilgilerini hatırd tutmasının daha fazla olduğunu ve bilgi kaybının azalmanın çok daha az olmasında yöntemin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Bu bulguyla çalışmanın ilgili alanı incelediğinde, bulguların araştırmacı (Tekgöz, 2005) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü saptanmaktadır. Çalışma ile ilgili farklı alan çalışmalarında ise araştırmacı (Atan, 2007; Kahraman, 2013; Kemiksiz, 2016; Yılmaz Arıkan, 2011) tarafından yapılmış olan araştırmaların sonuçlarıyla da örtüştüğü saptanmıştır.

ETSBÖ ile gerçekleştirilen araştırma bulgularının durumuna bakıldığında, 6. ve 7. sınıflardaki araştırma ilerledikçe sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubundaki öğrenciler kontrol grubundaki öğrencilere göre daha yüksek almışlar ve araştırma uygulamasının sonunda ise öğrencilerin derse yönelik tutumlarındaki değişim olumlu yönde gerçekleşmiştir. Uygulanan yöntemin öğrencilerin bilgilerini daha fazla hatırd tutmasını sağladığı ve bilgilerinin kalıcılık düzeylerinin daha fazla arttırdığı görülmüştür. Araştırma yönteminin öğrencilerin başarı düzeylerine etkisini olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonunda artış pozitif yönde olup bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Birçok araştırmacı (Akengin ve İbrahimoglu, 2010; Arslan, 2014; Beldağ ve Aktaş, 2016; Demir, 2011; Sarı, 2017; Sever, Yalçın ve Mazman, 2009) sosyal bilgiler dersinin öğretim sürecinde sözlü ve yazılı edebi ürün türlerine yer verilmesinin bireylere

katkıları ve faydalarının olduğu ve bazı eserlerin saygı, duyarlılık, adil olma gibi değerleri öne çıkardığından (Er, Ünal ve Gürel, 2016) bahsetmişlerdir. Farklı alanlarda edebi ürünlere yönelik çalışmalar yapan birçok araştırmacı edebi ürün türlerinin bireyin görüşlerini olumlu olarak etkilediği (Çencen, 2010), dil becerilerini geliştirdiği, dil öğrenmesini gerçekleştirmesine büyük katkılar sağladığı (Medni, 2010; Özdemir, 2010), bilimin doğası anlayışını geliştirmesinde bireye yardımcı olduğu (Yücel, 2009), yaratıcılığına katkılar sağladığı (Kayahan, 2010) ve yapılan öğretimin akademik başarısına ve bilgilerinin kalıcılığına önemli etki ettiğini (İnce Yakar, 2011) belirtmişlerdir.

Edebiyat dersin programına öğretim sürecine göre değişik biçimlerde dâhil edilebilir. Dersin öğretimi sonrasında ise edebi kitap kazandırılan becerinin daha da geliştirilmesini sağlaması ve öğretimi zenginleştirebilmesi için bireye etkinlik olarak sunulur (Mc Gowan ve Guzzetti, 1991). Araştırmacıların edebi ürünlerle ilgili yapmış oldukları çalışmalar neticesinde bu ürünlerin eğitim açısından bireyin yaşantısında pozitif sonuçlar meydana getireceği, okullarda yer verilen yayınların birey için bir sıçrama tahtası olduğu (Eveslage,1993), çocuk edebiyatına derste yer verilmesi ile bireyin edebi ürünlerdeki karakterlerin hayatına tanık olduğu (Savage ve Savage, 1993), edebiyatın bireye bilgi, yetkinlik ve beceri kazandırabildiği (Almerico, 2013), kültürün aktarılmasında sözlü ve yazılı edebi ürünlerin önemli bir yerinin olduğu (Nelson ve Nelson, 1999), edebi ürünlerin bireyin tarihsel öğretimine destek olabileceği (Dyro, 1988), bu öğretimin aynı zamanda bireyin ilgisini de çektiği ve bireyin motivasyonunu sağlayabildiği Levstik (1995), bu dersin bireye sunulmasında edebiyatın önemli yerinin olduğu (Barr, tarihsiz) ve kavramların bireye öğretilmesinde edebiyattan yararlanma ile bireyin aradaki zengin ilişkiyi anlamalarını sağladığı (Ballock ve Lucas, 2013) sonucuna varmışlardır.

Yapılan diğer araştırmalardan da anlaşıldığı gibi araştırmalarda kullanılan edebi ürünlerin araştırma sonuçlarına olumlu katkı yaptığı ve araştırmaların yapılan bu çalışmayı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Çalışmada ETSBÖ yaklaşımının öğrencilerin başarısında, tutumlarında ve kalıcılık düzeylerinde ne derecede olumlu etki sağlayıp sağlamadığına bakılmıştır. Sonuç olarak çalışmanın ders etkinliklerinde sözlü

ve yazılı edebi ürün kullanımına yer verilmesinin öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etki ettiği, ders başarı düzeylerini arttırdığı ve kalıcılık düzeylerinin deney grupları lehine sonuçlandığı görülmüştür.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın problemi “Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde akademik başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. Sözlü ve yazılı edebi ürün kullanımının akademik başarı, tutum ve kalıcılığa etkisine yönelik 6. sınıf düzeyi için yapılan araştırmada 80, 7. sınıf düzeyi için yapılan araştırmada 80 olmak üzere toplam 160 öğrenci üzerinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tutum ölçeği uygulamanın en başında ve hemen sonunda uygulanmıştır. Akademik başarı testleri ise ön test – son test ve kalıcılık testi olarak uygulanmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında kullanabilmek için konuya uygun olan sözlü ve yazılı edebi ürünler belirlenmiştir. Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kazanıma, öğrenci seviyesine ve ünite konularına uygun olup olmaması açısından uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bunun neticesinde uygun olan sözlü ve yazılı edebi ürünler uygulama aşamasında kullanılmak üzere araştırmaya dâhil edilmiştir.

- 6. sınıflarda; şiir, sözlük tanımı, dergi yazısı, marş, hikâye, şarkı, bilmece, atasözü, deyim ve özdeyişlerden edebi ürün materyali olarak yararlanılmıştır.
- 7. sınıflarda ise; öz yaşam öyküsü, hikâye, antlaşma metni, ansiklopedik tanım, drama metni, özdeyiş, kompozisyon ve bilmecelerden sözlü ve yazılı edebi ürün materyali olarak yararlanılmıştır.

Ön test-son test deney ve kontrol gruplu çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

1. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasındaki ön test başarı puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.
2. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu arasındaki son test başarı puanlarında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.
3. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubunun ön test-son test başarı puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.
4. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun ön test-son test başarı puanları arasında 6. sınıflarda anlamlı bir fark bulunmamış, 7. sınıflarda ise son test lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.
5. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubunun ön tutum ve son tutum puanları arasında son tutum puanları lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.
6. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubunun 6. sınıflarda ön tutum ve son tutum puanları arasında ön tutum puanları lehine anlamlı bir fark bulunmuş, 7. sınıflarda ise ön tutum ve son tutum puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

7. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu son tutum puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.
8. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf “Elektronik Yüzyıl” ve 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel öğretim materyallerinin kullanıldığı kontrol grubu kalıcılık testi puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Çalışmada ETSBÖ yönteminin öğrencilerin başarısında, tutumlarında ve kalıcılık düzeylerinde ne derecede olumlu etki sağlayıp sağlamadığına bakılmıştır. Sonuç olarak çalışmanın ders etkinliklerinde sözlü ve yazılı edebi ürün kullanımına yer verilmesi öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etki ettiği gibi ders başarı düzeylerinin artmasını sağlamış ve öğrenmelerinin kalıcılığının deney grupları lehine anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Sözlü ve yazılı edebi ürünleri ile dersin işlendiği deney gruplarının araştırmanın yapıldığı ünite kazanımları daha fazla içselleştirdiği ve araştırmada kullanılan ürünlerin uygulamasının yapıldığı deney gruplarına olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular göz önüne alınarak aşağıda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Öğrencilerin günlük hayatlarıyla ilişkilendirebilecekleri, güncel bilgilerin yer aldığı, merak duygusunu harekete geçirebilecek konuya uygun edebi ürünlerin (gazete, dergi vs.) kullanımının daha fazla teşvik edilmesi sağlanmalıdır.
2. Öykü tamamlama, şiirin devamını getirme, başlık bulma, hikâyenin sonunu tartışma gibi etkinlikler ile öğrencilerin öğrenme sürecine dâhil edilmesi ile hayal güçleri harekete geçirilerek, eleştirel ve yaratıcı düşüncelerine daha fazla fırsat verilmelidir.

3. Sözlü ve yazılı edebi ürünlere sınıf içerisinde olduğu gibi sınıf dışı uygulamalarda ve okul dışında yapılan derslerde de yer verilebilir. Müze ziyaretlerinde öğrencilerin gezilen yer ile ilgili özgün bir hikâye yazması ya da ufak bir drama çalışmasının yapılması gibi sözlü ve edebi ürünlerin kullanımına yer verilmesine imkân sağlanmalıdır.
4. Araştırma sadece bu öğrenme alanı ve ders ile sınırlandırılmamalı, kazanımlarının uygun olduğu diğer öğrenme alanları ve üniteler ve diğer derslerle de sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanımına imkân sağlanmalıdır.
5. Ders kitapları genel olarak aynı türdeki edebi ürünleri öğrenci ile buluşturmaktadır. Öğrencilerin ilgi duydukları edebi ürünler belirlenerek konu kapsamındaki kazanımlar dâhilinde öğrencinin dikkatini ve ilgisini çekebilecek edebi ürünlere yer verilmesi desteklenmelidir.
6. Sosyal bilgiler dersi öğretimine yönelik her sınıf düzeyinde yeni edebi ürünlerin ortaya çıkarılması ve bunların biraraya getirilerek kitap ya da kitaplar hâline getirilmesi sağlanabilir. Eğitim uzmanlarından destek alınarak yeni edebi ürünlerin oluşturulması için üniversitede öğrenimini sürdüren öğrencilerin teşvik edilmesi sağlanmalıdır.
7. ETSBÖ yöntemi ile ilgili görüşme formundaki araştırmaların sadece sosyal bilgiler dersi ile değil, diğer derslerle de yapılmasına imkân sağlanmalıdır.
8. Edebi ürünler ile başarı, tutum ve kalıcılık düzeylerinin etkisinin araştırıldığı çalışmalara daha çok yer verilmeli ve önceki araştırmalar ile yapılacak araştırmaların sonuçlarının ne derece birbirine yakın ve tutarlı anlamlar ifade ettiğinin araştırılmasına imkân sağlanmalıdır.
9. Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanımı ile ilgili araştırmalar farklı sınıflarda, okullarda ya da daha büyük gruplarla gerçekleştirilmeli ve sonuçların önceki

yapılan araştırmalarla tutarlı sonuçlar gösterip göstermediğinin kontrolünün yapılmasına imkân sağlanmalıdır.

10. Çocuk Edebiyatının sosyal bilgiler ders içeriğini destekleyecek çalışmalara yönelmesi konusunda teşvik edilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Alkan, G. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Almerico, G. M. (2013). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Çocuk Edebiyatının Yeri (Linking Children's Literature With Social Studies In The Elementary Curriculum)*. Journal of Instructional Pedagogies, EJ1097148.
- Altıkulaç, A. ve Akhan, N. E. (2010). *8. Sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemi ve Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Kullanılmasının Öğrenci Başarı ve Tutumlarına Etkisi*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), Cilt: 11, Sayı: 3, s. 225-247.
- Akarsu, B. (Ed.). (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 "Öğretmen Kılavuz Kitabı"*. Ankara: Evren Yayıncılık.
- Akdağ, H. (2016). *Hikâyeler (Öyküler) İle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Tokcan, H. (Edt.), *Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri (159-189) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akengin, S. B. ve İbrahimoğlu, Z. (2010). *Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, ISSN: 1300-302X.
- Arslan, E. (2014). *Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Hikâye Anlatım Yönteminin Akademik Başarıya Etkisi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Artut, K. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık

- Ata, B. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölümardı (Nekroloji) Yazılarından (Vefat İlanları, Vefeyât [Obituary] ve İhtisasat [Eulogy] Yararlanma. Turan, R. ve Akdağ, H. (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Öğretimde Yeni Yaklaşımlar III. (115-129) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Atan, U. (2007). *Resim-İş Öğretmeni Yetiştirmede Yaratıcı Drama Yönteminin Grafik Tasarımı Derslerinde Kullanılmasının Erişi, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (Selçuk Üniversitesi Örneği)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Avcı, Y. E. ve Asma, F. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünler Dayalı Materyal Tasarımı. Sever, R. ve Koçoğlu, E. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (257-276) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aykaç, M. ve Adıgüzel, Ö. (2011). *Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi*. Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 19, No: 1, s. 297-314.
- Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi. Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu (14-16 Kasım) (343-361)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi. Ankara: Sim Matbaası.
- Ayvaz, A. (2010). *4. Sınıf Matematik Dersi Bölme İşlemi Alt Öğrenme Alanının Edebi Ürünlerle İşlenmesinin Öğrenci Başarısı ve Tutumuna Etkisi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Ballock, T. E. ve Lucas, A. (2013). *Going Beyond Maps and Globes: Exploring Children's Literature Using the Five Geographic (Haritalar ve Kürelerin Ötesinde: Beş Coğrafi Temayı Kullanarak Çocuk Edebiyatını Keşfetmek)*.

National Council for the Social Studies (NCSS), *Social Studies and the Young Learner*, Cilt: 26, Sayı: 1, 15–16.

Barr, P.J. (tarihsiz). *Teaching History Through Literature: An Instructional Unit for 10th Grade World History*. Master's Project Proposal, The Collage Of William and Mary School of Education.

Barth, J. L. (1991). *Elementary and Junior High/Middle School Social Studies Curriculum, Activities and Materials*. Third Edition. Lanham: University Pres of America, Inc.

Baykul, Y. ve Güzeller, C. O. (2016). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik (SPSS Uygulamalı) (3. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı: Nitel Bir Çalışma*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 953-981.

Bilgili, A. S. (Ed.). (2008). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Bilgili, A. S. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgilerin Temelleri (7. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Bölücek, B. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türkülerden Yararlanmanın Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı "İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum" (4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı (23. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cartledge, G. ve Kiarie, M. W. (2001). *Through Literature for Children and Adolescents. TEACHING Exceptional Children*. Vol: 34, No: 2, pp. 40-47. Council For Exceptional Children.
- Cline, R. K., Taylor, B. (1978). “*Integrating Literature and Free Reading Into Social Studies*”. *Social Education*, 42: 27-31.
- Coşkun, M. (2013). *Matematik Kavramları Öğretiminde Öyküleştirme Yönteminin Tutuma ve Başarıya Etkisi*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, S. Ö. (2015). *7. Sınıf Basit Makineler Konusunun Film ve Çizgi Filmler İle Öğretimin Tutuma ve Akademik Başarıya Etkisi*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çelikkaya, Ş. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Yeri ve Önemi. Turan, R., Sünbül A. M. ve Akdağ, H. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – II (163-177) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç ve Materyal Kullanımının Önemi. Sever, R. ve Koçoğlu, E. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (39-68) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çencen, N. (2010). *11. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Tarih Öğretmenlerinin “Edebi Ürün” Kullanımına İlişkin Görüşleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

- Çiftçi, T. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Romanların Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerine Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çığ, M. İ. (2007). *Sumerli Ludingirra “Geçmişe Dönük Bilimkurgu” (9. Basım) (s. 12-13)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Demir, S. B. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Tasarlanmış Hikâyelerin Etkililiği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2010). *Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması*. E-IJER (e-uluslararası eğitim araştırmaları dergisi), Cilt: 1, Sayı: 1, s. 26-40.
- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2014). *Hikayelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi (3. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Deveci, H. (2005). *Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı*. The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET, Cilt: 4, Sayı: 3, 159-166.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, C. ve Dursun, D. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk C. ve Dursun D. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (16-44) (4. Baskı)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). *Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (2), 77-96.

- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. Şahin, C. (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (33)*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dyro, P. (1998). *Using Fiction To Support History Teaching (Tarih Öğretiminin Desteklenmesinde Kurguyu Kullanma)*. National Council for the Social Studies (NCSS), Social Education, Cilt: 62, Sayı: 6, C1-C4.
- Ekinöz, İ. (2003). *İlköğretimde Permütasyon ve Olasılık Konusunun Dramatizasyon İle Öğretiminin Başarıya Etkisinin İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Er, H., Ünal, F. ve Gürel D. (2016). *Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Aktarımı Açısından Sadî Şirazî'nin "Bostan" ve "Gülistan" İsimli Eserinin İncelenmesi*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 1, s. 225-242.
- Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Erol, K. (2012). *Tarih - Edebiyat İlişkisi ve Tarihî Romanların Tarih Öğretimine Katkısı*. Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 59-70.
- Eveslage, T. E. (1993). *The Social Studies and Scholastic Journalism: Partners in Citizenship Education (Sosyal Bilgiler ve Okul Gazeteciliği: Vatandaşlık Eğitiminde Ortaklar)*. National Council for the Social Studies (NCSS), Social Education, Cilt: 57, Sayı: 2.
- Gelen, İ. (1999). *İlköğretim Okulları 4. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşündürme Becerilerini Kazandırma Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Enstitüsü, Eğitim Bilimleri ve Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.)* Boston: Pearson
- Gevenç, S. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fıkraların Kullanımı*. Niğde: Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Görgün, B. O. (2014) *Umut Şarkısı* / https://www.youtube.com/watch?v=kLQ_oMAg-O
- Gülüm, K. ve Ulusoy, K. (2008). *Sosyal Bilgiler Dersinde Göç Konusunun İşlenişinde Halk Türkülerinin Kullanılması (Örnek Bir Çalışma)*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi “www.esosder.org - info@esosder.org”, Cilt: 7, Sayı: 26, 112-127.
- Günaydın, G. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Yönteminin Erişi ve Tutum Üzerine Etkisi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Güneş, P. (2016). Hayatın İçinden Kızılay. Abalı, N. (Ed.), *TÜRK KIZLAYI “Aycan ve Aykız’ın Maceraları”*. (119-134). Fersa Matbaacılık / https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/73548259_aycan-ve-aykizin-maceralari.pdf
- Gürses, A. (2010). *Geleneksel Öğretim Nedir, Ne Değildir? Çanakkale: Araştırma Projesi Eğitimi Çalıştayı*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kimya Eğitimi Anabilim Dalı.
- Güvenç Heper, S. (2014). Çok Küçük Şeylerin Bilimi Nanoteknoloji. Akoğlu, A. (Ed.), *TUBİTAK Bilim Çocuk Dergisi (10-15)*. Cilt:17, Sayı: 194. PROMAT Basım Yayın.
- İnce Yakar, H. G. (2011). *Destanların Öğretiminde Film Kullanımının Ortaöğretim Türk Edebiyatı Derslerindeki Akademik Başarıya Etkisi*. Ankara: Gazi

Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi (Hayat Bilgisi Öğretiminden Tarih Öğretimine) (4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *İnsan ve İnsanlar (9. Baskı)*. İstanbul: Evrim Basım.

Kahraman, Ö. (2013). *Dijital Hikâyecilik Metoduyla Hazırlanan Öğretim Materyallerinin Öğrenme Döngüsü Giriş Aşamasında Kullanılmasının Fizik Dersi Başarısı ve Motivasyonu Düzeyine Etkisi*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

Kaman, A. (2013). *Öğrenciler Tarafından Hazırlanan Video Filmlerin Fen ve Teknoloji Dersi Öğretiminde Başarıya Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi (13. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karakuş, İ. (2005). *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi (3. Baskı)*. Ankara: Can Reklamevi.

Kaya, E. ve Ekiçi, M. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi Yazılarından Yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Yazıları Örneği*. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA). Nisan, 19(1).

Kayahan, Z. (2010). *İlköğretim I. Kademe 5. Sınıf Görsel Sanatlar Eğitimi Dersinde Hikâye Anlatım Yönteminin Yaratıcılığa Etkileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Kaymakçı, S. (2013). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sözlü ve Yazılı Edebi Türlerin Kullanım Durumu*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 230-255.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

Keleş, H. ve Kiriş Avaroğulları, A. (2017). Tarih Konularının Öğretiminde Yaratıcı Yazma Etkinlikleri. Turan, R. ve Akdağ, H. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – III (293-335) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kemiksiz, C. (2016). *6. Sınıf Fen Bilimleri Dersinde Senaryo Temelli Öğrenme Yönteminin Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Keskin, Y. ve Coşkun Keskin, S. (2016). Amerika Birleşik Devletleri. Öztürk, C. (Ed.), *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (73-104) (2. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. Safran, M. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi (3-16) (4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Köstüklü, N. (2006). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi (4. Baskı)*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık.

Levstik, L. S. (1995). *Narrative Constructions: Cultural Frames for History*. The Social Studies, Cilt:86, Sayı: 3, 113-116.

McGowan, T. ve Guzetti, B. (1991). *Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi (Promoting Social Studies Understanding Through Literature-Based*

Instruction) (Çev. Doğanay, A.). Adana: Çukurova Üniversitesi, 2004-Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 11.

MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

Medni, B. (2010). *Arapça Öğretiminde Edebi Materyallerin Kullanımı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Narin, N. ve Aybek, B. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin İncelenmesi*. Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 19, Sayı 1, s. 336-350.

NCSS. (1993). *Position Statement: A Vision of Powerful Teaching And Learning In The Social Studies: Building Social Understanding And Civic Efficacy*. Social Education 57(5), 213–23.

Nelson ve Nelson (1999). *Çocuk Edebiyatıyla Tarih Öğrenme (Learning History Through Children's Literature)*. ERIC Digest, ERIC Clearinghouse For Social Studies / Social Science Education, Bloomington, IN. (BBB24392), Washington.

Norton, P. ve Wiburg, K. (1998). *Teaching with Technology*. New York.

Oğuz, S. (2014). A. Concordet ve Vatandaşlık Eğitimi. Ata, B. ve Bağcı, İ. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri (43-52) (2. Baskı)*. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.

Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 26, s. 121-138.

- Özcan, D. ve Mertol, H. (2015). *Üstün Zekâlılarda Sosyal Bilgiler Öğretimi (1. Baskı)*. Uzunboylu, H. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özcan, H. (2008). *Halk Edebiyatı Metinlerinin Çocuk Edebiyatına Kaynak Olması ve Örneklem Olarak Dede Korkut Hikâyeleri*. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Cilt: 3/2, 582-603.
- Özdamar, K. (2013). *Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi (220-230) (Cilt: 2) (9. Baskı)*. Ankara: Nisan Kitapevi Yayınları.
- Özdamar, K. (2015). *Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi (575) Cilt: 1 (10. Baskı)*. Ankara: Nisan Kitapevi Yayınları.
- Özdemir, S. (2010). *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Halk Hikâyelerinden Yararlanma*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Özmen, C. (2015). *Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler*. C. Dönmez ve Yazıcı, K. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi (3-22) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztaş, S. (2016). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Film Analizleri ve Filmler ile Uygulanabilecek Öğretim Etkinlikleri*. Dilek, D. (Ed.), (2016). *Sosyal Bilgiler Eğitimi (635-654) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2007). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Yapılandırmacı Bir Yaklaşım)*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2015). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış*. Öztürk, C. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi "Demokratik Vatandaşlık Eğitimi" (1-31) (4. Baskı)*. Ankara: PegemA Akademi.

- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı: 15, 173-182.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller (3. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C., Keskin, S. C. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller (6. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Saatçi, E. *Kızılay Marşı*. / <https://www.kizilay.org.tr/KizilayMedya/KizilayMarsi>
- Safran, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Tay, B. ve Öcal, A. (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi (1-18) (4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sarı, D. (2017). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Tutumlarına Ve Öğretimin Kalıcılığına Etkisi*. Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Savage, M. K. ve Savage, T. V. (1993). *Children's Literature In Middle School Social Studies (Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Edebiyatı)*. The Social Studies, Ocak-Şubat, 32-36.

- Seferoğlu, S. S. ve Akbıyık, C. (2006). *Eleştirel Düşünme ve Öğretimi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education), 30, s. 193-200.
- Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim “Kuramdan Uygulamaya” (8. Baskı)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, R. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi (1. Baskı)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sever, R., Yalçınkaya, E. ve Mazman, F. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Bir Öğretim Yöntemi: Dramatizasyon (155-166)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (13/1)
- Sidekli, S., Er, H., Yavaşer, R. ve Aydın, E. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Bir Yöntem: Karikatür(151-163)*. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2.
- Sidekli, S., Tangülü, Z. ve Yangın, S. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Bana Hikâye Anlatır mısın? (311-323)*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (6/4).
- Sönmez, Ö. F. (2014). *Atasözlerinin Sosyal Bilgiler Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi(101-115)*. ZfWT – Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks, Cilt: 6, Sayı: 2.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu “Yeni Programa Göre Düzenlenmiş Yeni Ders Planı Örnekleri” (5. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahinli, A. (2008). *Hikâye Okumanın Okuduğunu Anlamaya ve Türkçe Dersine Yönelik Tutumuna Etkisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Şanlı, M. (2009). *Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Siyasetnamelerden Faydalanmanın Akademik Başarıya Etkisi*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Şimşek, A. (2004). *İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Tarihsel Hikâye Anlatım Yönteminin Etkililiği (495-509)*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı: 2.
- Şimşek, A. (2006a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikâyeye Yönelik Öğrenci Görüşleri(187-202)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1.
- Şimşek, A. (2006b). *Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi (65-80)*. Bilig Dergisi, Sayı: 37..
- Şimşek, A. (2015). Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğretim Materyali Olarak Edebi Ürünler. Safran, M. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi (389-412) (4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Taşpınar, M. (2017). *Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamalı Nicel Veri Analizi (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tay, B. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü, Bugünü ve Yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri (1-18) (4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Edebiyat Temelli Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Temel Britannica (1993). *Sibernetik (190) (10. Basım) (Cilt: 15)*. İstanbul: Ana Yayıncılık.

- Tezci, E. ve Gürol, A. (2003). *Oluşturmacı öğretim Tasarımı ve Yaratıcılık*. The Turkish Online Journal of Educational Technology, 2, (1), Article 8, January, http://www.tojet.net/index_tur.asp E.T:11.12.07.
- Turan, R., Sünbül A. M. ve Akdağ, H. (Ed.). (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – II (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Turan, R., Sünbül A. M. ve Akdağ, H. (Ed.). (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – I (2. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tokcan, H. ve Alkan, G. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi (1-19)*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), Cilt: 14, Sayı: 2.
- Tokcan, H. (Ed.). (2016). *Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Topçubaşı, T. ve Polat, S. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi (48-61)*. International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE). Cilt: 3, Sayı: 2.
- Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2017). Görsel Bir Öğretim Materyali: Eğitici Çizgi Roman. Turan, R. ve Akdağ, H. (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Öğretimde Yeni Yaklaşımlar III (115-129) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ulu Kalın, Ö. (2017). Ezgilerle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Sever, R., Aydın, M. ve Koçoğlu, E. (Ed.), *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi (273-311) (2. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ulusoy, K. ve Tay, B. (2011). Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi. R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – II (59-74) (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Ünal, Ç. ve Çelikkaya, T. (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5. Sınıf Örneği)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13 (2), s. 197-212.
- Ünlü, İ. ve Ay, A. (2017). Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Sever, R., Aydın, M. ve Koçoğlu, E. (Ed.), *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi (187-210) (2. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ünlüer, G. ve Şefik, Y. (2012). *Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 43-57.
- Yahşi, İ. ve Keleş, H. (2013). *Tarih Öğretiminde Gazete Kullanımının Çok Perspektifliğe Etkisi*. Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 21, No: 2, 693-710.
- Yanpar Şahin, T. (2004). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Oluşturmacı Yaklaşım Sonucunda Ortaya Çıkan Öğrenen Çalışmalarının Değerlendirilmesi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Yaylak, E. (2014). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Etkinlikler. İnan, S. (Ed.), *Öğretmenler ve Öğretmen Adayları İçin Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş "Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler (131-148) (1. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yeşilbursa, C. C. ve Sabancı, O. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımına Yönelik Görüşleri (19-33)*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 36.
- Yılmaz, A. (Ed.). (2016). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Ekoyay Eğitim Yayıncılık.
- Yılmaz Arkan, E. N. (2011). *İlköğretim Okullarında Yaratıcı Drama Yönteminin Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılmasının Erişi, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi*

(*Meram İlköğretim Okulu Örneği*). Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, E. Ö. ve Erdoğan, T. (2008). *Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Öyküleştirme Yönteminin İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Düzeylerine Etkisi*. Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 17, Sayı 3, s. 399-416.

Yücel, M. (2009). *Etkileşimli Kısa Tarihsel Hikâyelerin Kullanımının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Bilimin Doğasına Yönelik Anlayışlarını Geliştirmesindeki Etkililiği*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: İlkeler ve Uygulamalar (1. Baskı – 4. Baskısından tercüme edilmiştir.)* Ankara: Anı Yayıncılık.

İnternet Kaynakları:

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bb792110619e2.13835772 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be90329ae67a9.62650099 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be903925ade06.32651752 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9036f55d510.81177091 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9041be5b7b4.02455671 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9041242a9c6.65106420 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be905660bdbb2.60262505 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9056d5e0c70.71662333 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be905b7243a03.77625188 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be90698326435.24058636 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be906d0c0ec18.26330520 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be907200243b1.84195168 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be90723b6e4b8.64234651 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be907708546b0.70111034 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5beaae7a1f4578.32872898 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5beaada2d2334.69961447 internet erişim adresinden TDK'nin izni ile alınmıştır.

<http://www.corumkulturturizm.gov.tr/TR-58685/kades-savasi-ve-baris-antlasmasi.html> internet erişim adresinden Çorum Valiliği ve Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü'nün izni ile alınmıştır.

EKLER

EK – 1. Etik Kurul İzni

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

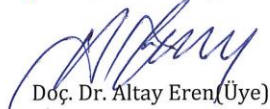
Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi ABD

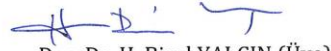
Sayın Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN,

“6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kullanılabilecek Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna 16.01.2017 tarihli yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2017/33). Kurulumuzun 07.02.2017 tarihli ve 2017/02 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Doç. Dr. Altay Eren (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Y. Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhale Demirci (Üye)

EK – 2. Milli Eğitim İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.3415181
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

15/03/2017

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) 01.03.2017 tarihli dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 13.03.2017 tarihli tutanağı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN'ın "Altıncı ve Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kullanılabilecek Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Akademik Başarı, Tutum ve Kahıçılığa Etkisi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Esenyurt ilçesinde bulunan Rifat Ilgaz Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere; akademik başarı testleri ve anket formunu uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
15/03/2017

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

- Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

EK - 3. Tutum Ölçeğinin İzin E-postası

Kıymet Değirmenci <kiymetdegirmenci@gmail.com>

Tutum Ölçeği İzni

2 ileti

Kıymet Değirmenci <kiymetdegirmenci@gmail.com>
Alıcı: hakengin@marmara.edu.tr

8 Ocak 2017 18:15

Merhabalar Sayın Hamza Hocam!

Hocam ben "Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı"nda yüksek lisans öğrencisiyim. **"6. VE 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİ ÜRÜNLERİN AKADEMİK BAŞARI, TUTUM VE KALICILIĞA ETKİSİ"** ismi ile yazdığım tezimde tutum ölçeği olarak sizin geliştirmiş olduğunuz **"Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği"**ni izniniz olursa kullanmak istiyorum. Dönüşünüzü bekliyorum Hocam.

İlginiz için şimdiden teşekkürlerimi sunuyor ve çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum. İyi günler.

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

Hamza Akengin <hakengin@marmara.edu.tr>
Alıcı: Kıymet Değirmenci <kiymetdegirmenci@gmail.com>

8 Ocak 2017 20:05

[Alıntılanan metin gizlendi]

--

Kıymet merhaba,

etik kurallara uyarak Selçuk Beşir Demirle birlikte geliştirmiş olduğumuz tutum ölçeğini kullanabilirsiniz.

Çalışmalarında kolaylıklar dileği ile.

Prof. Dr. Hamza AKENGİN,
Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü,
Göztepe, Kadıköy/İstanbul,
TLF: (0216) 345 11 86
hamzaakengin@yahoo.com

Kıymet Değirmenci <kiymetdegirmenci@gmail.com>

Tutum Ölçeği İzni

2 ileti

Kıymet Değirmenci <kiymetdegirmenci@gmail.com>
Alıcı: sbsdem@hotmail.com

8 Ocak 2017 18:13

Merhabalar Sayın Selçuk Hocam!

Hocam ben "Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı"nda yüksek lisans öğrencisiyim. "**6. VE 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİ ÜRÜNLERİN AKADEMİK BAŞARI, TUTUM VE KALICILIĞA ETKİSİ**"ismi ile yazdığım tezimde tutum ölçeği olarak sizin geliştirmiş olduğunuz "**Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği**"ni izniniz olursa kullanmak istiyorum. Dönüşünüzü bekliyorum Hocam.

İlginiz için şimdiden teşekkürlerimi sunuyor ve çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum. İyi günler.

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

Dr. Selçuk Beşir DEMİR <sbsdem@hotmail.com>
Alıcı: Kıymet Değirmenci <kiymetdegirmenci@gmail.com>

9 Ocak 2017 11:53

Tabi ki kullanabilirsin

her hangi bir konuda yardıma ihtiyac duyarsan haber vermen yeterli olacaktır.

??
??

Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR (PhD)

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Sosyal Bilgiler Egitimi ABD.

sbsdem@hotmail.com

sbdemir@cumhuriyet.edu.tr

??

??

From: Kıymet Değirmenci <kiymetdegirmenci@gmail.com>
Sent: Sunday, January 8, 2017 3:13 PM
To: sbsdem@hotmail.com
Subject: Tutum Ölçeği İzni

[Alıntılanan metin gizlendi]

EK – 4. Veli İzin Belgesi

Veli Onay Mektubu

Sayın Veli,

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Bölümünde yüksek lisans öğrencisi olarak “6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi” başlıklı araştırma çalışmasını tez çalışmam için yürütmekteyim. Çalışmanın amacını gerçekleştirebilmek için bazı anketlerin çocuklar tarafından doldurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple çocuklarınızın araştırmaya katılmasına izin verip vermediğinizi belirtmenizi isterim. Bu araştırma tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Katılımcı öğrenci çalışmayı istediği zaman yarıda kesip bırakabilir ve ankete verilen cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Ankete katılmasına izin verilen öğrenciler; anketleri okulda, ders saatinde dolduracaktır. Ankette yer alan ve çocukların cevaplayacağı sorular, onların psikolojik gelişimine herhangi bir olumsuz etki yapmayacaktır. Araştırma ile ilgili sorularınızı aşağıdaki telefon numarası ya da e-posta adresini kullanarak sorabilirsiniz.

Saygılarımla,

Yüksek Lisans Öğrencisi

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

Telefon numarası: 05073645833

e-posta/mail : kiymetdegirmenci@gmail.com

A) Çocuğumun katılımcı olarak yer almasını ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Öğrenci Velisinin İmzası : .....

B) Bu çalışmaya çocuğumun katılmasını kabul etmiyorum, katılımcı olmasına izin vermiyorum.

Öğrenci Velisinin İmzası : .....

DİKKAT: Lütfen gönderilen bu formu çocuğunuzla tekrar geri gönderiniz. Araştırmaya katılıp katılmama konusundaki tercihiniz ile ilgili yukarıdaki “A” veya “B” seçeneklerinin içeriğini okuyunuz. İstedığınız seçenek doğrultusunda bilgileri doldurunuz ve altını imzalayınız.

EK – 5. 6. Sınıf - Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı “Elektronik Yüzyıl Ünitesi” Kazanımları

1. “Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.
2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.
3. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.
4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.
5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder” (MEB, 2005).

EK – 6. 7. Sınıf - Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı “Zaman İçinde Bilim” Ünitesi Kazanımları

1. “İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.
2. İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.
3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.
4. 15-19. Yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkilerini fark eder.
5. Tarihsel süreçte düşüncüyü ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir” (MEB, 2005).

EK – 7. 6. Sınıf Başarı Testi Deneme Formu

Cinsiyet: (K) (E)

Kod:

SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilimlerin konusu içerisine girer?

- A) Matematik   B) Kimya
C) Fizik   D) Arkeoloji

2. İnsanların geçmişte yaşadığı olay ve olguları belli bir zaman dilimi içerisinde inceleyen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Coğrafya   B) Matematik
C) Tarih   D) Mantık

3. İnsanların üretim, tüketim, dağıtım, ticaret gibi etkinliklerinin bütününe inceleyen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İktisat   B) Türkçe
C) Psikoloji   D) Sosyoloji

4. İlköğretim 6. Sınıfta okuyan Berkcan'a öğretmeni, geçmişte yaşamış insanların kullandıkları eşyaları, yapı kalıntılarını, araştırmasına ve insan yaşantılarıyla ilgili bilgilere ulaşmasına olanak veren bir araştırma yapmasını istemiştir.

Berkcan'a aşağıdaki seçeneklerden hangisi ödev olarak verilmiştir?

- A) Psikoloji   B) Coğrafya
C) Arkeoloji   D) Sosyoloji

5. Toplumsal kuralları belli bir düzen içinde açıklayan ve onlara uymamızı isteyen, uymadığımız takdirde de ceza ve yaptırımlarla karşılaştığımız bilim dalı nedir?

- A) Matematik   B) Hukuk
C) Psikoloji   D) İktisat

6. Öğretmen sınıftaki öğrencilere Thales'in "Evrende her şeyin Arke (Su)'dan meydana gelmiştir" sözünden bahsetmiştir. Buna göre öğretmen hangi dersi işliyor olabilir?

- A) Mantık   B) Tarih
C) Felsefe   D) Coğrafya

7. Toplumun içinde iyi ve kötü insanların bulunabileceğini söyleyen Sosyal Bilgiler öğretmenin söylediğini düşünen Ahmet, toplumsal yaşam ile ilgili bilgi sahibi olmuştur. Ahmet'in Sosyal Bilgiler dersinden etkilenecek toplumsal yapı ile ilgili bilgi sahibi olduğu ders aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sosyoloji   B) Coğrafya
C) Matematik   D) Mantık

8. Sosyal Bilimler diye bir alan hiç olmasaydı aşağıdaki bilim dallarından hangisini **öğrenemezdik**?

- A) Matematiği öğrenemezdik   B) Kimya öğrenemezdik
C) Fizik öğrenemezdik   D) Sosyoloji öğrenemezdik

9. Tarihe ışık tutan bilimler ve buluşlar sayesinde birtakım yenilikler gelişerek günümüze gelmiştir. Aşağıdakilerden hangisi bahsedilen kavramı ifade etmektedir?

- A) Fizik   B) Matematik
C) Teknoloji   D) Mantık

10. Küçük nesnelere sıkıştırılarak daha işlevsel hale gelmesini sağlayan teknolojik buluşa ne denilmektedir?

- A) Süper teknoloji   B) Nanoteknoloji
C) Kaliteli teknoloji   D) Alman Teknolojisi

11. Sosyal Bilgiler dersinde Zeynep koyunların klon teknolojisi ve bilmi ile çoğaltılabileceğini öğrenmiştir. Buna göre Zeynep'in öğrenmiş olduğu bilim aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Bilişim   B) Bilgisayar
C) Işın   D) Gen

12. Teknolojinin kullanım alanlarıyla ilgili araştırma yapan Samet, babasından kardeşinin bozulan gözlerinin lazer tedavisi yöntemiyle sağlığına kavuştuğunu öğrenmiştir. Samet'in kardeşinin sağlığına kavuşmuş olduğu teknolojik gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Plastik Teknoloji   B) Robotik Teknoloji
C) Gen Teknolojisi   D) Araç Teknolojisi

13. Aşağıdakilerden hangisi insan yaşamının kolaylaşmasını sağlayan bir teknolojik yenilik **değildir**?

- A) Nanoteknoloji   B) Bilgisayar
C) Otomobil   D) Duvar haritası

14. “Bilimsel ve teknolojik gelişmeler gelecekte yaşamımızı nasıl etkiler” soruyla aşağıdakilerden hangisi **celismektedir**?

- A) Gelişerek ilerleriz   B) Yaşamımız kolaylaşır
C) Ekonomiler büyür   D) Öğrenmemiz zorlaşır

15. Kan bağışında bulunmak isteyen Ecem’in aşağıdaki kurumlardan hangisine müracaat etmesi doğru olacaktır?

- A) Kızılaya   B) Hastaneye
C) Okula   D) Belediyeye

16. “İnsan ve kitle” hatta toplum sağlığını etkileyen birtakım hastalıklar ile zaman zaman karşı karşıya kalırız. Aşağıdakilerden hangisi hastalıkları önlemek için yapılacak olan önlemlerden **değildir**?

- A) Sağlıklı beslenmeliyiz.   B) Karantina altına almalıyız.
C) Seyahat etmeliyiz.   D) Aşı yapmalıyız.

17. Aşağıdaki sözlerden hangisi Atatürk’ün teknolojik gelişmelere açık olduğunu göstermektedir?

- A) Dünyada yol gösterici ilimdir, fendir.
B) Cumhuriyeti biz kurduk, onu yaşatacak olan sizlersiniz.
C) Yükselen nesil siz olacaksınız.
D) Milli ahlakımız, hür fikirlerle beslenmelidir.

18. Aşağıdakilerden hangisi bir bulaşıcı hastalık **değildir**?

- A) AİDS   B) Hepatit C
C) Hepatit B   D) Şişmanlık (Obezite)

19. İşlevini yerine getiremeyecek kadar bedene zararlı hale gelen ve hasta olması ile birlikte yerine yenisinin koyulması ve daha sağlamı ile değiştirilmesi işlemine ne denir?

- A) Kan nakli   B) Göz nakli
C) Organ Nakli   D) Yüz nakli

20. Aşağıdakilerden hangisi "Korsanla Mücadeleye" konu olacak materyaller arasında **değildir**?

- A) Kitap   B) Televizyon
C) Kaset   D) CD

21. İlkçağlarda insanların birbirleriyle iletişim kurabilmek için dumanla haberleştikleri bile görülmüştür. Zaman içerisinde de iletişim araçlarında bilim ve teknolojinin gelişmesi ile büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu bilgilere bakarak aşağıdakilerden hangisi diğerlerine göre iletişimde **çağdışı kalmaktadır**?

- A) Televizyon   B) Bilgisayar
C) Cep Telefonu   D) Mektup

22. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler insan yaşamını ve insanın geleceğini etkilemektedir. Aşağıdakilerden hangisi günümüzde insan yaşamını çok fazla etkileyen bilimsel ve teknolojik bir gelişme **değildir**?

- A) Kağıt   B) Otomobil
C) Tren   D) Uçak

23. Hayatı boyunca bıkip usanmadan çalışmış, çalışma alanı radyoaktif maddeler olduğu için vücudu radyasyona maruz kalmıştır. Buna bilgilere bakarak aşağıda bilim insanlarından hangisinden bahsedilmiş olabilir?

- A) John Dewey   B) Madam Curie
C) Edison   D) Nicola Tesla

24. Dünyayı, doğada yaşanan olayları ve bunlarla insanlar arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Coğrafya   B) Psikoloji
C) Sosyoloji   D) Tarih

25. Aşağıdakilerden hangisi sosyal bilimin içine giren bilim dallarından **değildir**?

- A) Coğrafya   B) Tarih
C) Matematik   D) Arkeoloji

EK – 8. 6. Sınıf Başarı Testi Nihai Formu

Kod:

Cinsiyet:(K) (E)

SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilimlerin konusu içerisine girer?

- A) Matematik   B) Kimya
C) Fizik   D) Arkeoloji

2. İnsanların geçmişte yaşadığı olay ve olguları belli bir zaman dilimi içerisinde inceleyen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Coğrafya   B) Matematik
C) Tarih   D) Mantık

3. İnsanların üretim, tüketim, dağıtım, ticaret gibi etkinliklerinin bütünü inceleyen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İktisat   B) Türkçe
C) Psikoloji   D) Sosyoloji

4. İlköğretim 6. Sınıfta okuyan Berkcan'a öğretmeni, geçmişte yaşamış insanların kullandıkları eşyaları, yapı kalıntılarını, araştırmasına ve insan yaşantılarıyla ilgili bilgilere ulaşmasına olanak veren bir araştırma yapmasını istemiştir.

Berkcan'a aşağıdaki seçeneklerden hangisi ödev olarak verilmiştir?

- A) Psikoloji   B) Coğrafya
C) Arkeoloji   D) Sosyoloji

5. Toplumsal kuralları belli bir düzen içinde açıklayan ve onlara uymamızı isteyen, uymadığımız takdirde de ceza ve yaptırımlarla karşılaştığımız bilim dalı nedir?

- A) Matematik   B) Hukuk
C) Psikoloji   D) İktisat

6. Öğretmen sınıftaki öğrencilere Thales'in "Evrende her şeyin Arke (Su)'dan meydana gelmiştir" sözünden bahsetmiştir. Buna göre öğretmen hangi dersi işliyor olabilir?

- A) Mantık   B) Tarih
C) Felsefe   D) Coğrafya

7. Toplumun içinde iyi ve kötü insanların bulunabileceğini söyleyen Sosyal Bilgiler öğretmenin söylediğini düşünen Ahmet, toplumsal yaşam ile ilgili bilgi sahibi olmuştur. Ahmet'in Sosyal Bilgiler dersinden etkilenecek toplumsal yapı ile ilgili bilgi sahibi olduğu ders aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sosyoloji   B) Coğrafya
C) Matematik   D) Mantık

8. Sosyal Bilimler diye bir alan hiç olmasaydı aşağıdaki bilim dallarından hangisini **öğrenemezdik**?

- A) Matematiği öğrenemezdik   B) Kimya öğrenemezdik
C) Fizik öğrenemezdik   D) Sosyoloji öğrenemezdik

9. Tarihe ışık tutan bilimler ve buluşlar sayesinde birtakım yenilikler gelişerek günümüze gelinmiştir. Aşağıdakilerden hangisi bahsedilen kavramı ifade etmektedir?

- A) Fizik   B) Matematik
C) Teknoloji   D) Mantık

10. Küçük nesnelere sıkıştırılarak daha işlevsel hale gelmesini sağlayan teknolojik buluşa ne denilmektedir?

- A) Süper teknoloji   B) Nanoteknoloji
C) Kaliteli teknoloji   D) Alman Teknolojisi

11. Sosyal Bilgiler dersinde Zeynep koyunların klon teknolojisi ve bilim ile çoğaltılabileceğini öğrenmiştir. Buna göre Zeynep'in öğrenmiş olduğu bilim aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Bilişim   B) Bilgisayar
C) Işın   D) Gen

12. Teknolojinin kullanım alanlarıyla ilgili araştırma yapan Samet, babasından kardeşinin bozulan gözlerinin lazer tedavisi yöntemiyle sağlığına kavuştuğunu öğrenmiştir. Samet'in kardeşinin sağlığına kavuşmuş olduğu teknolojik gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Plastik Teknoloji   B) Robotik Teknoloji
C) Gen Teknolojisi   D) Araç Teknolojisi

13. Aşağıdakilerden hangisi insan yaşamının kolaylaşmasını sağlayan bir teknolojik yenilik **değildir**?

- A) Nanoteknoloji   B) Bilgisayar
C) Otomobil   D) Duvar haritası

14. “Bilimsel ve teknolojik gelişmeler gelecekte yaşamımızı nasıl etkiler” soruyla aşağıdakilerden hangisi **çalışmaktadır**?

- A) Gelişerek ilerleriz   B) Yaşamımız kolaylaşır
C) Ekonomiler büyür   D) Öğrenmemiz zorlaşır

15. Kan bağışında bulunmak isteyen Ecem’in aşağıdaki kurumlardan hangisine müracaat etmesi doğru olacaktır?

- A) Kızılaya   B) Hastaneye
C) Okula   D) Belediyeye

16. “İnsan ve kitle” hatta toplum sağlığını etkileyen birtakım hastalıklar ile zaman zaman karşı karşıya kalırız. Aşağıdakilerden hangisi hastalıkları önlemek için yapılacak olan önlemlerden **değildir**?

- A) Sağlıklı beslenmeliyiz.   B) Karantina altına almalıyız.
C) Seyahat etmeliyiz.   D) Aşı yapmalıyız.

17. Aşağıdaki sözlerden hangisi Atatürk’ün teknolojik gelişmelere açık olduğunu göstermektedir?

- A) Dünyada yol gösterici ilimdir, fendir.
B) Cumhuriyeti biz kurduk, onu yaşatacak olan sizlersiniz.
C) Yükselen nesil siz olacaksınız.
D) Milli ahlakımız, hür fikirlerle beslenmelidir.

18. Aşağıdakilerden hangisi bir bulaşıcı hastalık **değildir**?

- A) AIDS   B) Hepatit C
C) Hepatit B   D) Şişmanlık (Obezite)

19. İşlevini yerine getiremeyecek kadar bedene zararlı hale gelen ve hasta olması ile birlikte yerine yenisinin koyulması ve daha sağlamı ile değiştirilmesi işlemine ne denir?

- A) Kan nakli   B) Göz nakli
C) Organ Nakli   D) Yüz nakli

20. Aşağıdakilerden hangisi “Korsanla Mücadeleye” konu olacak materyaller arasında **değildir**?

- A) Kitap   B) Televizyon
C) Kaset   D) CD

NOT: Testte 20 soru yer almaktadır. Soruların sizce doğru olan cevaplarını işaretlemeniz yeterlidir. Her bir soru 5 puan üzerinden değerlendirilecek olup süreniz ise 40 dakikadır. Başarılar dilerim.

EK – 9. 7. Sınıf Başarı Testi Deneme Formu

Cinsiyet: (K) (E)

Kod:

SORULAR

1. Tarihte ilk defa kütüphane kuran uygarlık hangisi olmuştur?

- A) Mısırlılar   B) Hititler
C) Lidyalılar   D) Asurlular

2. Denizcilik faaliyetlerini tarihte ilk kez başlatan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hitit   B) Babilliler
C) Fenikeliler   D) Asurlular

3. Aşağıdakilerden uygarlıklardan hangisi tarihi çağları başlatan uygarlıktır?

- A) Mısırlılar   B) Asurlular
C) Fenikeliler   D) Sümerler

4. Asurlu tüccarlar Anadolu kentlerinin yanına ticaret yapabilmek amacıyla pazar yerleri kurmuşlardır. Buna göre Asurlu tüccarlar kurdukları bu yerlere hangi adı vermişlerdir?

- A) Anal   B) Tavananna
C) Karum   D) Pankuş

5. Bergamalılar tarihe birçok katkısı olduğu gibi kendilerinin ürettiği bir kâğıda da adını vermişlerdir. Bergamalılar adını verdiği bu kâğıt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Papirüs   B) Hiyeroglif
C) Parşömen   D) Krapon

6. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkı sağladıklarını biliriz. Aşağıdakilerden hangisi ilk uygarlıkların katkı sağladığı bilimsel ve teknolojik gelişmelere örnek **değildir**?

- A) Cam   B) Tekerlek
C) Mürekkep   D) Matbaa

7. İlkçağ uygarlıkları, bilimsel ve teknolojik gelişmelere yaptıkları katkılarla bir takım buluşlara imza atmışlardır. Aşağıdaki şıklardan hangisi İlkçağ uygarlıklarının buluşlarının günümüze aktarılmasını sağlayan bir aracı konumundadır?

- A) Sanat Galerisi   B) Müze
C) Kütüphane   D) Ev

8. Tarihte tekerleği ilk kez kullanan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Asurlular   B) Babiller
C) Mezopotamyalılar   D) Mısırlılar

9. “İcatlar ve Buluşlar” hakkında araştırma yapan Emre, icatların oluşması için birtakım malzemelerin biraraya getirilmesi gerektiğini fark etmiştir. Örneğin; tekerlek icadı için ağacı yontan malzemelere ihtiyaç duyulmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda anlatılana göre benzer bir duruma örnek olarak gösterilebilir?

- A) Ağaç   B) Kum
C) Kiremit   D) Cam

10. İnsanlar “Tarihi Çağlar” boyunca birbirleriyle etkileşim halinde olmuşlar ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. MÖ 1282 Hititler ve Mısırlılar arasında olan Kadeş antlaşması bu etkileşime bir kanıt niteliğindedir.

Yukarıdaki örneğe bakarak aşağıdaki iletişim araçlarından hangisi buna örnek olarak gösterilebilir?

- A) Yazı   B) Pusula
C) Matbaa   D) Tekerlek

11. Eski çağlardan günümüze, insanlar duygularını, düşüncelerini ifade etme aracı olarak yazıyı kullanmıştır. Buna göre aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

- A) Sümer-Çivi yazısı   B) Mısır-Hiyeroglif
C) Fenike-Fenike Alfabeti   D) Lidyalılar-Para Alfabeti

12. Aşağıdakilerden hangisi Türk-İslam devletlerinde yetişen bilginlerden **değildir**?

- A) El-Batini   B) Farabi
C) Biruni   D) Batlamyus

13. Sümerler ile ilgili ödevi araştırmak için kütüphaneye giden Ahmet, tarihi çağların Sümerler ile başladığını araştırarak öğrenmiş, çivi yazısını onların bulduğunu defterine not etmiştir. Sümerler'e ait yazının günümüze kadar sağlam olarak nasıl geldiği hakkında düşünmüştür.

Yukarıdaki örneğe bakarak Sümer yazıtlarının günümüze bozulmadan taşınmasını sağlayan malzeme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kum   B) Çimento
C) Saman   D) Kil

14. Ders kitabındaki "Yazı Olmasaydı" adlı çalışmayı yapmalarını isteyen Murat Öğretmen, öğrencilerinden yazının olmayışının ne gibi etkileri olacağına dair düşüncelerini istemiştir. Buna göre yazının olmayışı hakkında verilen örnekler aşağıdaki verilenlerden hangisi **celismektedir**?

- A) Etkileşim olmazdı.   B) Uygarlıklar geleceğe kalmazdı.
C) Hayat daha kolay olurdu.   D) Kütüphaneler olmazdı.

15. Tarih boyunca tarihe yön veren bilimsel bilgiler ve buluşlarla insanlığa katkısı olan birçok bilgin yetişmiştir. Bu bilgiler ise yalnızca onları bulan kişiye ait değildir.

Yukarıdaki bilgiye bakarak aşağıdakilerden hangisi bu bilgiler ışığında oluşmuş bir düşüncedir?

- A) Bilimsel bilgilerin tarihe katkısı yoktur.
B) Bilimsel bilgiler yalnızca onları bulan kişiye aittir.
C) Bilimsel bilgiler bütün insanlığı etkilemiştir.
D) Bilimsel bilgiler yalnızca doğudan çıkmıştır.

16. Buhara’da doğan “Büyük Türk Hekimi olan İbn-i Sina” daha çocukluktan itibaren çevresinin dikkatini çekmiş bir Türk âlimidir. Birçok dalda araştırmaları olan İbn-i Sina aşağıdaki şıklardan hangisinde kendisini dünyaya kanıtlamıştır?

- A) Fizik   B) Tıp
C) Matematik   D) Felsefe

17. “El Kanun Fi’t Tıb” adlı kitabında 780 çeşit ilaç ismi belirten 12. yy’da Latinceye çevrilen bu eser Avrupa üniversitelerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Aşağıdakilerden hangisi bu kitabın yazarıdır?

- A) Farabi   B) Biruni
C) Er-Razi   D) İbn-i Sina

18. Öğretmenin verdiği ödevi araştırmak üzere kütüphaneye giden Aylin, Harezmi’de doğup Bağdat’ta yaşamış olan matematik, astronomi ve coğrafya alanında çalışmalar yapmış olan Müslüman Türk bilgini hakkında önemli bilgilere ulaşmıştır. Aylin’in araştırmış olduğu Türk bilgini aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Farabi   B) Biruni
C) Harezmi   D) İbn-i Haldun

19. Bir Türk bilgini olan “El-Cezeri” “Kitab’ül Hiyel” adlı eserinde su saatleri, su depoları, su seviyesini kaldırmaya yarayan teknik düzenekleri, çarkları ve dişlileri anlatmıştır. Cezeri’nin çizimini yaptığı bu teknolojik aletler günümüzün meslek dallarından hangisini ilgilendirir?

- A) Tıp   B) Mühendislik
C) Sosyal Bilimler   D) Felsefe

20. “İbn-i Haldun” “Mukaddime” adlı eserinde toplumsal hayatın coğrafi ortama ve iklim şartlarına bağlı olduğunu savundu. Buna göre İbn-i Haldun hangi alanda eser vermiştir?

- A) Tıp   B) Felsefe
C) Tarih   D) Sosyoloji

21. Ortaçağ Avrupası’nda hâkim olan düşünce sistemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hümanizm   B) Skolastik Düşünce
C) Reform   D) Pozitif Düşünce

22. Aşağıda buluşlardan hangisi eğitim ve kültürel gelişmeyi **doğrudan etkilememiştir**?

A) Kâğıt   B) Mürekkep

C) Yazı   D) Barut

23. 15. yy'nin sonları ve 16. yy'nin ilk yarısından önce İtalya'da başlayan ardından diğer Avrupa ülkelerinde görülen edebiyat, sanat, bilim-teknik alanında kendini gösteren gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

A) Reform   B) Coğrafi Keşifler

C) Rönesans   D) Aydınlanma Çağı

24. 15. yy'nin sonları ve 16. yy'nin ilk yarısından önce İtalya'da başlayan hareketin başlama sebebi **değildir**?

A) Coğrafi konumu   B) Küçük devlet olması

C) Ekonomik zenginliği   D) Tarihsel önemi

25. Haçlı seferleri sırasında Avrupalılar barut yapmayı kimlerden öğrenmişlerdir?

A) Müslümanlardan   B) Çinlilerden

C) Hintlilerden   D) Yunanlılardan

EK – 10. 7. Sınıf Başarı Testi Nihai Formu

Cinsiyet: (K) (E)

SORULAR

Kod:

1. Tarihte ilk defa kütüphane kuran uygarlık hangisi olmuştur?

- A) Mısırlılar   B) Hititler
C) Lidyalılar   D) Asurlular

2. Denizcilik faaliyetlerini tarihte ilk kez başlatan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hitit   B) Babilliler
C) Fenikeliler   D) Asurlular

3. Aşağıdakilerden uygarlıklardan hangisi tarihi çağları başlatan uygarlıktır?

- A) Mısırlılar   B) Asurlular
C) Fenikeliler   D) Sümerler

4. Asurlu tüccarlar Anadolu kentlerinin yanına ticaret yapabilmek amacıyla pazar yerleri kurmuşlardır. Buna göre Asurlu tüccarlar kurdukları bu yerlere hangi adı vermişlerdir?

- A) Anal   B) Tavananna
C) Karum   D) Pankuş

5. Bergamalılar tarihe birçok katkısı olduğu gibi kendilerinin ürettiği bir kâğıda da adını vermişlerdir. Bergamalılar adını verdiği bu kâğıt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Papirüs   B) Hieroglif
C) Parşömen   D) Krapon

6. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkı sağladıklarını biliriz. Aşağıdakilerden hangisi ilk uygarlıkların katkı sağladığı bilimsel ve teknolojik gelişmelere örnek **değildir**?

- A) Cam   B) Tekerlek
C) Mürekkep   D) Matbaa

7. İlkçağ uygarlıkları, bilimsel ve teknolojik gelişmelere yaptıkları katkılarla bir takım buluşlara imza atmışlardır. Aşağıdaki şıklardan hangisi İlkçağ uygarlıklarının buluşlarının günümüze aktarılmasını sağlayan bir aracı konumundadır?

- A) Sanat Galerisi   B) Müze
C) Kütüphane   D) Ev

8. Tarihte tekerleği ilk kez kullanan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Asurlular   B) Babiller
C) Mezopotamyalılar   D) Mısırlılar

9. “İcatlar ve Buluşlar” hakkında araştırma yapan Emre, icatların oluşması için birtakım malzemelerin biraraya getirilmesi gerektiğini fark etmiştir. Örneğin; tekerlek icadı için ağacı yontan malzemelere ihtiyaç duyulmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda anlatılana göre benzer bir duruma örnek olarak gösterilebilir?

- A) Ağaç   B) Kum
C) Kiremit   D) Cam

10. İnsanlar “Tarihi Çağlar” boyunca birbirleriyle etkileşim halinde olmuşlar ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. MÖ 1282 Hititler ve Mısırlılar arasında olan Kades antlaşması bu etkileşime bir kanıt niteliğindedir.

Yukarıdaki örneğe bakarak aşağıdaki iletişim araçlarından hangisi buna örnek olarak gösterilebilir?

- A) Yazı   B) Pusula
C) Matbaa   D) Tekerlek

11. Eski çağlardan günümüze, insanlar duygularını, düşüncelerini ifade etme aracı olarak yazıyı kullanmıştır. Buna göre aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

- A) Sümer-Çivi yazısı   B) Mısır-Hiyeroglif
C) Fenike-Fenike Alfabeti   D) Lidyalılar-Para Alfabeti

12. Aşağıdakilerden hangisi Türk-İslam devletlerinde yetişen bilginlerden **değildir**?

- A) El-Batini   B) Farabi
C) Biruni   D) Batlamyus

13. Sümerler ile ilgili ödevi araştırmak için kütüphaneye giden Ahmet, tarihi çağların Sümerler ile başladığını araştırarak öğrenmiş, çivi yazısını onların bulduğunu defterine not etmiştir. Sümerler'e ait yazının günümüze kadar sağlam olarak nasıl geldiği hakkında düşünmüştür.

Yukarıdaki örneğe bakarak Sümer yazıtlarının günümüze bozulmadan taşınmasını sağlayan malzeme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kum   B) Çimento
C) Saman   D) Kil

14. Ders kitabındaki "Yazı Olmasaydı" adlı çalışmayı yapmalarını isteyen Murat Öğretmen, öğrencilerinden yazının olmayışının ne gibi etkileri olacağına dair düşüncelerini istemiştir. Buna göre yazının olmayışı hakkında verilen örneklerle aşağıdaki verilenlerden hangisi **çelismektedir**?

- A) Etkileşim olmazdı.   B) Uygarlıklar geleceğe kalmazdı.
C) Hayat daha kolay olurdu.   D) Kütüphaneler olmazdı.

15. Tarih boyunca tarihe yön veren bilimsel bilgiler ve buluşlarla insanlığa katkısı olan birçok bilgin yetişmiştir. Bu bilgiler ise yalnızca onları bulan kişiye ait değildir.

Yukarıdaki bilgiye bakarak aşağıdakilerden hangisi bu bilgiler ışığında oluşmuş bir düşüncedir?

- A) Bilimsel bilgilerin tarihe katkısı yoktur.
B) Bilimsel bilgiler yalnızca onları bulan kişiye aittir.
C) Bilimsel bilgiler bütün insanlığı etkilemiştir.
D) Bilimsel bilgiler yalnızca doğudan çıkmıştır.

16. Buhara'da doğan "Büyük Türk Hekimi olan İbn-i Sina" daha çocukluktan itibaren çevresinin dikkatini çekmiş bir Türk âlimidir. Birçok dalda araştırmaları olan İbn-i Sina aşağıdaki şıklardan hangisinde kendisini dünyaya kanıtlamıştır?

- A) Fizik   B) Tıp
C) Matematik   D) Felsefe

17. "El Kanun Fi't Tıb" adlı kitabında 780 çeşit ilaç ismi belirten 12. yy'da Latinceye çevrilen bu eser Avrupa üniversitelerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Aşağıdakilerden hangisi bu kitabın yazarıdır?

- A) Farabi   B) Biruni
C) Er-Razi   D) İbn-i Sina

18. Öğretmenin verdiği ödevi araştırmak üzere kütüphaneye giden Aylin, Harezmi'de doğup Bağdat'ta yaşamış olan matematik, astronomi ve coğrafya alanında çalışmalar yapmış olan Müslüman Türk bilgini hakkında önemli bilgilere ulaşmıştır. Aylin'in araştırmış olduğu Türk bilgini aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Farabi   B) Biruni
C) Harezmi   D) İbn-i Haldun

19. Bir Türk bilgini olan "El-Cezeri" "Kitab'ül Hiyel" adlı eserinde su saatleri, su depoları, su seviyesini kaldırmaya yarayan teknik düzenekleri, çarkları ve dişlileri anlatmıştır. Cezeri'nin çizimini yaptığı bu teknolojik aletler günümüzün meslek dallarından hangisini ilgilendirir?

- A) Tıp   B) Mühendislik
C) Sosyal Bilimler   D) Felsefe

20. "İbn-i Haldun" "Mukaddime" adlı eserinde toplumsal hayatın coğrafi ortama ve iklim şartlarına bağlı olduğunu savundu. Buna göre İbn-i Haldun hangi alanda eser vermiştir?

- A) Tıp   B) Felsefe
C) Tarih   D) Sosyoloji

21. Ortaçağ Avrupası'nda hâkim olan düşünce sistemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hümanizm   B) Skolastik Düşünce
C) Reform   D) Pozitif Düşünce

22. Aşağıda buluşlardan hangisi eğitim ve kültürel gelişmeyi **doğrudan etkilememiştir**?

A) Kâğıt   B) Mürekkep

C) Yazı   D) Barut

23. 15. yy'nin sonları ve 16. yy'nin ilk yarısından önce İtalya'da başlayan ardından diğer Avrupa ülkelerinde görülen edebiyat, sanat, bilim-teknik alanında kendini gösteren gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

A) Reform   B) Coğrafi Keşifler

C) Rönesans   D) Aydınlanma Çağı

24. 15. yy'nin sonları ve 16. yy'nin ilk yarısından önce İtalya'da başlayan hareketin başlama sebebi **değildir**?

A) Coğrafi konumu   B) Küçük devlet olması

C) Ekonomik zenginliği   D) Tarihsel önemi

25. Haçlı seferleri sırasında Avrupalılar barut yapmayı kimlerden öğrenmişlerdir?

A) Müslümanlardan   B) Çinlilerden

C) Hintlilerden   D) Yunanlılardan

NOT: Testte 25 soru yer almaktadır. Soruların sizce doğru olan cevaplarını işaretlemeniz yeterlidir. Her bir soru 4 puan üzerinden değerlendirilecek olup süreniz ise 40 dakikadır. Başarılar dilerim.

EK – 11. 6. Sınıf Uygulaması Ders Planları

“DERSİN ADI : Sosyal Bilgiler

SINIFI : 6

Ö. ALANI : Bilim, Teknoloji ve Toplum

ÜNİTENİN ADI : Elektronik Yüzyıl

KONUSU : Belgelerin Dili

KAZANIM : 1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir” (MEB, 2005).

SÜRE : 40+40+40 dakika (3 ders saati)

MATERYAL : Edebi Ürün Materyali (Şiir, Sözlük Tanımı)”

SÜREÇ :

a. Derse Geçiş

Öğretmen sınıfa girer ve tahtaya bir çiçek çizer ve öğrencilere “Bugün derse bir şiir ile başlayalım ne dersiniz?” der.

b. Güdüleme

“Elektronik Yüzyıl” ünitesinin ilk konusu olan “Belgelerin Dili” ile sosyal bilimlerin disiplinlerinden neler olduğunu öğrenecek ve bu disiplinlerin toplum hayatına etkisinin neler olduğunu göreceksiniz.

c. Derse Geçiş

“Gelelim çiçeğimizle ilgili şiirimize!” Şiirimizin adı “Çiçeğin Yaprakları (Sosyal Bilgiler)” der. Şiir okunduktan sonra şiirin bize neyden bahsettiğine değinilir. Sosyal Bilgiler dersi içinde yer alan sosyal bilimler disiplinlerinin çiçeğin yaprakları gibi birbiriyle bağlantılı ve birbirini etkilediğinden bahsedilir. Sosyal bilimlerin disiplinlerinin bazılarının tanımına “TDK Sözlüğü”nden araştırma yapılarak değinilir.

Ünite ile ilgili gerekli olan konu anlatımı yapılır. Sosyal bilimlerin disiplinlerinin tanımlarından yola çıkarak disiplinler incelenir ve bu disiplinlerin topluma ne gibi etki etkileri olduğundan bahsedilir.

Öğrencilere “Eğer sosyal bilimci olsaydınız hangi disiplin ile ilgilenirdiniz? Hangi disiplin ilginizi çekerdi?” sorusu yöneltilir.

Okunan şiir, sözlük tanımlarından ve derste yapılan konuşmalardan yola çıkarak öğrencilere öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır.

Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda özetlenir. 1. Kazanım için hazırlanan “Etkinlik 1” ve “Etkinlik 2” öğrencilere etkinlik olarak yaptırılır ve kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

ÇİÇEĞİN YAPRAKLARI

“SOSYAL BİLGİLER”

Geçmiş, bugün, gelecek,
Neydi, sonra ne olacak?
Sosyal Bilgiler yoluyla,
Değerlerim aktarılacak.

Dersim Sosyal Bilgiler,
İçimde öğrenme alanları, üniteler.
Kazanımlarla aktardığım,
Ülkemdeki hedefler.

Biz Sosyal Bilgileriz,
Hep Bir’iz, birlikteyiz.
Çiçeğin yaprakları gibi,
Hep yan yana gideriz.

Sosyal Bilgiler adımız,
Çok disiplinli yapımız,
Etkinlikler yoluyla,
Dersimizi anlatırız.

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

SÖZLÜK TANIMLARI

1. Tarih : “Toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilime¹” tarih denir.

2. Coğrafya : “Bir yeryüzü parçasını, bir bölgeyi, bir ülkeyi belirleyen, niteleyen, fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal gerçekliklerin tümü²ne” coğrafya denir.

3. Arkeoloji : “Kazı bilimi³”dir.

4. Antropoloji : “İnsanın kökenini, evrimini, biyolojik özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim, insan bilimi⁴”dir.

5. Siyaset : “Politika.” “Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayışa⁵” siyaset denir.

6. Hukuk : “Toplumunu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüze⁶” hukuk olarak adlandırılmaktadır.

7. Psikoloji : “Ruh bilimi, ruhiyat Bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü⁷ne” psikoloji adı verilir.

¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be90329ae67a9.62650099 internet erişim adresinden alınmıştır.

²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9036f55d510.81177091 internet erişim adresinden alınmıştır.

³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be903925ade06.32651752 internet erişim adresinden alınmıştır.

⁴http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9041242a9c6.65106420 internet erişim adresinden alınmıştır.

⁵http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9041be5b7b4.02455671 internet erişim adresinden alınmıştır.

⁶http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be905660bdbb2.60262505 internet erişim adresinden alınmıştır.

8. Sosyoloji : “Toplum bilimi⁸”dir.

9. Din : “Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen⁹” din adıyla adlandırılmaktadır.

10. Eğitim : “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye¹⁰” eğitim olarak adlandırılmaktadır.

11. Sanat ve Estetik : “Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılığa¹¹” sanat denir.

“Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duygu, bedii, bediiyata¹²” estetik denir.

12. İletişim : “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon¹³” iletişim olarak adlandırılmaktadır.

---

⁷http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be9056d5e0c70.71662333 internet erişim adresinden alınmıştır.

⁸http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be905b7243a03.77625188 internet erişim adresinden alınmıştır.

⁹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be90698326435.24058636 internet erişim adresinden alınmıştır.

¹⁰http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be906d0c0ec18.26330520 internet erişim adresinden alınmıştır.

¹¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be907200243b1.84195168 internet erişim adresinden alınmıştır.

¹²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be90723b6e4b8.64234651 internet erişim adresinden alınmıştır.

¹³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be907708546b0.70111034 internet erişim adresinden alınmıştır.

ETKİNLİK 1

Aşağıda adları verilmiş olan Sosyal Bilgiler disiplinlerinin yanlarına öğrenmiş olduğunuz **sözlük tanımlarını** yazınız.

1.Tarih :
2. Coğrafya :
3. Arkeoloji :
4. Antropoloji :
5. Siyaset :
6. Hukuk :
7. Psikoloji :
8. Sosyoloji :
9. Din :

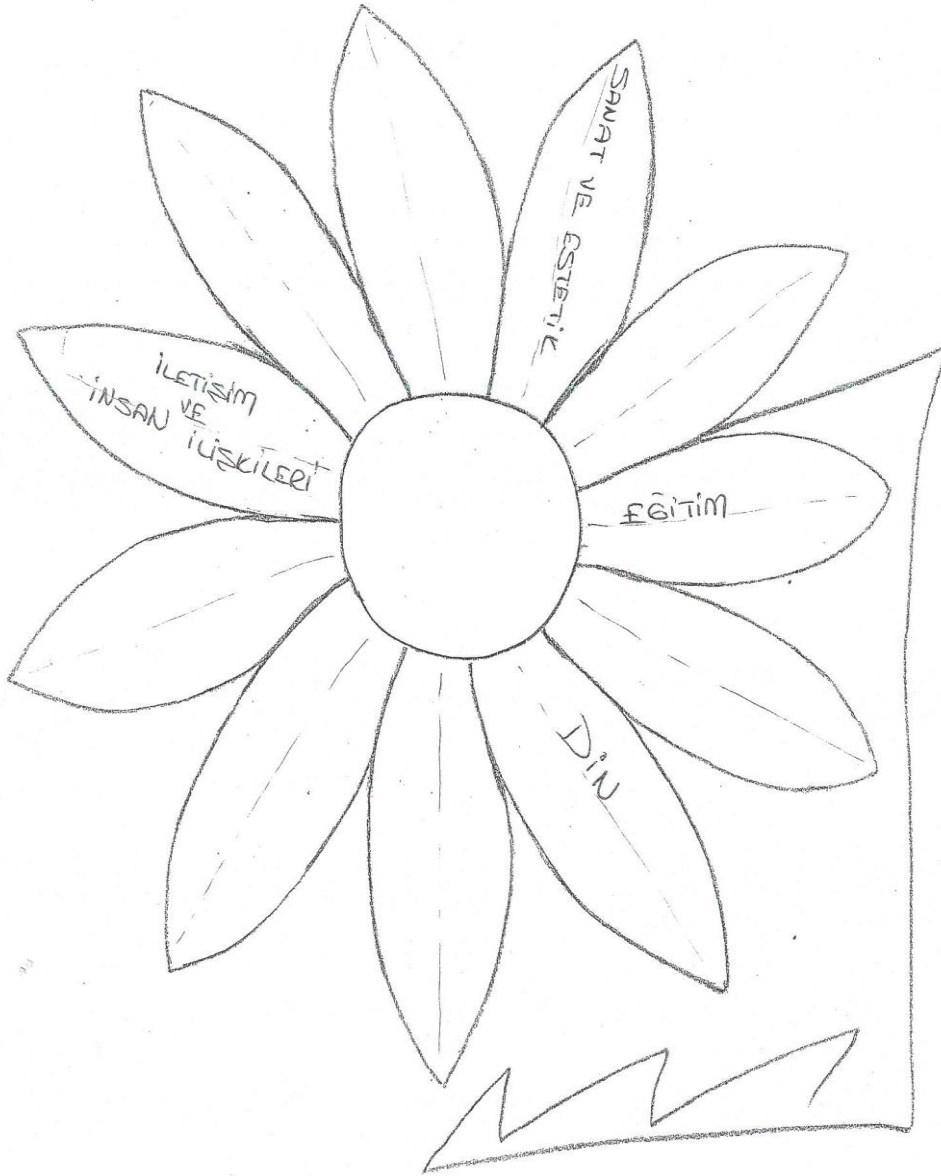
10. Eğitim :

11. Sanat ve Estetik :

12. İletişim ve İnsan İlişkileri :

ETKİNLİK 2

DİKKAT! : Aşağıda 4 tane Sosyal Bilgiler disiplini haricinde diğerleri yazılmamıştır. Siz de aşağıdaki bu çiçeğin boş olan yapraklarını Sosyal Bilgilerin diğer disiplinlerini yazarak doldurunuz.

“DERSİN ADI	: Sosyal Bilgiler
SINIFI	: 6
Ö. ALANI	: Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI	: Elektronik Yüzyıl
KONUSU	: Bir Buluş Yaptım Hayatım Değişti
KAZANIM	: 2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer (MEB, 2005).
SÜRE	: 40+40 dakika (2 ders saati)
MATERYAL	: Edebi Ürün Materyali (dergi yazısı “Çok Küçük Şeylerin Bilimi Nanoteknoloji ¹⁴ ”, şiir)”

SÜREÇ :

a. Derse Geçiş

Dergide yer alan Morfo Kelebeği’ni öğrencilere göstererek derse girilir ve öğrencilerin dikkati çekilir. Öğretmen, birkaç öğrenciye bu kelebeğin ne olabileceğini ve niçin bunu göstermiş olabileceğini sorar. Birkaç öğrenciye söz hakkı verilir.

b. Güdüleme

“Elektronik Yüzyıl” ünitesinin ikinci konusu olan “Bir Buluş Yaptım Hayatım Değişti” ile nanoteknoloji, gen teknolojisi, nükleer enerji, şehirleşme, ulaşım, haberleşme, iletişim, uzay çalışmaları gibi konular ele alınacaktır. Örneğin, nanoteknoloji insan yaşamında nasıl yer almaktadır?

c. Derse Geçiş

Konu gereği bilim teknolojinin öneminden bahsedildikten sonra teknolojinin alanı olan nanoteknoloji ile ilgili dergideki yazı öğrencilerle paylaşılır. Dergi yazısı ve bahsettikleri hakkında öğrencilerin neler bildikleri ve nanoteknolojik ürünlere rastlayıp

¹⁴ Güvenç Heper, S. (2014). Çok Küçük Şeylerin Bilimi Nanoteknoloji. Akoğlu, A. (Ed.). TUBİTAK “Bilim Çocuk Dergisi (Şubat 2014), Sayı: 194, 10-15, PROMAT Basım Yayın.

rastlamadığı sorulur. Morfo Kelebeği'nin bu teknoloji alanına ne gibi katkısı olduğundan bahsedilir.

Arkasından konu ile ilgili gerekli anlatımlar yapılır ve öğrencilere nanoteknoloji ile ilgili öğrendikleri ile şiir yazmaları istenir.

Dergi yazısı, yazılan şiirler ve konu anlatımından yola çıkarak öğrencilere öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda ders özetlenir ve ikinci kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

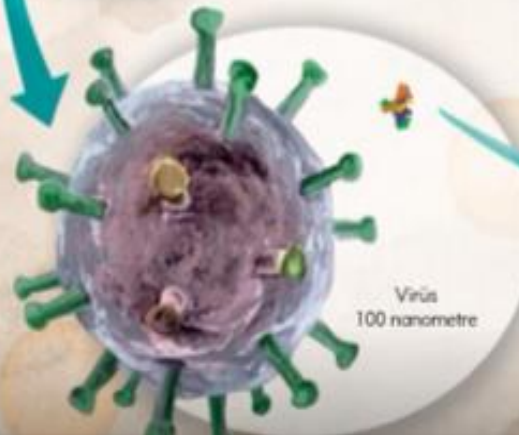
TÜBİTAK “BİLİM ÇOCUK DERGİSİ” YAZISI

Çok Küçük Şeylerin Bilimi Nanoteknoloji

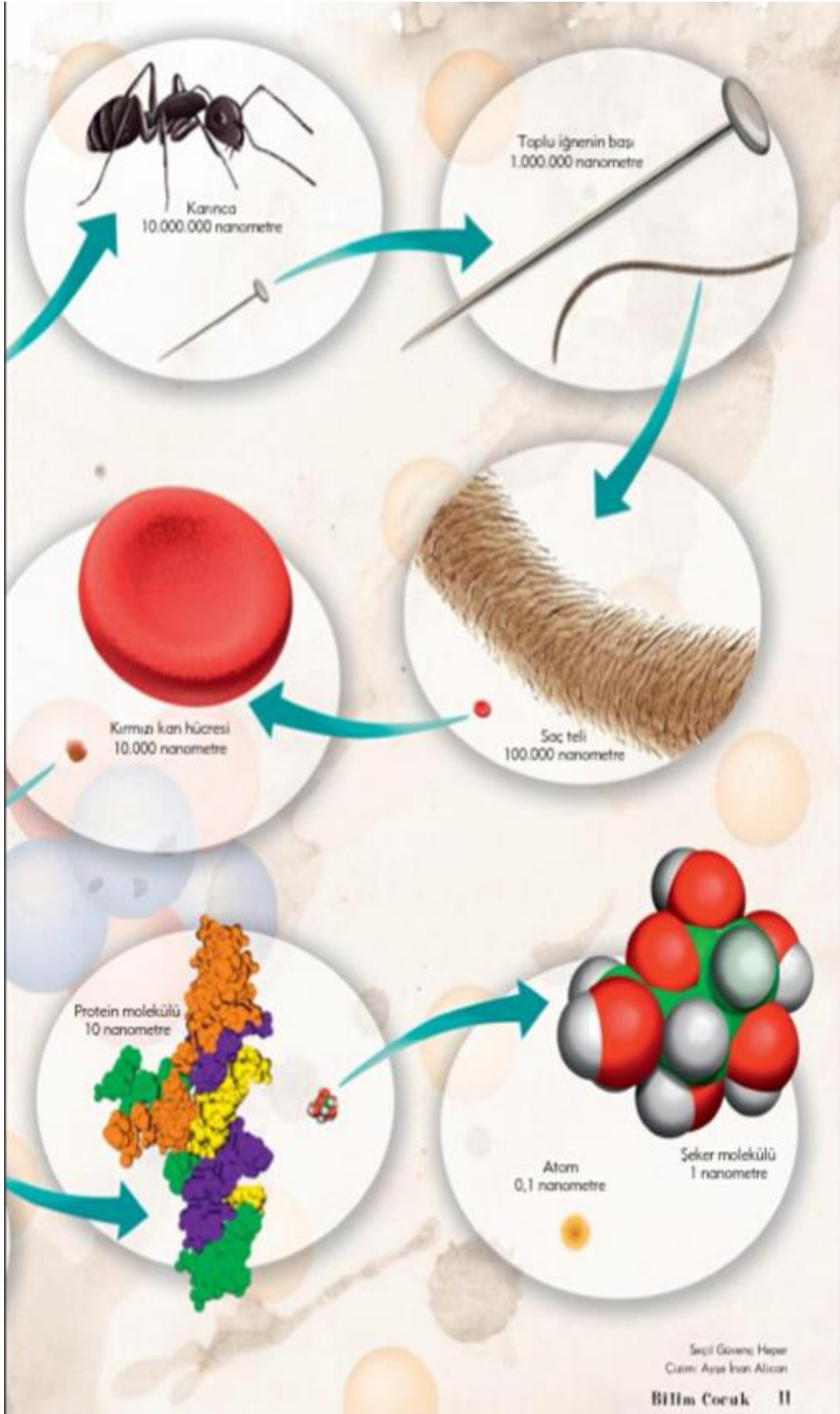
Ünlü fizikçi Richard Feynman 1959 yılında “Neden Britannica Ansiklopedisi’nin yirmi dört cildinin içindekilerin tamamını bir toplu iğnenin başına yazamayalım?” demişti. O zamanlar için böyle bir şey ancak hayallerde olabilirdi. Oysa günümüzde bunu yapmak artık mümkün. Nasıl mı? Nanoteknoloji sayesinde...

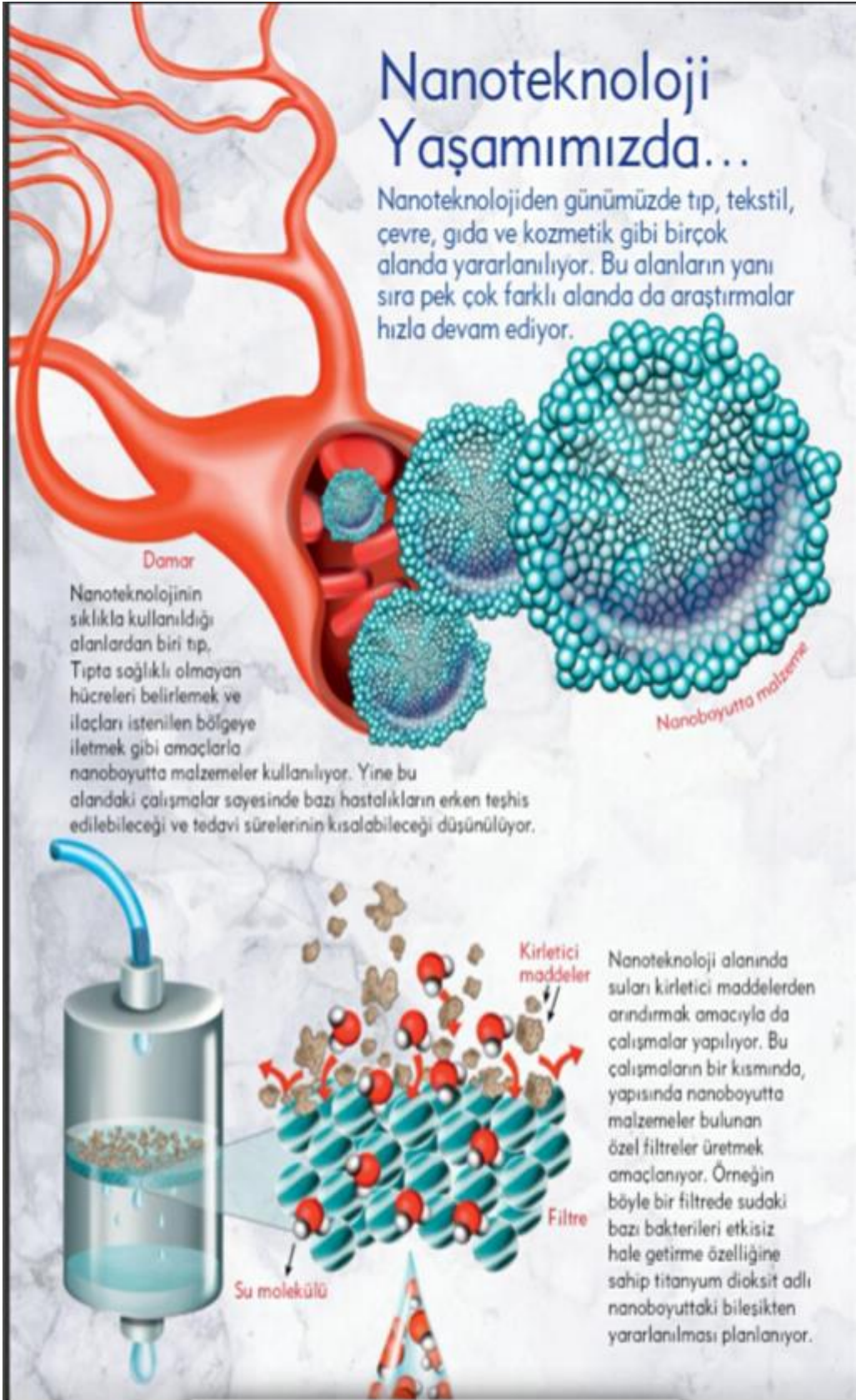
Nanoteknoloji araştırmaların atom ve molekül boyutunda yapıldığı bir çalışma alanı. Bu alanda kimya, biyoloji, fizik, tıp ve mühendislik gibi farklı alanlardan biliminsanları birlikte çalışır. “Nano” Yunancada cüce anlamına gelir. Nano bir ölçü biriminin önüne ek olarak geliyorsa o ölçünün milyarda birini ifade eder. Örneğin bir nanometre bir metrenin milyarda birine karşılık gelir. Nanoteknoloji alanındaki araştırmalar 1 ile 100 nanometre arasındaki boyutlarda gerçekleştirilir. Bu araştırmalar sırasında elektron mikroskobu ve atomik kuvvet mikroskobu gibi özel mikroskoplar kullanılır. Nanoteknoloji alanında çalışan biliminsanları moleküllerin yapılarını değiştirerek malzemelere hafiflik, esneklik, dayanıklılık gibi farklı ve yeni özellikler kazandırmaya çalışırlar. Bu malzemeler de yeni ürünlerin geliştirilmesinde kullanılabilir.

Nanometrenin ne kadar küçük olduğunu anlamak için buradaki resmi inceleyin. Bu resimdeki dairelerin her birinin içindeki küçük canlı ya da nesne büyük olanın yaklaşık onda biri kadar.

Nanoteknoloji

Mavi Morfo Kelebeğinden Esinleniyor

Orta ve Güney Amerika'da yaşayan mavi morfo kelebeği kendine özgü parlak mavi bir renge sahiptir. Biliminsanları bu rengin pigment denilen kimyasal renk maddelerinden değil, kanatlardaki pulların yapısından kaynaklandığını bulmuşlar. Birbirine paralel dizilmiş çubuklar ve bunların arasındaki oyuklu yapıdan oluşan pullar mavi ışığı yansıtır ve diğer renklerdeki ışığı soğurur. Bu da kelebeğin kanatlarının mavi görünmesini sağlar. Bu yapılar aynı zamanda kelebeğin kanatlarının su tutmamasını da sağlar.

Yazan

Seçil GÜVENÇ HEPER

NANO TEKNOLOJİ

Nano'dur benim adım,
Teknoloji'dir soy adım,
Metrenin milyarda biriyim.
Her yerde ben varım.

insanın saa teline,
Gay kasığının dibinde,
Beltide her yerde,
Her zaman ben varım.

Küçüküm ana,
Hayatı kolaylaştırırım,
Küçük şeylerin bitimi,
Yazasın Nano teknoloji.

Üstünüzümü kirlendi?
Sakin yıkanmayın.
Kullanın nano kumaşı,
Rahatınıza bakın.

Tip, Genetik, sanayi
Her alanda işe yararım
Geliştirirler beni.
Hayatınızı kolaylaştıracağım.

KOD NO : 3 Numaralı Öğrenci

KOD NO : 8 Numaralı Öğrenci

KOD NO : 12 Numaralı Öğrenci

NANOTEKNOLOJİ

Küçük şeylerin bilimi nanoTehnoloji,
 Büyük küçüktür ama çoktur marifeti,
 NanoTehnoloji sayesinde teknoloji hızla gelişti,
 Yaptıkları ile devir artık çok değişti,

Küçüktür **50.000** kez bir saç telinden

~~...~~ suya soktuğunda ısılanır ~~...~~ eldiven

Nanoteknolojinin faydalarıdır insanları sevindiren
 Çok şey değişti dünyada NanoTehnolojiyi kullanırken

Her yerde kullanılır bu teknoloji

Yaptıkları ile hayat kolaylaştırır kendisi

İnsanlar artık rahat, bilim peşine peşine

Bu teknoloji tüm teknolojilerin en yenisi.

KÜÇÜK KÜÇÜK DÜŞÜNCE

Küçük aletlerin bilimi,
İşte nanoteknoloji.
Onunla bilim sevgisi,
yakında olacak dünya ötesi.

Gelişiyor nanoteknoloji ile,
küçüklüğü sadece isminde.
Büyüyor gittikçe,
Düşünülen her saniyede.

Kılın 50.000 incesi,
İşte sana örneği
Bilimin gücü,
Düşününün nanoteknolojisi.

Bir sürü alet,
Vardır set set,
Oluştur nanoteknoloji,
Yok bir de kaybet!

Nano eşittir küçüğe,
Aletler küçükçe,
Bilim ise herkese,
Sen Düşün iyice!!!

“DERSİN ADI	: Sosyal Bilgiler
SINIFI	: 6
Ö. ALANI	: Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI	: Elektronik Yüzyıl
KONUSU	: El Ele
KAZANIM	: 3. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder (MEB, 2005).
SÜRE	: 40+40 dakika (2 ders saati)
MATERYAL	: Edebi Ürün Materyali (şarkı “Umut Şarkısı ¹⁵ ”, hikâyeler “Aslında Kral Yine Kral” - “Hayatın İçinden Kızılay ¹⁶ ”, marş “Kızılay Marşı ¹⁷ ”)

SÜREÇ

a. Derse Geçiş

Öğretmen sınıfa girer ve öğrencilere “Umut Şarkısı” isimli şarkıyı dinletir. Öğrencilerin dikkatini çeker. Bir, iki öğrenciye bu şarkının neden bahsettiğini ve bu konu hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını sorar.

b. Güdüleme

“Elektronik Yüzyıl” ünitesinin üçüncü konusu olan “El Ele” ile ilgili bulaşıcı hastalıklar, salgınlar, doku nakli, organ nakli, kan bağıışı ve aşı gibi insan sağlığını ilgilendiren önemli konulardan bahsedeceğiz. Dersi dikkatli dinleyerek bunları ve tıp alanındaki buluş ve gelişmeleri öğrenebilirsiniz.

¹⁵ Görgün, B. O. (2014) Umut Şarkısı / https://www.youtube.com/watch?v=kLQ_oMAg-O

¹⁶ Saatçi, E. / <https://www.kizilay.org.tr/KizilayMedya/KizilayMarsi>

¹⁷ Güneş, P. (2016). Hayatın İçinden Kızılay. Abalı, N. (Ed.). TÜRK KIZLAYI “Aycan ve Aykız’ın Maceraları (s. 119-134). Fersa Matbaacılık. / https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/73548259_aycan-ve-aykizin-maceralari.pdf

c. Derse Geçiş

Organ bağışı ile ilgili olan “Aslında Kral Yine Kral” ve kan bağışı ile ilgili olan “Hayatın İçinden Kızılay” adlı hikâyeler okunur ve ardından konu ile ilgili önemli noktalar hakkında bilgi verilir. Organ bağışı ve kan bağışının ne kadar önemli olduğundan ve insanlar bu konuda duyalı olup bağışta bulunurlarsa birçok insanın hayatlarının kurtulabileceğinden bahsedilir. Öğrencilerin bu konudaki düşüncelerine başvurulur.

Öğrencilerle “Kızılay Marşı” okunarak ders sonlandırılır.

Şarkı, hikâyeler, marş ve konu anlatımından yola çıkarak öğrencilere öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda ders özetlenerek tekrar edilir ve üçüncü kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

“UMUT ŞARKISI”

“Umudunu kaybedenlere, umut olmak istiyoruz.
Ne kalır senden geriye, sen de umut ol bizler varız.
Umudunu kaybedenlere, umut olmak için yollardayız.
Ne kalır seneden geriye, sende umut ol bizler canız.”

“Ölüyorum zannetme, doğacaksın ahirete
Yaşasın bıraktıkların seninle
Umut olmak istiyorsan, organlarını bağışla.
Yaşat insanı sen gidince.”

“Umut, sadece bir umut
Umut, küçücük bir umut
Haydi, yaşat insanı, ol umut
Bağışla organlarını, ol umut”

“Ölüyorum zannetme, doğacaksın ahirete
Yaşasın bıraktıkların seninle
Umut olmak istiyorsan, organlarını bağışla.
Yaşat insanı sen gidince.”

“Ölüyorum zannetme, doğacaksın ahirete
Yaşasın bıraktıkların seninle
Umut olmak istiyorsan, organlarını bağışla.
Umut olmak istiyorsan, organlarını bağışla.
Yaşat, yaşat insanı sen gidince
Yaşat, insanı sen gidince.”

“Ölüyorum zannetme, doğacaksın ahirete
Yaşasın bıraktıkların seninle
Umut olmak istiyorsan, organlarını bağışla.
Yaşat insanı sen gidince.”

“Ölüyorum zannetme, doğacaksın ahirete
Yaşasın bıraktıkların seninle.”

Söz-Müzik
Ogün Bülent GÖRGÜN

ASLINDA KRAL YİNE KRAL

Sokakta oyun oynamak, koşuşturmak Samet'in en büyük eğlencesiydi. Ne kadar çok koşturursa kendini o kadar özgür hissediyordu sanki. Ama sonrasında da göğsü nedense hep sancıyordu. Bugün yarın derken bir türlü doktora da gidememişlerdi.

Samet'in koşuya ve sporlara karşı aşırı düşkünlüğü vardı. Hele takım sporlarına olan merakı ve yeteneği onu arkadaşları arasında tercih edilme sebebi de yapıyordu. Babası Muharrem Bey'in de "Benim Aslan Oğlum, büyüük futbolcu olacak! Gol kralı olacak!" diyerek bir gururlanışı vardı ki Samet'i daha da şevklendiriyordu. Babası bunları dedikçe Messi, Ronaldo, Maradona gibi büyük takımlarda oynayacağı günlerin hayaline dalıyordu. Babasının bu dediklerini kanıtlayacaktı Samet. Ailesi, babası, mahallesi ve ülkesi onunla gerçekten gurur duyacaktı. O bir "Gol Kralıydı!"

Samet, zayıf ve atik bir çocuk olduğundan maç yaparken birkaç kişiyi çevik ayak hareketleriyle geçiyor ve saniyeler içinde topu filelerde havalandırıyor. O gün de belki saatlerce top oynamıştı ama hala yorulduğunun farkında değildi. Topu bir kez daha filede buluşturduğunda hızlı çarpan kalbi daha da hızlandı ve sanki çıkacakmış gibi oldu. Ellerini dizlerinin üstüne koyup biraz soluklanmak istedi ama arkadaşları sevinç çığlıkları atarken o bir anda yere yığılıverdi.

Herkes bir an ne olduğunu algılamaya çalıştı ve hemen arkadaşları Samet'in yanına koşuşturdular. Telaşla yanına gelen arkadaşları yardım etmek isteseler de ellerinden bir şey gelmiyordu. Çaresizlik içerisinde sağa sola koşup yardım çığlıkları atmaya başladılar. Bazıları elleriyle kendi yüzlerini sımsıkı tutuyordu, bazıları ise dizlerine vurmaya başladılar. Korkmuşlardı. Hem de çok korkmuşlardı.

O sırada mahalle sakinlerinden olan Adnan Amca sokaktan geçiyordu. Bağrıışmaları duyunca bir gariplik olduğunu anladı, hemen sahanın içine dalarak çocukların toplandığı alana koştu. Samet'i yerde gören Adnan Amca hemen 112'i aradı

ve çocuğun durumundan bahsederek buldukları yerin adresini vakit kaybetmeden acil yardıma verdi. Acil olarak ambulansın buldukları yere gelmesini istedi. Çok geçmeden ambulans geldi ve Samet'e ilk müdahale yaparak hastaneye götürdü.

Samet hastaneye kaldırıldı ve tetkikleri yapıldığı sırada o da uyutuluyordu. Ailesinden annesi Sevgi Hanım, babası Mustafa Bey, kardeşi Ecem ve dedesi Faik Bey bir koşuşturma içinde hastaneden içeri girdiler. Hemen ilgili bölüme giderek Samet hakkında birilerinin bir şeyler söylemesini beklemeye başladılar. Telefonları da bu arada hiç durmadı, mahalledeki herkes de üzüntü içerisindeydi.

Samet'in doktoru Cemal Bey dışarı çıktı ve ailenin yanına giderek kalbinin çok güçsüz kaldığını ve acil kalp nakli olması gerektiğini ancak bu şekilde hayatta kalabileceğini aileye söyler. Nakil için başvuruda bulunmak ve beklemek gerektiğinden bahseder. Bu arada da geçici bir süre uygun nakil bulunana kadar kalbine pil takılacağından ama bunun yeterli olmadığını da aileye anlatır. Ailedeki herkes doktorun söylediklerini duydukça omuzları çöker ve simalarını karamsarlık kaplar. Faik Dede'nin tansiyonu düşer ve anne Sevgi Hanım bayılır.

Ailenin yaşadıklarının üzerinden aylar geçmiş olmasına rağmen hala uygun bir nakil bulunmamıştı. Samet'in bir süre daha kalbindeki pil ile hayatına devam etmesi gerektiği belliydi ama yine de gülümsemesi bile dünyalara bedeldi. Daha 12 yaşında küçücük bir bedene sahipti. Aydın ailesi umutlarını yitirmeye başlamıştı ki, Samet'in arkadaşlarının aklına güzel bir fikir gelmişti. Samet'in doğum gününü hastanede kutlamaya karar verdiler ve bu anlarını videoya çektiler. Bunları bütün medya ve iletişim hesaplarında yayınlamaya, Samet'in durumundan bahsetmeye ve daha çok insana bu şekilde seslerini duyurmaya karar verdiler.

Aradan günler geçer, videolar birçok yere ulaşır ve haberlerde yayınlanır ama hala ses seda yoktur. Nakil sırasının da onlara ne zaman geleceği belli değildir. Bu arada başka bir şehirde bir annenin bir ailenin canı yanmış ve çocuklarını trafik kazasında kaybetmişlerdir. Ne kadar üzüntülü de olsalar "Benim evladımın, kalbi yaşayacak, gözleri görecek!" diye ağlayarak yürek dağlayan çığlıklarını atıyordu Sena Hanım.

Doktorlara çocukları Mete'nin kalbinin televizyonda gördüğü Samet için verilmesi şartı ile organlarının bağışlanmasını kabul etti Sena Hanım. Vakit geçmeden Samet'e Mete'nin kalbinin uyup uymadığına bakılması gerekiyordu. Bütün tetkikler yapıldı ve olacak ya işte kalbin Samet'e uyumlu olduğu gözlendiği için acil Samet ameliyata nakil için alındı.

Samet'in ameliyatı başarılı geçmişti. Samet'i seven herkes de bir "Ohhh!" çekti. "Organ nakli iyi ki var!" diye arkadaşları sevinç çığlıkları attılar ve bazıları da gözyaşları için de zıplamaya başladılar.

Samet, zamanla iyileşti. Samet'in kalbi gün geçtikçe daha da güçlendi. Samet eskisi gibi top peşinde koşturamıyordu ama futbol alanında olmasa da başka alanların da olduğunu farkındaydı. Çok çalışkan, çabalayan ve emek veren bir öğrenci oldu. Üniversiteyi tıp alanında okumaya karar verdi. Doğru da bir karar vermişti, çalıştıklarının karşılığını aldı ve seneler sonra tıp alanında "Kalp ve Damar Cerrahi" de dünyaca tanınan bir doktor oldu.

Ve babası yine "Aslan oğlum!" diye ona sesleniyordu.

Ve ailesi, mahallesi ve ülkesi onunla gerçekten gurur duyuyordu. O bir "Tıp Kralıydı!"

“KIZILAY MARŞI”

“Her dilde her dinde ırk gözetmeyiz.
Şefkatten hoşgörüden taviz vermeyiz.
Dünyanın her yerinde hep beraberiz.
Biz insana değer veren gönüllü askeriz.”

“Her dilde her dinde ırk gözetmeyiz.
Şefkatten hoşgörüden taviz vermeyiz.
Dünyanın her yerinde hep beraberiz.
Biz insana değer veren gönüllü askeriz.”

“Türk Kızılayı’nın ilkelerinden,
Merhametinden hiç vazgeçmeden,
Yardıma koşacağız hiç düşünmeden,
Uyumayız insan ıstırapı dinmeden.”

“Biz milletin merhamet eliyiz.
Biz barışın ve sevginin simgesiyiz.
Her koşulda, her yerde her zamanda,
Türk Kızılay’ıyız, biz her yerdeyiz.”

Söz
Ercan SAATÇI

“HAYATIN İÇİNDEN KIZILAY”

“Afet Hanım ile Rafet Bey, bir haftadır ortalıkta gözüküyordu. Her sabah teyzelerinin pencereden el sallamasına alışkın olan Aycan’la Aykız neler olduğunu merak ediyordu. Bir akşam okul dönüşü teyzesini elinde dosyalarla eve girerken gördü Aycan. Neler olduğunu sordu ama kaçamak bir yanıt aldı.

— Biraz sabredin, yakında öğreneceksiniz, demekle yetindi Afet Hanım.

Neslihan Hanım’ın dediğine göre ikisinin de işleri çok yoğundu. Biter bitmez mutlaka yeğenlerini görmeye geleceklerdi. Bir akşamüstü Doğancaan ailesinin evine önce nefis bir kek kokusu yayıldı. Ardından Afet Hanım, Mestan ve Rafet Bey sırayla içeri girdi. Aycan’la Aykız’ın sevinç çığlıkları arasında tabii...

— Teyzee! Eniştee! Nerelerdeydiniz?

Afet Hanım arkasında “Kızılay” yazan yeleğini gururla işaret etti.

— Bugüne bugün karşınızda Kızılay gönüllüleri duruyor.

— Ne? Okuldaki Kızılay kolu gibi mi?

— Eh onun gibi bir şey, dedi Rafet Bey gülererek.

Elindeki dosyaları masaya bıraktı ve Aycan’la Aykız’ı kucakladı.

— Özlemişim sizi yahu, bir sarılayım şöyle.

Aycan ve Aykız neler olup bittiğini öğrenmek istiyordu. Sarılıp kucaklaşma faslı bitince hemen sorulara başladılar.

— Ne yapacaksınız siz şimdi? Felaketlerde yardım mı edeceksiniz? Bağış mı toplayacaksınız? İlk yardım mı yapacaksınız?

— Durun bakalım, yavaş yavaş...

— Sıkboğaz etmeyin insanları, diye uyardı Neslihan Hanım.

— İkimiz de ilk yardım eğitimi aldık. Ben eğitim de verebileceğim bir süre sonra, dedi Afet Hanım.

— Teyzeciğim sana da bu yakıştırdı. Afetsavar Afet oldun yani, dedi Aycan kahkahayla.

— İkinize de bravo! dedi Aykız alkışlayarak.

— Teşekkürler. Şimdi öyle miskin miskin oturmak yok. Yarın sabah, hep birlikte acil durum tatbikatı yapacağız. Sabah 8’de herkes hazır olsun.

— Eyvah! dedi Hakan Bey. Yarın pazar ama, uyumak istiyordum ben.

— Ders bitince yorgun düşüp uyursun, kaytarmak yok.

— Bana bakma Afet, dedi Rafet Bey. Sen eğitim verirken ben de kahvaltayı hazırlarım. Dersten sonra hep birlikte yukarı çıkarsınız. Nasıl fikir ama?

— Ah Rafet ah! Hep kaytarmaca. Peki öyle olsun bakalım, dedi Afet Hanım iç çekerek.

Ertesi sabah Doğançan ailesi yarı açık, yarı kapalı gözlerle, ellerinde kâğıt kalem, Afet Hanım'ı dinliyordu.

— Önce genel bir afet kavramını öğrenelim, dedi Afet Hanım. Yanında getirdiği kara tahtaya "Afet" yazdı. Sonra Aycan'a döndü.

— Evet Aycan, sence nedir afet? Söyle bakalım. Aycan uyku sersemi,

— Teyzem, dedi.

Bu espriye gülen olmadı. Karatahtaya yazılan afetın tanımını defterlerine geçirdiler. Deprem, sel, kuraklık gibi bir doğa olayı, oluştuğu yerin kendi imkânlarıyla baş edemeyeceği kadar büyükse ve ulusal ya da uluslararası yardım gerektiriyorsa buna afet diyoruz.

— Bugün burada belli başlı afet çeşitlerini konuşup nasıl davranacağımızı tartışacağız, dedi Afet Hanım.

— İlk ders: İlk yardım. Çantasından çıkardığı ilk yardım malzemelerini tanıttı.

— Şimdi hemen bir uygulama yapalım. Diyelim ki şehirlerarası yoldasınız ve önünüzdeki araç bir kaza yaptı. Yardım edebilmek için siz de durup dışarı çıktınız. Önemli bir hasar yok ama insanlar panik hâlinde. Zorlukla konuşuyorlar, heyecandan bayılacak hâle gelmişler. Hafif yaralanmalar var ve önde oturan yolcu bacağını oynatamıyor. Ne yaparsınız?

— Ben çok heyecanlanırım, bakamam ki, dedi Aykız.

— Ambulansı ararım, dedi Aycan.

— Numarası ne? Aycan bilmediğini fark etti ama umursamadı.

— İnternet'ten bakarım, dedi.

— Zaman çok önemli çocuklar, dedi Hakan Bey. İnternet'ten bakacak zamanınız yok. 112 acil yardım! Numarasını aklınızdan hiç çıkarmayacaksınız.

— Ben hemen ilk yardım çantasını kapıp koşarım, dedi anneleri.

— Yanlış. Sen ilk yardım eğitimi almadın. Bu eğitimi almadıysanız hasta ya da yaralıya dokunamazsınız.

— O zaman orada kalıp onlara destek olacağımı, az sonra ambulansın geleceğini söyledim, dedi Neslihan Hanım.

— Güzel, dedi Afet Hanım. Benim gibi telaşlı biri için bu sözler çok önemli olurdu. Şimdi neler yapacağımızı anlatıyorum. Önce kaza yapan aracı mümkünse güvenli bir yere çekmeliyiz. Olay yerini görünebilir şekilde işaretlemeliyiz. Meraklı kişileri ve kalabalığı, olay yerinden uzaklaştırmalıyız. Sonra 112 acil servisi aramalıyız. Olay ya da kaza yerinin açık adresini, kim olduğumuzu, telefon numaramızı, hasta ya da yaralının durumunu ve kaç kişi olduklarını bildirmeliyiz. Ambulans gelene dek de beklemeliyiz. Herkes bu önemli bilgileri not almıştı.

— Pekâlâ, şimdi sırada iki numaralı uygulama var. Apartmanda yangın çıktı, duman her yeri sardı. Ya da nükleer sızıntı alarmı verildi. Ya da şiddetli bir patlama oldu. Ne yapacağız?

— Koşarak kaçacağız tabii ki, dedi Aykız.

— Kesinlikle yanlış. Ah ah! Ne kadar hazırlıksız, dedi Afet Hanım. Böyle durumlarda hemen sığınağa giriyoruz. Şimdi ben düdüğü öttürünce hep birlikte oraya koşacağız.

— İyi de sığınak nerede? dedi Hakan Bey.

— Onu da ben mi düşüneceğim? dedi Afet Hanım. Evin en küçük ve penceresi en az olan odası sığınak için uygun.

— Aykız'ın odası! diye bağırdı Neslihan Hanım. Aykız'ın tüm karşı çıkmalarına rağmen düdüğü öter ötmez herkes koşup küçücük odaya dolmuştu.

— Şimdi, dedi teyzeleri, alarm geçene kadar burada bekleyeceğiz. Bu durum bazen birkaç gün sürebilir. Yanımızda yeterli yiyecek bulunması önemli. Sonra odanın kapı, pencere, ısıtma ve soğutma gibi hava girişlerini koli bantları ile kapatacağız. Kapının altındaki hava girişini ıslak bezlerle keseceğiz.

— İyi de o zaman havasızlıktan boğuluruz, dedi Aycan.

— Bu geçici bir durum. Tehlikeli bir gaz sızıntısı varsa ancak bu yolla bize ulaşmasını engelleyebiliriz Sığınak tatbikatından sonra sırada tahliye vardı. — Şimdi de evi boşaltmak gerekirse ne yapacağız - mızı konuşalım, dedi Afet Hanım.

— Böyle bir şey niye olsun ki? dedi Aykız.

— Eğer hafif bir depremin ardından daha büyük bir sarsıntı bekleniyorsa ya da sel, şiddetli fırtına ve kimyasal tehdit varsa binaları boşaltmak en iyisi. Yetkililer bunu

hoparlör, radyo ve televizyon gibi araçlardan duyuracaktır. Buna uymamak çok tehlikeli. Diyelim ki sel tehlikesi var. “Evleri boşaltın” diye haber geldi.

— Çizmeleri giyip fırlayalım hemen, dedi Aycan elindeki futbol topuna sarılarak. Ben hazırım. Sabahtan beri bu anı bekliyordu. Sonunda bir şekilde evden çıkacaklarına sevinmişti.

— Oldu canım, dedi Afet teyze. Ay bu çocuk, dünya yıkılsa maç seyreder. Oğlum, sel geliyor diyoruz, su topu mu oynayacaksın? Durum çok ciddi, “Evleri boşaltın” diyorlar. Aykız hemen duruma kaptırmıştı kendini.

— En sevdiğim oyuncuğımı, okul çantamı aldım, ben hazırım.

— Kimliğin? Aykız “Hayır” anlamında omuz silkti.

— Bu durumda kimlikleri mutlaka alıyoruz, dedi Afet Hanım. Ayrıca yanımıza mutlaka yedek giysi almalıyız. Pili küçük bir radyo ve feneri de unutmuyoruz.

— Elektriği ve su vanasını kapadınız mı? dedi Hakan Bey.

— Nerede ki? dedi anneleri. Eve taşındıklarından beri elektrik, su ve doğalgaz vanalarını kapatmak gerekmemişti.

— Bravo! Ana oğul sınıfta kaldınız, dedi Afet Hanım. Ya prizdeki kablolar, televizyon, bilgisayar... Hepsinin fişleri çekilecek. Aile birbirine girmişti. Hakan Bey, duruma müdahale etti.

— Bence evde ve yanımızda bulundurmak için ailemize ait bir önlem planı geliştirmeliyiz. Sonra da üst katta bizi bekleyen muhteşem kahvaltıya gideriz. Kahvaltı sözü hepsini yatıştırmış, kendine getirmişti.

— Harika! Yarım saat sonra Doğancaan ailesinin önlem planı hazır. Aycan neler yapıldığını anlattı.

— Deprem, yangın, sel baskını, patlama gibi olası afetlere göre evimizdeki tehlikeli ve güvenli bölgeleri belirledik. Sığınak seçtik. Elektrik, su, doğalgaz vanalarının yerlerini ve nasıl kapatılacağını öğrendik. Hastalık, kaza ya da afet durumunda ilk aranacak yerleri telefonumuza kaydettik ve görünür bir yere astık. Şehir içi ve dışındaki birkaç yakınımızın telefonunu da bu numaraların altına yazdık. En kısa zamanda Kızılay’ın ilk yardım ve afet hazırlık kursları ile ilgili bilgi edinmeye karar verdik. Dersin sonuna gelmişlerdi ki kapı zili ile irkildiler. Gelen Rafet enişteydi. İlk kez bu kadar telaşlı görünüyordu.

— Ne oldu? diye sordu Afet teyze.

— Alt kattaki Saniye Hanım rahatsızlanmış. Acilen hastaneye götürülmesi gerek. Simit almaya giderken kızı Serpil'e rastladım. 112 Acil Servis yoldaymış ama tam apartmanın önüne park eden devasa cipin sahibini kimse bulamıyor. Yan apartmana da sorduk, yok. Kadıncağızı sedyeye ile çıkarmak gerekiyor. Ambulans nasıl yanaşacak bu durumda bakalım.

— Aaaaa! Kapının önüne park yapılır mı canım! Düşüncesizliğe bak! Alelacele hepsi bahçeye indiler. Ambulans gelmeden aracın sahibini bulmak gerekiyordu. Herkes seferber olup araştırdı. Ambulans geldikten on dakika sonra pijamalı iri yarı bir adam çıkıp geldi.

— Yahu bir pazar günü adam gibi uyuyamayacak mıyız? Ne var, ne oluyor? dedi bağırarak.

— Beyefendi, hastamız var. Arabayı çekerseniz çıkaracağız, dedi Hakan Bey. Adam hâlen söyleniyordu. Özür bile dilemeden arabasını kenara çekti.

— Maalesef alıştık artık bu görüntülere, dedi ambulans şoförü. Trafikte bile yol vermek istemiyorlar. Emniyet şeridini kullanan o kadar çok araç var ki...

— Vah vah vah! dedi Afet Hanım. İlk yardım değil, ilk uyarı gönüllüsü olmak gerekiyor sanırım. Engelli rampalarını kapatmayın! Apartman girişlerine park yapmayın! Tartışmadan, kavga etmeden derdinizi anlatın! Çöplerinizi olur olmaz yerlere bırakmayın! Ooff... Of! Sonra kendi kendine güldü.

— Gönüllülük dersinde "Hayatınızda yeni pencereler açılacak" denmişti. Doğruymuş. Eskiden sadece bakardım olan bitene. Şimdi ayrıntıları, eksikleri, yapılması ve yapılmaması gerekenleri görüyorum.

Hastayı ambulansa bindirdikten sonra sofraya oturdular. Rafet Bey'in özenle hazırladığı kahvaltı, olanları biraz olsun unutturmuştu. Kahvaltıdan sonra kapının zili çaldı. Hakan Bey koşup açtı. Gelen karşı komşu Münevver Hanım'dı. Arkasında yine apartmandan Salih Bey'le Hasan Bey vardı. Üzgün görünüyorlardı.

— Ah şekerim! dedi Münevver Hanım telaşla. Haberler iyi değil, komşumuza acil kan lazımmış. Biz şimdi hastaneye gidiyoruz, size de haber verelim istedik. İçimizden birinin kanı uyar herhâlde. Komşuların telaşını gören Hakan Bey gülümsedi.

— Bir dakika, sakin olun. Buna gerek yok, dedi. Komşular başlarını salladılar.

— Aaa olur mu? Bizler onun en yakınlarıyız, tabii ki koşacağız yardımına.

— Öyle demek istemedim. Bizim gitmemize gerek yok. Çünkü biliyorsunuz Türk Kızılay'ı böyle durumlarda kan bankasından gerekli kanı acilen temin ediyor. Komşular pek ikna olmuş gibi görünmüyordu. Münevver Hanım,

— Nasıl yani? Bugün pazar, bankalar da kapalıdır, diyerek telaşlandı. Hakan Bey tekrar açıklamaya çalıştı.

— Artık hastanede yatan hastalar için kan aranmıyor. Çünkü Türk Kızılayının ülkemizin her köşesinde bir Kan Bağış Merkezi var. Burada toplanan kanlar, kan bankasında birikiyor. Bu sırada Salih Bey'e gelen telefon, Hakan Bey'in imdadına yetişti. Aranan kan, Türk Kızılay'ı Kan Bağış Merkezi tarafından hastaneye gönderilmişti.

— Oh be! İçim rahatladı şimdi, dedi Hasan Bey. Peki komşum, sen nereden biliyorsun tüm bunları?

— Ben de gönüllü kan bağışçısıyım. Bağışladığım kan, ihtiyaç sahibine ulaştınca Kızılay telefonuma mesaj atıyor. Mesajı alınca ne kadar mutlu olduğu - mu tahmin edemezsiniz. Bağışladığınız kan, ihtiyaç sahibine ulaşmıştır. 3 kişiye hayat armağan ettiniz. Teşekkür ederiz. Komşular heyecanla en yakın Türk Kızılay'ı Kan Bağış Merkezi'nin yerini sordu. Sonra da,

— Yahu dünyadan haberimiz yok. Yarın ilk iş gidiyoruz, diye sözleşerek evlerine döndüler. Hakan Bey, derin bir "Oh!" çekti. Olan biteni evdekilere de anlattı.

— İııııı! dedi Aykız. Kan vermek mi? Umarım benden hiç isteyen olmaz, çok canım yanar. Bunun üzerine Neslihan Hanım, fark ettirmeden kızının koluna hafif bir çimdik attı. Aykız "Ne oluyor?" der gibi bakınca,

— En fazla bu kadar acıyor, dedi gülerek. İnsanları sevindirmek ve onlara yardım etmek için değer herhâlde değil mi? Aykız,

— Evet, o zaman ben de kan vereceğim, dedi.

Gerilimli geçen gün sona eriyordu artık. Çocukların bir tek isteği vardı şimdi, sokağa çıkmak. Tüm aile, Prenses ve Mestan'ı da alarak gecikmiş pazar yürüyüşüne çıktı."

“DERSİN ADI	: Sosyal Bilgiler
SINIFI	: 6
Ö. ALANI	: Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI	: Elektronik Yüzyıl
KONUSU	: Patent Hakkı Bende Saklı
KAZANIM	: 4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur (MEB, 2005).
SÜRE	: 40+40 dakika (2 ders saati)
MATERYAL	: Edebi Ürün Materyali (bilmece, atasözleri, deyim, sözlük tanımı ve şiir)”

SÜREÇ

a. Derse Geçiş

Öğretmen derse girer girmez bilmecenin sözlerini tekrarlar. “Haydi, bilin bakalım?” diyerek öğrencilerin biraz düşünmesini bekler. Parmak kaldıran birkaç öğrenciye söz hakkı verir. Gelen fikirler doğrultusunda en son öğrencilere cevabını verir.

b. Güdüleme

“Elektronik Yüzyıl” ünitesinin dördüncü konusu olan “Patent Hakkı Bende Saklı” ile “Emeğin, çalışmanın, hak ve adaletin ne kadar önemli olduğundan ve bunları izinsiz almaya çalışan emek hırsızlarından bahsedeceğiz.” diyerek öğrencileri konu hakkında bilgilendirir.

c. Derse Geçiş

Konu ile ilgili olan atasözü, deyimler ile emeğin, çalışmanın, hak ve adaletin ne denli önemli olduğundan bahsedilir. Bununla birlikte öğrencilerin bu konudaki düşüncelerine de yer verilir. Konu ile ilgili olan patent ve bandrolün tanımına yer verilir. Arkasından

konu ile ilgili gerekli anlatımlar yapılır ve öğrencilerden “Korsana Hayır” ve “Patent Hakkı” ile ilgili şiir ve slogan yazmaları istenir.

Yazılan şiirler ve sloganlar ders esnasında okunur. Arkasında öğrenciler konu ile ilgili slogan da hazırlarlar. Bilmece, atasözü, deyim, yazılan şiirler ve konu anlatımından yola çıkarak öğrencilere öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda ders özetlenir ve dördüncü kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

BİLMECE

Ucuza verir her şeyi,

Yasal değildir.

Emekleri çalıp,

Sahtesini satar.

(Korsan)

BANDROL : “Denetim pulu¹⁸”dur.

PATENT : “Buluş belgesi¹⁹”dir.

¹⁸ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5beaae7a1f4578.32872898 internet erişim sitesinden alınmıştır.

¹⁹ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5beaaeda2d2334.69961447 internet erişim sitesinden alınmıştır.

ÇALIŞKANLIK, HAK VE ADALET İLE İLGİLİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

- Emek olmadan yemek olmaz.
- Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer.
- İşleyen demir ışıldar.
- Yuvarlanan taş yosun tutmaz.
- Hak deyince akan sular durur.
- Ekmeğini taştan çıkarmak.
- Gecesini gündüzüne katmak.
- Adalet dağıtmak.
- Ekmeğini kazanmak.

KORSANLA HAYIR

Gesit gesit ürünler,
Yenilenenler, bitmezler.
Ama bilmeyiz kimlerden,
Nasil gelirler bu kadar isin icinden,

Önce olalım fis, fatura,
Sonra bakalim barkod, bandrol'e.
Eger bunlar varsa,
Yoktur bu iste korsanlar.

Vardir sanatcinin emegi ürününde.
Ürününü sunmak için yapmiştir her sey.
Ama emegini alirlar korsanlar,
Satarlar sokaktaki tezgahla.

Sanatçımızın, yazarımızın.
Emegini bosa çıkartmamak için
Almayalım sokaktaki tezgahtan
Alanlarada aldirmayalım

Korsana Karşı!!!

O kadar insanın emeğine karşı:

Bir sahtekâra mı güveneceksin?

Kaset, cd veya bir kitap,

3-5 kuruş için korsan mı alacaksın?

Bazı insanlar başkalarının emeği üzerinden

Haksız kazana sağlarken, "Göz mü yuracaksın?"

Hadi ele ele verelim!

"Korsana karşı "Hayır" diyelim..."

Korsana karşı duyarsız kalmayalım!

Fikir ve Sanat eserleri Yasası'nın

81. Maddesinde ne diyor, bak

Korsan yayıncılar aile Parası ve hapis cezası getirilmiştir.

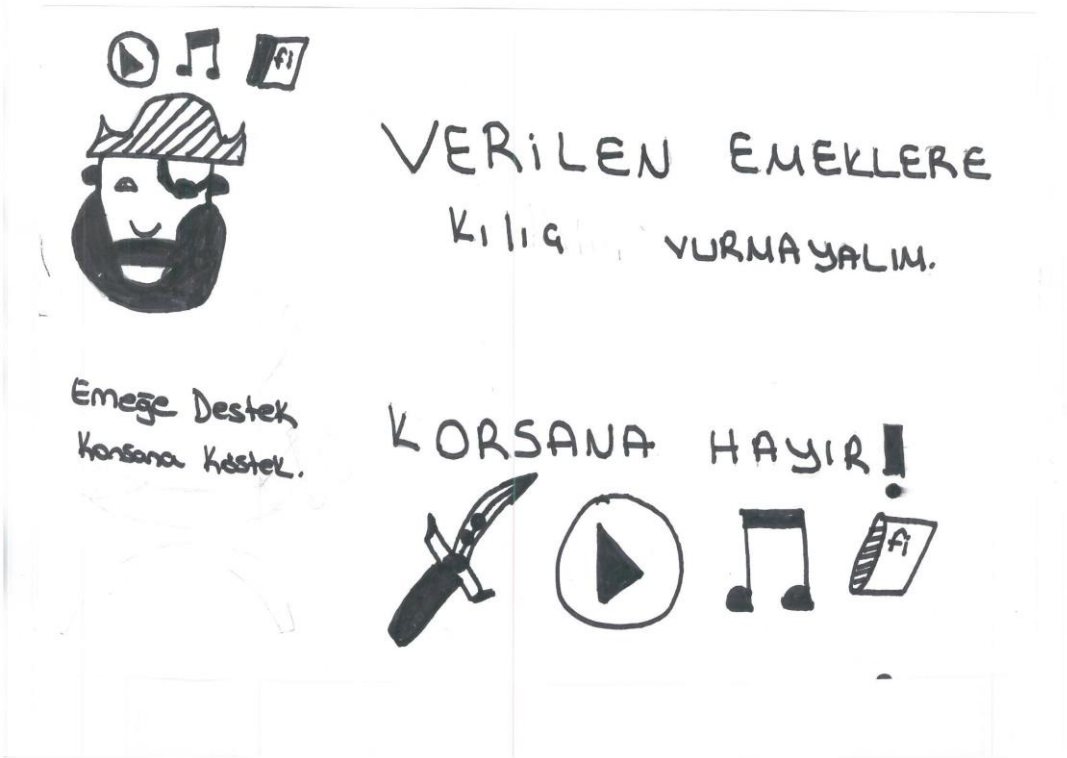
Bu durumda "emeğe Saygı. Korsana, karşı hayır" diyelim.

- PATENT HAKKI -

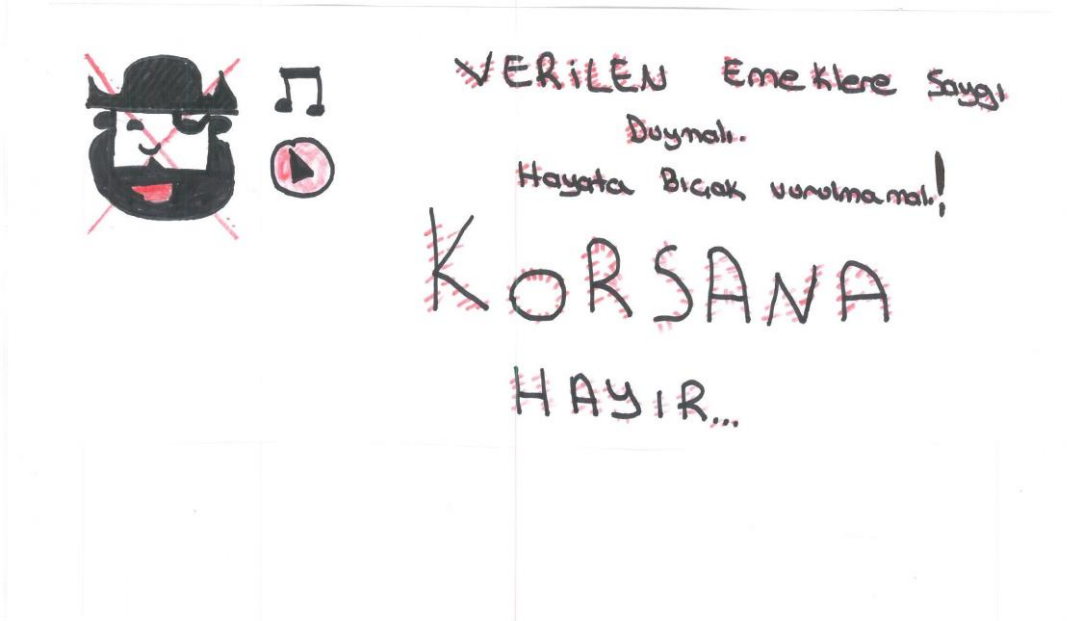
Herkes yaptıklarını korumalı,
Koruyana Saygı ~~duyulmalı~~,
Görevlere uyulmalı,
insanoğlu sayılmalı.

Her zaman her yerde,
Kanunlar bizimle,
Sahip ~~çıkarmalı~~ buluşlara
Patent ~~hakkiyle~~ hakkıyla.

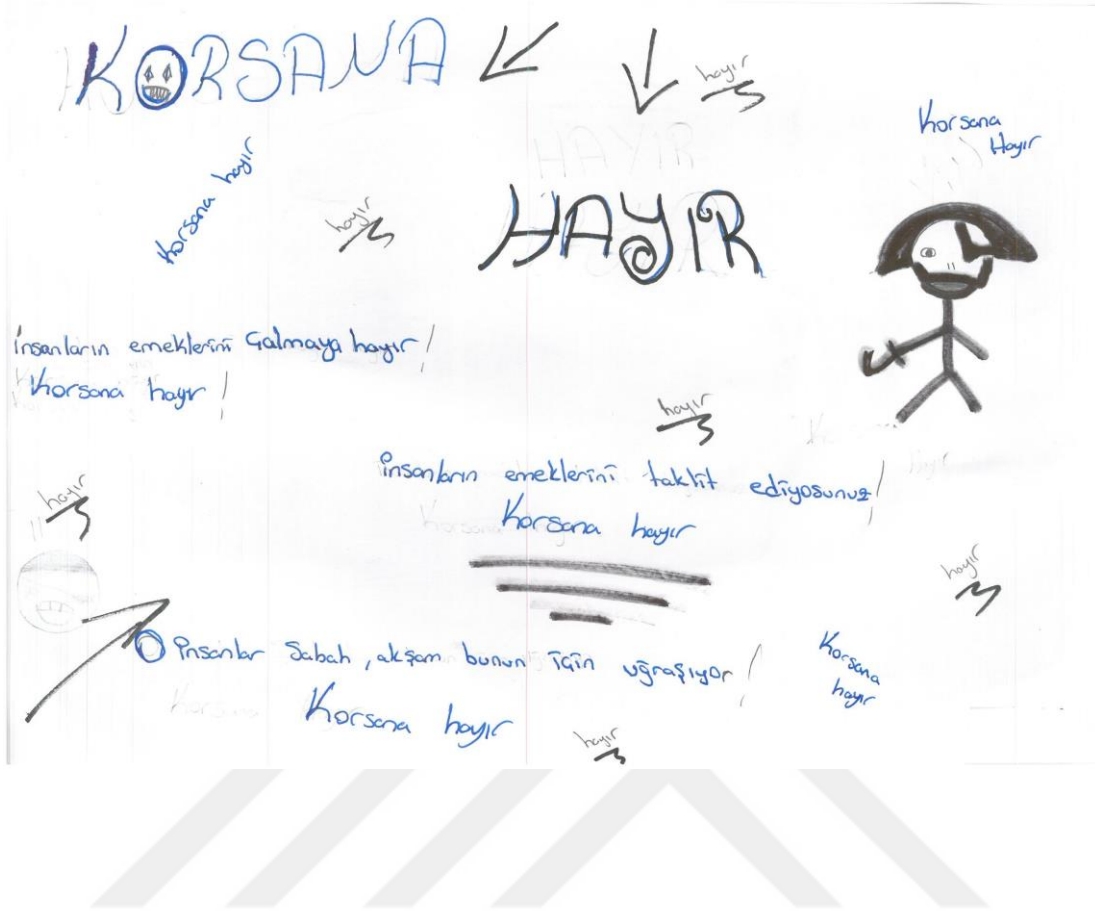
kimsenin hakkı Galınmamalı,
kimsenin hakkı unutulmamalı
Herkes ~~huzur~~ içinde,
Bin asır yaşamalı.

KOD NO : 14 Numaralı Öğrenci

KOD NO : 21 Numaralı Öğrenci

KOD NO : 3 Numaralı Öğrenci

KOD NO : 8 Numaralı Öğrenci

KOD NO : 12 Numaralı Öğrenci

“DERSİN ADI : Sosyal Bilgiler
SINIFI : 6
Ö. ALANI : Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI : Elektronik Yüzyıl
KONUSU : Atatürk’ün Aydınlığı
KAZANIM : 5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder (MEB, 2005).

SÜRE : 40+40 dakika (2 ders saati)

MATERYAL : Edebi Ürün Materyali (özdeyişler)”

SÜREÇ :

a. Derse Geçiş

Atatürk’ün bir özdeyişi ile içeri girilir ve öğrencilerden bu sözü kimin söylemiş olabileceğini tahmin etmeleri istenir. Öğretmen, birkaç öğrenciye bu sözün niçin söylenmiş olabileceğini sorar. Birkaç öğrenciye söz hakkı verilir.

b. Güdüleme

“Elektronik Yüzyıl” ünitesinin beşinci konusu olan “Atatürk’ün Aydınlığı” ile Atatürk’ün akıl ve bilime ne kadar önem verdiğiinden bahsedileceğini belirtir.

c. Derse Geçiş

Konu gereği akıl ve bilimin öneminden bahsedildikten sonra Atatürk’ün akıl ve bilim ile ilgili özdeyişlerinden bazıları ele alınır. Öğrencilerle bu özdeyişlerden yola çıkarak konunun içselleştirilmesi sağlanır. Öğrencilerin fikirlerine yer verilir. Bilimin ve akıl bu sözlere göre insana ve insanlığa ne gibi katkısı olduğundan bahsedilir.

Arkasından konu ile ilgili gerekli anlatımlar yapıldıktan ve konu ile ilgili düşüncelere yer verildikten sonra özdeyişler ve konu anlatımından yola çıkarak öğrencilere

öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda ders özetlenir ve beşinci kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

BİLİM İLE İLGİLİ ÖZDEYİŞLER

- “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir.” (M. K. ATATÜRK)
- "İlim, fen ve uzmanlık nerede varsa, sanayi nerede varsa gidip, öğrenmeye mecburuz. Bilim ve teknik nerede ise oradan alacağız ve herkesin kafasına koyacağız. Bilim ve teknik için kayıt ve şart yoktur.” (M. K. ATATÜRK)
- “Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cehalettir, doğru yoldan sapmaktır.” (M. K. ATATÜRK)

EK – 12. 7. Sınıf Uygulaması Ders Planları

“DERSİN ADI	: Sosyal Bilgiler
SINIFI	: 7
Ö. ALANI	: Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI	: Zaman İçinde Bilim
KONUSU	: Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler Nasıl Başladı?
KAZANIM	: 1. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir (MEB, 2005).
SÜRE	: 40+40+40 dakika (3 ders saati)
MATERYAL	: Edebi Ürün Materyali (bilmece ve hikâye)”
SÜREÇ	:

a. Derse Geçiş

Öğretmen sınıfa girdiği anda “İçinizde bilmece bilen var mı bakalım?” diyerek öğrencilerin dikkatini çeker. Bir, iki öğrenciye bildiklerini söylemeleri için söz hakkı verir. Konuyu dağıtımlarına fırsat vermeden güdülemeye geçer.

b. Güdüleme

“Zaman İçinde Bilim” ünitesinin “Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler Nasıl Başladı? ” konusu ile ilgili olan ilk icatlardan bahsedeceğiz. Öğretmen, öğrencilere dersi dikkatli dinleyerek yeni bir başarı sayılan icatları ve bunları kimlerin bulduğunu öğrenebileceklerini belirtir.

c. Derse Geçiş

“Bugün bir değişiklik yapalım ve bilmecelerle yeni ünitemize başlayalım?”, “Şimdi de size birkaç bilmece sorayım ne dersiniz?” diyerek hazırlanan bilmeceler öğrencilere

sorular. Bilmeceleri cevaplandırdıktan sonra, bilmecelerde bahsedilenlerin ilk bilimsel buluşlar olduğundan öğrencilere bahsedilir.

Daha sonra ünite ile ilgili konu anlatımına giriş yapılır. Öğrencilere gerekli bilgiler verildikten sonra konu ile ilişkili olan “Mezopotamyalı Ahmet’in Tekerleği Buluşu” adlı hikâye okutulur. Her bir öğrenci için hikâye dağıtılır. Hikâye sonunda yer alan sorulara yanıtlar aranır. Öğrencilerin aktif olarak derse katılımları sağlanır. Kendilerini bir mucit olarak hayal etmeleri istenir.

“Eğer Ahmet gibi alana çıkıp icadınızı tanıtacak olsaydınız nasıl bir konuşma yapardınız?” sorusu çerçevesinde öğrencilerin bir süre soru üzerinde düşünmeleri istenir. Daha sonra bu çerçevede öğrencilerden yanıtlar alınır.

Okul ortamı müsait ise hikâyede geçen müzelere sanal bir gezi dahi yaptırılabilir. Okunan hikâye de geçen medeniyetleri ve icatlar öğrencilere buldurularak öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda özetlenir ve birinci kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

BİLMECELER

Mezopotamya memleketim.

Maceram çarkla başlar.

Seyyah misali gezerim.

Yuvarlak bir şeklim var.

(Tekerlek)

Mıknatıslı çubuğu var.

Kuzeyi ve güneyi var.

Kolumdaki saat gibi,

İğneli mi iğneli

Çinliler buldu beni.

(Pusula)

Fenikeli denizci babam var.

Hamurumda kum ve ateş var.

Yüzüme baksanız göremezsiniz.

Görünmezlik ruhumda var.

(Cam)

Mısırlılar'ın Nil'i taşmış.

Tarlalarını sel almış.

Onun taşma zamanını,

Hesaplamak bana kalmış.

(Güneş Takvimi)

Çinliler'in icadıym.

Havai fişeklerde kullanılmışım.

Kum gibi deseler de

Ateşlemeyin patlarım.

(Barut)

Çinlilerin icadıym.

Ağaçtan yapılırım.

Nesilden nesile dolaşarak

Kalıcılığı sağlarım.

(Kâğıt)

<p>Çinliler kadar Mısır'ın da hediyesi. Bilimsel buluşlardan bir tanesi. Kalemi renklendirir, kâğıdı boyar. Nedir bu buluş peki? (Mürekkep)</p>	<p>Ticarette ileri Lidyalı. Takası sonlandırdı. Beni icat edince, İşiniz kolaylaştı. (Para)</p>
---	---

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

MEZOPOTAMYALI AHMET'İN TEKERLEĞİ BULUŞU

Güzel bir güne uyanmıştık.

Tatildi ve üstelik hava çok güzeldi.

Ahmet, bu güzel günde babasıyla geziye çıkacaklarını duyduğunda sevinçten havalara uçmuştu. Yola çıkabilmek için sabırsızlanmaya başladı. Dışarıya çıkmak için tüm hazırlıklar nihayet tamamı, artık yola koyulabilirlerdi. Yola çıkmak için arabalarının yanına geldiklerinde babası bir sorunlarının olduğunu fark etti.

Peki, sorun neydi?

Aracın tekerleği patlamış ve onarılması gerekiyordu.

Ahmet'in buna canı sıkılmıştı. Ne yani şimdi geziye gidemeyecekler miydi?

Ahmet, babasına heyecanlı ve telaşlı bir ses tonuyla sordu:

- Babacığım, bu aracı hemen tamir edebilir miyiz ki?

Babası, "Tabi ki oğlum tamir ederiz. Sen hemen bana yardım et yeter ki. Bodrumdaki tamir setimizi getirelim, hadi bakalım" dedi.

Ahmet ve babası evin bodrumuna giderek tamir için gerekli olan aletleri aldılar. Sonra da tekerleği tamir etmek için işe koyuldular. Babası önce, arabayı bir aletle yukarı kaldırdı; sonra altına takoz koyup arabayı yükseltti. Böylece arabanın tekerleği boşa çıkmış dönüyordu.

Ahmet, bu arada merakla yapılan işlemleri seyrediyordu. Bir an düşündü: "Bir araba ve onu taşıyan tekerlekler" dedi içinden. Eğer arabanın lastiği patlamasaydı, şimdiye kadar aklından tekerlek ile ilgili bir düşünce geçmeyecekti.

- "Tekerlek ne kadar da önemli bir buluştu."

- "İlk tekerleği kim bulmuştu?"

- "Peki günümüze nasıl gelmişti?" bunu hemen babasına sormalıydı.

Ahmet, babasına dönerek “Babacığım, bu aracı bu tekerlekler taşıyor ve hareket etmemizi sağlıyor. Acaba ilk tekerleği kim buldu? O zaman da lastik var mıydı?” dedi.

Babası gülerek “Oğlum, **tekerlek bir icattır**. Hem de çok önemli bir icattır.” “Onu bulan da tarihte **MEZOPOTAMYA** uygarlıklarından birisi olan **SÜMERLER**dir. Mezopotamya, bir medeniyettir ve bu medeniyette birçok uygarlık yer almıştır. Tabi, o zamanlarda şimdiki gibi lastikler yoktu. İnsanlar bir yerden bir yere yük ve eşya taşımak için önce ağaç kütüklerini kullandılar. Daha sonra kütüklerin daha kolay dönmesi için zamanla orta kısımlarını incelttiler. Bunun işe yaradığını gördüklerinde bir tahta parçasının her iki ucuna daire şeklinde kesilmiş tekerlekleri taktılar.” diyerek sözlerine devam etti.

“Tekerleğin gelişim süreci bundan sonra da devam etti. Günümüze gelinceye kadar da en son bu şekli aldı” dedi.

Ahmet, babasının söylediklerini merakla dinliyordu ve babasına dönerek “Peki, babacığım bütün icatlar böyle mi bulunmuştur?” diye sordu.

Babası, “Evet oğlum. İcatların ortaya çıkması insanların ihtiyaçları neticesinde olmuştur. İnsanların gereksinim duydukları olaylarda, işlerini kolaylaştırmak için bu icatlar bulunmuştur. Diğer bütün icatlar bu şekilde ortaya çıkmış ve zaman içinde de gelişerek günümüze kadar gelmiştir” dedi.

Ahmet, “Babacığım, **tekerlekten** başka ne tür icatlar var?” dedi.

- “**Cam, kâğıt, matbaa, mürekkep, pusula, takvim, para, mum ve barut...** Bunlar da bir icattır oğlum” dedi babası.

- “Bu icatlar aynı zamanda günlük hayatımızda kullandığımız bir sürü araç-gerecin de temelini oluşturmuştur.” diye devam etti.

Babasının bu söylediklerinden sonra Ahmet’in etrafını uzun bir sessizlik kaplamıştı. Kendini **tekerleği bulan bir Mezopotamyalı** gibi düşündü. Ve Ahmet, çoktaaaan bir hayale dalmıştı.

Üzerindeki kıyafetlere baktı, değişmişti. O artık **Mezopotamyalı** biriydi.

Kendini büyük bir kalabalığın ortasında buluverdi. Bütün medeniyetler bir alana toplanmış ve icatlarını sergiliyordu. Sanki bir fuar, panayır alanıydı. Herkes kendi medeniyetinin icadını tanıtıyordu.

FENİKELİ bir denizci alana çıktı. Sıra ondaydı. Konuşmasına başladı.

- “Ben Fenikeli bir denizciyim. **Tarihte ilk kez denizcilik faaliyetlerini biz başlattık.** Kumun yüksek sıcaklıkta eritilmesiyle saydam bir eşya bulmuş olduk. Bu eşyaya da **CAM** dedik. Bizim gibi bazı uygarlıklar da camı kullanmışlar. Mısır ve Fenikeliler tarafından ilk kullanıldığı söylene de Mezopotamya tarihine de bir bakmak gerekir. Onların da bulunduğu bu aralar kulağımıza geldi.” dedi.

Sıra **ÇİNLİ** mucide gelmişti. O da icadını tanıtmak için alana çıktı ve başladı yaptıklarını anlatmaya.

- “Ben M.Ö. 2. yüzyılda kâğıdı buldum. **KÂĞIT** sayesinde yazılanlar daha da kalıcı oldu. Ama burada bitmedi bulduklarım. **MÜREKKEBİ** de biz Çinliler bulduk. Başlarda taşların üzerine yazı yazarken onları daha da koyulaşmasını sağlamak için mürekkebi kullandım.”

O kadar çok şey bulmuşlardı ki. Çinli mucit konuşmasına devam ediyordu. “**BARUTun** icadı da bize ait. Ama biz Çinliler onu ateşli silahlarda değil de uzun yıllar havai fişek olarak kullandık. Peki, **PUSULAYA** ne demeli? Pusula da bize ait Çinliler tarafından bulundu. Bu yaptığım icatla denizlerde kaybolmayacağız, gittiğimiz yönü bulacağız. Yön bulmamızda bize çok yardımcı oldu. Siz de çok beğeneceksiniz.” diye söylüyordu.

BERGAMALI mucit de Çinli mucide kenardan bağıarak:

- “Siz Çinliler kâğıdı buldunuz. Ama **Bergamalılar** olarak biz de kendi ürettiğimiz kâğıda ismini verdik. Bu kâğıda “**PARŞÖMEN**” dedik.” diye seslendi.

LİDYALI bir mucit ise bulunduğu parayı tanıtmak için çıktı.

“Ben de Lidyalıyım. Önemli bir medeniyetiz. **PARAYı ilk kez biz buldum.** Bu bulduğum para ile takas usulüne son vermiş oldum. Bulduğum para sayesinde de ticaret ve alışveriş daha hızlı yapılır oldu.” diyerek buluşunu tanıtmıştı.

Şimdi ise sıra Mısır medeniyetindeydi. **MISIRLI** mucit alana çıkmıştı. O da diğerleri gibi icatlarını tanıtmaya başladı.

- “Ben Mısırlı mucidim. Bizim bulunduğumuz medeniyetteki Nil Nehri’nde zaman zaman taşkınlar meydana gelmektedir. Bu taşkınlar bizim tarlalarımıza, ürettiklerimize, mahsullerimize zarar vermektedir. Buralara hep sel basıyordu. Bu nehrin taşma zamanlarını hesaplayabilme ihtiyacından **GÜNEŞ TAKVİMİ**ni biz **bulduk**. Benim sayemde bir takvime sahip olduk. Bir de **ilk kez MUM** bizim medeniyetimiz tarafından kullanılmıştır. Ve **MÜREKKEP...** Mürekkebi bulan iki medeniyetten (Çinliler ve Mısırlılar) biri de biziz.” diyerek konuşmasını bitirdi.

İşte sıra Mezopotamyalı Ahmet’in kendisine geliyordu. Tekerleği tanıtacaktı.

- “**Tekerleği ilk kez Mezopotamya’dan olan biz SÜMERLER bulduk**. İlk çömlekçi çarkında tekerleği kullandık. Sonra **tekerlekli savaş arabası** yaptık. İlk önce bu arabalarımız iki tekerlekliydi. Sonraları dört tekerlekli arabalar yaptık.” diyecekti.

Bir anda heyecandan kalbi hızlı hızlı çarptı. Tüm halk ona bakıyordu. Tekerleği icad etmiş ve tahtalara biçim vererek bir araba da inşa etmişti. Yaptığı bu **savaş arabası** çok ihtişamlıydı. Ahmet de arabanın üstünde çok ihtişamlı görünüyordu. Bütün gözler Mezopotamyalı Ahmet’in üzerindeydi. İnsanlara bağırarak:

- “Ben buldum dedi gururla.” Halk bu bulunan icadı da çok beğenmişti. Hepsisi birden alkışlamaya başladılar.

O arada kalabalığın içinden bir ses:

- “Ahmet! Ahmet! Oğlum, şu anahtarı verir misin?” diye biri sesleniyordu kiii. Ahmet, bir anda irkildi. Baktı, babası tekerlekte uğraşiyor. Yaşadıklarının hayal olduğuna farkına varıp “Tabiki Babacığım, buyur.” dedi.

Babası:

- “Oğlum, bak arabamızı tamir ettik. Artık işimiz bitti. Şimdi eve gidip biraz dinlenelim ve sonra dışarıya çıkalım.” dedi.

Ahmet de bu boş zamanı fırsata çevirmek istedi. Büyük bir merakla medeniyetleri ve buluşlarını merak ediyordu. Babası dinlenirken hemen o buluşları ve

medeniyetleri araştırmak için bilgisayar başına geçti. Medeniyetlere sanal bir gezi yapmayı düşündü. Anadolu medeniyetleri müzesine ve www.kultur.gov.tr deki müzelere çok kısa sanal müze gezisi yaptı. En yakın zamanda da ilindeki Arkeoloji Müzesi'ne gitmeyi düşündü.

Ahmet, babası tekerleği tamir ederken bu denli hayale dalacağını hiç mi hiç düşünmemişti. Tüm yaşadıklarını aklına getirdiğinde mutluluğu bir kat daha artmıştı. Gün içinde yaşadığı en ufak olay, onun birçok bilgi sahibi olmasına yetmişti. Kendisine çok bilgi katmıştı. Birçok şeyi öğrenmişti. O gün bunun mutluluğu bile Ahmet'e yetmişti.

Hatta "MEZOPOTAMYALI AHMET'İN TEKERLEĞİ BULUŞU" başlığıyla hayalini ve araştırmalarını günlüğüne çoktaaaan yazmıştı. - Peki ya siz, tüm bunları hiç merak etmiyor musunuz? - Peki, bir mucit olsaydınız hangi medeniyetin mucidi olur ve hangi icadı yapardınız? - şimdi sıra sizde! - Araştırmak ve bilginize bilgi katmak kendi elinizde unutmayın. Sadece hayal etmeniz bile yeterli olacaktır. ☺☺☺☺☺

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

“DERSİN ADI	: Sosyal Bilgiler
SINIFI	: 7
Ö. ALANI	: Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI	: Zaman İçinde Bilim
KONUSU	: Geçmişten Günümüze Yazı
KAZANIM	: 2. İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder (MEB, 2015).
SÜRE	: 40+40 dakika (2 ders saati)
MATERYAL	: Edebi Ürün Materyali (bilmece, hikâye, antlaşma metni “Kadeş Antlaşması ²⁰ ” ve özyaşam öyküsü “Sumerli Ludingirra ²¹ ”)

SÜREÇ

a. Derse Geçiş

Öğretmen sınıfa girdiği anda bilmece sorar ve böylece öğrencilerin dikkatini çeker. Birkaç öğrenciye söz hakkı verir. Konuyu dağıtmalarına fırsat vermeden güdülemeye geçer.

b. Güdüleme

“Zaman İçinde Bilim” ünitesinin “Geçmişten Günümüze Yazı” konusu ile yazıdan bahsedeceğiz. Dersi dikkatli dinleyerek yazı ile ilgili gerekli bilgileri edinebileceklerini belirtir.

c. Derse Geçiş

Bu konu ile ilgili gerekli konu anlatımına giriş yapılır. Öğrencilere gerekli bilgiler verildikten sonra konu ile ilişkili olan “Tarık’ın Yazıya Yolculuğu” adlı hikâye

²⁰ <http://www.corumkulturturizm.gov.tr/TR-58685/kades-savasi-ve-baris-antlasmasi.html> internet erişim adresinden alınmıştır.

²¹ Çığ, M. İ. (2007). Sumerli Ludingirra “Geçmişe Dönük Bilimkurgu”. 9. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları. Kaynak Yayınları’nın izniyle sadece 12-13. sayfalara yer verilmiştir.

okutulur. Her bir öğrenci için hikâye dağıtılır. Hikâyede nelerden bahsedildiği ele alınır. Hikâyeye sonunda yer alan sorulara yanıtlar aranır. Öğrencilerin aktif olarak derse katılımları sağlanır.

Arkasından Kadeş Antlaşması metni ve Sumerli Ludingirra'nın özyaşam öyküsünün ilgili kısmı öğrencilere okutulur. Arkasından öğrencilerle birlikte kil tablet üzerindeki bu yazılar gibi öğrencilerle kilden, mukavvadan, oyun hamurundan tabletler yapılır. Herkes kendi alfabetini oluşturur.

Arkasından öğrencilere öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda özetlenir ve ikinci kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

BİLMECE

Sümerler'in icadıdır.

Çağdan çağa aktarılır.

Dil değil, el çalışır.

Tarihi de başlatmıştır.

(Yazı)

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

TARIK'IN YAZIYA YOLCULUĞU

Tarık, gözünü açtığında güneş çoktaaaan doğmuştu.

Odasındaki pencereye doğru koştu ve penceresini sonuna kadar açtı. Hava temiz görünüyordu. İçine temiz mi temiz havayı doldurdu. Gökyüzüne baktı, gökyüzünde bir bulut dahi yoktu. Güne başlamanın mutluluğunu yaşayan Tarık; heyecanla yatağından kalktı, elini yüzünü yıkayıp annesinin hazırladığı kahvaltı sofrasına oturdu. Az da olsa hızlıca bir şeyler yedi. Ardından okul kıyafetlerini giymek için odasına koştu. Hazırlanır hazırlanmaz dışarıya çıktı ve kapının önünde okul servisini beklemeye koyuldu.

Bugün nedendir bilinmez kendini okula gideceği için heyecanlı hissediyordu.

Tarık, “Bütün dersleri seviyorum.” dedi içinden. “Ama Sosyal Bilgiler dersini ayrı seviyorum.” diye de ekledi.

Tarihte yaşananları bilmek, bilinmezin bilinir yapıldığı o yıllara yolculuk yapmak, tarihi ve geçmişı araştırmak Tarık'a çok büyük mutluluk veriyordu. Öyle dalmıştı ki, içinden bunları geçirirken az kalsın okul servisinin geldiğini fark etmeyecekti.

Birden korna çalındı ve servisin kapısı açıldı. Arkadaşlarına “Günaydın!” dedikten sonra her zaman oturduğu yerine geçti. Okula giderken camdan dışarıyı izlemek Tarık'a ayrı bir keyif veriyordu.

Veeee okula gelmişlerdi. Sıraya girdikten sonra içeriye girdiler ve ders zili çaldı. Bugün ilk dersleri Sosyal Bilgiler dersiydi. Tarık, en sevdiği dersin bu sefer onu hangi yolculuğa çıkaracağını merakla bekliyordu. Öğretmenleri Asya Öğretmen, kim bilir ne kadar güzel dersi işleyecekti.

Tarık, hemen derse hazırlık için çantasını açtı. Kalemlerini, defterini ve kitabını çıkardı. Veee Asya Öğretmen sınıfa girdi. Öğrenciler hep bir ağızdan öğretmene “Günaydın!” dedikten sonra yerlerine oturdular.

Asya Öğretmen, sınıf yoklamasını aldıktan sonra ders hazırlığı yaptı. Ardından “Çocuklar bugün sizlerle dersimize, bir bilmece ile başlayalım. Bakalım bilebilecek misiniz?” diye söyledi.

Veee çocuklara bir bilmece sordu:

“Sümerler’in icadıdır.

Çağdan çağa aktarılır.

Dil değil, el çalışır.

Tarihi başlatmıştır.” dedi.

Tarık ve diğer öğrenciler bilmecenin ne olabileceğini biraz düşündükten sonra yavaş yavaş parmak kaldırmaya başladılar. Tarık, ısrarla parmağını kaldırıp öğretmenin gözünün içine bakıyordu.

Asya Öğretmen, Tarık’a “Hadi Tarık! Sen cevap ver bize bakalım.” dedi.

Tarık, büyük bir heyecanla “Öğretmenim tabiki de YAZI! Cevap YAZIdır. Bu bilmece bize YAZIyı anlatıyor.” dedi.

Asya Öğretmen, Tarık’a “Aferin oğlum!” diyerek devam etti. Dersin bu konusunda ne öğrenecekleri hakkında öğrencilere bilgi vermeye başladı:

“Çocuklar, bu derste YAZIdan bahsedeceğiz. Yazının MÖ ilk bulunduğu yıllardan, yazıyı ilk olarak hangi uygarlığın bulduğundan, çivi yazısı ve hiyerogliflerden (resim yazısından), tarihte ilk alfabeyi hangi uygarlığın oluşturduğundan ve yazının Anadolu’ya-bizim topraklarımıza nasıl geldiğinden bahsedeceğiz.” dedi ve dersi anlatmaya başladı.

Bu arada Tarık, tüm bu duyduklarına o kadar sevinmişti ki. “Yaşasın! Bugün de en sevdiğim bu ders sayesinde YAZININ YOLCULUĞUNA çıkacağım demek ki.” dedi.

Asya Öğretmen konuyu anlatmaya başlamıştı. “Eveet! Artık yazının bu muhteşem yolculuğuna çıkabiliriz çocuklar.” dedi ve asıl konuya giriş yaptı.

“İlk olarak **YAZI, SÜMERLER TARAFINDAN BULUNMUŞTUR.** Sümerler, kendilerine ait olan tapınaklarının bir bölümünü depo, ambar olarak kullanmışlardır. Buralara ise fazla olan tahıl ürünlerini ve mallarını koymuşlardır. Zamanla bu ürünleri karışıklık oluşturmaması için adlandırmak istemişlerdir. Bu ürünleri düzenli bir şekilde hesaplamak ve Tanrı’ya hesap vermek gibi ihtiyaçları nedeniyle de yazıyı icat etmişlerdir. Böylece ürünleri rahatlıkla kaydedebilmişler ve kendilerini de anlatabilir hale gelmişlerdir.”

“Sümerler’in buldukları bu yazı şekilleri başlangıçta resimlere benzese de zamanla çivi yazısı halini almıştır. **Sümerler’in bu yazı şekline de ÇİVİ YAZISI denilmiştir.** Sümerler bu yazıyı yazabilmek için ıslak olan killere şekiller vererek yazı için uygun hale getirmişler ve ucu sivri, kaleme benzeyen bir alet ile killerin üzerine bastırarak yazılarını yazmışlardır. Kil tabletler bu şekilde ortaya çıkmıştır. Zamanla da oluşturdukları şekillere anlamlar yükleyerek kendilerinin anlayacağı hale getirmişlerdir.”

“Böylece tarihteki ilkyazı örnekleri şekillenmiş oldu. Günümüzden 5200 yıl önce yani M.Ö. 3200’lü yıllarda **YAZIYI BULAN İLK UYGARLIK SÜMERLER** olmuştur. Ayrıca, Sümerler, Mezopotamya uygarlıklarından da biridir.” diyerek sözlerine devam etmiştir.

“Yazının bulunması ile tarihin bilinmezliği de son bulmuştur. Böylece “Yazı” ile **TARİH ÇAĞLARI** da başlamıştır. “**TARİH SÜMER’DE BAŞLAR**” sözü de hep aklınızda kalsın. Gördüğünüz gibi gerçekten de tarih, Sümer’de başlamıştır.”

Tarik ve diğer öğrenciler soluksuz Asya Öğretmenin konuyu anlatışını dinliyordu.

Asya Öğretmen, öğrencilere Sümerler’in çivi yazısı örneğini göstererek konuyu anlatmaya devam etti. Sümerler’i anlatmayı bitiren Asya Öğretmen, bu sefer Mısırlılar ile ilgili bilgiler vermeye başladı:

“Tarihte **MISIRLILAR** da kendi yazı türlerini oluşturmuşlardır. Mısırlılar’ın kullandıkları bu yazı şekline ise **HİYEROGLİF** (resim yazısı) denilmektedir. Mısırlılar oluşturdukları hiyeroglifleri yazabilmek amacıyla bitki liflerinden kâğıtlar yapmışlar ve

bu kâğıda da **PAPİRÜS** adını vermişlerdir.” diyerek Mısırlılar hakkındaki bilgileri de öğrencilere katmış oldu.

Bu arada Tarık’ın yanında oturan Yücel söz hakkı almak istiyordu. Asya Öğretmen de Yücel’e “Hadi bakalım Yücel, bize ne söyleyeceksin. Ayağa kalk ve söyle bakalım.” dedi.

Yücel heyecanla yerinden kalkarak “Öğretmenim, Mısırlılar’ın hiyeroglif yazısına bir örnek vermek istiyorum. İstanbul’da yani ilimizde Sultan Ahmet Meydanı’nda bir Dikili Taş var. Arkadaşlarım da bilir belki. O taş Mısırlılar’a ait bir Dikili Taş ve üzerinde hiyeroglif yazıları yer alıyor. Mısır Firavunu III. Tutmosis bu taşı Mısır’da yaptırmış. Bu taş İstanbul’a Romalılar tarafından getirilmiş ve o meydan dikilmiş. Oraya gittiğimizde bunları öğrenmiştim ve aklımda kaldı.” dedi.

Asya Öğretmen Yücel’e “Aferin oğlum sana! Çok doğru söyledin.” diyerek “Nerde kalmıştık çocuklar?” diye sordu. Öğrenciler hep bir ağızdan “Mısırlılar ve hiyeroglif yazısını anlattınız öğretmenim.” dediler.

Asya Öğretmen:

“Peki, çocuklar. Fenike Uygarlığı’na gelecek olursak. **FENİKELİLER TARİHTE İLK ALFABEYİ YAPAN UYGARLIKTIR.** Kendilerine ait olan ve 22 harften oluşan bir alfabe yapmışlardır. Bu alfabeyi zamanla çeşitli uygarlıklar da kullanmışlardır. İyonlar, Romalılar tarafından kullanılarak geliştirilmiştir. **Günümüzde bu alfabe Latin Alfabesi** olarak kullanılmaktadır.” diyerek Fenikeliler’in de yazı için önemli bir yönünden bahsetmiştir.

Konuyu anlattıktan sonra Asya Öğretmen, sınıfı süzerek “Çocuklar Anadolu medeniyetleri Müzesi’ne kaç kişi gitti bakalım?” dedi.

Sınıftan pek ses çıkmadı. Birkaç kişi haricinde Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne pek giden olmamış gibi gözüyordu. Tarık da gitmemişti, daha doğrusu gidememişti. Çünkü müze faklı bir şehirdeydi. Ankara’ya da yolları düşmemişti. “Sosyal Bilgiler dersini çok sevdiğim halde nasıl bu müzeye gitmedim?” diye iç geçirdi.

Öğretmen sınıftaki konuşmaları durdurduktan sonra; “Peki, çocuklar! Mademki müzeyi gezme imkânınız olmadı ikinci dersimiz de hazır olun müze gezisine gideceğiz.” dedi.

Bütün öğrenciler şaşkındı. Başka bir ildeki müzeye dakikalar içinde nasıl gideceklerdi ki? O sırada herkes şaşırmış Asya Öğretmen’e bakıyordu ki teneffüs için zil çaldı.

Öğrenciler heyecan içerisinde teneffüsün bir an önce bitmesini istediler. Müzeye gidecekleri anı merakla bekliyordular.

Ders zili çaldı veee işteee Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne gidecekleri o an gelmişti. Sabırla Asya Öğretmen’in gelmesini beklemeye başladılar. Asya Öğretmen, sonunda sınıfa girdi ve hemen bilgisayara yöneldi. Öğrencilere bakarak “Haydi çocuklar müzeleri ayağımıza getirmişler ve gezebilmemiz için de sanal halde bize imkân sağlamışlar. Biz de bunu değerlendirelim. Müzeleri hem gezelim hem de bilgilerimize bilgi katalım olur mu?” dedi.

Öğrenciler “Oluur Öğretmenim. Hadi hemen açalım bilgisayarımızı.” diyerek cevap verdi ve alkışlamaya başladılar.

Asya Öğretmen, www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr’deki Ankara-Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde yer alan Asurlular’a ait eski yazı örneklerinin sergilendiği bölüme geldi. “Eveet! Buradan başlayalım çocuklar.” diyerek sözlerine devam etti.

“Konumuzla ilgili olan Asurlular’a dikkatinizi çekmek istiyorum. Asur medeniyeti ticari faaliyetleri ile tanınan bir medeniyettir. Tarihte bu uygarlığa ait olan Asur Ticaret Kolonileri vardır. Yazıyı kullanan bu uygarlığın kolonileri **Kayseri-Kültepe’de KARUM** denilen **pazar yerleri** kurmuşlardır. Burada ticari faaliyetlerini sürdürmüşler ve Anadolu ile etkileşim içinde olmuşlardır. Bu sayede **ANADOLU’YA YAZI, ASURLULAR** tarafından getirilmiştir.” diyerek Asya Öğretmen sanal müzenin konu ile ilgili bölümlerini öğrencilerine gezdirdi.

Arkasından “Anadolu uygarlıkları ve Hititler de bu sayede yazı ile tanışmışlardır. Hatta bu etkileşim ile birlikte Hititler tarihte bir ilke de imza atmıştır. **Hititler ve Mısır** arasında yapılan **Kadeş Savaşı** sonrası **TARİHİN İLK YAZILI**

ANTLAŞMASI olan **KADEŞ ANTLAŞMASINI İMZALAMIŞLARDIR(M.Ö. 1280).**” diyerek öğrencilerine, www.istanbularkeoloji.gov.tr’den sanal müzeyi açmış ve İstanbul Arkeoloji Müzesi’ndeki Kadeş Antlaşması Metni’ni göstererek öğrencilere inceletti.

Öğretmen sanal müze gezisini de yaptırdıktan sonra öğrencilere dönerek: “Çocuklar, eve gidince tüm bu edindiğimiz bilgileri gözden geçiriyorsunuz.” demiştir.

Tarık o kadar bilgiyle dolmuştu ki... Onun verdiği mutluluk ile bir okul gününü daha güzel şekilde tamamladı. Eve sabırsızlıkla gitti ve hemen öğrendiklerini gözden geçirmeye koyuldu. **YAZININ YOLCULUĞUNU** öylesine sevmiştir ki... Kendisi de kendine ait olan, onu simgeleyen bir yazı formu oluşturmaya karar verdi. Aklına gelen bu güzel fikri gerçekleştirmek için hemen kardeşinin odasına koşarak onun oyun hamurlarını eline aldı. Ne kadar oyun hamuru varsa topladı. Aynı bir kil tablet gibi ona şekil vermeye başladı.

Yoğurdu... Yoğurdu... Yoğurduu...

Artık üstüne kendi sembollerini yerleştirmenin tam zamanıydı. Sivri uçlu bir çubuk yardımıyla koyuldu kendi tabletini oluşturmaya.

Yazdı... Yazdı... Ve yazdı...

Yaptığı şekiller çok güzel oluyordu. Hem kendisi de ne yazdığını anlıyordu. Ayrıca oluşturduğu şekillerin anlamını unutmamak için bir kâğıda da not etti.

Tarık’ın tabletinde şöyle yazıyordu:

“En sevdiğim ders, SOSYAL BİLGİLER DERSİDİR. Bu ders sayesinde TARIK’IN YAZIYA YOLCULUĞU bugün gerçekleşmiştir.” diye de günün tarihini attı. Tarık kendi bilgilerini bu şekilde pekiştirmiştir.

Peki, siz kendi kiliniz ile kendi tabletinizi oluşturmak istemez misiniz?

Peki, yeni bir yazı türü bulmayı denemeye ne dersiniz?

“Söz uçar, yazı kalır.” atasözünü hiç düşündünüz mü? Yazının önemi sizce de büyük mü? Bunu nasıl yorumlarsınız?”

Sıra sizde arkadaşlar!!! 😊😊😊

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

KADEŞ ANTLAŞMASI METNİ

“Mısır Memleketi Kralı, Büyük Kral, Kahraman Ra-maşe-şa mai Amana'nın Hatti memleketlerinin büyük Kralı Hattuşili ile iyi dostluklarının, kardeşliklerinin ve büyük krallıklarının devamı için yaptıkları antlaşmadır.

Bunlar, Mısır memleketi Büyük Kralı, bütün memleketlerin kahramanı, Mısır memleketi Kralı, Büyük Kral, kahraman Minmua-rea'nın oğlu, Mısır memleketi Kralı, Büyük Kral, kahraman Min-pahirita'rea'nın torunu, Rea-Maşeşa-Mai Amana'nın, Hatti memleketi Kralı, Büyük Kral, Murşili'nin oğlu, Büyük Kral, Hatti memleketi Kralı, kahraman Şuppiluliuma'nın torunu, Büyük Kral, Hatti memleketi Kralı, kahraman Hattuşili'ye söylediği sözlerdir.

Aramızda daima olarak iyi kardeşlik ve iyi sulh kurdum. Mısır memleketi ile Hatti memleketi arasındaki münasebetlerde iyi kardeşliğin ve iyi sulhun tesisi için şunları söylüyorum: İşte, Mısır memleketi ile Hatti memleketi arasındaki münasebete gelince, ezelden beri tanrı onlar arasında düşmanlığa müsaade etmediğinden antlaşma ebedidir. Büyük Kral, Mısır memleketi Kralı, Rea-Maşeşa Mai Âmâna, güneş ve fırtına tanrılarının münasebeti gibi öyle edebi bir münasebet tesis etti ki, o aralarında daima düşmanlık yapmağa mani olur.

Mısır memleketi Kralı, büyük Kral Rea-Maşeşa Mai Âmâna gümüş bir tablet üzerine kardeşlik Hatti memleketi Kralı, büyük Kral Hattuşili ile bugünden itibaren aramızda iyi sulh ve iyi bir kardeşlik tesisi için bir muahede yaptı. O benim kardeşimdir, ben de onun kardeşiyim ve onunla daima sulh halindeyiz. Bize gelince: Bizim kardeşliğimiz ve sulhumuz evvelce Mısır memleketi arasındaki sulh ve kardeşlikten daha iyi olacaktır.

Bak, Mısır memleketi Kralı, Büyük Kral Rea-Maşeşa Mai Âmâna Hatti memleketi Kralı, Büyük Kral Hattuşili ile sulh ve kardeşlik halindedir. Bak, Mısır memleketi Kralı Rea-Maşeşa Mai Amana'nın oğulları Hatti memleketi Kralı, Büyük Kral Hattuşili'nin oğulları ile ve kardeşleri ile sulh ve dostluk daimidir. Onlar da bizim gibi kardeş ve sulh halindedir. Mısır memleketiyle Hatti memleketi arasındaki münasebete gelince: Onlarda bizim gibi daima kardeşlik ve sulh halindedirler.

Mısır memleketi Kralı, büyük Kral Rea-Maşeşa Mai Âmâna istikbalde her hangi bir şey almak için Hatti memleketine girmeyecektir. Hatti memleketi Kralı, Büyük Kral Hattuşili de istikbalde herhangi bir şey almak için Mısır memleketine girmeyecektir. Bak Güneş ve Fırtına tanrılarının Mısır memleketi ile Hatti memleketi için getirmiş oldukları ilahi nizam, onlar arasındaki sulh ve kardeşliktir, düşmanlık değildir. Bak Mısır memleketi Kralı, Büyük Kral Rea-Maşeşa Mai Âmâna bugünden itibaren iyi durumu muhafazada sebat edecektir. İşte Mısır memleketi Hatti memleketi ile daimi sulh ve kardeşlik halindedir.

Eğer yabancı bir memlekette bir düşman Hatti memleketine gelirse ve Hatti memleketi Kralı, Büyük Kral Hattuşili bana “Ona karşı koymak için bana yardıma gel” diye bir haber gönderirse Mısır memleketi Kralı, Büyük Kral Rea-Maşeşa Mai Âmâna piyadesini süvarisini gönderecek onu öldürecek, Hatti memleketi için ondan intikam alacak.

Eğer Hatti memleketi Kralı, Büyük Kral Hattuşili tâbi beylerine kızarsa, onlar ona karşı bir kusurda bulunursa Mısır memleketi Kralı Büyük Kral Rea-Maşeşa Mai Amana’ya haber gönderirse Mısır memleketi Kralı piyadesini ve süvarisini ona gönderir. O kimlere kızmışsa onları imha eder.

Eğer dış memleketlerden yabancı bir düşman Mısır Kralı kardeşin Rea-Maşeşa Mai Amana’ya ve Mısır memleketine karşı gelirse ve onun kardeşi Hatti memleketi Kralı Hattuşili’ye “Ona karşı koymak için bana yardıma gel” diye bir haber gönderirse Hatti memleketi Kralı Hattuşili piyadesini, süvarisini gönderecek ve benim düşmanımı öldürecek.

Eğer Mısır Kralı Rea-Maşeşa Mai Âmâna tâbi beylerden birine kızarsa, onlar ona karşı birleşirlerse ve ben Hatti Kralı kardeşim Hattuşili’ye “Haydi” dersem Hatti memleketi Büyük Kralı Hattuşili piyadelerini ve harb arabalarını gönderecek, o kimlere kızmışsa onların hepsini mahvedecek.

Bak, Hatti memleketi Kralı Hattuşili’nin oğlu babası Hattuşili’nin birçok senelerinden sonra Hattuşili’nin yerine Hatti memleketi Kralı olacak. Eğer Hatti memleketinin asilzadeleri ona karşı birleşirlerse Mısır memleketi Kralı, Büyük Kral Rea-Maşeşa Mai Âmâna piyadelerini ve harp arabalarını Hatti memleketinin hatırı için onlardan intikam almak üzere gönderecek. Hatti memleketinin Kralının ülkesinde asayişini temin ettikten sonra memleketleri Mısır’a dönecekler...”

SÜMERLİ LUDİNGİRRA

BU ÖYKÜLERİ NEDEN YAZIYORUM?

Ben bir Sümerli öğretmen, şair ve yazarım. Yaşım yetmiş beşi bulduğundan öğretmenliği bıraktım çoktan: fakat şairlik ve yazarlığım ölünceye kadar sürecek herhalde.

Bu yaşamöykümü daha çok gelecek kuşaklar için yazmaya başladım. Bizim ulusumuz, dilimiz, geleneklerimiz, sosyal yaşantımız, sanatımız unutuluyor artık.

Bu güzel ve uygar ülkemize her taraftan göz diktiler. Göklere uzanan basamaklı kulelerimizin, görkemli tapınaklarımızın, arı gibi işleyen çarşılarımızın, her tarafa ulaşan kervanlarımızın, dümdüz uzanan yollarımızın, bol ürün veren tarlalarımızın, nehirlerimizde ve açtığımız kanallarda salına salına yüzen teknelerimizin, dolup taşan iskelelerimizin, her tür bilgiyi veren okullarımızın ünü uzak ülkelere kadar yayıldığından; ilkel olan bu ülkelerin halkı kıskandı bizi. Fırsat buldukça üzerimize saldırdılar. Kentlerimizi yakıp yıktılar. Biz yaptık, onlar yıktılar; biz yaptık, onlar yaktılar. Halkımız, hatta krallarımız tutsak oldu. Ailelerimiz dağıldı. Tarlalarımız, bahçelerimiz bakımsızlıktan kurudu; hayvanlarımız açlıktan öldü ve böylece kökü binlerce yıl önceye dayanan ulusumuz yoruldu, dayanamayacak hale geldi ve içimize yavaş yavaş sızıp bizi yiyen yabancıların kucağına bırakıverdi kendini. Onlar yönetiyor bizi şimdi. Topraklarımıza ilkel geldiler, sayemizde uygar olmaya başladılar. Ne yazıdan, ne tarımdan, ne sanattan, ne dinden, ne okuldan, ne attan, ne arabadan, ne aydan, ne yıldan haberler vardı. Hepsini bizden öğrendiler. Sonra da “biz yaptık, biz bulduk” diye övünmeye başladılar. Hep korkuyorum, bir gün gelecek adımız da uygarlığımız da unutulacak. Biz ne yaptık, ne başardıysak hepsini onlar üstlenecekler.

“Bu durum beni yıllardan beri üzüyordu. Ben küçük bir adamım, bunu önlemek elimden gelmez diye yakınıyordum. Bir gün birdenbire aklıma geldi. Ben bir yazar olduğuma göre ulusumuzun bulduklarını, başardıklarını, geçmişimizi, geleneklerimizi, ne kadar uygar olduğumuzu, gerek Sümerliliklerini unutmaya başlayan gençlerimize, gerek daha sonra gelecek kuşaklara neden yazılarımla bildirmeyeyim dedim ve yaşamöykümü yazmaya karar verdim. Böylece her tarafa, herkese, her çağa ulaşacağımı umut ediyorum.”

“Çocukluğumdan bugüne tüm yaşantımı anımsamanın, ulusumuzun binlerce yıllık geçmişini çıkarıp hepsini bir araya toplamanın pek kolay olmayacağını tahmin edersiniz herhalde. Fakat ben bu yaşa kadar birçok olaya tanık oldum. Arşiv ve kitaplıklarda araştırma yaptım. Büyüklerimden, çevremden bilgiler topladım. Şimdi bu biriken bilgilerin ışığı altında, yaşamıma ait hatırlayabildiğim anılarımı birlikte ulusumuzun başından geçen acı tatlı olayları, gelenek ve göreneklerimiz, inançlarımızı, Tanrılarımızı size tanıtmaya çalışacağım. Şiirlerimizden, destanlarımızdan, masallarımızdan örnekler vereceğim. Bunları, sizi sıkmadan okutabilirsem ne mutlu bana!”

“Bizim uygarlığımız belki binlerce yıl sonra yaşayan insanlara da geçecek. Bizim attığımız temeller üzerine yenilerini koyacaklardır. Ah! Onlar da bizi hatırlayıp bıraktığımız kültür mirası için teşekkür edebilseler!...”

“Ludingirra'nın Yaşamöyküsü

Tablet 1”

Yazan

Muazzez İlmiye Çığ

“DERSİN ADI	: Sosyal Bilgiler
SINIFI	: 7
Ö. ALANI	: Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI	: Zaman İçinde Bilim
KONUSU	: Türk İslam Uygarlığının Bilimsel Birikime Katkıları
KAZANIM	: 3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir (MEB, 2005).
SÜRE	: 40+40+40 dakika (3 ders saati)
MATERYAL	: Edebi Ürün Materyali (kısa biyografi ve ansiklopedik tanım)”

SÜREÇ :

a. Derse Geçiş

Öğretmen elindeki kavanoz ve fanusla ile içeri girer ve “Bugün bir konu işleyeceğiz ve arkasından “Ben Kimim Dersiniz?” diye bir oyun oynayacağız.” diyerek öğrencilerin dikkatini çeker. Bunun için bu konuyu iyi dinlemeleri gerektiğini belirtir.

b. Güdüleme

“Zaman İçinde Bilim” ünitesinin üçüncü konusu olan “Türk İslam Uygarlığının Bilimsel Birikime Katkıları” ile Türk ve Müslüman bilim adamlarının çalışma ve hayatlarından bahsedileceğini belirtir.

c. Derse Geçiş

Konu gereği gerekli anlatımlar yapıldıktan sonra öğrencilere biyografi oyununun nasıl oynanacağını açıklar. Siberetik biliminin ansiklopedik tanımından bahsedilir. Daha sonra kavanozda öğrencilerin isimleri yer almaktadır ilk öğrenciyi öğretmen çeker ve öğrenci öne gelerek fanusun içinden bir kâğıt alır. Kâğıdın üstünde kişi ile ilgili biyografik bilgiler yer alır. Bu kişinin kim olduğunu öğrencinin tahmin etmesini ister. Öğrenci cevapladıktan sonra yerine oturmadan diğer arkadaşının adını kavanozdan çeker ve bu şekilde konu anlatımı yapılan biyografiler biyografi etkinliği yoluyla da tekrar edilmiş olur. Daha sonra öğrencilere Etkinlik 2 dağıtılarak bunları cevaplamaları istenir.

Sonrasında öğrencilere öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda ders özetlenir, üçüncü kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

MÜSLÜMAN TÜRK BİLİM İNSANLARININ KISA BİYOGRAFİLERİ

BİRUNİ

- Benim adım BİRUNİ.
- 973-1051 yılları arasında yaşadım.
- Dönemi Gazneli hükümdarı olan Gazneli Mahmut; benim için “SARAYIMIN EN KIYMETLİ HAZİNESİDİR” demiştir.
- Dünyanın çapını hesaplayıp, yerçekiminin var olduğunu söyledim.
- EL-HİND ve ASAR’ÜL-BAKİYE isimli eserleri ben yazdım.
- 1973 yılı UNESCO tarafından “BİRUNİ YILI” olarak ilan edilmiştir.

HAREZMÎ

- Benim adım HAREZMÎ.
- 780-863 yılları arasında yaşadım.
- CEBİR İLİMİNİN KURUCUSUYUM.
- CEBİRİN BABASI lakabıyla tanınırım.
- 0 (sıfır) rakamını İslam dünyasına, ben tanıttım.
- Dünyaca tanınan bir bilim insanıyım.
- Matematik, astronomi ve coğrafya alanlarında çalışmalar yaptım.
- Avrupalılar tarafından “ALGORİSMA” adıyla bilinirim.

RAZİ

- Benim adım RAZİ.
- 854-932 yılları arasında yaşadım.
- Bana “İSLAMIN HİPOKRATI” derler.
- EL-HAVİ adıyla bilinen ansiklopedik bir eserim var.
- Dünyaca tanınan bir bilim insanıyım.
- Çiçek ve kızamık hastalığıyla ilgili bilgilerimin yer aldığı kitaplar Batı’da tercüme edildi.

İBN-İ HALDUN

- Benim adım İBN-İ HALDUN.
- 1332-1406 yılları arasında yaşadım.
- Sosyoloji, felsefe, tarih ve siyaset alanlarında çalışmalar yaptım.
- MUKADDİME adlı eserim var.
- Sosyoloji alanındaki çalışmalarım çok önemlidir.
- İlk toplumbilimci olarak bilinirim.

İBN-İ SİNA

- Adım İBN-İ SİNA.
- Avrupa'da ise AVİCENNA olarak bilinirim.
- 980-1037 yılları arasında yaşadım.
- Müslüman Türk bilim insanlarından birisiyim.
- Özellikle TIP ALANINDAKİ çalışmalarım ile tanınırım.
- EL-KANUN FİT-TIP ve KİTABÜ'Ş-ŞİFA adlı kitapları yazdım.
- Mikrobun ilk tanımını ben yaptım.
- Bazı hastalıklar bulaşıcı olduğu için bu hastalıklardan korunabilmenin temizlik ile olabileceğini söyledim.
- Ankara'da adımı taşıyan bir hastane bulunmaktadır.
- Beni merak ettiğinizi biliyorum ve benim hakkımda daha fazla bilgi sahibi olmak için araştırmanızı da öneririm. 😊 😊 😊

ULUĞ BEY

- Benim adım ULUĞ BEY.
- 1394-1449 yılları arasında yaşadım.
- Matematik ve astronomi alanlarıyla ilgilendim.
- SEMERKANT'ta bir rasathane kurdum.
- Bu rasathane o dönemin en gelişmiş ve en büyük gözlemevidir.
- Timur Devleti'nin kurucu Timur benim dedem olur.

TAKİYÜDDİN

- Benim adım TAKİYÜDDİN.
- 1521-1585 yılları arasında yaşadım.
- Astronomi ve matematik ile uğraştım.
- Osmanlı Devleti'nin İLK RASATHANESİNİ kurdum.
- III. Murat zamanında yaşadım.
- Dönenceleri gerçeğine en yakın açıda hesapladım.

ALİ KUŞÇU

- Benim adım ALİ KUŞÇU.
- 1403-1474 yılları arasında yaşadım.
- Astronomi ve matematikle uğraşan bilim insanıyım.
- Fatih'in çağrısı sonucu İstanbul'a geldim. Osmanlı Devleti'nde görev aldım.
- Ayasofya Medresesi'nin BAŞMÜDERRİSLİĞİNİ yaptım.
- İstanbul'un enlem ve boylamını ölçtüm.
- Ay haritasına gök cisimlerinin dünyaya uzaklaştığını hesaplayarak çizdim.
- Aynı zamanda NASA, Ay'daki bir bölgeye Ali Kuşçu'nun yani benim ismimi vermiştir.

PİRİ REİS

- Benim adım PİRİ REİS.
- 1465-1553 yılları arasında yaşadım.
- Dünyaca tanınan ünlü denizciyim.
- Osmanlı Devleti'nde görev aldım.
- KİTAB-I BAHİRİYE adlı eserim var ve bu eserimde Akdeniz'i tanıttım.
- İLK DÜNYA HARİTASI'NI BEN ÇİZDİM.

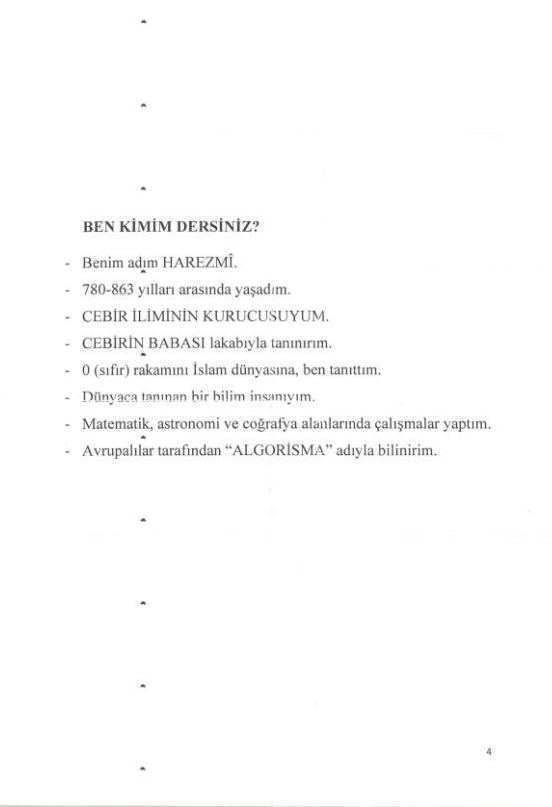
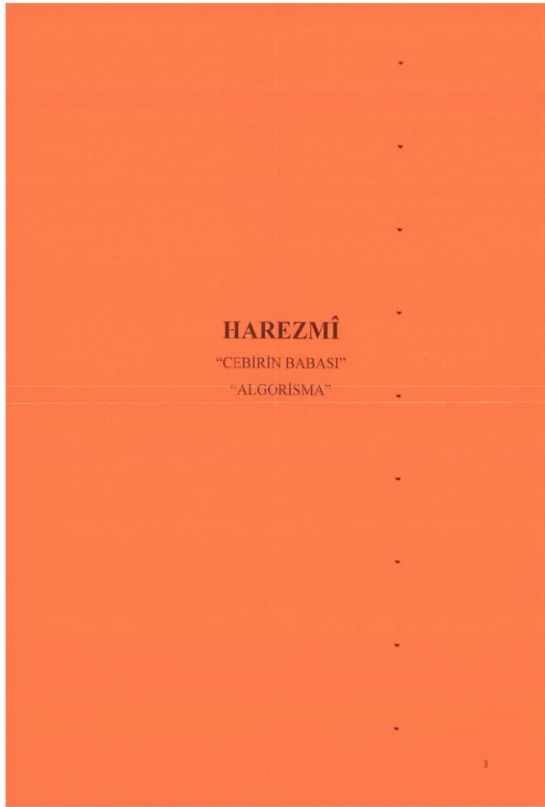
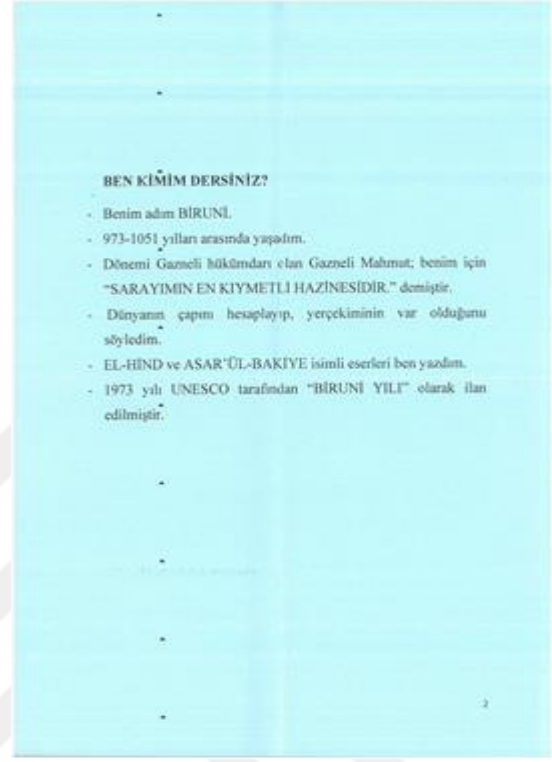
EL-CEZERİ

- Benim adım EL-CEZERİ.
- 1153-1233 yılları arasında yaşadım.
- Cizre’de doğdum. Bu sebeple de bana “EL-CEZERİ” denilir.
- Dünyada “SİBERNETİĞİN KURUCUSU” kabul ediliyim.
- Aynı zamanda “ROBOTLARIN BABASI” olarak kabul ediliyim.
- “Sibernetik ne?” diye soracak olursanız “Yunanca kybernétes: dümenci veya güdüm bilimi; canlı ve cansız tüm karmaşık sistemlerin denetlenmesi ve yönetilmesini inceleyen bilim dalıdır” (Temel Britannica, 1993).
- Robot özelliği gösteren otomatik makineler yaptım.
- Fil saati, şifreli kilit, su saatleri, fıskiyeler, otomatik hizmetçi, otomatik kontrol düzenekleri gibi çalışmalarım var.
- KİTABÜ’L HIYEL” adlı kitabımda yaptığım aletleri ve düzeneklerini anlattım.
- Artuklu hükümdarının daveti ile Diyarbakır’a gittim.
- Artukoğulları için 32 yıl görev yaptım.
- Kısacası SİBERNETİĞİN KURUCUSU “EL-CEZERİYİM!”.

FARABİ

- Adım FARABİ.
- Batıda ALPHARABİUS adıyla biliniyim.
- Aynı zamanda bana MUALLİM-İ SANİ (İkinci Öğretmen) derler.
- EL-MEDİNET’ÜL FAZILA (Faziletli Şehir) ve İHSA’ÜL ULUM (İlimlerin Sayımı) gibi eserlerim var.

ETKİNLİK 1 – BEN KİMİM DERSİNİZ?
MÜSLÜMAN TÜRK BİLİM İNSANLARININ KISA BİYOGRAFİLERİ

RAZİ
"İSLAMIN HİPOKRATI"

5

BEN KİMİM DERSİNİZ?

- Benim adım RAZİ.
- 854-932 yılları arasında yaşadım.
- Bana "İSLAMIN HİPOKRATI" derler.
- EL-HAVİ adıyla bilinen ansiklopedik bir eserim var.
- Dünyaca tanınan bir bilim insanıyım.
- Çiçek ve kızamık hastalığıyla ilgili bilgilerimin yer aldığı kitaplar Batı'da tercüme edildi.

6

İBN-İ HALDUN
"MUKADDİME"
"SOSYOLOJİ Alanındaki Çalışmalar"

7

BEN KİMİM DERSİNİZ?

- Benim adım İBN-İ HALDUN.
- 1332-1406 yılları arasında yaşadım.
- Sosyoloji, felsefe, tarih ve siyaset alanlarında çalışmalar yaptım.
- MUKADDİME adlı eserim var.
- Sosyoloji alanındaki çalışmalarım çok önemlidir.
- İlk toplumbilimci olarak bilinirim.

8

İBN-İ SİNA
 "AVICENNA"
 "TIP ALANINDAKİ ÇALIŞMALAR"

9

BEN KİMİM DERSİNİZ?

- Adım İBN-İ SİNA.
- Avrupa'da ise AVICENNA olarak bilinirim.
- 980-1037 yılları arasında yaşadım.
- Müslüman Türk bilim insanlarından birisiyim.
- Özellikle TIP ALANINDAKİ çalışmalarım ile tanırım.
- EL-KANUN FIT-TIP ve KİTABÜ'Ş-ŞİFA adlı kitapları yazdım.
- Mikrobun ilk tanımını ben yaptım.
- Bazı hastalıklar bulaşıcı olduğu için bu hastalıklardan korunabilmenin temizlik ile olabileceğini söyledim.
- Ankara'da adımı taşıyan bir hastane bulunmaktadır.
- Beni merak ettiğinizi biliyorum ve benim hakkımda daha fazla bilgi sahibi olmak için araştırmanızı da öneririm. 😊😊😊

10

ULUĞ BEY
 "Matematik ve Astronomi"
 "SEMERKANT'ta Rasathane"

11

BEN KİMİM DERSİNİZ?

- Benim adım ULUĞ BEY.
- 1394-1449 yılları arasında yaşadım.
- Matematik ve astronomi alanlarıyla ilgilendim.
- SEMERKANT'ta bir rasathane kurdum.
- Bu rasathane o dönemin en gelişmiş ve en büyük gözlemevidir.
- Timur Devleti'nin kurucu Timur benim dedem olur.

12

TAKİYÜDDİN

13

BEN KİMİM DERSİNİZ?

- Benim adım TAKİYÜDDİN.
- 1521-1585 yılları arasında yaşadım.
- Astronomi ve matematik ile uğraştım.
- Osmanlı Devleti'nin İLK RASATHANESİNİ kurdum.
- III. Murat zamanında yaşadım.
- Dönenceleri gerçeğine en yakın açıda hesapladım.

14

ALİ KUŞÇU

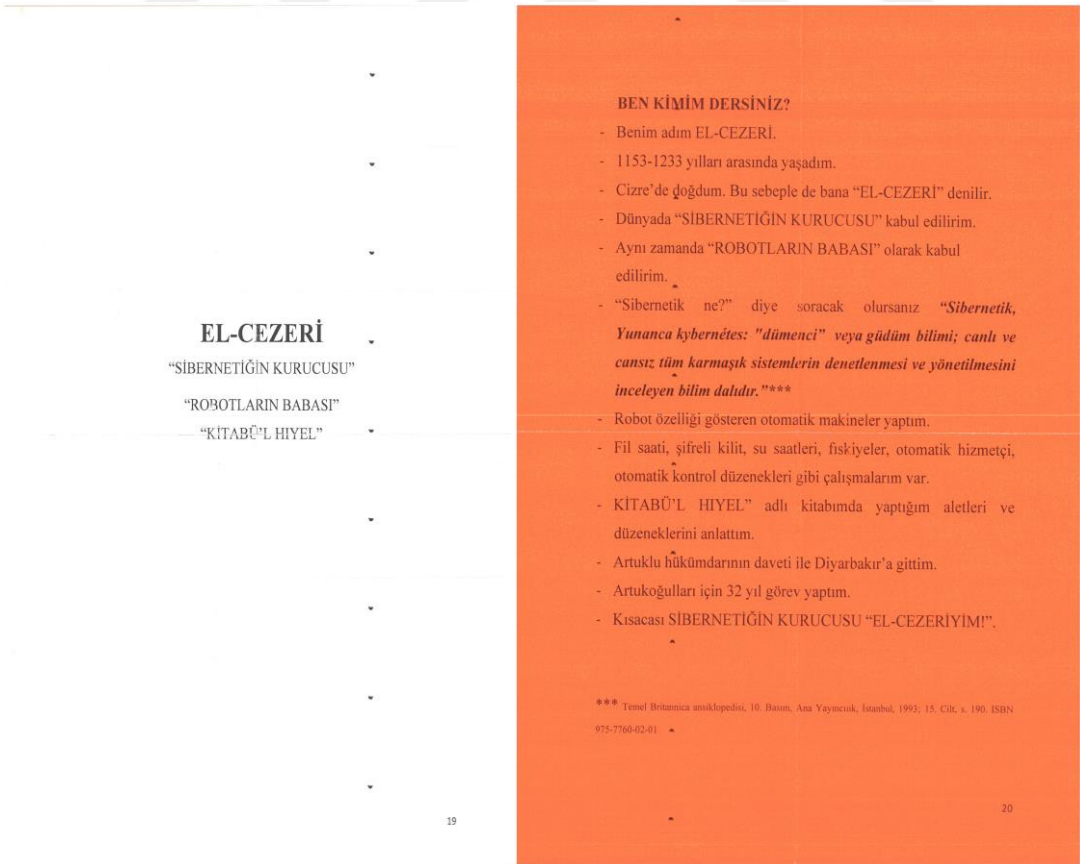
"Astronomi ve Matematik"

15

BEN KİMİM DERSİNİZ?

- Benim adım ALİ KUŞÇU.
- 1403-1474 yılları arasında yaşadım.
- Astronomi ve matematikle uğraşan bilim insanıyım.
- Fatih Sultan Mehmet'in daveti üzerine İstanbul'a gelerek Osmanlı Devleti'nde görev aldım.
- Ayasofya Medresesi'nin BAŞMÜDERRİSLİĞİNİ yaptım.
- İstanbul'un enlem ve boylamını ölçtüm.
- Ay haritasına gök cisimlerinin dünyaya uzaklığını hesaplayarak çizdim.
- Aynı zamanda NASA, Ay'daki bir bölgeye Ali Kuşçu'nun yani benim ismimi vermiştir.

16

<p style="text-align: center;">FARABİ "ALPHARABİUS" "MUALLİM-İ SANİ (İkinci Öğretmen)"</p> <p style="text-align: right;">21</p>	<p style="text-align: center;">BEN KİMİM DERSİNİZ?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Adım FARABİ. - Batıda ALPHARABİUS adıyla bilinirim. - Aynı zamanda bana MUALLİM-İ SANİ (İkinci Öğretmen) derler. - EL-MEDİNET'ÜL FAZİLA (Faziletli Şehir) ve İHSA'ÜL ULUM (İlimlerin Sayımı) gibi eserlerim var. <p style="text-align: right;">22</p>
--	---

ETKİNLİK 2 - MÜSLÜMAN TÜRK BİLİM İNSANLARI

1. BİRÜNİ

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

2. HAREZMÎ

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

3. RAZÎ

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

4. İBN-İ HALDUN

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

5. İBN-İ SİNA

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

6. ULUĞ BEY

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

7. TAKİYÜDDİN

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

8. ALİ KUŞÇU

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

9. PİRİ REİS

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

10. EL-CEZERİ

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

11. FARABİ

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

12. ÖMER HAYYAM

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

13. İBN-İ BATUTA

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

14. AKŞEMSETTİN

- Yaşamış olduğu yıllar:
- Eserleri:
- Çalışmış olduğu alanlar:
- Lakabı/Tanıdığı Adı:
- Yaptığı araştırmalar:
- Hakkındaki önemli bilgiler:

“DERSİN ADI	: Sosyal Bilgiler
SINIFI	: 7
Ö. ALANI	: Bilim, Teknoloji ve Toplum
ÜNİTENİN ADI	: Zaman İçinde Bilim
KONUSU	: Avrupa Uygarlığının Bilimsel Birikime Katkıları
KAZANIM	: 4. 15-19. Yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkilerini fark eder. 5. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir (MEB, 2005).
SÜRE	: 40+40+40 dakika (3 ders saati)
MATERYAL	: Edebi Ürün Materyali (drama metni ve özdeyişler)”
SÜREÇ	:

a. Derse Geçiş

Öğretmen elindeki metin ile içeri girer ve bugün bazı arkadaşlarının onlara gösteri sergileyeceğini ve bunun öncesinde her anlatılanı dikkatle dinlemelerini ister.

b. Güdüleme

“Zaman İçinde Bilim” ünitesinin dördüncü konusu olan “Avrupa Uygarlığının Bilime Katkıları” ile “Avrupa’da yaşanan gelişmeler, coğrafi keşifler, Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı” gibi konuların işleneceğini belirtir. Bilim, sanat ve özgürlüğün ne kadar önemli olduğundan bahsedileceğini belirtir.

c. Derse Geçiş

Konu gereği gerekli anlatımlar yapıldıktan sonra öğrencilerle drama metninden yola çıkarak çalıştıkları oyunu sergilemeleri istenir. Öğrencilerin konuyu daha da içselleştirmesi sağlanır. Arkasından metinden kimlerin yer aldığı ve onların neler yapmış ve nereleri dolaşmış olduğundan bahsedilir.

Konu ile ilgili gerekli anlatımlar yapıldıktan ve konu ile ilgili drama metni sergilendikten sonra bilim, sanat ve özgürlük ile ilgili söylenen özdeyişler ele alınır.

Sonrasında öğrencilere öğrendikleri ile ilgili küçük bir ölçme-değerlendirme yaptırılır. Ders “Neler öğrendik?” sorusu doğrultusunda ders özetlenir, dördüncü ve beşinci kazanım öğrencilere kazandırılmış olur.

DÜNYAYI TANIYAN MERAKLI KÂŞIFLER

OYUNDA YER ALANLAR

Sunucu

Kristof Kolomb

Americo Vespucci

Bartelmi Diaz

Vasco dö Gama

Macellan

Del Kano

Seyirciler

Kameramanlar (2 tane)

Dış Ses *parantez içindekileri dış ses seslendirmektedir.

PERDE 1

DIŞ SES: (Kâşifleri canlandıracak olan oyuncular gösterilerini gerçekleştirmek ve onları canlandırmak için bir televizyon programına katılırlar.)

(Perde açılır ve sahne yavaş yavaş aydınlanır.)

(Oyun sergilenmeye başlanır.)

(Televizyon programı başlar.)

(Stüdyodaki seyirciler alkışlar.)

SUNUCU: (Tık, tık, tık. Sunucu yanağındaki mikrofonu kontrol ederek konuşmasına başlar.)

- Eeeeet, Sayın Seyirciler!
- Bir hafta aradan sonra tekrar karşınızdayız.
- “Dünyayı Tanıyan Meraklı Kâşifler” programına hepiniz hoş geldiniz.

- Stüdyoda bulunan ve bizi ekranları başında izleyen izleyicilerim; güzel bir program geçirmek dileğiyle diyelim ve bugünün konuklarından bahsedelim.
- Her zaman olduğu gibi bugün de çok çooook önemli konuklarımız var.
- Kâşiflerin; eşsiz keşif maceralarını ve gezdikleri yerleri hazırladıkları gösteriyle bize anlatacaklar.
- Bu konuklarımız bize kâşifleri tanıttacak ve onları bize canlandıracaklar.
- Konuklarımızın isimlerini, canlandıracakları kâşiflerin isimlerini söyleyecek olursak Kristof Kolomb, Amerigo Vespucci, Macellan, Del Kano, Bartelmi Diaz, Vasco dö Gama gibi meraklı mı meraklı dünyayı tanıyan kâşifler bugünkü programımıza renk katacaklar.
- İsterseniz onları hiç bekletmeyelim.
- Hepsini konuşması ve bizim için hazırladıkları ufak gösteriyi sergilemeleri için davet edelim.
- Şimdi huzurlarınızda Kristof Kolomb, Amerigo Vespucci, Macellan, Bartelmi Diaz ve Vasko dö Gama! (der ve içeriye sırasıyla kâşifler girmeye başlar.)

(Seyirciler alkışlamaya başlar.)

(Kâşifler kafalarındaki ilginç şapkalarla koşarak ve gülümseyerek içeriye girer. Seyircileri selamlamak için şapkalarını ellerine alırlar, ellerini geriye doğru atarlar ve öne doğru eğilirler)

KÂŞIFLER: (hep bir ağızdan)

- Merhabalar! Merhabalar! (der ve her biri sunucuyla tokalaşır.)

SUNUCU: (Sunucu Meraklı Kaşifler'e oturması gerektiği yerleri işaret ederek kendi yerine oturur.)

- Değerli misafirlerimiz her biriniz tekrar tekrar hoş geldiniz!
- Uzun mu uzun bir yolculuk yaptınız ve bizimle de paylaşmak için buraya kadar geldiniz. Öncelikle size çok teşekkür etmek istiyorum. (der)

SUNUCU: (Kristof Kolomb'a dönerek)

- Sayın Kolomb, konuşmaya ilk olarak sizle başlayalım istersiniz.
- Nasılsınız? Uzun ve zorlu seyahatler yaptınız kendinizi nasıl hissediyorsunuz? (der)

KRİSTOF KOLOMB: (Kolomb sunucu ve seyirciye gülümseyerek)

- MERAKLI!
- İyi, yorgun, mutlu vs. den de önce Tek kelimeyle MERAKLI hissediyorum.
- Merak insanoğlunun ruhunda var.
- Her şeyi merak ederek, sorgulayarak bir işe başlarım. Herkesin bir şeyleri merak etmesi, sorgulaması ve araştırması gerekir.
- Ben de dünyayı merak ediyorum. Dünyanın yeniliklerini tekrar tekrar keşfetmek istiyorum. Bu sebeple de coğrafi keşif yolculuğum başladı.
- İyi ki de başladı.

SUNUCU: (Sunucu Kolomb'a katıldığını gösterircesine başını sallar.)

- Çok doğru söylediniz Sayın Kolomb. Merak gerçekten önemli bir duygu, insanı harekete geçiren etkili bir güç diyebiliriz.

SUNUCU: (Americo Vespucci'ye dönerek)

- Peki, coğrafi keşiflere gelecek olursak onu nasıl tanımlayabilirsiniz?
- Sayın Vespucci, bu bilgiyi de siz bizimle paylaşın isterseniz.

AMERİCO VESPUCİ:

- Tabi ki! (der)

(Seyircilere dönerek)

- İlk olarak Avrupalılar kendilerine yeni ticaret yolları arama peşindeydiler. Bu amaçla da bu keşif hareketlerini gerçekleştirmeye başladılar. Bunun sonucunda ise yeni kıtalar da bulunmuş ve bu hareketlere de coğrafi keşifler denilmiştir.

SUNUCU:

- İyi ki de ticaret yolları aranmaya başlanmış. Bu sayede yeni yerler de keşfedilmiş oldu ne güzel!
- Belki de buralardan hiçbir zaman haberimiz olmayacaktı.
- İlk konuşmamıza da gelecek olursak merak ne kadar da önemli değil mi? (der)

KÂŞIFLER: (hep bir ağızdan) Eveet! (derler)

SUNUCU:

- Coğrafi keşifler hakkında bize verdiğiniz kısa bilgiler için teşekkür ederim.
- Gösterinizi de çok merak etmeye başladım.
- İsterseniz, yavaş yavaş gösterinize geçelim. Daha fazla da merakımızı arttırmayalım artık. (der)

KÂŞIFLER: (Hep bir ağızdan)

- MERAK!
- Size demiştik değil mi?
- ÖNCE MERAK! (derler ve perde kapanır)

2. PERDE

DIŞ SES: (Perde açılır.)

(Kâşiflerin kendilerini anlattığı gösteri başlar.)

(Sahne sahnedeki kâşife doğru aydınlanır.)

KRİSTOF KOLOMB: (Sahne Kolomb belirir.)

- Merhaba!
- İşte ben geldim.
- Engin denizlerin kâşifi!
- Dev dalgaların efendisi!
- Fırtınalı denizlerde güneşi açtıran!
- Kürekçilerin gücüyle okyanus ötesini dolaşan!
- Zorlu bir yolculuktan bizimkisi!
- Amacım Hindistan'a ulaşmaktı.
- Ooh, hayır!
- Neden bulamıyorum bu yeri?
- Yolculuğumuz da hayli zor oysaki.
- Sonunda Hindistan'a ulaştım dostlar.
- Tanrım gerçek mi bu?
- İnanamıyorum!
- Hayallerime ulaştım. HİNDİSTAN'A ULAŞTIM.
- Ama Hindistan sandığım yer meğer Amerika'ymış.
- Yeni bir kıtaya ayak bastığımı fark edemedim. Burayı (Amerika'yı) ilk önce ben keşfettim oysaki. Ama buranın yeni bir kıta, başka bir kıta olduğunu fark edemedim.
- Hindistan'a ulaştığımı zannettim.

AMERİCO VESPUCİ: (Seyircilerin arasından kalkarak konuşmaya başlar.)

- Heey!
- Ben de burdayım değil mi?
- Meraklı Kâşiflerden biriyim hani. (Göz kırpar)
- Güneş ülkesinde fırtınaları gören!
- Atlas Okyanusu'nun bir ucundan bir ucuna geçen.
- Suların Efendisi Americo'yum.
- Gezip yeni yerleri keşfetmek istiyordum ki.
- Kristof Kolomb'un gittiği yerlere de gitmeliyim dedim.
- Ama bir de ne fark edeyim benim gittiğim o yere Kristof Kolomb, "Hindistan!" demişti.
- Hindistan mı? Hindistan mı?
- Hayır! Hayır! Burası Hindistan değil ki!
- Burası yeni bir kıta sanki!
- Kristof'un "Hindistan" dediği yer aslında başka bir kıtaydı ve ben de onu fark ettim. Burasının başka bir kıta olduğunu dünyaya da duyurarak....
- Bulduğum bu yere de AMERİKA dedim.

BARTELMİ DÍAZ:

- Americo yeter bu kadar senin ki.
- Şimdi sıra benim tabiki.
- Bartelmiyim Diaz'ım.
- Yolculukla geçti hayatım.
- Afrika kıtasının ucunda bir fırtınaya kapıldım.
- Tanrım!
- Fırtınalara mı kapıldım?
- Fırtınalar sürükledi beni.
- Buraya Fırtınalar Burnu dedim.

- Ümit Burnu'nu gören ilk Avrupalı benim.

VASCO DE GAMA: (Yengeç yürüyüşüyle içeriye girer.)

- Merhabalar, efendim!
- Ben de dayanamadım girdim.
- Kendimden bahsedeyim dedim.
- Eğlenceli yolculuklar da doldurulamaz yerim.
- Macera göbek adım.
- Aynı zaman da Vasko dö Gama'yım.
- Dokunmayın yeter ki bana.
- Dünyayı gezer dolaşırım.
- Denizden Hindistan'a ulaşan ilk denizci olarak Hindistan'ın Kalküta Limanı'na vardım.

(Vasko dö Gama'nın konuşması biter. Macellan umursamaz bir şekilde elinde kahvesi ve önünde gazetesi ile keyif çatmaktadır.)

(Vasko dö Gama, Macellan'a sıranın kendisinde olduğunu belirterek içeriye doğru ona seslenir.)

VASCO DE GAMA:

- Macellan hadi, napıyosun sıra sen de değil mi? (der)

(Macellan gayet rahat bir şekilde elinde kahvesi ile içeriye gösterisini yapmak için girer. Arada bir kahvesini yudumlayarak konuşmasına başlar.)

MACELLAN:

- Bazen insanlar niye rahat bırakılmazlar ki?
- Hayli rahatım da yerindeydi.
- Hayallerimin peşinde sürüklenmekteydim her zaman ki gibi.
- Hayallerimden size de bahsedeyim mi?
- DÜNYAYI DOLAŞMAKTI benimki.
- Gerçekleştirdim mi peki?
- DEL KANO ile bu yolculuğa başladım.
- Yoldaş oldu bana.
- Güney Amerika'nın ucundan geçtik geçeli.
- Güney Amerika'nın bu ucuna Macellan Boğazı dedik.
- Okyanusları, aşılmaz dalgaları geçmek bizim işimizdi.
- Büyük Okyanus'u da geçince Filipinler'e gittik gitmesine ama ne olmuş olabilirdi ki vücudum birden halsizleşti.

(Macellan, yere yığılır ve gözlerini kapatır.)

DEL KANO:

- Tanrım! Ne mi oldu?
- Macellan çatışmada öldü.
- Ama dünyayı dolaşma yolculuğu ne olursa olsun devam etmeliydi.
- Macellan'ın başlatmış olduğu yolculuğu tamamlayacak olan DEL KANO'ydu.
- İkimizin bu seyahati sonucunda dünyanın yuvarlak olduğu ortaya kondu.
- Başladığımız noktaya tekrar döndüm.

- Bir bilinmezliği de ortadan kaldırmış oldum.
- Benim dñnyayı tanıma yolculuğum böyleydi.
- Her birimizin olduğu gibi her şey bir merakla başladı.

KÂŞIFLER: (Diğer kâşifler de sahneye çıkar. El ele tutuşarak hep bir ağızdan yüksek sesle tekrarlarlar.)

- Merak bizim işimiz!
- Keşif bizim işimiz!
- İyi mi yaptık, kötü mü?
- Araştırmak sizin işiniz!
- Dñnyayı merak edin, hayatı merak edin!
- Bilim ışığında gelişmeleri takip edin! (derler ve seyircileri selamlarlar.)

SUNUCU:

- Evet, Sayın Seyirciler!
- Kâşifleri canlandıran konuklarımıza tekrar tekrar teşekkürlerimizi sunuyoruz.
- Gösterimiz de son bulduğuna göre programımıza verilen süre burada sona ermiştir.
- Bir sonraki programımızda tekrar görüşünceye kadar MERAKLA kalın.

(der ve perde alkışlar eşliğinde kapanır.)

(Sahnenin ışıkları kararır.)

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN

BİLİM VE SANAT İLE İLGİLİ ÖZDEYİŞLER

- “Bilim ve sanat uzun, ömür kısadır (Hipokrates).”
- “Bilim ve sanat, takdir edilmediği yerden göç eder (İbn-i Sina).”
- “İnsanı sadece bilim ve sanat yüceltebilir (Ludwig van Beethoven).”
- “Ulusal sanat ve ulusal bilim yoktur, ikisi de tüm üstün ve yüksek değerler gibi, tüm dünyanın malıdır (Wolfgang Van Goethe).”
- “Yüksek uygarlığın, merdiveni sanattır (M. K. Atatürk).”
- “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir (M. K. Atatürk).”
- “İlim, fen ve uzmanlık nerede varsa, sanayi nerede varsa gidip, öğrenmeye mecburuz. Bilim ve teknik nerede ise oradan alacağız ve herkesin kafasına koyacağız. Bilim ve teknik için kayıt ve şart yoktur (M. K. Atatürk).”
- “Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cehalettir, doğru yoldan sapmaktır (M. K. Atatürk).”
- “Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir (M. K. Atatürk).”
- “Güzel sanatlarda muvaffak olmak, bütün inkılaplarda başarıya ulaşmak demektir. Güzel sanatlarda muvaffak olamayan milletler ne yazık ki, medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla yer almaktan ilelebet mahrum kalacaklardır (M. K. Atatürk).”
- “Bir millet sanattan ve sanatkârdan mahrumsa, tam bir hayata sahip olamaz. Böyle bir millet bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve alil bir kimse gibidir (M. K. Atatürk).”

- “Sanatın vazifesi, tabiatı kopya etmek değil, tabiatı ifade etmektir (Honore de Balzac).”
- “Sanatın gerçekçi ve yararlı olabilmesi için, uhrevi, milli, dini ve ahlaki özellikler taşıması gerekir (Lev Tolstoy).”
- “Bir eserin, bütün insanlık için yararlı olması için, iyi ve kötüyü ayırması, güzel ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Sanat ancak, belli bir sınıf için değil, büyük kitleler için yarar sağladığı zaman, sözü edilebilir bir değere ulaşır (Lev Tolstoy).”
- “Sanat; düşünebilen, gerçeği görebilen, toplumu anlayabilen insanların işidir (Lev Tolstoy).”
- “Eğer uğruna ömür verilen nice zahmetlere katılan, göğüs gerilen sanat, insanı ezme, sömürme için kullanılırsa, bu durumda sanatın faydasından değil zararından bahsetmek gerekir (Tolstoy).”
- “Sanat, ahlaksızlığın meşrulaşmasına zemin olamaz (Tolstoy).”
- “Ruhun elle birlikte çalışmadığı yerde, sanat olmaz (L. da Vinci).”
- “Gerçek bir sanat eseri, yalnız ilahi olgunluğun gölgesidir (Michelangelo).”
- “Çocukken herkes bir sanatkârdır, zor olan yetişkinen sanatkâr kalabilmektir (Pablo Picasso).”
- “Sanat, bize hakikati bildiren bir yalandır (Pablo Picasso).”
- “Tüm sanatlar kardeşlerdir, hepsi de ötekilerin ışığı altında ilerler (Voltaire).”

Bilim, Sanat ve Özgürlük

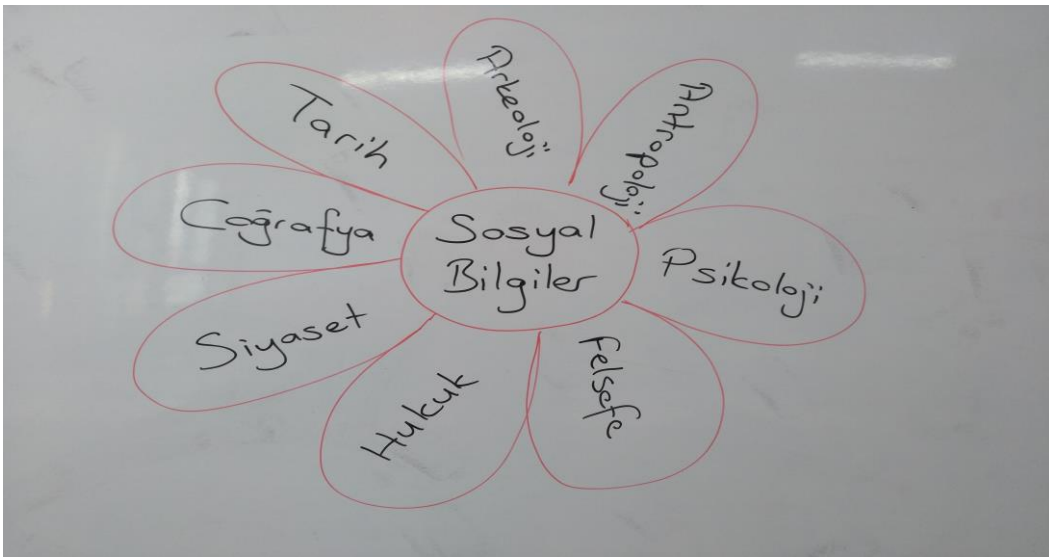
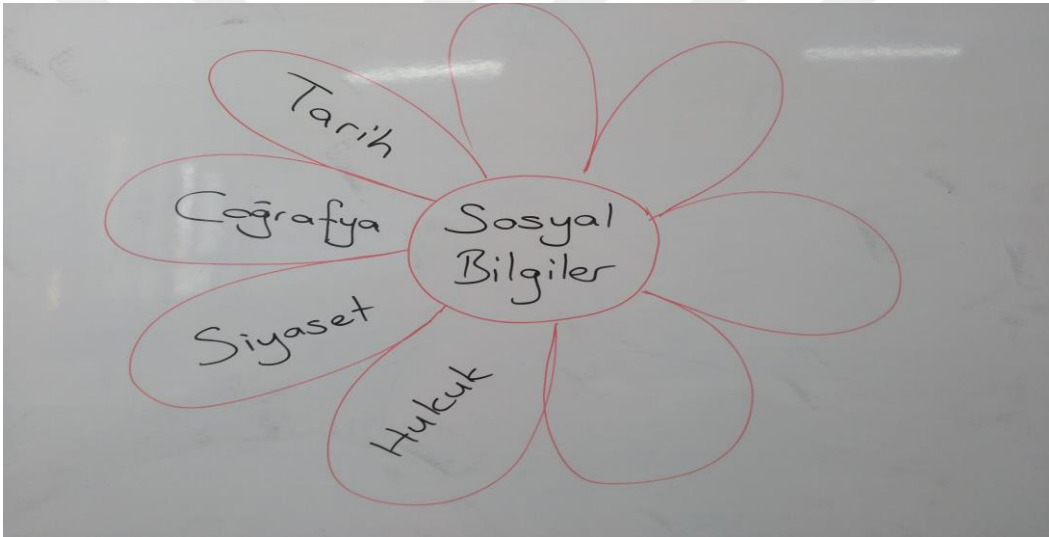
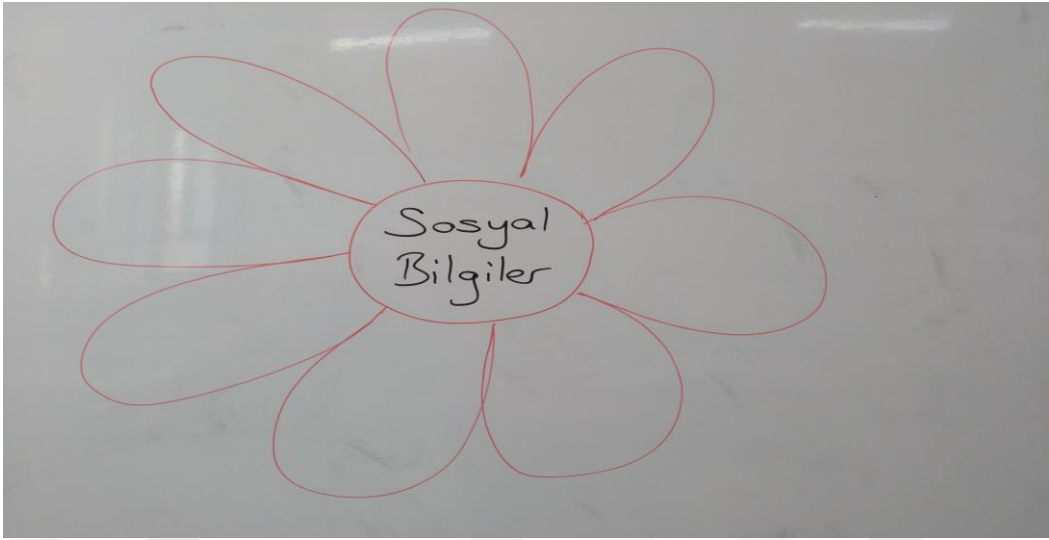
Bilim bir ülkenin altıdır. Ve bilim için elimizden gelenleri yapmalıyız. Ama en önemli bir konu var o da özgürlük. Özgürlük bir temeldir her şey onun üzerine kurulur. Örneğin, Galileo düşünce özgürlüğü olmadığı için söyledikleri yüzünden cezalandırıldı. Bu çok kötü bir olaydır. Bilimin gelişmesi her neyse çoğunlukla engellenmiştir. Bir ülke için bilim kadar sanatta da ihtiyaç vardır ve sanatını yapana saygı duyulmalıdır.

Sanat insan ruhu gibidir o olmadıkça yaşam anlamsızlaşır. Bir ülkenin gelişmiş olmasını sadece ekonomi sağlanmaz. Bir ülkeyi geliştiren beyazdır. Bizim bilim ve sanat yitmiş gibidir. Bunlardan mahrum kalınlara çok zarar olur. Bence bilim ve sanat yaşamın temeli olduğu için bunlar her zaman önde olmalıdır. Bilim ve sanat insan hayatı için gereklidir. Çünkü bilim ve sanatsız hayat çekilmez olur.

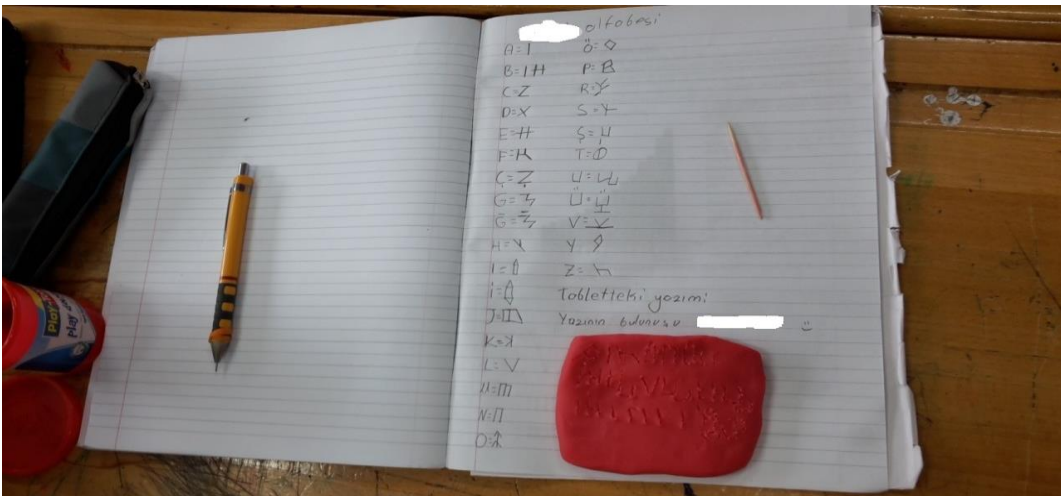
EK – 13. 6. Sınıf Ders İçi Uygulama Fotoğrafları

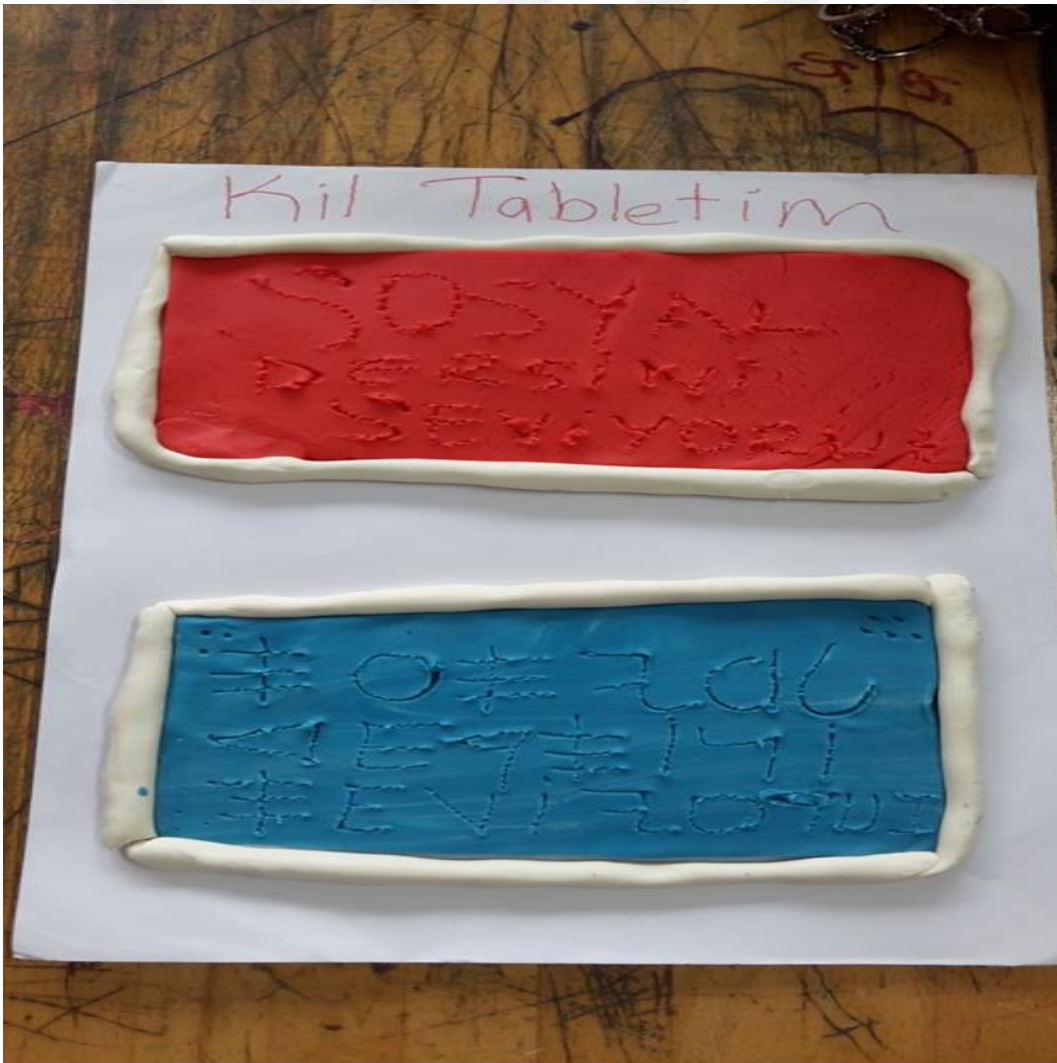
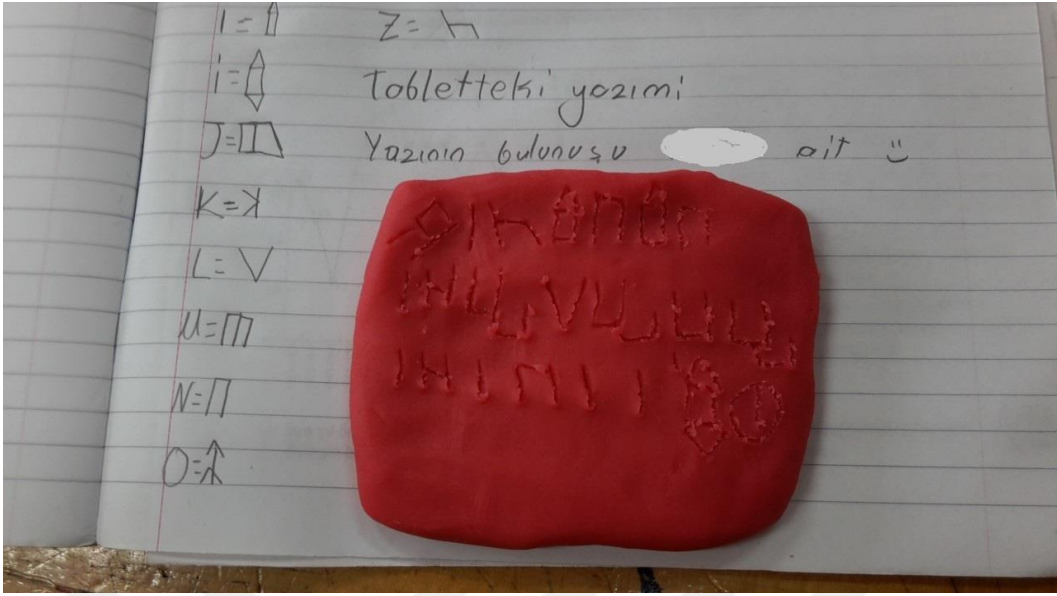

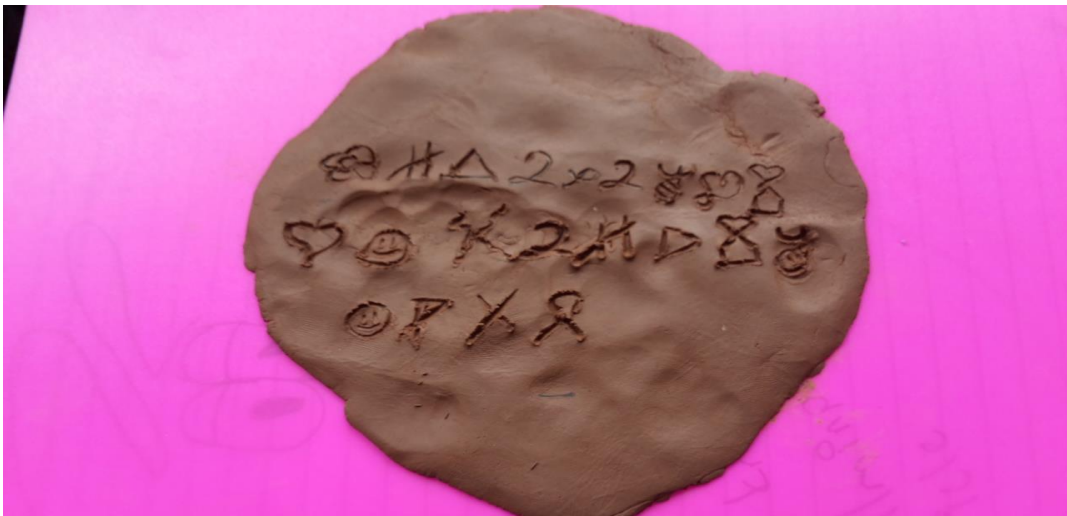

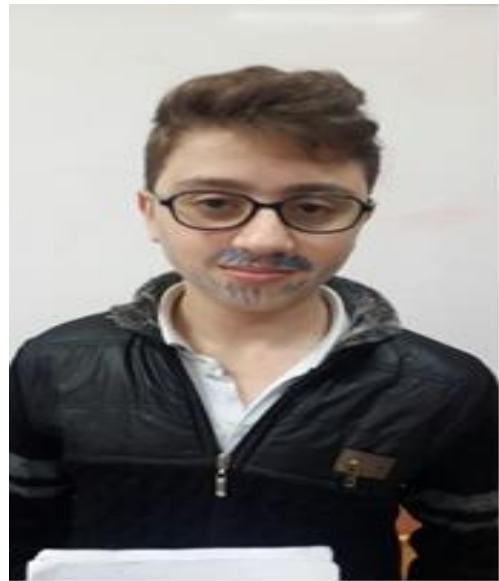

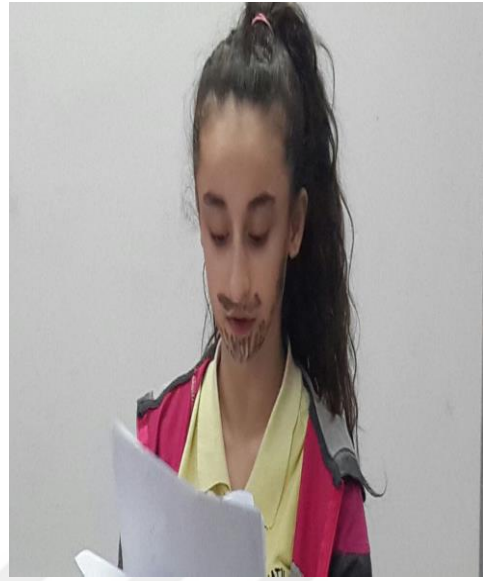
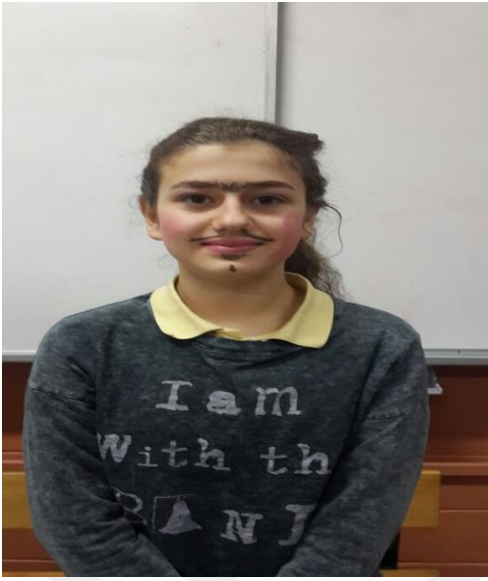
EK – 14. 7. Sınıf Ders İçi Uygulama Fotoğrafları

EK – 15. Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği

35

EK-9 SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Cinsiyet : (K) (E)

Sınıfı :

Sevgili Öğrenciler!

Bu tutum ölçeği sizin bu derse karşı tutumlarınızı belirlemek için hazırlanmıştır. Aşağıda verilen cümleleri dikkatlice okuyunuz. Daha sonra da size en uygun olan seçeneği "X" ile işaretleyiniz ve bütün sorulara mutlaka cevap veriniz. Cümleler üzerinde çok fazla zaman harcamanıza gerek yoktur. Verilen cevapların kendi görüşlerinizi yansıtmaması gerekmektedir. Araştırmama zaman ayırdığınız ve vereceğiniz içten cevaplarla yapmış olduğunuz katkıdan dolayı teşekkür ederim. **NOT:** Her cümle için sadece "1" seçenek işaretlenmelidir.

	Maddeler	Tamamen Kabuliyorum	Kabuliyorum	Kararsızım	Kabuliyorum	Hiç Kabuliyorum
1. BOYUT (Öğrenme isteği)	1-Sosyal Bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum.					
	2-Sosyal Bilgiler dersinden nefret ediyorum.*					
	3-Sosyal Bilgiler dersi yerine başka bir derse girmeyi tercih ederim.*					
	4-Mecbur olmasam Sosyal Bilgiler dersine girmem.*					
	5-Keşke her ders Sosyal Bilgiler olsa...					
	6-Bence Sosyal Bilgiler dersine ayrılan sürenin azaltılması gerekir.*					
	7-Ah Ah keşke Soysa Bilgiler olmasa...*					
2. BOYUT (Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma)	8-Sosyal Bilgiler dersinin konuları bana çok eğlenceli geliyor.					
	9-Sosyal Bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.					
	10 Sosyal Bilgiler dersi bende güzel duygular uyandırıyor.					
	11-Sosyal Bilgiler dersini işle çekiyorum.					
	12-Sosyal Bilgiler sevdiğim dersler arasındadır.					
	13-Mümkün olsa boş derslerimde Sosyal Bilgiler dersine girmek isterim.					
	14-Tarihi hikâyeleri dinlemek bana zevk verir.					
3. BOYUT (Öğretmeninden Kaynaklanan Tutumlar)	15-Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler derisiyle ilgili kitapları okurum.					
	16-Sosyal Bilgiler öğretmenimiz beni Sosyal Bilgiler dersinden soğuttu.*					
	17-Sosyal Bilgiler öğretmeni yüzünden Soysal Bilgiler kelimesini bile duymak istemiyorum.*					
	18-Sosyal Bilgiler öğretmeninden nefret ediyorum.*					
	19-Sosyal Bilgiler dersinde asla başarılı olamam.*					
4. BOYUT (Sosyal Bilgiler Sevgisi)	20-Sosyal Bilgiler öğretmenim bana Sosyal Bilgiler dersini sevdirdi.					
	21- Sosyal Bilgiler dersine çalışmam gerektiği zaman kendimi yorgun hissediyorum.*					
	22-Hata yapmaktan korktuğum için Sosyal Bilgiler dersinde konuşmam.*					
	23-Sosyal Bilgiler dersine asla iyi bir not alamam.*					
	24-Sosyal Bilgiler dersi olmasaydı, okulu daha çok severdim.*					
	25-Sosyal Bilgiler dersi zaman kaybıdır.*					
	26-Sosyal Bilgiler dersinde canım çok sıkılıyor.*					
* Olumsuz Tutum Cümleleri ifade etmektedir.						

ÖZGEÇMİŞ

Adı :	Kıymet
Soyadı :	Değirmenci Toraman
E-posta :	kiymetdegirmenci@gmail.com
İlköğretim :	Cumhuriyet İlköğretim Okulu
Ortaöğretim :	Yabancı Dil Ağırlıklı Ayvalık Lisesi
Yüksek Öğretim :	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans :	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
Yabancı Dil :	İngilizce
Çalıştığı Okullar :	<ul style="list-style-type: none"> • 2016 – 2017 Eğitim Öğretim Yılı / Rıfat Ilgaz Ortaokulu / İSTANBUL • 2017 – 2018 Eğitim Öğretim Yılı / Kılavuz Ortaokulu / Kılavuz İmam Hatip Ortaokulu / MARDİN • 2018 – 2019 Eğitim Öğretim Yılı / Kılavuz Ortaokulu / Kılavuz İmam Hatip Ortaokulu / MARDİN

TUTANAK

İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN'ın 21.12.2018 tarihinde yapılan tez savunmasında "Altıncı ve Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kullanılabilecek Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Akademik Başarı Tutum ve Kalıcılığa Etkisi" tez başlığının "Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Akademik Başarı Tutum ve Kalıcılığa Etkisi" olarak değiştirilmesinin uygun olduğuna. (21.12.2018)

Prof. Dr. Cemal AVCI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Adnan ALTUN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Oguz KANTÜRER

Üye

Doç. Dr. Fatma ÜNAL

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Harun ER

Üye